

Lepturariū rumînesc

cules de'n scriptori rumîni

pre'n

Comisiunea denumitæ de cætre naltul Ministeriū all învățemintului,

așădat spre folosînta învățăceilor

de'n clasa VIII. a ġimnasiului de sus

de

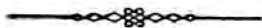
Arune Pumnul,

Profesorū de limba și literatură rumîncă în ġimnasiul plinariū de'n Cernăuți.

Tomul IV.

Partea 2.

Cu cîeltueala „Fundului releġiunariū“ all bisăricei dreptcredincoase
ræsăritenne de'n Bucovina.

Vieanna.

La ġ. r. edăturæ a cærtilor scolăstece.

1865.

I.

Pául Iorgovičü (1764—1808).

Un préut rumín de'n Bænnat, carele a cunoscut în persoanæ de aproape și cu de-amæruntul pre renumitul literætorü rumín bænnæleann *Pául Iorgovičü*, ne împærtæseșce urmætoarele træsuri de'n Vieatã lui:

„Pául Iorgovičü, fiul lui Marc Iorgovičü, préutulü rumín de'n Værádíe în comitatul Temișoarei, s'a næscut în anul 1764. Carte rumíneasce a învăiat în prunçiea sa dela un învăiætorü privat, fiind cæ pe atunçi nu se aflaü scoale rumíneșci pe acolo; dupæ aceea a fost trimes la scoalele de'n Værșotü, în carile a învăiat pínæ la virstæ de doi-spræ-deçe anni limba sirbeasce și cea germinæ foarte bine, așã cît profesoriü lui, miríndu-se de un asemenne geniü, îndemnaræ pre tatæl lui sæ-l dea la scoale lætineasce, ca sæ nu se îngroape un ásfeliü de tælínt mare. Deçi merse la Seğedin, unde absolví gimnasiul; sciínlele filosóficoe și drépturile pátriei le învăetó la Poșon și la Pesta; dupæ aceea merse la Vieanna sæ învele drep-tul públic austriac; ear' dupæ doi anni de dille îl svætui un tineræ ardeleann sæ meargæ cu dînsul și încæ cu alíi doi tineri la Ruma. Ajungínd la Ruma, fiind cæ erá de legea ræsæriteannæ nu i se încuviinãe îndelung neçi a studiá în vre úæ scoalæ, neçi a intrá în vreuna de'n bogatele bibliotece de acolo; mãi tirdiü însæ i-se încuviintaræ imbele dorínte la cêrerea celloralalü cunsoti.

În Ruma petrecü doi anni de dille, și se ocupæ necurmat cu învăetæcunea limbei itælienne și cu decopiæcunea înscripçunilor și a monumintelor, carile aveau însemnætate și ínteres pe'ntru limba și istóricia næcuniü noastre. De la Ruma se duse la Pæris în anul 1790, unde fi crá ertat a cêrcetá ori-çe scoalæ, și a intrá în ori-care bibliotece. Însæ atunçi încæintá rævoluecunea frínçeasce: ell fu de fatæ cînd ræsçulalü osindiræ la moarte pre regele Ludovic XVI, si-l ucí-seræ pre'n gílotinæ. Dupæ aste tímplæri síngeroase se întelese cu colegiü sæi, și trecuræ cu toliü în Angliea la London, unde Iorgovičü învăetæ limba íngleasce sustiníndu-se cu ínstruicunea unor studinü. Dupæ un-spræ-deçe luni se ræ'ntoarse dela London pre'n Gërminiea la Vieanna, unde intræ într'úæ cîncellærie împæræteasce ca cînce-list, ear' dupæ aceea se focü în curínd cuncæpist de curte.

ûe datæ patru clase ġimnæsiale, si rænumitul bærbat Pål Iorg ovicû fu cîemat acolo ca profesoriû de limba lætinæ.

Ca profesoriû ġimnæsial a încëput earc-si a-si serie glosariul cëll în patru limbi. Unii de'n amicii lui cëi mai de aproape l'aû svætuit, „*sæ încetede de la åsfeliû de scriere, cæci altmintre poate sæ pæleascæ pe'ntru a ceea, cë mai pæise încæ si mai næinte.*“ Ell însæ le-a ræspuns cu un spîret profetic, precum se vede la pâgeina 79 a obserbæcunilor: „*de nu vor plæcé frañilor Rumini de acum scrierile melle: am nædejde, cæ între urmañii noñtri se vor aflá si de a ceea, cæroro le va plæcé a ceea cë este all næcuniû si all limbei noastre!*“

Dupæ a ceea s'a înteles cu unii præuti, si cu fruntañii Rumînilor de'n reġemintul mærgineann *Cærænşebesû*, si a dat cërere la gubern pe'ntru înfiniæcunea unui *Directorat scolariû ruminesc* în acest reġemint. Astæ cërere li-s'a si încuviintat, si næinte de moarte-i cu vre ûe trei sæptemini i-s'a scris de cætræ un amic all sæu de la Vieanna, cæ ell ar fi mennit, sæ îmbræce acell post de atita însemnæitate; cu toate a ceea tot ar fi bine, ca ell sæ cearæ si în scris acell post. Provedinãa însæ hotærise a-l ræpi de'n sinul næcuniû, si asá dupæ ûe boalæ numai de doue dille ræpæusá în luna lui Martiû 1808, în Versetû.

Ell si-a testat toate averea si biblioteca la un nepot all sæu, anume *Petru*; însæ de'n scriptele lui s'aû pierdut si s'aû nemicit multe cu altæ ocæjune.

Obsærbæcune. Glosariul sæcut de Pål Iorgovicû, a ræmas nepotulu lui de frate, lui *Iosif Iorgovicû*. Dela a ceea l'a cërut în anul 1816, protopopul *Væsiliû Colosi*, în persoanæ, carele voiá atuncî sæ publice un vorbariû în patru limbe; însæ voiá ca limba *frinçesæ* sæ o delåture de'n ell, si în locul frinçesei sæ se puicæ cea ungureascæ, carea ar fi Rumînilor de trebuinæ neapæratæ, fiind cæ Rumini, træind într'ûe țaræ cu Unguri, aû trebuinæ, de cunosæcunea limbei lor, si ei de a limbei noastre. Dupæ a ceea a cërut acell glosariû, tot spre acel scop, si pærocul de'n Pesta, *Ioann Todorovicû*, pre'n scrisoare.

Se vede tótusi, cæ acell glosariû s'a dat Domnului protopop *Væsiliû Colosi*, fiind cæ ell l'a cërut în persoanæ.

II.

Alesandru Gavra (1796—).

(Născut la *Oradea-mare* în Ungaria în anul 1796. Studiile și-le-a absolvit toate la locul născerii; după aceea a fost cîncelist la comitat pînă cîtră anul 1822; atunî se făcî profesorîu la preperendîea rumînă de'n Arad, în care post se află și acum (în August 1863, cînd se scriî această). Pe lingă delul, cu carele s'a purtat în lunga deregăterie de profesorîu, are și mare plăcere a adună minăserisele bərbailor rumîni însemnăli. A fost făcut încercare de a publică un *lesicon de cunvârsăcune*, și *Crónica Rumînilor de G. Șincai*, însă neavînd sprîginire de ajuns de'n partea publicului, rămăseră imbele ôpurî nepublicate de cîtră dînsul.

Cu ocăjunea începerîi de a tipări crónica Șincaiannă, a cumpus și a publicat ũă dramă originală despre ceî mai însemnăli literători și despre cunsultărele și cunvorbirile acellora asupra întereselor culturei năcunale și a drepturilor năcunî.)

Ūă frîntură istorică despre biserică rumînă de'n Ardeal.

1. Aičia ni se împărtășeșcă ũă frîntură de'n lesiconul, cî se prelucreadă de *D. Alesandru Gavra, profesorîu de'n Arad*, căriia mai mulî articuli asēmennea vor urmă în privîntă năcunăletălii și a lătirîi istoriilor rumînă bisericășcî și politice, cari în alte lesicoane alle altor năcunî nu se pot află, de'n acēă căusă, că autorîi lor nu atîta se înteresadă despre lucrurile Rumînilor. Se va împășcîiă pre'n sārçinî (10 coale într'una) cîte pe'ntru doi sfanî de argînt năinte plătîi, pe'ntru care se poate încă făcē prenumerăcune la DD. culegătorî ai cărtilor Șincai-Miculenne.

a) *Arçiepiscopîi Ardelemesçî ai Rumînilor năinte de unire, sau Arçiereii ortodoși ai Rumînilor de'n Ardeal năinte de unire.*

Arçiepiscopîi neunîi dela Cărlowălŭ, s. eparhîea și arçiereii. Arçiepiscopîi unîi dela Leina (Leopole).

b) *Episcopii ortodoși ai Rumînilor de'n Ardeal nă-
inte de unirea releḡunariæ cu romano-cætoliçii.* Ca mai
bine sœ te poți cētitoriule folosi cu însemnærile de'n locul
ačesta, te svætuesc, sœ ceteșci mai năinte, Articulu: „*Cre-
știnarea Rumînilor*“, apoi statul Rumînilor de demult, în
Dăciea în privința biseričeascœ. Bine va fi, de vei aruncă
ocii și la grečescul rit între Daçi, cœci aci vorbesc numai
despre mitropolitul Rumînilor de'n Ardeal năinte de unire.

2. Træiann împæratul Romannilor la începutul veacu-
lui all doile a cuprins Dăciea, de carea se încea și Ardea-
lul, și a aședat în ea ūc multime mare de oameni și de
ostasi, și așă cite-va veacuri a fost provința Romannilor.
Încœ la anul 104 dupœ Crest, Pliniũ Ciciiliũ al II., propre-
toriuł ținutuluł Póntic, face arçtare lui Træiann despre ūc
multime de creștini Romanni și-l întreabœ: *Ce se facœ cu ei?*
a) La anul 120 dupœ Crest țesarele Adriann demîndœ,
ca în dișa căusœ sœ nu se pedepseascœ Creștini. b) La an-
nul 162 împæratul Marc Aureliũ Antonin în căusa creștini-
lor cœtrœ comunuł Ásiei îndreaptœ ūc epistolœ. c) Dar'
leḡea creștineascœ, anume releḡunea grečeascœ mai vîrtos
în veacul all IV. s'a læit între Romanni, carii pînœ la an-
nul 669, cînd venirœ Bulgarii, vorbiãu în comuu lætinesœe.
Însœ în veacul all III. și în cœlle urmætoarie nœcunile bœr-
bare, precum: *Hunii, Gepidũ, Avarii, Golii, Bulgarii*, aũ
început unele provințe a le cuprinde și pre Romanni a-i alun-
gă, pînœ cœ ajúnserœ la urmœ la mare mișelætate; învœ-
lætura li-aũ cœutat sœ o pærœascœ, limba sœ si-o striče,
și sœ învete cœa strœina a stœpînilor sœi; pe'ntru leḡe eraũ
de tot goniti, cu un cuvînt i-aũ cuprins rellele de'n toate
pærtille. Dar' tótuși nu se stînsœ de tot, cœci ei mai vîr-
tos cœtrœ veacul all VII. earœ-si se mai cîrpirœ, și-si alœ-
sœ printũ de'n sîngele lor, pînœ cînd în veacul all IX.
întrarœ Úngurii. Pre açell timp aveaũ reḡe pre rumînuł
Géliũ, carele, apærîndu-si țara eroiçesœe, cœdũ. Tot în açest
veac și Bulgarii, primind leḡea creștinœ ræsæriteannœ, Ru-
mîni cœ durœ sub ocîrmuirea biseričeascœ a Bulgarilor, își

pierduræ cœrtile, si serbiçunea biseriçeascæ li se ĩn eá slovennešce. ĩn veacul all X. si nepotul lui Tuhut, Ĝula cœll maĭ bætrfn, prinçipele Ardealului, a primit ĩn Cunstœntinieana leĝea greçeascæ creštine, a pus episcop pe *Eroteiũ* ĩn *Bœlgrad (Alba-Juliea)*, ĩn Trœnsilvannia. Dela aœesta se ĩnœepe rindul arçiereilor rumĩnĩ ĩn Ardeal, cariĩ maĭ tĩrdiũ s'aũ ridicat la vadœ de Arçiepiscopĩ, numindu-se : *Mitropoliĩ „Ungro-vlaçiei“*. Nœinte de Eroteiũ preutiĩ Ardealului primiaũ preutia dela episcopĩ Arĝesului, de'n Tãra Rumĩneascœ. Dupœ Eroteiũ, cœine a urmat ĩn scãun, nu aflœm, si scim numaĩ atĩta, cœ si dupœ ell ĩn aœeã țarœ aũ fost Arçierei, de si nu tocma ĩndatœ, dar' cu bunœ samœ dela annul 1000, cœ se adeverešce de'n unele cuvinte alle lui Stefann, reĝelui unguresc de atunçia. *Cœ Rumĩniĩ la annul 1494 ĩntru adevœr aũ avut episcopi*, se vede de'n privileĝul lui Vlœdislaũ, reĝelui Ungãriei, dat lui Ilãriũ, egumenului de'n Mœrcemũrœsũ. Asã darœ lui Eroteiũ pinœ pe tĩmpul, cĩnd s'a ĩntrudus ĩn Ungãria erœrcia sĩrbeascœ, aũ urmat: *Arsenniũ, Væsiliũ, Ioann, Ĝerœsim, Stefann, Ĝenadiũ, Orest, Ioann, Teoptist, Ĝenadiũ, Teofil, Stefann, Eroteiũ, Dœniil, Sava, Iosif, Iosafat, Sava, Vœrlaam, Teofil*. ĩnsœ cariĩ, cĩnd s'aũ sintit Arçierei, si cĩt aũ pœstorit, nu se aflœ ĩn aœeã scrisoare bætrine, de'n carea s'aũ scos numele aœestea. Scrisoarea aœeã s'a scris nœinte de annul 1679, ĩn carea cœll depe urmœ Arçiereũ sœ pune *Teofil*, cœll cœ a rœpœusat la annul 1698 ĩn Iuliũ. Poate cœ de'n ðisa scrisoare aũ rœmas cĩti-va neĩnsemnatĩ, cœci ĩn alte lœcuri, se aflœ urme, cœ la annul 1651 ar si fost Mitropolit *Simonoviçũ*, carele ĩn Dœltãria sa, cœ a dat'o, cĩnd la annul 1651 a sintit episcop pre *Petru Pœrtenniũ*, cœ urmeadœ de'n scãunul dieçesei Muncaçului dupœ *Væsiliũ Tœrœ coviçũ*, asã se ĩntituleadœ : „*Stefann Simonoviçũ, cu ĩndurarea lui Dumnedœũ Arçiepiscopul Bœlgradului, all Vadului, all Mœrcemũrœsului, si all tot Ardealului all relegiĩ cœtoliçesçi si pœpistœsesçi, all leĝiĩ greçesçi Episcop*“. De'n dœltãria aœeãsta se vede si aœeã, cœ ĩn vreme a fost episcop cutare, carele

aşjiderea a şerbit, cînd s'a sîntit epîscop *Petru Pærteniū*, carele nœinte de aĉeea în dieĉesa *Vatuluī* şî a *Arĉiepîscopuluī* şî *primatuluī Ungâriei* purtase administrœcunea *prœuĉilor ruseşĉi*.

3. Ći sœ ne întoârĉem nœpoi şî sœ atîngem întîmplœrile nainte de tîmpul lui *Simonoviĉū*; în anul 1595 s'a fœcut tocmealœ între domnitoriul *Ardealuluī Sigîsmund Batori*, şî între *Mihaiū Viteadūl*, prinĉipele *Tœrii Rumînesĉi* (fîndcœ *Ardealul* se socotiá ca ũœ parte a *Dáĉiei* saũ a *Tœrii Rumînesĉi*) sœ se tînc de *juredicunea* mitropolituluī *dela Tîrgovişcœ*, a cœruia rœsedintœ se mutase mai în urmœ la *Bucureşĉi*, de'n care cáusœ la anul 1700 (pe œe tîmp *Rumîniū* aũ înĉeput în *Ardeal* a treĉe la bisêrica apusuluī) mitropolitii rumîni de'n *Ardeal* tot de mitropolitul de *Tara Rumîneasœ* se sîntiaũ. La anul 1569 *Sigîsmund al II. Dœpóliea*, reĝele *Ardealuluī* a luat moşlea de'n *Lancrœm a cœlugæruluī mitropolit rumînesc*, pentru cœ n'a vrut sœ primeascœ dogma cœlvineascœ, şî a dat'o lui *Tordasū Pául*, pre carele l'aũ numit epîscop *Rumînilor*; earœ *Arĉiereul* œell adevœrat s'a dus în *Tara Rumîneasœ*. La anul 1577 dupœ moartea lui *Sigîsmund al II. Dœpóliea*, în adunarea tœrii s'a așdat, ca *Rumîniū*, carii vor vrœ sœ pœrœeseascœ *leĝea greĉeascœ*, şî în limba sa sœ audœ dogma cœlvineascœ, liber sœ-şî aleagœ epîscop, carele tot de-a una sœ atîrne *dela superintendintele unguresc*.

4. Afarœ de mitropolitii rumînesĉi pomenniĉi mai sus, la *Rumîniū* œei stœtórniĉi în credintœ se mai aflœ a fi fost aĉestia: *Cœlugærul pomennit*, œe s'a dus în *Tara Rumîneasœ*, apoi *Ĝenádiū œell Mare*, cam pe la anii 1569—1577; *Iorest*, cam pe la anul 1581. La anul 1582 se cœteşcœ, cœ la *Rumîniū* œei œe s'aũ fœcut reformati, a fost *superintendinte Tordasū Mihaiū*, œi neĉi unul de'n aĉestii *superintendinti* nicœiri nu sœ aflœ, cumcœ *Rumîniū* i-ar fi cunoscut de epîscopi *leĝuiti*. La œei rœmaşî în *leĝea rumîneasœ* aũ mai fost *Mitropoliĉi*: *Ioan dela Prislop*, cœruia la anul 1595 *Sigîsmund Batori* îi dœdú putere a luá *dela feşcœ-care prœut*

in tot annul cite un florin, sub nume de dajde episcopascæ, care nærav a tînut sî la uniti pîncæ la episcopîea lui Ioann Bob. Pre tîmpul acella Mihaiu, principela Tæreî Rumînescî, a innoit de'n fundæmint ræsedinîa mitropolitannæ rumîncæ la Bælgrad. Dupæ Ioann a urmat mitropolitul Iosif, apoi Dænniil; apoi Sava, cam pe la annul 1631, ádecæ, cam pe tîmpul, cînd s'a ales Georġu Racoîi cæll bætrîn; apoi a urmat mitropolitul Genádiu all II. Refoarma bisericîi apusului de Cælvin sî Lúter în veacul all XVI. a încæput, lætindu-se sî pre'n Ardeal, în veacul XVII., státurile în adunærele pùbliçe încieiaræ neşce artîculi dietali despre primirea relegunilor noûe, cællor cæ purcæsercæ de'n dîsa refoarmæ. Încæ la annul 1609 Gævriil Batori, Domnul Ardealului, a dat privileġu preuţilor rumînescî, carii de'n iohaġi s'aû fæcut preuţi, ca, dupæ cæ aû depus onorariul, cæ se cuveniá domnului de pæmint, sæ fæ liberi a-sî încimbá preuþtea, sî a se mutá cu sæmîliea, unde le va fi voea, care privileġu îl întærise sî Gævriil Belleann la annul 1614, încæ sî dieta Ardealului la annul 1615. Tot acest Domn la annul 1624 în 18. Septembrie scoate pre'n alt privileġu pre toti preuþii rumîni de'n Tara Oltului de sub decuealæ (dæcîma); care privileġu pe tîmpul mitropolitului rumînesc dela Bælgrad Georġu Genádiu Bradu, îl întærescæ în 9. Aprile sî Georġu Racoîi cæll bætrîn, sî în 23. Aprile sî dieta tærii în acest cip: „De va fi Vlædica rumînesc ascultætoriũ de Vlædica ræformatilor“. Rumîni, mæcar cæ se promiteaû ascultætori superintendintelui cælvinesc, tótuşî credinîa nu o pærcæstiaû, neçi cuprindeaû învætæturile cælvinescî, cum mærturisescæ Georġu Hanner, Sas luterann de'n Sibitũ. Încæ nu se poate dîce, cumcæ uniî, onoare cætfînd (precum cæi de'n Alæmur, carii cæpætaræ sî nobiletate, pe'ntru cæ steteaû de al sæi, sæ se cælvineascæ), ori pe'ntru ca sæ scape de goane sî de urgîe, dar' sî pe'ntru cæ se pare, cæ mitropolitul Georġu Genádiu Bradul all II., carele urmasæ lui Sava I., a fost om moalle, cu totul nu s'a lepædat de bisericæ ræscæ-

ritului, și cæ n'aũ primit leġea cælvineascæ. Cumcæ acest mitropolit a fost îngæduitoriũ cælvinilor mai mult, de cît s'ar fi cædut, se vede sî de-acolo, cæ în dillele lui, sub printul Ġeorgũ Racoti cæll bætrîn, cælviniĩ aũ fæcut si aũ tipærit pe sama Rumînilor un cætehism, carele intru toate cuprindeá invæltætura lui Cælvin. Tipæritu-s'aũ sî nesæe prediæe saũ invæltæturĩ, carile tflcuiaũ evængæliele dumîneçilor și alle særbætorilor dupæ stilul leġii cælvinesçi.

5. Pre lîngæ toate aæstea aũ rænas Rumîniĩ nemiscaĩ în credinæe și oamenii de pe atunçia înçepeaũ, a crede, cæ Rumîniĩ de prosti nu se pot desçeptá și cuprinde aæelle invæltæturĩ și dogme noũe. Pre aæelle timpuri s'aũ rînduit pasçile cu prescuræ dimicatæ în vin, ca pre'n aæellea sæ se ridiæe pre înçet în bisericã Rumînilor dogma sæcræmintului s. cuminecæturĩ; și la anul 1641 s'aũ tipærit cærti, în carile dupæ norma reformatilor eraũ rugæcuni, și særbiri biseriçesçi la botedũ, la cununie, la înmormintare, și la alte trebi sînte. Lúcrurile aæstea vædîndu-le mitropolitul Rumînilor *Ilie Iorest*, cæll cæ urmasæ în locul lui *Ġeorgũ Ġenadiũ Bradul*, și tare împrotivindu-se lor, își apærá turma cu toate puterile; de'n care cåusæ cædînd la printul Racoti în greá uræ, de'n porunca aæestuia fu tras și pîrit la judecata soborului mare, ca cum ar fi avut vicatæ necuratæ, de cætræ care apoi ca un nedemn fu lepædat de'n episcopse și dat în mîinile dereçætorilor mirenni, spre a-l pedepsi. — Fost'a întru aæellea vinovat, aũ ba? sæie dumnedæũ. Unii se îndoesc.

6. Întru aæeea Værlaam mitropolitul Suçevei și arçiepiscopul Moldovei aũdînd, cum se nevoesc pre'n Ardeal a debate pre Rumîni dela credinã pærinæeascæ, și venîndu-i a mînæ un cætehism cu dogme de alle reformatilor, a adunat la anul 1643, spre îndreptarea Rumînilor și spre întærire în leġe, un sobor mare a toatæ Tãra Rumîneascæ și a Moldovei în care cærcîndu-se aæell cætehism l'aũ osîndit și l'aũ vestit de carte ereticæ; și afæræ de aæeasta Værlaam a scris ũæ carte în Suçeavæ, tipæritæ la anul 1645, în carea aratæ neadeværul dîsului cætehism și ræstoarnæ dogmele de acolo.

7. Dupæ *Iorest* la annul 1643 a urmat *Simeon Stefann Pop* dela Bælgrad. Aċesta pe'ntru cæ a primit condiċunile dietei dela annul 1577, socotese uniġ, cæ ar fi fost ræformat saũ bārem unit cu ræformatiġ ĩn credintæ. Ći sġnt, cariġ dġe, cæ aċelle cundiċuni numaġ de'n prifāċere de silæ le-a primit, temġndu-se, cæ de nu se va sætærniċġ a le primġ, maġ tare se vor gouġ Rumġniġ si maġ multġ se vor faċe reformatġ, precum s'aũ sæcut la Hāteg, Hunidoara, Iliea, Fægærasũ, peste cariġ lócurġ numaġ singur superitendintele aveā poruncæ. L'aũ putut ġnfricā sġ esġmplul cætólicġilor, de'ntre cariġ, fiind cæ pætiāũ toema ca Rumġniġ, multġ sġ-aũ pæræsġt leġea, si ċei putġni, cariġ aũ maġ ræmas stætórniċġ, nu puteaũ, sæ aġbæ neċġ epġscopi, neċġ préuti; de se sġ aflā vre un préut, nu cutedā a ġmblā ġn reverendæ. Simion Stefann aċesta ġn annul 1653 a dobġndit dela Ĝeorgũ Racoti ċell tinæġ ġntærirea privilēgielor ċellor date maġ næinte. Dicċesa rumġneascæ de'n Ardeal sub aċest mitropolit cuprindeā bisġricġele de leġea greċeascæ de'n comitāturile Bælgradului (Albensis Transilvaniae), Crasnei, Solnocului de'n mijloc, Dobġċei, Clușului (Colosiensis), Turdei si all ċetæliġ de Baltæ (Kükölk), si de'n districturile Cioarului, Bġrsei (Barcensis) si all Bġstriței, si de'n toate scāunele sæcueșċi si sæsesċi, afaræ de bisġricġele Alæmurilor si de trei protopopiāturi de'n țara Oltului (ac tribus Terrae Fogarasiensis senioratibus exceptis), unde neċġ ũæ putere n'aveā maġ mult arċiereul rumġnesc. Oprġlișċile maġ vġrtos aũ fost aċellea, cæ dela préutiġ dġiselor lócurġ nu maġ puteā, sæ posteascæ ġn tot annul cġte un florin. Arċiereul rumġnilor trebuġā ġn tot annul sæ dea printului Ardealului bir saũ dajde: 32 de pieġ de taur si 4 de rġs. (Vedġ despre aċeasta maġ pre larg condiċunile de Ĝeorgũ Racoti ġn Bælgrad la 10. Optomvre a annului 1643 ġn confirmæċunea lui ġorest date spre tinere.) Simion Stefann mitropolitul a murit cætræ firșitul annului 1657 seaũ la annul 1658.

8. Dupæ *Stefann* a urmat *Īosæfat*, carele a pæstorit puġin, de oare ċe ġn annul 1659 a fost mitropolit *Sava all II. Brġncoveannul Vestemġn* (s'a dġis așā, pe'ntru cæ a fost dela Vestem). Aċesta cæpætæ un privileġũ ġn annul 1659 dela

prințul *Acațu Barcăi*, „*ca prouti ruminesci sae fac scuti de toate dajdile.*“ La anul 1663 earæ-si dobîndi altul dela *Mihaiu Apafi*, „*ca prouti neci de'n vin sae nu dee decueala.*“ În anul 1673 earæ-si cæpætæ tot dela *Mihaiu Apafi* un privilegû, pre'n carele „*prouti Rumîni se scutesc de decueala de'n toate averile lor.*“ Tot întru aceastæ treabæ la anul 1676 earæ-si dobîndi un privilegû. La anul 1675 tinu dupæ veciul obiçeiu un sobor mare la mitropolie. Într'un artfcul de alle soboarælor aceastora se porunçesçe proutilor, „*ca sae se lese de limba slovenneasca, si sae se nevoeasca a serbi s. liturgie si celledalte serbituri dumnedæesci ruminesce.*“

9. Aiçe ne vom curmá puîntell matériea aceasta, si vom cærcá cáusele lepædærii limbei slovenesçi de'n bisericile rumine. Protestantii socotiau, cumcæ Rumîni nu-si leapæde legea decit numai pe'ntru prostietatea cea mare, si de aceea nu primesc relegunea lor. Speraû daræ, cæ de se vor çeti Rumînilor în bisericî cærtile cælle protestante în limba maiceii asá, ca sae poatæ culege de'n elle adeværul si dulçeata, cu bunæ seamæ se vor da în partea lor. Saû de se va viri pe înçet si mereu, acum una, acum altæ dogmæ în cærtile, cari le înfeleg Rumîni, aû nu vor bægå ei în samæ acealle scimbæri, aû cari le vor si bægå se vor dedá cu elle, si unii se vor aplecá mai curînd, earæ alii, crescînd si înbætrînid cu aellea, numai atunçi se vor luá pe samæ, cînd vor vedé, cæ se indepærtaræ cu totul dela legea stræmoşasca si se înscimbaræ în protestantii adeværaii si curalii, cînd apoi vor ræmîné stætórniçi, si nu vor îmblá mai mult, ca sae se svîrgoleasca de'n acelle încurcæturî. Acestea toate se vedeaû protestanţilor cu putintæ, si numai una li mai sta în calle, ádecæ aceea, cæ Rumîni nu întrebuintaû pre'n bisericî cærti ruminesçi, çi de cælle slovenesçi; în cari îndædar s'ar fi virit dogmele protestanţilor, pe'ntru cæ nu ar fi fost înfelese.

Îngædui daræ cîrmuinta de atuncea, sae se lépede afaræ aceá limbæ moartæ de pretutîndine de pre'n bisericî, si sae se întruducæ cea rumineasca. Se tipæriræ cærti ruminesçi cu sæmînæ imprumutatæ dela reformatii, si eatæ, cæ se aflaræ

Rumîniî cu cœrtî sî cu limba rumîneasce în bisericî! Sî aċea-
 sta mi se vede a fi fost căusa ċea mai de cœpetċnnie, de pœr-
 tiniaŭ protestanliî întru atîta limbei rumînesċi. Ori cum vom
 cuġetá, læudat sæ fiæ stœpinul ċeriului, cœ s'a sters ũæ datœ
 de ntre Rumîniî aċell obiċeiu, mœcar de sî cu alitea tehne; cœ
 almintrelea Dumnedœu sċie, pîncœ cînd ar mai fi tînut. Însœ
 tótusi nu s'a putut smulġe de tot, cœċi apucase atitea rœdœ-
 ċini, cœċi ċell ċe nu sċiá bárem cît de cît sdrobí dîsa limbœ,
 nu-l tîneaŭ om de treabœ sî învœtat. De-abîá sub episcopul
 Petru Pául Aron s'a putut stîrpi cu totul. Despre lucrul aċe-
 sta asá vorbešċe Dumitru Vaida de Šosmedó în cartea, ċe
 se numešċe „cuvîntæri“ la foaea 20: „Limba ruseasce, ca-
 rea o sċiaŭ numai puîni sî de ntre prœuti, sî mai ales aċeia,
 cari aŭ fost ruši de neam, carœ poporul tocma nu, sî în ca-
 rea se faċeá toatœ šerbirea Dumnedœasce la Rumîni, nu-
 mai dupœ ċe s'a întemeiat tipogræftea de'n Blasŭ pre'n vlœ-
 dicul Petru Pául Aron s'a scos cu totul de'n bisericœ; darœ
 tótusi aċeia, cari învœlase cam rœu širbešċe fœrœ de a
 înteleġe, adese ori numai ca sæ se arate învœtali, cîntá šir-
 bešċe sî rœu, sî pe'ntru aċeea nu fœrœ vœtamœċunea sî
 sminteala ċellor ċe sċiaŭ širbešċe, de'n care căusœ episcopul
 Dionisiŭ Novacoviċŭ Budeannul, carele a fost întiŭl episcop
 dupœ desbinare, viînd aice sî audînd, cum cîntá de rœu, sî
 de aċeea sî împrotiva credinċei, cu asprime opri, ca sæ nu
 cînte în bisericœ širbešċe, dicînd: „Nu-mi cîntá, cœ tu mi-î
 cîntá, eŭ sî-oŭ crœpá,“ ádecœ, cîntá rœu fœrœ întelġere,
 saŭ doarœ în înleles protivnic, precum fac unŭ vrînd a se
 arœtá, cœ sînt învœtali, cîntœ greċešċe; sî sînd-cœ nu în-
 teleg limba, dîc tocma în cuntru credinċei: „ἀγιος, ἄθεος“
 = agios, ateos, în loc de: „ἀγιος, ὁ θεος“ = agios, o teos,
 care cuvînt (ἄθεος) însemneadœ om tœgœduitoriŭ de Dum-
 nedœu; sî în loc de „ἰσχυρός“ dîc „sisiros“. O ċe neferiċire
 mare a fost aċeea pe'ntru neamul rumînesc, sî cît de puîni aŭ
 putut a se învœlá sî a se desċeptá spre evlávie? Acum, cœ
 toatœ šerbinla dumnedœasce se faċe rumînesċe încœ în multe
 lœcuri sporesc puîni în credinċœ sî în evlávie: dar' atunċi?“

10. Însæ sæ ne întoárċem la Sava. Despre dñsul se dīce, cumcæ pe'ntru credinċe ar fi pætit multe necåduri, încæ sī bætæi, mai pre urmæ sī moarte; cæ superintendintele de atunċi *Mihaiũ Tofeo*, vædīnd, cæ Brīncoveannul e stætórnic în leġe, a ridicat næpaste asupræ-ī. De'n porunca printului Mihaiũ Apafi la annit 1679 sī 1680 se finuræ doũe soboaræ. În ċell de pre urmæ a purtat prešedul protopopul sī predicætoriu reformætilor *Ioann Verešmarli*, šedīnd la masæ ca judecætoriu sī superintendintele ca pīrišũ. Se ascultaræ pīrele cuntra lui Brīncoveannul sī-l aflaræ vinovat, il osīndiræ, il lipsiræ de episcopse, il aruncaræ în încisoare sī mai pre urmæ, dupæ ċe a arċipæstorit 21 de annī, i s'a tæfat capul la *Īaci* în comitatul Turdeī. La annul 1687 a urmat în diregætorŃea mitropolæscæ *Værlaam*, carele întru aċest ann a tipærit ċea-sloave sī liturgierie. Eũ însu-mi ċell ċe scriũ lesiconul aċesta încæ am un molitvæunic de'n annul 1689, în a cæruia frunte se aflæ însæmnat, cæ s'a tipærit sub Mihaiũ Apafi, reġele Ardealului sī domnul pærtilor tærii unguresċi sī spannul Sæcuilor, în mitropolŃea Bælgradului. În precuvīntarea cærtii se aflæ aċeste cuvinte: „*Preasīntitul sī în Cristos lumnatul Værlaam, arċiepiscopul sī mitropolitul s. mitropolii a Bælgradului, all Vådului, all Silvasului, all Fægærasului sī all Mæræmūræšului sī all episcopilor de'n Īara ungureascæ.*“ În firšitul prefetei se aflæ subseris: „*Popa Ioann de'n Vinli M. N.*“ Se mai aflæ la mine ũæ carte de'n annul 1683 tipæritæ în ċetatea *Sassebešũ*, ašījderea în dīllele lui Apafi Mihaiũ, printului Ardealului. Numele Ńi este: „*Sicriiul de áur*“. Aċeastæ carte mi se vede a fi scrisæ în cīt-va cu stil reformætiċesc. În fruntea cærtii se faċe precuvīntare cætræ Mihaiũ Apafi, carea se încieitæ cu aċeste cuvinte: „*Serbī mai miċi sī mai apļeali ai Mæriei Tulle* (ádecæ ai printului), *popa Ioann de'n Vinli cu toli protopopii sī cu tot soborul Rumīnilor de'n Ardeal.*“ De'n dīsa precuvīntare se poate vedé: 1) Cumcæ Apafi Mihaiũ pīnæ la annul aċesta a oblæduit Ardealul în 23 de annī; 2) cumcæ tipogræŃea rumīnescæ s'a intrudus în Ardeal cam pe aċell tīmp, ádecæ cætræ annul 1683, all 3) cum-

cæ aċest „sicriiŭ“ este pirga ċea de'nŭiŭ a tipogræfiei po-
mennite.

Între niŝce înŝæmnæcuni de mîna lui Værlaam în annul
1690 scrise în 26 Jûliŭ, se aflæ, cumcæ a cumpærat ŝi a dæ-
logit niŝce pæminturi ŝi fináturi, cari le-a dat sæ fiæ de moŝie
mitropoliei.

11. Goanele Rumînuŭi ŝi alle cleruluŭi de'n timpurile
a ċestea nu mai aveaŭ mârĝini. Se dîce, cæ li s'aŭ oprit ŝi
ajúnurile, numai de'n cáusa aċeea, ca sæ li se ŝteargæ obiċe-
turile legii, carile cuĝetaŭ protivitorii a fi sæmintæ stætorniciei
în legæ. Se rinduiræ vedîtætori (ċercætori), ŝi iscoade, cariŭ
sæ ċerċe de-amærunŭt ŝi necurmat, *oare lînu-se Rumîniŭi de
oprire în timpurile ajúnurilor, aŭ ba?* Pe'ntru aċeea bieliŭ
Rumîniŭi ŝierbeaŭ într'ŭæ oalæ de ajun (de post) ŝi întru alta
de frupt, ŝi cînd veniaŭ ċercætorii, le arætaŭ oala ċea cu frupt.
Superintendintele preŝedeá la sobor, cînd vrea. Arċiereuluŭi
nu-i erá lîber a face nemic, færcæ de ŝcirea superintendinteluŭi.
Pre un superintendinte podægrist îl purtaŭ protopopii sedînd
pre scáun la sobor. Nóbiliŭ Rumîniŭi, pînæ ċe eraŭ în aċeasæ
legæ, nu puteaŭ încæpæ neci la ŭæ deregætorie. Préutiŭ eraŭ
înŝærcînaŭi cu multe dæri ŝi ŝerbiri domneŝci, încæ doaræ cu
mai multe, decît plebeii, pe'ntru cæ, precum vedûræm mai
sus, pre ei îi lîneaŭ de vinæ, cæ Rumînuŭl e aŝá de prost, cît
nu poate cuprinde bunæŭtatea legii cælvineŝci. Domniŭi dupæ
plæċere lepædaŭ préutiŭ de'n sat ŝi dela bisericæ.

12. Întru aċeea pe la annul 1696 Mihaiŭ Apali, ċell tí-
nær, læsîndu-se de domne, Ardealul a cædût sub stæpnirea
casei Austriaċe, anume a lui *Leopold I.* împæratul Romannilor
ŝi reĝele Ungáriei, ŝi aŝá fu scoasæ țara de sub jugul Turċi-
lor, sub care a ĝemut Buda, scáunuŭl reĝilor Ungáriei 145 de
anni ŝi 16 dille cu ŭæ parte mare a Ungáriei. ċe s'a tímplat
Rumînilor de aci încolo, vedî la articolul: *Cuprinsul întimplæ-
rilor Rumînilor de'n Trænsilvânia în privința releĝunii
greco-cætoliċe.* De aci pe'ntru necaðul mæteriei trecî la:
*simbóluŭl episcopiei greco-unite; apol la: statul de astæ-dî
all dieċesei greco-unite de'n Trænsilvânia; decî la repu-*

blica Rumînilor de'n Ardeal. De aci du-te la *oblæduintã bisericeï neunite de'n Ardeal.* Nu va stricã, dacæ vei pæsî dupæ aþeea în þetire si la *erarhica Rumînilor în Dãcica.* Si cu aþeasta fili vei cîsþigã þe-va-si cunosþintæ despre lucrurile relegunãrie rumînesþi alle Trænsilvãnniei, si în cît-va si alle provinþelor înveþinate.

III.

Cunstæntin Aristia (1798—).

(De origîne grec, næscut pela 1798; ell a luat parte mare la ræescoala (eteria) lui Ipsilanti în principatele rumîne-dunærenne la 1821. Dupæ aste eveneminte, ræmînid în Rumîniea, se sæcû profesoriu de limba greacæ, si frinþesæ, învætã cu mare sîrguinæ limba rumîne, ajutã pre *Cimpineannul* la formæcunea unui teatru næcunal rumîn, dete prelegînte de declemæcune, si jucæ si însu-si în teatru la trægedia lui Alfieri „*Saul*“ trædusæ de ell însu-si în viersuri rumînesþi. Dupæ aþeea s'a încereat a træduce rumînesce în viersuri si „*Iliada lui Omer*“, de'n carea a publicat numai uþe parte. A scris si uþe trægedia în limba nouæ greacæ, sub titula: „*Armodiû si Aristogiton*“. La annul 1848 fu cap unui bætelion de garda næcunalæ; dar' pe'ntru aþeea fu deslærat. Dupæ vre uþe doi anni de dilie i se încuviinã a reintrã caræ-si în Rumîniea, unde prourmeadæ a fi profesoriu de limba greacæ în clasele þelle de sus alle gimnasiului de a St. Sava în Bucureþi.)

§. 2.

Cîntul I. de'n Iliada lui Omer.

1. Mîniea, cîntæ-mi, Ðina, a lui Pilid Ahill,
Mîniea mult sætalæ, æe 'mpoværã pe-Aheï
Cu mi de mi de einuri, si sùslete vitele
De-eroi în iad mullime de timpuriu trimise.
5. În pradæ læsînd mortii la cini si la vulturi;
(Vointa a lui Joe asã s'a implinit!)
Atunþi, cînd ei pre'n svadæ prea ræu se desþerliræ
Atrid, de bærbati riga, si Ahill îndeitul.
De'n ðei pe dînsii care în vrajbæ i-a bægat? —

10. Latonei, dinei, fiul si all lui Joe: ell
 S'a minieat pe riga si ræscolit'a boalæ
 Prea reá între ostire: se præcædiá poporul:
 Cæ pe-all lui præut Crisis Atrid l'a necinstit.
 La navele-alle repedi Aheilor veni
15. Açell cuvios præut, si spre ræscumpærare,
 A fiicei salle-aduse mullime scumpe dâruri,
 Pe un toiag de áur, cunune 'n mini avind,
 De'n partea lui Apolon prea sint lung isbitoriü
 Rugæ pe toi Aheii, pe cei doi Atridi încæ
20. Podoabe de popoaræ. — „Atridi si voi pulpatici
 Ahei! dea voæ dei, stæpinit de'n Olimp
 Sæ isbinditi, sæ 'nvingeti cetatea lui Prieam,
 Si-apoi de-aice 'n pace sæ mærgeti voi pe-a casæ.
 Pe-a mea amatæ ficeæ acuma libera-i-o,
25. Si dârurile — acestea ræscumpæer le primiti,
 Pe cell næscut de Joe Apolon ræspeptind.“
 Ceilalü Ahei atunce cinstiræ toti pe Crisis,
 Dicind, sæ priimeasæ si celle scumpe dâruri;
 Dar' lui Atrid aceasta de loc nu i-a plæcut;
30. Ci strânic poruncindu-i prea reá l'a isgonit:
 „Sæ nu cum-va, bætrine, ca sæ mai daü de tine
 Pe ling' æeste nave adinci si pinteçoase,
 Ori dæbovind acuma, ori vrind a veni ear'!
 Toeagul si cununa de deü nu-ti vor serbi!
35. Eü nu voiü libera-o si pin' la bætrinete-i,
 Va sta lá mine 'n Argos de patria-i departe,
 Tesind a casæ pindæ si patu-mi îngrijind;
 Dæ pas miniei melle si fugi, cæ te slutese!“
 Aså a dis. — Bætrinul, cuprins de fricæ mare,
40. Poruncei lui se pleacæ; tæcut isi luæ drumul:
 Se cobori la tårnul prea silvitoasei mæri:
 La urmæ 'n departare stætu si innæltæ
 Miloase rugi fierbinte l'Apolon împæratul,
 L'acell næscut de dina Latona cea pletoasæ.
45. „Audi-mæ, 'mpærate, argint-arcate, tu,
 All Crisei si all Cilei prea nalt apææatoriü,
 Si all Tenedei mare stæpinitoriü Smintee!
 Eü dacæ vre ææ dataæ la timplu-ti încinat'am
 Plæcute dâruri lie, ori dacæ eü ti-am ars
50. De tåuri si de capre prea grase spete de!
 Acum îndestulleadæ æeast' a mea dorinæ!
 Ræsbune-mi alle talle sægeti a melle lácrimi

Danailor asupra!“ Urarea-i asta fu.

Bœlaiul Feb Apolon îndatæ-l audí.

55. Ĝos de'n Olimp, de'n vírfu-i de uræ plin coboare,
Avínd sæġelí pe úmerí ŝi tolbæ ferecatæ;
Sæġetile pe úmerí grođav aũ clincænít,
Sæltínd ell ín minie ea noaptea 'ntunecat;
Pæsaŝe, se aŝadæ de nave 'n depærtare,
60. Sloboade úæ sæġeatæ ŝi moartea lor vesteŝe;
Ræselínæ clincæirea de'n argíntatul arc,
Ræpune 'ntíú catirí ŝi ciní rarí la pær;
La urmæ dæ, repede sæġeatæ de molitfú
Ín tábæra Aheannæ; omoare, præpædeŝe.
65. Ardeá neínçetate altariete de mortí.
De-a ríndul noúe dílle sæġetile deesçi
Sburá pre'n toatæ oastea. A decea dí viteadul
Ahill ciemæ poporul: Braţalba dína Júnæ
La îndemnat la asta; ea prea mult se 'ngrijiú,
70. Pe Greçi ín prada mortí de-a píururea vædínd.
La sfat s'adunæ obŝeæ, soborul se'ntóemesçe;
A-ŝi da a sa pærere de'ntr'ínŝii 'ntíú se scoalæ
Ahill de píor áġer ŝi 'ncepe a vorbí:
„Atride, mie-mí pare, cæ ear' ne rætæcim,
75. Ŝi de-om seapá de'n moarte; pe Greçi prea ræú apasæ
Ŝi boala ŝi ræsbóíul. Aid' sæ 'ntrebæm acuma
Pe vr'un áġur, ori préuf, sau vr'un desluŝitoríú
De visurí (cæ ŝi visul tot Joe l'a læsat),
De ce Febul Apolon s'a miniat atíta?
80. Ce ŝeít? de vr'úæ særbare ori cinste pre'n slævire,
Sau de vr'úæ ecatombæ ce nu i s'a jertfit,
Ori nu cum-va doreŝe præfum de-alesí berbecí,
De capre mai alese spre míntuirea noastræ.“
Ahill, dícínd æcestea, pe loc atunçi s'aŝadæ.
85. Se scoal' apoi de'ntr'ínŝii ŝi Calha Testorid,
Áġurul æell mai mare, æcell ce cunoŝeæá
Ŝi celle de acuma, ŝi celle vítoarie,
Ŝi celle strecurate. Ell eu ŝeínt' áġuríú,
Ce-i dete Feb Apolon, lung ísbitoríul Deú,
90. Ŝi navele — Aheenne ín Troea a condus:
Ell bine príçeputul de obŝeæ cuvíntat'a
„Préttinne-all lui Joe, Ahille, — mí dai porunce
Míniea lui Apolon acum a-lí desluŝí;
Eú dar' voíú desluŝí-o; dar' sæ-mí fægædueŝcí,
95. Sæ-mí juri, cæ vei fi gata ŝi tu all mieú protectoríú

- Cu graiul si cu bratul. Mæ tem, cæ o sæ supær
 Pe-æcell bærbat putérnic, Argeilor stæpin,
 Si cæruia Aheii sint toli supusi plecati.
 Prea tare e 'mpæratul, si rœu e la minie
100. Pe omul de supusæ si umilitæ stare :
 Cæ, si de-o mistuesce în diua aca ciar.
 În piept tot o hrænesce la urm'a-si ræsbunã.
 Veî sæ mæ scapi tu? spune-mi! " Ahill sumetû ræspunde:
 Di Calhæ, nu te teme, ori-care scii ursire :
105. Mæ jur eû pe Apolon, la care tu ureti
 Si deslusesti prea sinte Danailor ursiri :
 Cit vœd în cæriû lumina si pe pæmint resflu
 A nu te-atinge nime de'n toli cii Greci vedi astæ-di.
 Neçi ciar est Agamemnon, cæ 'n oaste peste toli
110. Se lãudæ mai mare. " — Atuncæ îndræsnind
 Aûgurul sint ræspunse: „Neçi pe'ntru vr'uc særbare,
 Neçi pe'ntru ecatombæ nu ne-a urit Apolon,
 Ci pe'ntru all sæu prœut, cæ-a necinstit Atrid :
 Pe ficia lui nu-i dete, neçi dârurile-i vru :
115. De-aceea si Apolon acuma ne 'mpovoaræ
 Si tot ne va da rælle; osinda n'o rædicæ.
 Pincæ cind voi la scumpul pærinte nu veti da
 Pe oaciesa, frumoasa, amata ficia lui,
 De tot fæcæ ræscumpær, si sintæ ecatombæ
120. La Crisa 'ncinind încæ. A-l împæcæ atuncæ
 Sperinta neertatæ. " A dis, si a sedut. —
 Se scoalæ Agamemnon næprãsnicul vitealû.
 Se'ntunecæ, s'aprinde vœpæi, fœ sar de'n oei-i;
 Ociesce 'ntiû pe Callia, apoi ræspunde — asfelû :
125. „Aûgur. sætalæ coabe, tu tot rœu imi predici!
 De bine neçi-uc datæ nu veti a-mi preursi!
 Tu neçi uc dineoaræ nu dici, nu faei vr'un bine.
 Si 'ntre Danaï acuma ursesti, predici de obsce,
 Cæ Febul ne apasæ, cæci eû n'am slobodit.
130. N'am dat pe Criseida, neçi dâruri n'am luat.
 Voesc s'o lin la mine; ea-mi e cu mult mai dragæ
 Si decit Clitemnestra, soliea-mi de fecoaræ :
 Ea nu este mai proastæ, de corp, de cip, de spîret,
 Saû de lucræri de minæ. Eû ins' o liberedû,
135. De-a fi asã cu calle; eû voiû sæ-mi scap poporul;
 Dar' voi alt dar gætili-mi, sæ nu ræmiû eû singur
 De'n toli fæcæ ræsplatæ; apoi neçi nu e drept:
 Voi toli vedeti prea bine, cæ darul mi se ia."

Ræspunde si eroul Ahil de piçor iute :

140. „Atride, prea mærite, de'n toiî tu mult mai lâcom!
 Će dar a-ti da puté-vor Aheii mærinimi?
 Noi nicæiri pe-aicæ prædî multe nu vedem;
 Noi cîte prædî luåræm de'n îæriile invinse
 Le sî 'mpærlîræm toate; sî neci nu se cuvine
145. De-all doile adunate sæ le mai împærlim.
 Trimate la Apolon pe Criseida tu,
 Sî-lî dæm noi întreitæ ræsplatæ sî 'mpætritæ,
 De-a vré la urmæ Joe, ca sæ prædæm cætatea,
 Crestoasa, mindra Troe.“ — Mæretul rege Atrid
150. Ræspunde ear', sî-i dîcæ: „De! nu te 'nviçlenni,
 Ahile strælucite! ori-cît ešci tu de tare
 Nu mæ ræmîi pe mine! Cu vorbe nu mæ 'ndúplici,
 Ai vré, sæ-lî aibi tu prada; de-aicæa acuma-mî dîci.
 Sæ daû pe Criseida, sæ pierd eû prada mea?
155. O daû, de-mî vor alege alt dar plæcut Argeii:
 De unde nu, vin însu-mî, pun mina iaû la urmæ
 All tæu dar' all lui Eas, ori darul lui Uliis;
 Minie-se nu-mî pasæ ori-cine poate fi;
 Vom mai 'vorbi de asta. Acum ûæ neagræ navæ
160. Sæ repedim in mare; viçlasi alæsi intr'insu
 Cu sintæ ecatombæ aleasæ sæ urecæm,
 Sî pe frumoasa fiica lui Crisis tot in ea,
 Sî-un cæpitann-cu minte sæ neargæ, s'o cominde;
 Idomeneû, saû Eas, Uliis, ori tu Pilide,
165. Tu, groađa tuturora, cu jertfe a 'mpæcå
 Pe-Ecaergul.“ — Ræspunde Ahil', ocindu-l ræu,
 O! tu! neruşinate, de prædî nesætioase!
 Mai poate a se 'ncrede acum cine-va îie,
 A sta pîndind in luptæ, ori piept la piept viteadû?
170. Cuvînt de ræshoire eû cu Troennii n'am;
 Troennii nu-mi prædaræ nemic' de'n a mea ţaræ;
 Neci boi, neci cai Troennii, neci roade nu-mi ræpiræ;
 De'n belsugata Flie, ce creşce tot bærbaî.
 Pe noi mult ne desparte sî muntî prea nalli umbrosi,
175. Sî marea ræsunîndæ. Noi numai pe'ntru line
 Sî pe'ntru Menelaû, spureate, cip de cine,
 Pe-a lui, pe-a ta ocaræ venim sæ ræsbunæm;
 Dar' îie neci nu-lî pasæ, recunoşcîntæ n'ai;
 Sæiî numai sæ-mi amérinli, sæ dîci, cæ-mi ræpeşci darul.
180. Će mult sudori mæ line sî mi l'aû dat Aheii.
 Eû nu iaû neci ûæ datæ vr'un dar ca darul tæu,

- Cînd năvələse Aheii la vr'un bogat orașŭ,
 Povara ăea mai mare-a răsboiului rotătec
 O sprijineșce bratu-mi; dar' la împărtășire
185. Tu iaî mai mare pradă: eŭ iaŭ cit de puțin,
 Și multămit la nave mœ 'ntore ear' ostennit.
 Mœ duc, mœ duc la Fliea, cœ mult mai bine-mi este,
 Cu navele-mi pieptoase sœ merg, sœ șed a casœ.
 Și tu dacœ ũc datœ m'ai necîstit, sœ șcii,
190. Cœ numai ai nădejde de cîuste, ori de prădi.“
 Răspunde șii 'mpăratul bërbaților la urmœ.
 „Fugi, de te 'nduri, fugi, du-te; eŭ nu te rog acuma,
 Sœ mai rămii la mine; șii alți prietenni am,
 Mœ vor cînsti ei, încœ mintosul Joe cîar.
195. De'n toți îndeii regii tu-mi eșci vrăjmașu mai mare;
 În veci îi sint plăcute răsboaie. svedii șii vrajbœ.
 Tu dacœ eșci mai tare, un deŭ tî-a dat est dar;
 Ia-ti navele, șii du-te cu cîii prietenni ai.
 La Mirmidoni domneșce! N'am grijœ eŭ de tine;
200. De ura-ti nu mœ tîrbur, ba încœ șii te-amêrintu;
 De-mi ia pe Criseida argînt-arcatul Deŭ.
 Cu de'ntr'ai miei prietenni șii cu nava mea
 Eŭ voiŭ trimitte-o; încœ la cortul tœu vin însu-mi.
 Șii iaŭ pe Briseida, pe-a ta frumoasœ pradă;
205. Mai mare decit tine cit sint, sœ mœ cunoșci;
 Sœ nu cutede șii-altul cu mine-a se lua,
 Sumeiŭ a vorbi.“ Dîse. — Miniea pe Pillion
 Pœtrunde-l, împovoarœ; viteadul sullet așer
 În piept dumbros se bate, în doŭe cușetînd:
210. Fœtal sœ tragœ pãloșu, pe cœilalti a rœspîndi,
 A spargœ pe Agamemnon, saŭ înfrînd necadul
 Sœ-șii mistueascœ ura. Ast cûget ell în minte
 Șii 'n sŭflet avînd strășnic, de'n teaca sa a tras
 Nœprășnic pãloșu; eatœ de'n cœriŭ Minerv' aci.
215. Pe dînsa a trimis'o brațalba dîna Juna;
 Cœcî pe-amîndoi vitejii iubiã cu multœ grijœ.
 În dosul lui stœ dîna șii-apucœ pe Pil d
 De coama ăea bœlaie, s'aratœ numai lui.
 Alt nimene n'o vede; Ahil înmœrmureșce,
220. Văpœi de'n oci sloboade șii vorbe aripate.
 „Cœ cãuți aci, fite'a lui Joe Eșioe?
 Sœ vedii a mea necîste, cœ mi-a fœcut Atrid?
 Dar' eatœ cœ-ti spun tîe, șii dîsa-mi se va face:
 De rîpœ-l va da astœ fœtal' a lui trufie.“

225. Atunĕi Glaucopa đina Minerva ĩ-a ræspuns:
 „A-tĭ potolĭ mĭniea de'n ĉerĭũ sosesc aci,
 De te-ĩ supune mie. Aicea mæ trimise
 Bratalba đina Juna, ĉe mult pe voi ĩubeŝce,
 De voi se ĩngrijeŝce. Tu nu te mai sfædi,
 ĩa-tĭ mĭna dupæ pæloŝũ; necinste fæ-ĩ pre'n graũ;
 230. Aŝá ŝĩ se cuvine. ĩtĭ spun ŝi se va faĉe:
 Pe'ntru ocarã asta tu vei luá 'ntreite
 Frumoase scumpe dárurĩ; ascultæ-mæ, Pilid,
 Ŝi mistueŝce-tĭ ura.“ Ræspunde eĩ atunĕi
 235. Ahill de picior áger: „Da, mult mai bine este,
 De ŝi m'apasæ ura, a da-ascultare tie,
 Aŝá e mult mai bine; cæ cell supus la đei
 De đei ascultat este.“ — A đis, ŝi pe-argĭntat
 Mĭneriũ greá mĭnæ pune, næprásnicul sæũ pæloŝũ
 240. ĩn teaca sa ĩmpingĕ, supus piecat Minerveĩ.
 Minerva-ŝi luá sborul de-aei drept la Olimp,
 La stantele lui Joe, la tatæl sæũ s'a dus,
 Pilid cu vorbe earæ-ŝi huleŝce pe Agamémnon,
 S'tropind ocæri amare: „Uimite de betie!
 245. Trĭndave! oci de cine! ŝi ĩnimæ de ĉerb!
 Tu aici ũæ dinioaræ la luptæ n'ai eŝit!
 La rnd n'ai golit arma, necĩ n'ai ræbdat vr'ũæ datæ
 Sæ pleci la vr'ũæ pĭndealæ cu cei mai huni ræsbóinicĩ;
 Atunĕi par' cæ-ti vedi moartea. Mai ĩndæmĭnæ-ti e
 250. ĩn tábør" Aheannæ odoaræ a ræpi.
 A smulĝe prad' a ĉellui, ĉe-ti stæ 'mprotivæ tie.
 Despot te popor, gide! stæpin eŝci de nemérnicĩ;
 Cæci alt 'eliũ ast' ocaræ ĉea mai de'n urm' ar fi.
 Mæ jur pe ŝceptrul esta, fac mare juræmint,
 255. Pe aðest toæg, ce frunde, vlæstæri numai ræ sade:
 ĩ-a rætedatarama ũæ datæ ĩn pædure
 Ŝi frundele-ĩŝi coaja; toæg, ĉe 'n palme-l port
 Odrasle Aheonne, de oraŝe dregætori,
 De dreptul omæniriĩ, de Joe dat la dĭnŝi;
 260. Fætal juræmintu mare, amárnic va fi tie,
 Cĭnd ear' va ven' tĭmpul pe-Ahill a cætá toĩ
 Ŝi tu 'n povoaræ crudæ sæ nu-ĩ poti folosi;
 Cĭnd ucĭgasul Ectur pe mulĩ Greci va ræpune,
 Vei ĝeme tu atunĉea trudindu-te de'n sũflet,
 265. Cæci n'ai cĭnstit pe Aheĩul de'n toĩ ĉell mai viteadũ.“
 A đis Pilid, ŝi'ndatæ aruncæ la pæmint
 De tĭnte tot de áur petriul ŝceptru ŝi sedo.

- Serfsniá sî Agamémnon de'n partea ear' cealaltæ.
 Apoi se scoalæ Néstor cell dulce la cuvint,
270. Armonios orætoriü, vestit la Pilienni.
 Curgeá de'n guræ-i vorba mai dulce decit mierea;
 Acell, ce 'n a sa virstæ væduse doue neamuri
 De súflete de oamenî, ce s'au sî strecurat;
 La cell de'ntiü næscuse, l'all doilea creseü,
275. Pe-all treilea cu mærire domniá în sintul Pilos.
 Ell bine priçeputul vorbî de ohsece asfeliü.
 „Vaî, vaî! ce dor, ce jale pe-all Grecilor pæmint,
 Sî ce de bucurie în casa lui Priam,
 Cînd vor alá Troennii, cæ voi sinteli în vrajbæ!
280. Voi cei de'ntiü la sváturi sî cei mai mari în lupte!
 Ah! dali-mi ascultare; voi sinteli amîdoi
 Mai tineri decit mine, cæci eü în timpul mîeü
 Am mai træt cu alti, cu alü viteji ræshóiniçi,
 Ce ne'ntreceá 'n mærire sî mæ bægá în samæ!
285. Ce mai bærbali aceia! ea ei 'n am mai vædut,
 Piritous sî Drias popoarælor pæstoriü,
 Ecsádie, Ceneul, næprásnicul Politom.
 Sî all lui Egeü fiul, Teseü prea strælucitul;
 De tot mai tari aceia de'n toti de pre pæmint.
290. Mai tari, sî la bætae esiaü cu cei mai tari.
 Bæteá, topiá centauri sî ferele munteane.
 Cu ei aveam a face, cînd am plecat de'n Pilos,
 De'n țara mea departe, cæci ei cîar m'au pollit:
 Munciam sî eü în lupte dupæ puterea mea,
295. La dînsii improtivæ a sta nu puteá nime,
 De'n ciü muritori are viteji luptasî pæmintul;
 Dar' sváturile melle simliaü ei, m'ascultaü;
 Asá sî voi acuma sæ fili ascultætori;
 Cæ mult mai bine este. Neci tu, fi cît de mare.
300. Sæ nu-i ræpeçi fecoara ei las'o; cæci i-a dato
 Odor întiü Aheii: neci tu Pilide, ear'
 Nu te svædí cu riga, cæ neci uæ datae ell,
 De cînste tot de uæ samæ, cu cînstea-ti n'æe parte:
 Slævit ell cîar de Joe, de sæptru purtætorü eraiü.
305. Tu dacæ esçi mai tare, all unei dîni esçi fîü,
 Dar' ell e sî mai mare, comîndæ pe mai nulli.
 Atride, potoleşe-lî miniea ta acuma,
 Sî eü pe-Ahill la urmæ, pe-all tuturora rædim
 Sî stavilæ 'n ræshoaiæ, il rog a se 'mpæcá.“
310. Ræspunde Agamémnon: „Bætime cuvioase,

Prea bine le dīci toate; dar' est hærbat voesce
 A fi de'n toī māi mare, de'n toī ell māi ales,
 Stæpīn all tuturora. Nu sūfær asta eū.
 Vitendū dacæ-l fœcuræ nemuritorii dēi,

315. De-ăceea il indeamnæ sumetū a 'nširā hule?"

Ahīll h rumpe vorba. — „Pe drept, fricos, nemernic,
 Trīndæv m'asū numi, dacæ la ori-œe all tæū graiū,
 La ori-œe a ta fæptæ supus eū m'asū plecā.
 Dī altora acesta, dar' nu-mi poruncī mie;

320. Cæci eū de-acuma 'neolo nu-ti sint supus, mæ crede.

Dar' eū iī māi dīe alta, sī line-o minte tu,
 Pe'ntru fæcōara asta eū arma nu golese
 La tine, neci la altul; cæci voi carii mī-ai dat'n,
 Ear' voi mī-o luati; insæ de'n prædile-alle lalte,

325. Œe 'nceise 'n neagra, iutea, adīnea-mi navæ staū,
 Nu poī luā nimicæ tu færcæ voea mea.

Dar' dacæ vei, te 'nceareæ, sī eiti pe-aci se astæ,
 Vedē-vor toī acuma pe elipæ 'nprejma lançi-mi,
 Cum singele tæū negru sumind va široi.“

330. Hulind unul pe altul atunei s'au rædicat,

Luæ sfirsit soborul la navele-Aheenne;
 Ahill plecā la nave, la cōrturile salle,
 Cu toī ai sæi prietenni sī eu Menetiæd.
 Atrid ũæ navæ iute pe mare slobodi,

335. Intri'nsa vislaši vrédnici, alesī, doauæ-deci puse,

Aleasæ ecatombæ, de jertfæ la Apolon,
 Ši pre frumoasa fiic'a lui Crisis a ureat.

Ši comindariū se puse mintosul printū Uliš

Se 'mbarcæ toī šī pleacæ, plutesc pe unde ũmedī

340. Atrid a dat poruncæ a se spælā poporul,

A-šī curæli 'ngælarea, sī ei se spælaū toī;
 Ši apele 'ngælate in mare le værsaū.

La urmæ ei jertfiræ la marele Apolon

Alese ecatombe de tūuri sī de capre

345. Pe iærmul mærii-amare; duhoarea pinæ 'n œerū

Pe fum invirtejitæ de-a lungul se 'nuæltā;

La unele ca astea munciā ostirea toatæ;

Dar' tot nu se læsase Atrid de svad' aceea,

Pre'n care-amerinlase pe āgerul Pilid;

350. Poruncæ lui Talibiū dæ, sī lui Euribat;

Erolđi, ai lui ministri, ei il slujīā cu rīvnæ:

„Græbili acuma, mærgeli la cortul lui Pilon,

Luaī de min', adūceī pe Briseid' aci;

- De nu vor dá-o voûæ, viû cu mai multî, o iaû,
355. Ši-l îngrođesc mai tare!“ Erolđii se porniræ
De voe, de nevoe, pre'n strâšnicæ poruncæ,
La ĩærmul mærii-amare, la Mirmidonî sosesc;
Gæsesc pe-Ahill acolo, la cortul sæu šedĭnd
Pe lĭngæ neagra navæ. Ell cum ĩi vede 'ndatæ
360. Se ĩmple de 'ntristare. Erolđii se 'ngrođiræ.
Nu mai pæšese næinte, pe riga ræseptĭnd;
De tot ei amutiræ. Ahill a priceput;
Ī ĩeamæ šî li đĭce. „Erolđi, bunæ venire.
Prevestitorĭ lui Joe šî-ai oamenilor ĩncæ.
365. Pæšĭi, veniĭ aproape, cæci nu mi-atĭ grešit voi,
Atrid este de vinæ, acum ell v'a trimis,
Šeiu, pe'ntru Briseida.“ — „Patrocle ĩndeite.
De! scoate pe fecoara šî dæ-o lor s'o ducæ.
Š rbeasæ-mĭ ei de mærturi la fericiĭi đei
370. Ši la muritorĭ oameni šî 'n fãt' astui tirann.
Cĭnd earæ-šĭ trebuĭta mæ va eĭemã, sæ ápær
Pe œeilalĭ de'n urĭta, fætala 'njungiare.
Atrid tĭmpit cu totul de duh šî de šĭmtiri,
Nu júdeceã trecutul, e orb la viitorĭu;
375. Nu šcĭe, sæ cominde pe-Ahei cætræ isbĭndæ.“
A đis. Supus Patroclu, prietenn ĩa prietenn,
Pe Briseida scoate de'n cortul lui šî-o dæ;
La navele-Aheenne estĭ doi erolđi o đuc;
Pe pašii lor femeea urmeadæ færcæ voe. —
380. Ahill pornit pe lærimĭ, šî cĭar de-ai sæi prietenni.
Atuncea 'n depærtare, la ĩærm albindei mæri
Šedũ, šĭ-aruncæ ocĭi pe-œll mare pont umbros;
La prea amata-ĭ maicæ uræri miloase 'nalĭæ,
Đicĭnd: „O maicæ! maicæ! de mai næscut ĩn lume
385. De scurtæ vietuire, ĩncãileã trebuĭã
Olimpieannul Joe, de 'naltul-tunætorĭu,
A mæ 'ndestrã cu cĭnste; dar' neĭi cĭt de puĭnæ
Ell nu mi-a dat acuma. Atrid mi-aduse hule;
Ræpĭnd ĩmi tine prada.“ A đis ell, lærimĭnd. —
390. Miloas' aũgusta-ĭ mumæ 'ndatæ-l audĭ,
Ši de'n adineul mærii, de'n fund, unde-aveã tronul
L'all sæu bætrĭn pærinte, cu œeãta semuitæ,
Pe clipæ ræšærit'a asupr' albindei mæri;
Næintea lui ea šede, ĩl vede lærimĭnd,
395. Īl mĭngĭæ cu mina, pe nume-l ĩeamæ-ĭ đĭce:
„œe plĭngĭ, fiul mieũ dragæ? œe jale tæ 'mpovoaræ?”

Destæinuesce-mi, spune-mi, sa scim noi amindoi.

Ah! de picor iute raspunde greu oftind:

„Tu toate le scii, maica, la ce sa le spun eara-si?”

400. La Teba, sinta iar' a lui Ietion farcam;
Luaram tot pradind'-o si-aduseram aci;
Prea bine impertira Aheii 'ntre ei tot;
Atrid de'n pradile-astea luá pe Criseida;
Apoi la urma Crisis, all marelui Feb preut.
405. La navele-alle repedi Aheilor veni
Si spre rescumparare a fitocii salle-atun ei
Aduse multe daruri, avind in mini cunune,
Pe un toag de aur all deului Apolon.
Ruga pe toti Aheii, mai mult pe-ai doi Atridi,
410. Podoabe de popoara. Aheii ceilalti toti
Pe Crisis raspetar; a primi inca vrura
Si scumpele-i odora; dar' lui Atrid-aceasta
De loc nu fu placuta; ei, strasnic poruncind,
Prea rau pe ell gonit'a. Batinul intristat
415. De-aci-si luca ear' drumul; Apolon mult iubindu-l
Urarea-i ascultat'a, si pre Argei fatala
Sageata slobodit'a; poporul gramedit
Peria in prada mortii; sagetile deesci
Sburau pre'n toata oastea. Augurul lui Ecateu,
420. Acell priceput bine, deescile augurie
Ni deslusa de obsce. Atunci eu mai intitu
Am dis, sa mpacem deul; Atrid s'a miniat,
M'amerinat pe mine, indeplinindu-si ura.
Aheii nostri oaciesi urcara 'n larga nave,
425. Trimisera la Crisa pe Criseida lui,
Si daruri la mparatul Apolon incinind.
Apoi venind eroldii de'n cortul mieu luara
Pe Briseida, darul, ce-mi detera Aheii,
Invesmintai cu-arama. Dar' tu, de poti acum,
430. Pe fiul tau ajuta; ia-ti sborul la Olimp
Si roaga-te lui Joe, de i-ai placut vr'ua data
Pre'n grai, sau si pre'n fapte. In naltale plate
A tatelui tau, mindra, te lauda; (ciar eu
Te-am audit adese) de'n toti aceilalti dei
435. Diceai, ce tu aluncea ai aparat pe-ell maro,
Nor-intaritariul Cronion de'n ruina-i;
Cind ceilalti toti de-udata Olimpianni dei
Au vrut, sa-l lege, Juna, Minerva si Neptun;
Si tu slavit, dina, la ell ti-ai luat sborul;

440. L'aī slobodit de'n lánŭrŭ, ciemind pe Ecatonhir
 Briareon anume ciemat de dēiī tōī,
 Ši de bærbaī, Egeon. Cu mult maī tare ell,
 Ši de cit all tēū tatē, de slava sa prea mindru,
 Šedū lingæ Cronion; tōī dēiī se 'ngrodŭræ
445. Ši neči cæ-l maī legaræ. Šedī dar' tŭ lingæ ell.
 A minte-i adu toate, apucæ-l de ġenunci;
 Da! de-ar voi acuma Troennilor s'ajute
 Ši pe Ahei la primne, la tærm sæ-i incolteasæ,
 Prædati in geara mortii; sæ cæpete ši ei
450. Pe lingæ impæratul; apoi ši Atrid ciar
 Cunoasæ, cæ e ræul, cæci n'avrut sæ cînsteasæ
 Pe cæll maī mare 'n oaste." — Amar læcrimind Tetis
 Ræspunde lui ši-i dŭce: „Vaī fiul miēū iubit!
 Næsut in tristæ soarte! la cæ te maī cresceam!
455. Sæ fi sedut maī bine la navele-ti, departe
 De plins, de vætæmare. Vieafa-ti, de! e scurtæ,
 Ši virsta-ti trece iute ši soartea-ti e maī reū;
 Fætalcæ fu ursita; cas ræū, cind te-am næsut!
 Aceasta eū a spune la 'ndrag-ræstræsnitoriul
460. Cronion impæratul mæ due unde 'mprejoaræ
 Lucind albinda neaūæ pe fâlnicul Olimp;
 Dar' tu sæ sedī acuma aci la corful tæū,
 Pe lingæ alle talle ræsplutitorie nave;
 Miniea ta minie; sæ numai impunai arma,
465. Cæ Joe de eri in cæ la sinii Eliopi
 Poffit la ospætū este; s'a dus la Oecann;
 Ši tōī dēiī-l urmaræ. A doūa di spre dēce
 Ell ear' la Olimp vine; atunci mæ due la Joe,
 L'all sæū locasū de-aramæ; l'apuc ši de ġenunci
470. Ši ered c'o sæ-l înduplec." Dŭcind a ši perit;
 Pe ell acolo-l lasæ; dar' tot pætruns de dorul
 Femeii prea ġingasæ, cæ-i fu ræpitæ 'n silæ.
 Ulis apoi la urmæ sosi l'all Crisei tærm,
 Cu sinta ecatombæ; ši dupæ ce-aū intrat
475. In cæll adinc port mare, aū strins vecele 'ndatæ
 Ši le-aū depus in navæ; de loc aū scos ecatartul;
 Ii puseræ 'n corsie, odgoanele slæbind.
 La tærm curind ši nava fu trasæ de vislaši;
 De'ntr'insa aruncaræ ši ancoarele 'n mare;
480. Legaræ a ei primnæ, la urmæ tōī esiræ
 Pe-all mærii ro suninde tærm fâlnic, volburos;
 Aduser' ecatombæ, la lungul-ishitoriū;

- Esi si Criseida de'n plutiponda navæ;
 O ia, l'altariu o duce Uliis mintosul, áger;
 485. La scumpul ei pærinte in minile-i o dæ
 Si asfeliu ii vorbesce. — „O! Crise, sint trimis
 De marele — Agamémnon a-ti da pe Criseida,
 Si a-i jertli lui Febus prea sintæ ecatombæ
 Sæ mintuim Danaii; pe deul sæ 'mpæcem.
490. Pe-acell, ce greu pe-Aheii cu relle 'mpovoræ.“
 A dis, si 'n mini i-a da'o. Ell plin de bucurie
 Copilla isi primesce, si ceilalti toti la urma
 Aleasa ecatombæ depuseræ 'n prejur
 La cell didit prea bine all deului altariu.
495. Pe mini toti se spælaræ, si celle purtæfoarie
 De ordû si sare blide in sus ei rædicaræ;
 Asa, nælind mini, Crisis uræri sæcú prea mari:
 „Audi-mæ, stæpine, argint-arcate tu.
 All Crisei si all Cilei apæcætoriu prea mare,
 500. Si strâsnice-all Tenedei puternice 'mpærate!
 Acum putin næinte urærea-mi audisi:
 Cinstitu-m'ai pe mine, pe-Ahei 'mpovoræsi;
 Ascultæ ear' acuma aceast' a mea dorintæ!
 Acum pe Danai scapæ-i de'n boala cea fetala!“
505. Urærea i-a fost astu. Apolon l'audi;
 Si dupæ ce urære si presæraræ ordû
 Si sare peste vite, le si sætiræ 'ndatæ;
 Apoi le jungietaræ, in grab' le jupuiræ
 Tæiar' alle lor spete, cu sæu le-au invælit.
510. In doæ pærlu fæcute; pe diasele au pus
 Si alte cærnuri crude; le dete foc hætrinul
 Pe lemne despicate; værsat'a 'neis vin rosu;
 Pe lingæ ell voinicii frigæri lineu 'n cinci craci.
 S'au ars spetele toate; ræruncii s'au mincat;
515. Dar' cellalalte cærnuri, bucæii, bucæti tæietæ.
 Insipte 'n frigæri toate, pe foc se 'nvirtliau tuncea;
 Cu multæ îngrijire se scripseræ 'n scripsit;
 Le-au tras afaræ toate si munca încetæ;
 Ospætul lor gætiræ, mincaræ toli cu totii;
520. Se sæturaræ bine l'acæst ospætu de obsec;
 Si-a herii, si-a mincærii ei post' au implinit.
 Impluræ pinæ 'n guræ si cannele de vin;
 Apoi turnau fæcorii pe rind la toli in cupe.
 Pe toatæ diua-Aheii cîntau, impæcau Deul;
525. Frumos innæliau cîntul Peann fæcorii greci;

- Slæviaū ei pe Ecaerg; ell mult se bucurá:
 Dar' cind soarele-apuse si-all noptii vœl se 'ntinse,
 Pe lingæ primniere otgoane se culcarœ.
 Dar' eatœ si-Aurora in slavœ se ivi
530. Cu radele-i rujoase. Pe ducœ se pornese
 La tábœra-Aheecannœ. Ecaergul atuncea
 Trimise lor un austru senin, priincos foarte.
 Catartul l'asœdarœ, si velele le-a 'ntins;
 Isbœsce vintu 'n vele, si unde rœisbind
335. Carena, purpuratœ, sfilvoasœ, volboreadœ.
 De'n undœ 'n undœ nava despiceœ, trece vâluri.
 În tábœra-Aheecannœ sosirœ în sfiisit.
 Aũ tras adinea navœ pe mal sus pe næsip;
 Sprijinitoarie pirgii îi puserœ în preajmœ,
540. Si ei se 'mprœsciarœ la cœrturi si la nave.
 Dar' œell de peœor iute, hrœnit de ðei Ahil,
 La plutiponde nave sedea tot minios;
 La neçi œe adunare de-eroi n'avea amœstec,
 La neçi œe bœtœlie; dar' se trudiã în sũlet,
545. Dorind rœsboiũ si arme. — Aurora ear' sosi
 A doia ði spre ðece; si eatœ spre Olimp
 Toi ðei ear' venirœ, fruntasũ marele Joe.
 Tot nu uitase Tetis a fiului ei rugœ.
 Pe-all mœrii val rœsare se ureœ 'n naltul œeriũ,
550. Cu dorile 'mpreunœ sosesœce la Olimp,
 Si dœ de ociosul Cronid, œe sedea 'n parte,
 În virf mai nalt de'n œite vœciosul Olimp are.
 Ea sede lingœ dinsul l'apueœ de gœnunci
 Cu mina ei œca stingœ; cu dreapta de bœrbit;
555. Rugind pe împœratul Cronion Joe, -i ðice:
 „Pœrinte, tatœ Joe, cu ðei de'mpreunœ
 De li-am fœcut vr'un bine, pre'n faptœ, saũ pre'n graiũ
 Si tu indeplinesœce dorinta mea acuma;
 Pe fiul mieũ cinstesœce; de'n toi ell næscũ singur
560. În scurtœ vietuire, si-Atrid mi-l necinstesœce.
 Rœpind îi line prada. Rœsbunœ-l acum tu,
 Olimpicanne Joe, ajutœ pe Troenniĩ,
 Pina cind ear' Aheii pe-all mieũ siũ sæ cinstesœce.“
 De nori-intœritoriul de loc neçi nu-i rœspunde;
565. Dar' Tetis tot il roagœ, nu-l lasœ de gœnunci.
 „Pe nemomite spune-mi vei? imi fœgœdeesœci,
 Saũ nu? tœgœduesœce; tu n'ai de œe-a te teme;
 Sœ sciũ si eu incailea, de'n ðinele-allelalte

- Cit sint færcæ cinstire, de'n toate numai eũ.“
570. De nori-întæritorii ræspunde, greũ altind:
 „Mæ baġi cu Juna 'n vrajbæ; ear mæ hulescæ Juna
 De'n tofi nemuritorii tot ea mæ întæritæ;
 Într'un dædar cu mine se cæartæ numai ea
 Si-mi dîce în hætæ Troennilor s'ajut;
575. Dar' fie, fugi acuma; sæ nu te vadæ Juna;
 Eũ voiũ purtá de grijæ a isprævi si astea;
 Fugi; voiũ clæti eũ capul, spre a te 'neredintá;
 La noi nemuritorii e cell mai mare sæmn;
 Nemic' all mieũ nu este de a se mai intoarce;
580. Nemic' întru momire, nemic' de neispravæ,
 De voiũ clæti eũ capul.“ A dis; si a 'neruntat
 Cronion împæratul dumbroasele-i sprincenni;
 De'n sint nemuritorii all sæũ cap se clætiræ
 Ambrosianne coame; s'a clætinat Olimpul.
585. Se svætuiræ asfeliũ si furæ despærliti.
 Afundæ 'n mare Tetis de'n fálnicul Olimp,
 Si Joe 'n pælat întræ. Toi dei se scularæ,
 Stæturæ în piçoare næinte a celui mare
 Stæpin si-all lor pærinte. Si nime nu 'ndræsi
590. În jeũ-i sæ mai sadæ, eind ell se aræte.
 Ell întræ 'n tron se pune, dar' cum il dæri Juna,
 De loc ea se priçepe, cæ argin-peda Tetis
 A lui Nireũ ea flicæ s'a svætuit cu ell,
 Si 'ndatæ ea cu vorbe atinge pe Cronid.
595. „Învielennite, spunæ-mi, cu care de'n dei earæ-s
 Urdit'ai acum svaturi? Ii placæ tot de-a una
 În tainæ, færc' de mine, profepte a urdi.
 Cæci nu te 'nduri vr'ũæ datæ sæ-mi spui tu cæ gîndești!“
 Atunceã îi ræspunde pærintele veçi.
600. „Nu-îi bate capul, Juno, cæ cûgetele melle
 Ii sint spre vætæmare; tu nu poti aflá tot,
 Mæcar de-mi ești solie; dar' cæ este ertat
 A mai aflá si altul, neci dei, neci oameni, nime,
 De tine mai næinte, nu vor allú aþeea.
605. Dar' ori-cæ alt împarte de cælalii dei ursese,
 Tu nu mæ 'ntrebá, Junæ, si nu mai cærcetá.“
 Ræspunde lui Buopa, aũgusta dina Junæ:
 „Cronide, spaimæ mare, cæ vorbe-mi dîci tu mie?
 Prea mult si mai næinte eũ neci nu te 'ntrebam,
610. Neci vream, ca sæ mai aflu; în pæcæ cuġetai;
 Dar' m'am temut acuma sæ nu te pridideascæ

Cu gura Argin-peda, amăgitoarea Tetis,
Copill' acellui tată bətrîn, veciū mărineann;
Cu dorile 'mpreună ea răsări aci,

615. Sədū sī lingə tine sī de gēnunci te strînse;
Sī tu fəgədui' ai pe-Ahill a-l cinsti astə-dī
Ahei mulți lingə nave la moarte a predă!⁴

De nori-intăritoriul Cronion i-a rəspuns:

„Indemonatə fire, a pūrarea 'ngrijitə:

620. De tine neci-ūc datə nu pot a mă ascunde.
Nemicə nu vei face; ei mă vei năcəji;
Mai rəū e pe'ntru tine; sī-mi plăcə ori sī cum.
De voe, de nevoe, sēdi, tači acū, sī-ascultə:
Cə minile-mi năprăsuici pe tine de le-oiū pune,
625. Sə scii, cə toți cu toți, cfi dei sint în Olimp.
De vor səri la mine, oi nu te vor scəpi.“

Afit a dis Cronion. — Buop' aūgusta Junə

Tăcutə 'nfioratə sədū prea umilitə.

Čerescii dei gēmurə în casa lui Cronid.

630. Se scoalə de'ntru dînsii sī mēscerul Vulcann,
Plăcutə 'nsirə vorbe cətrə braț-alba Junə,
Amata aūgusta-I muma. — „Fătale fapte! maicə,
Voi dei, pe'ntru oamni sə və sfədii aci?
Sə rəscolii toți dei? neci de ospəlū încə
635. Noi nu ne bucurărəm; cəci rəul biruescə.
M'asculi pe mine maicə? Ori-eit cəci de 'nteleptə,
Pe lingə tata Joe mă bine sə te porfi;
Nu oare cum-va earə-si pərintele hulind,
A ni strică ospəlul; cəci de-a voi stəpînul,
640. Fulgəritoriul Joe, îndatə ne rəstoarnə
De'n jėturile noastre. Te 'necare' a-l inblindi
Cu vorbe 'ndulcitorie; Olimpieannul ear'
Milos ell va fi noūe.“ — Dicitind Vulcann se scoalə,
Pe-a sa iubitə muma cinstind cu ambecupə,
645. Aceste vorbe dīcə: „De! rabdə maica mea;
Nu pot sə te vəd tristə; eū prea mult te iubesc;
Dar' sī pətruns de doru-ti, folos nu-ti pot aduce.
Kəū e Olimpieannul, cind altu-i stə 'mprotivə.
Am vrut sī eū alt' datə rīvnos a-ti ajutā;
650. Dar' de pecor atuncea, sučindu-mə grođav.
De'n p-agul sintei stanie m'a asvilit departe;
Picam despiciind vintul pe toatə diūa 'ntreagə;
Sī cind sə rele-apuse în Lemnos am cəđut;
Abiā mă aveam sūflet; atunci m'ă ridicat

655. Bærbatî Sindienui. — Dise. — Brat-alba dina Junæ
 Dîmbesee si-î ia cupa. Cu grâtie la urmæ
 Cînstiá ell pe toîi deii; prea dulce nectar
 Turná la toîi de'n canna. Un ris nepotolit
 A împodobit pe deî, cînd pe Vulcann væduræ
660. A colindá pre'n stanþe. — Ei asfelîu pinæ sara
 Cu plinæ mulþemire se desfætá 'n aþell
 Ospæfû obseese si mindru, de toate 'ndestullati.
 De cinte si citaræ, ce o lineá Apolon;
 Si musele 'mpreunæ prea dulce 'nsirá cinte.
665. Dar' cînd sînta luminæ a soarelui peri,
 Pe-a casæ fie-care s'a dus a se culcá,
 La stániele lucrata de þell prea slævit mare
 Vulcann, iscusit mæseer. Olimpieannul Joe
 Fulgerætorîu pæseþe la patul sæn, colo
670. Unde si mãi næinte odihna ell gæsiá,
 Cînd somn îi veniá dulce. Se urcæ, ell adoarme;
 Se culcæ lingæ dînsul si-Aurotrona Junæ.

Væsiliu Gergeli, de Cocosiu (1799—).

(Despre vicaia aceslui bærbat n'on putut aflá pinæ acum (1863) alta, decit ce ell a fost næscut in dieþesa (episcopiea, eperþiea) Muneacului, in Ungáriea, si ce in annul 1819 erá teolog absolut in cunvptul împæretese de'n Vicanna, in care ann a trædus, si a publicat cærtiecia numitæ: *Omul de lume sæn mæestriea de a se face plæcut in ori-þe solietate, in carca se aflæ omul in vicaie*. Cu toate acestea aþest bærbat este foarte insemnat pe'ntru literætura næcunala rumine, in mãi multe privinþe, si ádecæ: parte pe'ntru ce este de'n dieþesa seaþ episcopiea Muneacului, unde sînt putini rumini; parte pe'ntru ce pe la annii 1810—1828, putini Rumini cuþetaþ si credeau ce-va despre rænæscæcunea næcunii salle; ear' parte, pe'ntru ce cærtiecia numitæ mãi sus inæ þni aratæ, ce fraþii noþtri Rumini mæedonenni aþ fost þururea însullati de simþul næcunal, si þætrunþi de trebuinþa de a se desvoltá literætura næcunala in toate rámurile. De aceca aþ cunsæcrat ei, ori cînd aþ fost prociemali, ori numai însiintati, sume mari pe'ntru tipæricunea cærtilor rumine, si pe'ntru næintæcunea culturei rumine. Aceasta se adove-reþe si pre'n cærtiecia Domnului *Væsiliu Gergeli de Cocosiu*, cæci

ea fu tipărită cu spesele Domnului Rumîn-măcedoneann: **Constantin Darvar**, născut în *Clisura* în Măcedonia; neguțătoriu însă și proprietariu de mai multe case în Viena. De'n certyica Domnului Văsiliu Gergeli vedem, ce sbor înalt luase pre atunci spiretul năeunul rumî și cunșciinta năeunale în provinciile austriace locuite de Rumîni, dar' mai ales în Ardeal, Bănnat și în Ungăria: un merit neperivær all bærbaților: *Petru Maior*, *Sămuil Micul (Clain)*, *Gorgi Șincai*, *Dumitru Ticindeal*, *Păul Iorgoviču* și all altora.)

§. 3.

Cultura limbei și a graiului în cuvnersăcune.

În tăietura a șesa, despre purtarea cuvîincoasæ, adusei năinte trebuînta culturei limbei, aici voese amu a cuvînta anume mai întiu despre *prelucrarea limbei rumînesçi*, apoi despre *tonul graiului*. Despre acestea șerbesc rēgulele următoare:

1. *Ori-cine sæ vorbeasæ curat grămătesçe; dar' cē vorbeșe! unde-i vre ūæ grămătece bunæ, dupæ alle cæriia rēgule sæ se îndrepte omul? *)* ba și dupæ cite sînt, unde-i delul? unde-i vointa de a se deprinde și a înveta? Cæ vai! de noi nemerniçu Rumîni! cæci foarte s'a stins de'n inimile noastre urmarea prea strălucitilor noștri străbunî: „*departe aũ cædut poamele de rædæcina pomului!*“ Ar fi foarte de dorit, ca sæ se asle vreun făcætoriu de bine cu năeunea sa, cumpunînd ūæ grămătece mai deplinitæ a limbei rumînesçi cu *litere străbune*, ear' nu cu *slove cîriliçe*, de carile sînt și pîn'acum a citor-va bærbați vrédniçi de toatæ lauda, și iscusiti, carii s'aũ străduit și aũ asodat mult sæ face bine fraților sœi: dar' rusine și durere! cæ și ásfel de grămătece a fost de tot lennevitæ! Este un adevær ne'nfruntat de preçeperea de toate dillele, cæ îndreptarea limbei dæce încæ și astæ-dî desmætata! Putinele lumini, cæ lumineaðæ

*) Grămătece rumînesçi se află pe atunci publicate de mai muli, așă de *Sem. Micul*, la 1780 și 1810; de *Kadul Tempea*, la 1797; de *I. Văcărescul* la 1797. Numai cit aste grămătece nu se propunea pre'n scoale.

întru procopsirea poporului, nu ajung a împlini marea scædere a întuneçimii, în carea aũ cædüt Rumîniĩ de'n Daçiea veciæ. Partea cea mai mare a învælaçilor rumini nu-si bat capul dupæ îndreptarea limbei, alçii sînt mai bucuroși a-si învælaçii sæ vorbeascæ în limbi stræine, earæ a maicæ-sa o sdrúmicæ cum pot. Vorbesc nemtesçe, greçesçe (mai ales Rumîniĩ mæcedonenni), unguresçe, çiar si sîrbesçe, cu cari limbe își amestecæ si învæluçie limba sa. Mai bine fac çei çe vorbesc lætinesçe, itælienneșçe, frinçesçe, cæ açestea-s încælete surori dulçi cu limba noastræ, *çea veciæ rumina, de'n carea s'a prelucrat lætineasca, si dupæ açeea tîrdiũ aũ ræsçerit de'ntr'insa: itælianna, frinçeasca, ispænneasca.* Însæ çe foloseșçe si a sçi limbele açestea, dacæ n'are omul dorinçæ, nædúintæ si îndemn, ca, çe culege de'n çetirea açellora, sæ întoarçæ spre binele næçuniĩ salle? Cu ajutoriul açellora s'ar cuveni a îndreptá, a tocmí, a îmbogæçi si a înfrumselá a sa proprie, curælindu-o de toate pîngæririle ei! Cæçi nemica nu foloseșçe unui Rumîn a vorbi açiæa limbi numai de'n falæ, ear' pe a sa sæ o pæræseascæ în sælbætæçie spre rușinea si de-læimarea poporului ruminesc încæintea altor næçuni stræine. Ba gæsescu-se încæ nișçe urgisiti de bunele dátini pærintesçi, cari se lápædæ de çætræ Rumîni, si de toatæ næçunea sa, vai de ei! særmanni! nu sçiũ pe'ntru pinteçele lor, ori pe'ntru Pluto, ori pe'ntru nebunîea sa? De-l întrebá çine-va: „*Rumîn çști?*“ cu neplæçere ræsponde: „*ba nu!*“ çi *ungur, sîrb, seaũ Dumnediũ mai sçie çe!*“ ne sçiind, cæ de si e acuma stræluçitæ gîntea ungureascæ, tot mai stræluçiti erau ùcæ dinioaræ mai marii lui „*Rumîniĩ,*“ învingætorii mai a tot pæmintului si ai întregei lumi cunoscutæ, çæro-ra, de'n ticæloșiea sa nu voeșçe a li urmá în sapte si sçiinte; çi se leagæ, ca si çurpænnul de alt lemn, ca si scaiul de oae! Aũ nu e cunoscut, încæpînd de'n Bænnat si pîncæ în muntele „*Em*“, si de çell mai mic copill all næçuniĩ noastre, de çé seminiç sæ fiæ? Cînd ell pûrurea dela încæputul sutei a doua dela Crest, si pîncæ în diũa de astæ-di (1819) nu altmîntre s'aũ numit, çi numai „*Rumîn!*“ Di-i lui *Valah!* si nu

va sēi, cē veī dīcī; *copacū*, ori alt *vietūitoriū*? Foarte frumos este a sēi mai multe limbi, ha este sī lucru de lipsæ, numai de ar cæpætá sī cēialaltī Rumīni cē-va profit de ntr'īns ele; pe ntru cæ dacæ moare īnvætatul færcæ sæ fīc īmpærtæ sit sēiīnta cu alīi, moare sī sēiīnta cu dīnsul īmpreunæ.

2. *Sæ nu întrebuintæm cuvinte stræine, unde avem alle noastre.* Ni se īntīplæ a dese ori de mestecæm īn vorbire-ni cuvinte stræine, cīar sī unde am avé cuvintele noastre curat rumīnecēi. Īn privīnta a cēasta aū luat aminte literætorīi næcūniī noastre, cæ unī Rumīni de ntr'ūæ parte de țaræ aū multe cuvinte curate, carile īn cēllesalte pærtī nu se aflæ. a sá multe se aflæ īn Mæræmúræšū, sī īn Bænnat, ear' īn cēllesalte pærtī nu; multe īn Moldáviea, īn Tãra-rumīneascæ; multe preste Dúnære. (Vedī cartea lui Ġ. Ro sa, tip. la Buda, īn 1813.) Ba, unde n'am avé cuvintele noastre nice decum, cē ne īmpīedeæ sæ īmprumutæm de n limba lætinæ, iteliannæ, frīncēascæ, ispannæ, sororile limbei noastre, unele cuvinte, cæcī toate patru aste limbi īsī trag rædæcīna de n limba vecīæ a Romannilor, carea sunæ īncæ prin gurile Rumīnilor de n Dacīæ, pre ai cæorora stræbunī ī-a adus ai cīa Træiann īmpæratul, dupæ cē a īnvīns pre De cēbal, craīul cēll cumplit all Dacīlor. Træiann vædīnd Dæcīæ deseartæ de locūtorī, sī privīnd la bunætatea pæmīntului, carele ar puté īndestullá cu toate pre locūtorīi sī agonīstorīi sæi īntru cēlle cē sint de lipsæ spre desfætatæ cīvernīsire a vieței, dupæ ūæ bætælie īndelungatæ īnutæ cu Dacīi cīn cī anni de dīlle, fæcú Dæcīæ *provințæ Romanne*, sī a dus īntr'īnsa spre locūcūnea cētæiilor sī a satelor, sī spre lucræcūnea pæmīnturilor, multime nenumæratæ de oamenī de n toatæ īmpærcēlīæ romanne. De n aste colouī se trag stræbunīi sī pærinlīī nōstri sī nōi toī; sī de atun cīa īncoa cē ne n cētat sī ne ntrerrupt ne numīn nōi tot *Rumīni*, ádecæ: *sī næscūlī de n sīngēle Romannilor*.

Maī īncoló trebuinta neapæratæ de a ni pæfæcē (cultivá) limba, ni o svatues cē sī a cēea, cæ cēllesalte popoaræ īncīcīæ dela cultura limbei la cultura næcūniī cēa de n lontru.

Cæ cu eft e mai cultivatæ si mai desvoltatæ oare-care limbæ: cu atfta mai mult se cînsteſcæ næcunea acæea, cu atfta mai mult se façe læudatæ, plæcutæ si rænumitæ altora. Aſá daræ sæ nu fim lénneſi a îndreptá a îmbogæti si a regulá limbá noaſtræ cæa veciæ romannæ, sæ nu ne læscem mai înæpoi de- eft toate næcunile Europei, ei cu un súflet bærbætese sæ înæ- pem a façe cærti, a lucrá ajutorîndu-ne unul pre altul în tot modrul pe'ntru binele nostru, ca sæ ne ridicæm ũæ datæ pe piçoare, sæ eſim si sæ scæpæm de'n întunérecul neſciîntei, care- i cáusa multor relle. Nu luatî de ſagæ diſele melle, cæ, crédeţi-mæ! mult ajung, de le veţi pætrunde bine cu mintea. O! de ar dá Dumnedæſſ sæ între învætætura mea în inimele mai marilor Rumînilor! sæ îndemne, si sæ deſcæpte poporul în toate pærtile! Spre uſoara culturæ a Rumînilor (de'n Auſtria) nu este (acum de ũæ cam datæ) loc mai bun niæciu- rea, decit în Blaſſu, unde se aflæ gimnasiu rumineſc. Ba de ar cædé aſtæ ſîmîire pe inima Moldovennilor si a cællor de'n Tãra-rumineascæ! cæ acolo ei ſinguri ſînt Domni si împærcæ- titorî; ear' nu ca noi ſæracii, prigoniţi si aſupriţi de toti!!!

Moise Sorannul Noacul, Préut rumîn în dieceſa Orædiî-marî (1806—).

(Fiul préutului Mæteiu Sorannul, all cæruia stræbun a adus întîia colonie de'n Itáliea la Særmisegetuða (Håleg) si ádecæ de'n lînutul Itáliei: Soranna, de unde îſi aveá si cunumele, si all preute- sei Mæriea Noacul, ũæ nepoatæ a lui Baba Noacul, fostului oare- cînd general all lui Mihaiu Viteadul, Domnul Ruminiei, pe care ge- neral, prindîndu-l Úngurii pre'n înſellæcune neomenoasæ, cælcætoarie de juræmint, l'aú fript de viu în pieaſa Cluſului. Moise Sorannul Noacul este næscut în Håleg, (vecia Særmisegetuða a Dacilor), la annul 1806. Stúdiële începætoarie, ádecæ întîiele cunoſcîntie normale, le-a învætat la Håleg în ſcoala cælugærilor cætoliçi Frinçiscanni; întîia si a doua clasæ gimnæſialæ le-a absolvit la Blaſſu; ear' cæl- lelalte clasæ gimnæſiale le-a absolvit la Alba-Juliea ca ſtipendist all

unei fundăcuni de'n  elle  ntemeiate de r numitul Episcop rum n Bl seann, *Ioan Bob*;  ciin tele filosofice  i juridece le-a  nv tat (tot ca stipendist Bobieann)  n Ac demia de'n *Clu n*, str lu ind pre tot locul  ntru  nv t tur   ntre  ei de'n  iiu cunso i rivali.  n vara annu-lui 1825 absolvind  ciin tele nalte  n Ac demia Clu eann , dup  recomind cunea dat  de c tr  Direptoriul ac demiei *L disla  Vaida*, fu prociemat s  fac  cuncurs, ca s  fi  primit ca teolog all diecesei Or dii-mari. Fiind primit la teologie  n Oradea-mare, pe'ntru t lintele lui  elle str lucitoare,  i pe'ntru purtarea lui  ea esimpl rie, fu  nsereinat de a face estras de'n biblioteca episcopiei, precum  i de'ntr'a seminarului, de'n care estras  i-a cumpus apoi  purile salle cu litere l tine, precum er  atunci  n diecesa Or dii-mari porunca cunsistorial  de a serie. Dar' timpul  nc  nu sosise, ca Rum nii s  se poat  l ud  cu limba, cu d tinele salle „romanne”  i cu originea sa „romann ”: de a eea Moise Sorannul Noacul pe'ntru scriptele salle despre limba, d tinele  i originea rum nilor, fu espus la mari prigoninte,  i sinlindu-se pr ut, fu trimes p rura dela  c  comun  s rac   i re  la alta mai s rac   i tot mai re .

Despre produsele liter rie alle lui Moise Sorannul Noacul am aflat pin'acum (1864) urm toarele:

1. *C rticic  de rug cune cumpus  cu oc junea  nc un cunii Episcopului V siliu Erdeli.*
2. *Eneida lui Virgiliu, tr dus  toat   n viersuri albe.* (Ast  tr ducere s'a f cut  n r stimp de  apte  rne numa  noaptea, c ci d ia trebuia s - i c scige  elle de trebuin  spre sustin cunea vieei).
3. Pr dice pe toate duminecile  i s rb torile de preste ann, precum  i la solemn t i private oc junale.
4. Poesii  i s tire feliurite.
5. Desluciri mitologice pe'ntru  nleleg cunea autorilor clasic i greoi  i l tini, cu un cuvintariu despre toate numele vecie alle b rb tilor  nsemn i, alle muntilor  i riurilor,  e se afl  pre'n scriptele clasicilor.
6. R spuns,  ndreptat contra profesoriului  ngur, *Andra i*, carele, depunindu- i tot simlul de iubire de adev r, d se p blice  n scoal   n Alba-Julia: „c  Rum nii s'ar tra e cu vila de'n t l-harii trime i depre'n t mnilele Rumei”.

§. 4.

Cîte-va viérsurî de'n a doüa carte a Eneidei lui Virgiliü.

(Începutul cuvîntării lui Enea către Didune, reġina Cærtăġinei.)

1. Toți tăcură de ūdată, și-ascultău cu aġintire:
Enea atunei începe depe locul cell mai nalt:
*Reġină! dureri nespuse sã le rãnoesc îmi cãri:
Cum ne cutropirã și-avere, și 'mpãrãlie?*
5. *Care lucruri fioroase și eü însu-mi le-am vãdui
Și luptat'am pe'ntru elle! Cîne l'astã povestire
Va puté, sã-si liãz plinsul, ciar de'n Mirmidonii ágeri,
De'n Dolopii cruđi la fire, de'n ostasii lui Ulise?*
Noaptea este-acum tirdia: vrînd, nevrînd la somn ne cîeam:
10. *Dar' dacã simplarea noastrã numai decit vreî s'o scüi,
Și mãcar pre scurt de-a Troii rãsipire-a audî:
Deși fiori mã apucã, cînd îmi mãi aduc aminte;
Deși jelea-mi poruncesce, ca sã tac, eü tot încep:
Mulți anni înfrînti de bætae fiînd dușii Dãnnãidii,*
15. *Rãspinsi pûrurea de soarte; dar' de Pãlade 'nvãtãli
Croir' un call cît un munte: de'n brad pîntece-i formarã:
Și in ast pîntece mare mulți ostasii viteji bægarã
Aleși pre'n sorti nesmintite, armãli cu arme-otãlite.
Apoi vorba rãspîndirã, cã aceșta voi sînt este*
20. *De întorcere a casã: și cu bine și in pace.
Apoi cei rãmasi afarã se prefac a merġe-a casã;
Dar' nu se departã tare, ci la insula de'n fatã:
„Tenedos“, calle de-ũc oarã, loc fãimos mãi înãinte,
Care, Priam cînd domnise, avü multã avuție:*
25. *Dar' acum erã sin numai: rãu adãpost la luntrași.
Acoló luntrînd pe mare, in deșertu-i lãrm s'ascund.
Noi îi credeam duși acuma drept a casã la Micenni.
Troea 'nãepu sã rãsusfe de'ndelungul sæü nãcadü:
Atunei eșim de'n cetate, grãbim, la tãbãra greacã,*
30. *Sã vedem rãmasa-i urmã, și portul cell pãrãsit.
s. a. m. d.*

Obsãrbãcunr. De'n aceste puține viérsurî Virgiliianne trãduse ruminẽce asü de pe înteles, și de nimerit, se vede, cã in limba ruminã s'ar puté trãduce toți poelii greci și lætini cu limba cea mãi înteleusã de cãtrã toți, fãrã ca sã se primeascã cumpusecuni grecesci de cuvînte, cum s'a fãcut in trãducere-a lui Omer.

VI.

Gævriil Munteannul (1812—).

(S'a născut în Februarîu 1812, în satul *Vingard*, în lănutul Albei de jos în Ardeal. Începăturile de'n limba rumînă le-a învățat dela tată-său, carele eră cāntor bisericesc. Gævriil în etate de șese anni celiă Apóstolul în biserică; ear' pe cind eră de dēce anni, celiă cærlănniea și o esplică la oamenî: încæ de pe atuncî se arătau rarele tælinte alle tîncerului. Cursul stúdielor normale (începătoria) și gimnăsiale și-l'a făcut în Alba-Juliea (1823—1830); ear' all șciintelor înalte filosofice și juridiice în academiea de'n Clusú 1831—1834).

Fîndcæ juniu rumînî de'n Ardeal trecuî pre'n toate stúdiile, pe acell timp nu puteau îmbrățiși altæ deregătorie, decît numai preuțiea șeræ vre úc leafă, și șeræ pæmint (sesiune, porțiune, cænonicæ, eclésie); ori advocătura șeræ clienți: de aceea Gævriil Munteannul dupæ mintuicunea stúdielor la 1834, în etate de 22 de anni trecu în Rumîniea, unde de úc camdatæ se denumi de Prefect stúdielor în internatul colegiului dela *Sintul Sava* de'n Bucureșci, care deregătorie o partæ spre folosul țării și multæmirea maimarilor sœi pînæ la 1836, cind cæpætæ cîmp mai larg spre desvoltæcunea șciintelor în Rumîniea.

Pre'n legea fundæmintalæ a țării, ádecæ pre'n „*Regulæmintul Organic*“, pus în lucrare dela 1834, se hotæri, ca atît la Mitropolie în Bucureșci, cit și pela sîc-care de'n Episcopieile țării dela Rimnic, Budæu, Argeșu sœ se descide cîte un seminariu pe'ntru pregæticiunea preuților. Drept aceea Gævriil Munteannul fu cîemat de cætræ delosul și vestitul pætriot, Episcopul dela Budæu, *Cesariu*, în cæletate de înspeptoriu și profesoriu sœ descide seminariul de acolo, care-l și descise în 15. August 1836, cu úc cuvîntare inauguralæ. În decurs de 8 anni de dille (1836—1844) cunduse acest seminariu ca înspeptoriu, și propuse șciintele prescise pe'ntru clérici spre luminarea clerului și îndestularea maimarilor sœi.

Pela încæputul annului 1844 făcu Metropolitul de'n Bucureșci plănnul de a ræformá de'n temelie sistema învățaturilor teologice, și a o aședú dupæ aședæmintele teologice de pela universætæțile de'n Europa apuseannæ. De aceea Metropolitul cîemæ pro protopopul rumîn de'n Bræșov, *I. Popasul*, sœ sîc înspeptoriu și profesoriu la seminariul metropolitan; asêmenne cîemæ pre *I. Mæiorescul* și *G. Munteannul*, pe'ntru cite una de'n cætedrele șciintelor teologice. În urmarea astei invitæuni, G. Munteannul își dete dimi-

siunea la Budău la 1. Septembrie 1844, și se duse la București cu scop, ca să ocupe catedra profesorală, ce i se va asemna. Însă împregurări neprevădute nevoiră pre Metropolitul să-și scimbe plannul rəformăliv de stúdiele teológice și mintuiv pe'ntru toatə bisérica și năcunea. Și asă, in loc să rəformede și să indeplinească stúdiele teológice, ciemă pre Dionis Romannul, profesorul înutal, ca să fiă conducătorul seminarului Metropolitann după sistema de pin'atunci; ear' Gəvriil Munteannul se trimese de cətrə Metropolitul la Văduvita episcopie a Argesului, ca să orgənnede și acolo seminarul, unde ca inspeptoriu cunduse acell seminaru și propose științele prescrise pină la căpətul annului 1848, cind in urmarea evenemintelor tulburăse, pornindu-se in Rumíniea pre tot locul prigoniire asupra rumínilor ardelenni, ell încə tu nevoit să se rəntoarec in Ardeal.

Lucrălivetatea lui literaric in rəstimpul petrécării in Rumíniea s'a arətat in următoarele:

1. A cunluerat cu Dionis Romannul la foaea periódicə numitə: „*Vestitoriul bisericesc*“;
2. Singur a publicat ca adăus la acəa foae bisericăscə, trətatul: „*Medităcuni relegiqase*“;
3. La annul 1842 a trədus de'n limba germană, opul lui Gote: „*Suferintele junelui Venter*“;
4. La 1845 a trədus de'n latină opul: „*urmarea lui Crest*“.

In Ardeal se alese mədularu la comitetul rumin de'n Sibiū, și tot ăe datə ca mədularu la comitetul amestecat, inliinat pe'ntru apərăcunea țării. Aici lucrə pină la ocupăcunea Sibiului de cətrə Bem, conducătorul Ungurilor rəsculăti. Atunci se rətrase in Rumíniea lăsind in Sibiū spre pradə Ungurilor, tot ce-și pəstrase in decurs de 14 anni.

La 1849 se rəntoarse la Sibiū, și se puse in curăspundintə cu unica gədətə ruminə mai liberə pre acell timp, și pre'n articuli, ce-ı scrise despre decursul rəsboiului civil de'n Ardeal (1848—1849), demăscə inăntea lumii plānnurile străinilor, cari voiaū să cavingə lumea, cə crunta bətelie, ce ă susinut Rumini pe'ntru apərăcunea tronului împərătesc, și a năcunəletălii salle, ar fi fost numai un felu de brigandăgū (un felu de bətelie, purtatə pe'ntru prədăcune și jupiturə), și sub pretestul acəsta a prinde și a pierde pre toți bərbații Rumini, cili ă jucat vre ăe rolə mai însemnatə in acell rəsboiu trist. Șciut este, cə unii de'n acėi bərbați se prinseserə acum, și cu alții se făcəă incercarea, a-ı prinde cu ori-ăe pretu.

La annul 1851, cind domniă numai prepusul și denunciările, ca să nu se nūmere inre dășmanni gubernului, cėru ăe deregə-

torie administrativă, carea însă i se denegă. Atunci se încluse cu câii-va hărbali rumini tari în credință, să conlucre la înființarea unui altariu cît de mic spre nutricea simțului național pe'ntru timpuri mai bune, adevă la înființarea unui gimnasiu rumîn în Brășov. Deci ell propose toate opt obiectele de învățatură prescrise pe'ntru gimnasiul de jos dela 1851—1854, trecînd pre învățării săi pre'n toate patru clasele. În 29. Aprile 1853, fu însărcinat cu direcțiunea acellui gimnasiu național.

Lucrăvătatea lui literară în acest all doile răstimp se arată pre lingă altele în următoarele:

1. *Minuial de geografie după Bellingier, 1854;*
2. *Geografia biblică, 1854;*
3. *Dicționariu germîn-rumîn, în societate cu Gorgu Bărilu, 1854;*
4. *Cuvînt rostît cu ocaziunea publicăcunii decretului ministerial despre recunoscăcunea gimnasiului rumîn de'n Brășov de gimnasiu public, 1856;*
5. *Carte de leptură pe'ntru gimnasiu, 1857; la 1861 eșită a doă oară;*
6. *Gramatică rumînă în 2 tomî, 1860, 1861;*
7. *Traducere de'n Suetoniū: viațele cellor 12 cēsari, premiata de Conte Scărlat Roseti cu 250 fl., 1862;*
8. *Cite-va programe (annale) gimnasiale;*
9. *Vieaia lui Agricola de'n Tăcît, 1858.*

Deci ell se ocupă dela 1834 și pînă acum pela capătul anului 1864, cînd se scriu acestea, mai neînterupt cu deregătoriea de învățatoriū, nu cu ce-va cîșcig, ori avere depusă pe'ntru dille triste de lipsă și pe'ntru hătrînete; ci cu singura mîngăiere, că a făcut tot, ce i-a stătat în putință spre luminarea și cultivarea junimii rumîne, numărînd înecă în viață-si mulți învățării atît în principate, cît și în Ardeal, carii se bûcură de un renume bun între Rumîni.

§. 5.

Însemnătatea și neapăravăra trebuință a aședămintelor de învățatură.

(Cuvînt rostît cu ocaziunea pûnerii pietrei fundămîntale la gimnasiul rumîn de'n Brășov la 17. Septembre 1851, fiind de fată și Episcopul Andreiū Șăguna)

Să învățăm noi cartă? Așeasta este întrebăcunea la care cûget a răspunde, prea sf. Stăpine și onorabilă adunare, cu ocaziunea așestei sərbări mărețe.

Scopul învățeturei este formarea inimei și luminarea minții. Inima se formează pre'n cunoștința relegeunii cu deosebire în biserică; mintea se luminează pre'n cultivarea științelor în școală.

Formarea inimei stă mai cu seamă într-o ațee, ca ședem lui Dumnedău, împăratului și la tot omul, țe este all șeu. ad: ca șe sim drepti. Șfinta noastră biserică, după nepretutul șeu dar, de care puțin se bucură, de a împărit membrilor șei st. taine și cuvntul evengelic în limba poporului, a îngrijt tot de-a una de formarea și îmbunătățirea inimei noastre. Neți un popor cunlocitoriu nu întrețe pe pop orul rumn în credința cetră cesariul șeu; neți unul nu-l covârșeșe cu bunătatea inimei, cu ospităletatea, cu dreptatea, scurt: cu amoarea, frățietatea creștină cetră cuoamenii șei. Șeri romnului șelasu, „bucuros!“ îi răspunde „șelasul e all lui Dumnedău,“ treci pe lingă vica lui, pe lingă grădina lui, binecuvntat de frupte, îi ese înăinte cu rōduri, „ține,“ îi dīce, „șint de la Dumnedău!“ Aș venit un popor ștrăin, aș venit altul — și altul preste noi — și noi i-am primit, i-am fbrățisat cu amoare, cu frățietate creștină, încit popoarșe cunlocuitoarșe și vecine, de vor fi elle drepte, nu pot șe nu mărturisească: „că toate șau șolosit de la Rumn, însă ell n'aș luat de la nimene!“

Dreptatea, bunătatea, toleranța ațeasta evengelică, șint nișe rōduri alle creșteri noastre țellei bisericășei.

Însă, dacă cu formarea inimei nu ștăm mai jos decit neți un popor cunlocitoriu, noi cu atit mai înăpoiati ne așem cu luminarea minții.

Ne avind școale ca șe ne luminem mintea, am primit ūe creșere numai pe jumătate. Șf. biserică ne învătă șe sim bun, șe sim drepti, școala ne învătă șe sim și înțelepti. Nu e destull șe sim numai bun, drepti; ei nătura noastră, pusăcunea noastră, țere șe sim și înțelepti, țercuspecit: „Fiți blndi ca porumbii și înțelepti ca șerpii!“ dīce însuși Mintuitorul nostru.

A faĉe bine ŝi ĉellora, ĉe ni foc noŭe ræŭ, e lucru cre-
ŝtinesc, ĭnsæ a fi ĉercuspecĭi, pe'ntru ca neamicĭi noŝtri sæ nu
ni poatæ faĉe ræŭ, e ĭntælepĉune dreaptæ. N'am avut ŝcoale,
ca pre'n lumicarea mintĭi sæ cæpætæm ĭntælepĉune, ŝi n'am
avut neĉi istóriĉi, neĉi jurĭŝti, neĉi advocatĭ, ŝ. a. stræiniĭ nĭ-
aŭ scris istóriea, stræiniĭ nĭ-aŭ pæstrat hrĭsoavele, stræiniĭ
nĭ-aŭ apærat dræpturile. . . . Domnilor! nu voiŭ sæ tŭrbur bu-
curĭea aĉesteĭ dille deducĭnd ŝi ĭnfætĭŝindu-væ icoana ĉea tri-
stæ a rellelor, a pægubilor. . . . ĉe aŭ isvorĭt peste noi de'n
lipsa ŝcoalelor!

Cæ noi n'am avut ŝcoale, decĭnd aŭ ĭnĉeput a avé ŝi
altĭi, e pæcatul spĭretului tĭmpurilor trecute. Pæcatele pæ-
rintĭlor adese ori ĭn fi ŝi strænepoŝi; ĭnsæ neĉi un pæcat
pærintesc nu ajunge mai curĭnd ŝi mai segur pe fi, decĭt
pæcatul ŝcoalelor. Noi putem fi ĭncerdintatĭ despre aĉest
adevæ! Ar fi un blæstæm pe'ntru copĭi noŝtri, cĭnd de'n
pæfånnie nu ne-am fi ĭnvætat minte, ŝi am recædæ ĭn pæ-
catul stræbunilor. „Ah! dacæ bætrĭniĭ noŝtri, eŝĉelĭntĭ ĭn
evlåvie, ĭntemeĭatorĭ atĭtor sute de minæstĭri sfĭnte, ar fi
ridicat ei, dupæ esimplul altor popoaræ, mæcar numai ŭæ
universætate, — ĉerul nostru ar fi mai senin!“

„Deĉi ŝcoale!“

Sæ nu-mĭ dĭcæ unĭ: *la ĉe ŝcoale? sĭnt la cunlocui-
tori destulle ŝcoale, acolo pot ĭnvæta ŝi copĭi noŝtri!* cæ-
ĉi toŝi, cĭŝi cŭgetæ aŝå, sĭnt asæmeme pærintĭlor degeneratĭ,
cariĭ ar dĭcæ: „*de ĉe treabæ mume, mætroane? avem doi-
ĉe, care sæ ni creasæ copĭi!*“

„Deĉi ŝcoale! fratĭlor!“

Ŝi ĭncæ cu atĭt mai vĭrtos ŝcoale, cu cĭt noi de'n
dumnædæeasæ prõnie ne aflæm trecĭnd ĭntr'un stat poli-
glot, ĭntr'un stat cumpus de mai multe popoaræ, cu sĭngæle
ŝi cu relegĭunea unul de altul deosebite; ŝi cu cĭt Mæesta-
tea Sa, cævælerescul nostru ĭmpærotoriŭ (pe care Dum-
nedæŭ sæ-l ĭncæ!) ĭn dreptatea sa ĉea de tatæ adeværat,
aŭ cĭemat pe toate popoaræle, ca de ŭæ potrivæ sæ poarte

greutætīle, si de ūæ potrivæ sæ se búcure sī de foloasele statuluī.

E dumnedæascæ leġe: „*ca trupul sæ ōerbeascæ sū-
fletuluī, ca spīretul sæ domneascæ peste mætérie*“. Popoa-
ræle neīnvætate, ca sī īnsīī (īndividīī) īa veċī aū fost sī
vor sī roabe la popoaræle ċelle lūminate. De nu vom īn-
vætá noī carte, alte popoaræ cunlocuitoarie vor īnvætá, cum
aū īnvætāt sī pīnæ acuma. Noī atunċī sī īn viitorīū vom ræ-
mīné trup, mætérie, sī, ca ásfeliū, „*osīndīlī a purtá pūru-
rea numai la greutæti, ca hæmalī; pe cīnd aċellea de-
venīnd mīnte lūminatæ, se vor bucurá de foloasele statu-
luī, sī vor domni preste noī!*“

De væ va dīce nešċīne: „*īnvætætura e nefolosītoa-
riæ: nu væ datī copīī la ōealæ!*“ atunċī sæ væ adūċeīī
amīnte de cuvīntul, care dīċe: „*pomul dupæ roade, ear'
omul dupæ fapte se cunoaşċe*“. E īnvætāt, care væ dæ
asēmenne svāt? Atunċī sæ sċīlī, cæ ell nu væ voešċe bīnele,
ċī robīea; e neīnvætāt? atunċī dīċeīī: „*Doamne eartæ-l,
cæ nu sċīe ċe vorbēšċe!*“

Ċell ċe se īndoešċe despre folosul ōeoalelor sī all īnvæ-
tætoreī, se īndoešċe despre folosul soarelui sī all radelor lui.

Cumcæ comunitætīle biserīċeīī rumīne de-aīċī, sī
anume DV. ouoráverī represīntantī sī bīnesċætori, sīntelī
pætrunsi de folosul īnvætætoreī, cæ cunoaşċeīī spīretul tīm-
pului, trebuīnta nætoreī omului, pusæċunea biserīċeīī sī a
næċunīī noastre, sċīlī, ċé nī līpsešċe, este vīæ dovadæ sær-
bæċunea aċesteī dīlle memorávere, ċe o særbæm acum.
Drept aċeea īn aċeastæ privīntæ n'am decīt sæ væ uredū:
„*ca Dumnedæul vīeīēī sæ væ lūnġeascæ dīllele, ca sæ
putelī sfærsi sīnætosi ċeea, ċe aīī īnċeput cu atītæ rīvnæ
vrédnicæ de láudæ. Cu ajutorīul lui Dumnedæū dar', ca
tot de-a una, mærgelī īnæīnte sī acum cu estīmplul ċell
bun, bravī bræšovenī! Prea sf. Sa, prea bunul nostru
episcop nu numai cu cuvīntul ċī sī cu fapta s'a pus īn
fruntea dælului DV. sī crédelī cæ, pe līngæ cununa ċea
nevesċeditæ, ċe o īmpletīī īn ġurul numelui DV., pærtīċīca*

de'n cæpitalul, de'n rodul dreptelor ostennele alle DV., ce o locatî in sprijinirea scoalelor, va aduce dobîndæ însutitæ si seguræ la fii filor Dumneavoastræ. Amin!"

VII.

Floriann Aron (1812—).

(Næscut in Ardeal intru all doilea decënniü all veacului æstuiã (all 19-le). Fiind cæ Rumîniî ardeleniî pînæ cætræ 1860, nu puteau îmbræcã neçi ùæ deregatorie gubernialæ, ori judecătoreasæ in pâtriea sa, fiind cæ ei erau deciderati pre'n legile unguresci numai de suferiti in pâtriea sa propriæ: de aceea Floriann Aron, ca mulți alti tineri rumîni ardeleni, dupæ mintuicunea stüdielor trecu in Rumîniea, unde se fæcû profesoriu de istoriæ universalæ si de istoriæ pâtriei si a næcunii rumine. In decurs de mai mulți anni, pînæ cætræ 1848, propuse istoriæ in colegiul dela S. Sava de'n Bucureși; si pre'n delul sæu cæll neadormit desceptæ in junimea ruminæ nu numai interesul cæll nemærginit, ce trêbuie sæ-l aibæ fæ-cine pe'ntru istorie, si mai ales pe'ntru istoriæ næcunii salle, dar' si tot felul de simteminte religioase, morale, næcunale, si mai ales simtul comun, carele lipsiã pînæ atunci mai cu totul, si fæcæ carele nu se poate produce nemica bine.

La annul 1848 luæ parte la miscarea næcunalæ cunstituionalæ de'n Rumîniea; ear' la 1849, in urmarea prigonicunii pornite asupra ardelenilor in Rumîniea, se re'ntoarse in Ardeal, unde primi redæptura „*Telegrafului Rumîni*“, întemeiat de Episcopul Șaguna la Sibiu; curind insæ dupæ aceea se denumi, impreunæ cu Ioan Mæiorescul, redæptoriu pe'ntru testul rumînesc all „*Foii legilor imperiale*“ de'n Vieanna. Dupæ vre ùæ doi anni pærcæsi æcest post, si se re'ntoarse in Rumîniea, unde se fæcû secretariu la moșile boiariului *Brincovannul*.

De'a Floriann Aron avem „*istoriæ Tærii Rumînesci*“, in trei tomî, lucratæ prea bine; — asêmenne cærticica cea de pretu foarte mare pre timpul tipæricunii ei, sub titula: „*Pâtriea, Patriotul si Pætriotismul*“: — „*cætecismul relegendariu-moral-næcunal*.)

§. 6.

Privire fugitivă asupra istoriei Tării-rumânești.

(Cite-va locuri scoase de'n cuvîntul, cumpus și rostit în colegul național de'n București, în 1838.)

1. Mii de revoluțiuni au sgduit Țara Rumînească, amerinîindu-o, cœ vor sœ o cotrupeascœ; întimpleri nenumerate au nœpœdit cu sùrie pe Rumîni, înfricoșindu-i, cœ vor sœ li desființede nœcunœletatea și sœ-i șteargœ de'n nùmœrul œellorlalte nœcuni. Cu toate aœestea Rumînii cu mîndrie își pot ridică capul nœintea veăcurilor trecute, a revoluœunilor, œe i-au isbit, și cu un glas triumfœtoriu pot sœ dîce: „*Noi tot sîntem!*” Într'adevœr! Rumînii tot sînt: Dumnedœu, norœirea și hœrbœția lor i-au pœdit; dar' ei nu mai sînt, dupœ cum au fost la încœputul lor, și neœi cœ puteau, neœi cœ trebuiau sœ fie asă. Anii și veăcurile, revoluœunile și întimplœrile, cari au trecut peste dînșii, au adus cu sine binecuvînteri sau blœstœmuri, lumînœ sau întunœrec, nœintare sau nœpoiare, și toate au læsat asupra lor întipœririi mai adîncœ sau mai pe de-asupra. Aœestea au prifœcut și au scimbat pre Rumîni mult și foarte mult, încît de s'ar sculă de'n mormînt vre un strœbun all lor de'n timpurile vecie, abia ar cunoaœce pre strœnepotii sœi și țara lor, unde locuesc. *Ásfeliu e leœea œea vœcnicœ a lumii, ca sœ nu rœmînœ nemic într'însa, dupœ cum a fost; ásfeliu a fost și soartea Rumînilor, ca sœ se scimbe și sœ se prifacœ necontenit, încît sœ nu mai sœmne cu Rumînii de demult.*

2. Asă este! Rumînii s'au scimbat și s'au prifœcut mult dela încœputul lor și pînœ în diua de astœ-di. Dar' oare în drumul aœesta all prifœcerilor și all scimbœrilor, pe care au alergat ei pînœ acum, mers'au ei nœinte sau nœpoi? Oare au fœcut ei pászuri însœmnate cœtrœ depliniœunea și nobilarea lor? Oare si-au întius ei cundiœunea, si-au îmbunœtœtit ei soartea și s'au fœcut mai buni, decum erau mai

nœinte? Oare în sfîrșit aũ încœintat ei pe treptele cœivilisœ-
cœuniĩ, dupre cum ũ siliã fericœirea lor, spœretul timpului și
soartea omenirii? Și deacœ n'aũ fœcut nœintœri destull de
însœmncœtoarie, cui trœbuie sœ se ascriœ? lor saũ sortiĩ?

3. Deslegarea acœstor întrebœcœuni este atît de întere-
santœ pe'ntru ficœ-care Rumĩn, pe cœt ũ este de dragœ nœ-
cœunea și pãtria sa, și pe cœt ũ este de scumpœ fericœirea
lor, de carea este legatœ sĩ a sa însa-sĩ. Rœspũsurile însœ
nu le poate aflã, decœt în istorœia Rumĩnilor.

Acœastœ cartœ, cœ este atît de veciœ, ca și Rumĩniĩ,
a fost fatœ la ivirea lor pe teatrul lumĩ, a fost mãrturœ la
toate prifãcœerile și scimbœcœunile lor; ea i-a însotit în toate
tœmpurile dela încœputul lor și pĩncœ în dœiũa de astœ-di:
numai ea dar' sœie toate, numai ea cunoasœ toate: intr'ĩnsa
trœbuie sœ cãute adevœrurile acœllea preliœase, cari ating
asã de aproape însa-sĩ simla Rumĩnilor. Cu inimœ bœtĩndœ
și cu minœ trœmurœtoarie descœidĩndu-o Rumĩnul, priveœcœ
pe nœcœunea rumĩnœ la încœputul ei, și coborĩndu-se pe scara
annilor, vine cu dĩnsa pĩncœ în dœillele de acum. De'n rœvo-
lucœuni aducœtoarie de binecœvĩntãre saũ de blœstœm, de'n
întĩmplœri norœcœite, de'n fapte virtuœase seaũ pœcœtoase alle
Rumĩnilor, scoate întreagœ vieata lor, vede sporul și nœin-
tarea, cœ aũ fœcut, cunoasœcœ lumina saũ întunœrecul, cœtrœ
care s'aũ grœbit, aflœ cœivilisœcœunea, la carea aũ ajuns, și
cu acœasta compnœasœcœ fericœirea lor, de carea se bũcurœ
acum.

4. Nœinte de a se ivi Rumĩniĩ pe teatrul lumĩ, tœrile
acœstea, unde locuesc ei acuma, încœpuiã œcœ împœrœtie pu-
tœrnicœ a Daœilor. În douœ rœsboate crunte, cœ a purtat
Trœiann, împœratul Romei, împrotiva nœcœuniĩ Daœilor, fœcũ
toatœ împœrœtœea lor proviœtœ romannœ. Trœiann a iubit cu
deosebire cuprinderea acœasta, și esĩmplul lui ũl urmarœ mai
multĩ împœrați romanni. De'n toatœ lumea romannœ aduse
ell multime nenumœratœ de colonĩ romanne și le asœdœ în
pœmĩntul cœll întins all Dãciei, cœ li s'a dat lor, sœ-l mo-
scœenneasœ în veci. Fapta acœasta a șerbit de model și la

alți împărați ai Romei, cari în deosebire rinduri, înmulțire și întărire poporăcūnea acestor țări. De la aceste colonii își trag Rumîni începutul lor. Ei veniră în locurile acestea pe la anul 106 după Crest, și rămăseră aci neclintii de atuncia și pînă în ziua de astăzi. Aședăți aici pe'ntru tot de-a una, ca să părăsescă moșirea lui Trăian, să-și facă ferișirea lor, și să facă did de apărare all împărăției romane de către neamurile despre meadă-noapte, ei aduseră cu sine în țările acestea și civilizațunea Romaniilor, străbunilor săi.

(De aici culege oratoriul cu o privire pînă de judecată pătrundătoare, așternind ascultătorilor săi toate scimbăcunile, catastrofele și nenorocirile, pe'n carile au fost siliți să treacă Rumîni de'n veac în veac), apoi dăce:

5. Nenorocirile acestea de'n lăuntru și de'n afară, carile stăviliră foarte mult neamțarea Rumînilor, se adăuseră cu osînda limbei slovenne, carea a domnit în țara rumînească mai multe veacuri, și care în întunerecul său ascunse tot felul de lumina, ce ar fi putut, să folosească desvoltarea puterilor înțelegătoare și morale alle Rumînilor. Înceu de'n veacurile hărbăriei, pînă a nu întemeia Rumîni statul lor, de la petrecerea cu Bulgarii și atingerea lor cu neamul slăviș, a intrat în biserică rumîna limba slavinească. Această limbă se primi mai pre urmă și la curtea principilor și onoarea ei se întinse la tot poporul. Cu cipul acesta s'a înecat lucrarea limbei neamțunale, singurul cennal, pe care se răvarsă lumina la o neamțune. Rumîni ascultară mai multe veacuri șerbirea bisericiei și moralul evanghelului într'oa limbă necunoscută, și onorau acturile stăpînirii, ce erau scrise întru aceeași limbă. Fără a se gândi, că ei pu sint dători nimic limbei acesteia, o suferiră ca o neapaste pînă tîrziu; își ulară, că au drept și pot scrie și celi rumîneș, și nu simțiră, că, liberi fiind, gem sub limbă străină, cu o supunere amară.

6. Alțea piădeci fatale opriră neamțarea Rumînilor, slăbănoșiră mult puterea comună a lor, și slăbiră mult

statul lor. Curtea suđerannæ. folosindu-se de împregurările ačestea, își urmæ cu stæterničse plannul političei salle, *de a aduce pre Rumîni la mai multe supînere, decît ačeea, če ši-o scriseræ ei sînguri cu sinjele lor. Încurajînd spîretul de pærtidæ de'n læuntrul țærii, da drept ši ajutoriũ pærtidei țellei slabe împrotiva țellei tari, ši cu cipul ačesta, dobîndînd un printũ all sãrũ, če erã fæpturæ a sa, dobîndiã drept la mestecurea în administrăčunea țærii.* Cu tot fævorul curtii suđeranne ásfeliũ de printi numai pre'n sume mari de banni trebuiaũ. sã-și cumpere onoare, de a ședé pe tronul țærii rumînesçi. Desdæunarea de ačei banni cædeã næpaste asupra Rumînilor, pe'ntru cæ de'n spinarea lor trebuiaũ. sã easæ ačelle sume. Atunçi aũ eșit în țaræ dæjdiile: *góstina, gæleata, oaea seacæ, næpastea ši alte dæjdiũ afurisite, alle cæpora numai numele fače pe ori-če om bine gînditoriũ, sã se scîrbeasæ de ačelle timpuri neferičite.* Ásfeliũ aũ fost mai eu seamæ domnile lui *Moisi, Vlad VII, Vintilæ, Radul VI, Petru I, Mircea III, Petru II țell Bun, Mircea IV, Petru III, Sciopul, Alexandru III.* În timpurile ačestea Turciĩ, încuræjati cu tæčerea Rumînilor, se întînseræ tot mai mult în drépturile lor; ši împrotiva aelului de încinare, če-l scriseræ Rumîniĩ, se aședaræ ši cîar cu locuința în pæmîntul Tærii Rumînesçi, își đidiræ ġeamsi, ši sub pričînuire, de a pæđi lînisčea în princîpat, se întindeaũ în lungul ši latul țærii, jæfuiãũ avearea, vætæmaũ onoarea locuitorilor, ocæriaũ țelle sînte alle lor, ši ši aduseræ la un punct de nesuferire. Un tîpæt se audiã în toatæ țara: cæ trætatele sînt cælcate, cæ pe Rumîni ši apasæ ũæ nedreptate nemeritatæ.

7. Dupæ ačeste sgduiri ġrodave se lînisčei ear' țara; četele țelle tîlhæreșci de soldati ræbeli se desființaræ, ši Rumîniĩ mai ræsufaræ. Tîmpul stæpînirii lui *Ģeorgiũ Gica, Grigoriũ Gica, Radul IX., Antóniũ ši Duca,* a fost mai mult pæčnic, ši ačeasta a ajutat mult la desmetečirea țærii de'n nenoročirile, în cari a fost împinsæ mai næinte. Pæmîntul ei țell binecuvîntat în producere a adus în grabæ îmbiel-

sugarea, cu care s'aũ ræsplætít sudorile Rumînilor, si s'aũ desdæunat cu prisos de pícrderile cæreate în ñvælmæseala tîmpului trecut.

8. Dar' în tîmpul acesta de linişce trebuiá un om cu tælinte mai alese, care sæ scie a se folosi de ñmpreguræ-rile cælle linişcite si a pretul ñncæpæturile cælle mîntuitoarile, cæ le-a fost pus *Mateiũ Bæsarab* spre ñnnæintarea Rumînilor; care sæ voeasce de'n toatæ ñnima a da spíretului lor ñæ desvoltæcune mai ñntinsæ si sæ-ĩ ducæ de mînce spre a se face demni de ñæ soarte mai bunæ, mai nóbile si mai potrivite cu demnetatea omului. Acest printũ dorit a fost *Şerbann Cantacudino*. Oblæduirea lui a fost una de'n cælle mai putérnice si mai stræluçite. Ell a ñngrijit de sigurînta comunæ, de dreptate si de buna petrécere a supusilor cu mijloæcele cælle mai mæsurate cu tîmpul si trebuinta. Dupæ cum singur erá ñnvætat, a scitit sæ pretueasce si foloasele ñnvætæturei. A ñnbunætælit tipogræffea ñntemeiatæ de *Mateiũ Bæsarab*, si în dillele lui aũ esit cælle de'ntiũ foi de biblia rumineasce, precum si alte cærti, cari aũ ñntins sfera cunoşçintelor, de cari eraũ ñnsetali Rumîni. ñntindîndu-si dupæ aceasta mai departe privirea sa cæa pærintasce pe'ntru luminarea poporului sæu, a ñntemeiat scoli nalte, si cu cieltuealæ mare a adus profesori ñnvætati de filosofie, matemáticæ, ffsicæ, în limbe stræine. Acest aşedæmint sînt si-a ræversat cu prisosintæ fáçerile salle de bine asupra tærii. Rumîni, folosîndu-se de dînsul, se græbîaũ a-si ñmpodobí mintea cu cunoşçinte, a-si formá ñnima pe'n obicéiuri si næravuri bune, si ásfeliũ se pregætía ñæ generæcune mai lumnate, mai bunæ si mai fericite. De'n-tre toatæ faptele ñnsæ, cæ cærcæpterisadæ oblæduirea cæa putérnicæ a lui *Şerbann Cantacudino*, una este, care face pomennirea lui mai scumpæ: aceasta e cúgetul si rîvna lui pætrióticæ de a asigurá tærii pe'ntru tot de-a una dræpturile, aşedæmintele si ñntocmirile salle, ñncredinçat fiind, cæ, særæ sigurîntæ, ori cæ sflintæ a næcuniĩ este dædárnicæ, ostentæalæ píerdutæ, sperîntæ ñnşelatæ.

9. Spre nenoročire, cîar la începutul ačestei epoče de împuternicire și luminare, cînd toate prevestiaŭ, cœ nu este departe ačell timp fericît, care-l așceptá Rumîniî, politica strœinœ, îngrijatœ de nœintœrile, cœ le fœceau ei, fœcú ũc cœrcœre, care a isbutit spre a nemiçi sperînteles lor, spre a-i oprî în drumul desvoltœrii cœlleî întinse, cœ-l luarœ, și spre a-i nœpoia cu un veac de'n împuternicirea și lumina-rea lor. Nișcœ vediri mari: *Ahmet Ciupriuli*, *Ciupriuli* fiul sœŭ și *Lara Mustafa* dœterœ un sŭflet nou împerœtici tur-cœșci, care dela sultannul Solimann II. stœgnise, înapoiasœ și slœbise. Ţara Rumîneasœ cu nœintœrile salle se pœreá, cœ-i fœceá umbrœ: așá dar' s'a hotœrît, ca sœ-i dea ũc loviturœ greá, și ačeasta a fost rœpirea dreptului, de a avé Rumîniî printî pœmintenni de'n sîngele lor, alesî de dîniî, drept sînt, pe care ei îl apœrarœ cu sîngele lor, mai multe veácurî. Pregœtirile pe'ntru ačeasta aŭ fost sfîrșiturile cœlle nenoročite alle lui Constantin Brîncoveannul și Șerbann Cantacudino, cariî aŭ fost cœi mai de pe urmœ printî pœ-mintenni. Rumîniî gœmurœ și tœcurœ la întimplœrile ačestea triste. Atunci curtea suderannœ, fœr' a întîpiná vre ũc împledecare, începu a trœmite printî strœini dela Constœntinieanna. Ačestia, ca sœ se poatœ îiné siguri pe un tron, dat drept fœvor, și mai de multe ori luat pre'n medat, aŭ intrudus ũc sistemœ fœtalœ, de a slœbí pe Rumîni, de a li timpî spîretul, și de a sterge în ei tot sîmtul nœcunal. Masimele polticeî lor eraŭ despotismul și întunecarea, masime, cari li da toatœ înlesnirea, spre a se șerbî cu averea, onoarea și cîar cu vieața Rumînilor, dupœ cum îi povœtuiaŭ înterésurile și pátimile lor. Rumîniî sub ásfeliŭ de oblœduire vítregœ ajúnserœ mai la nesîmîre. Nișcœ spîrete privilegiate de'ntru Rumîni, împinși de oblœduirea strœinœ: tunarœ și fulgœrarœ cuntra nenoročirilor, cœ nu le meritá țara și Rumîniî, și arœtarœ drumul cœll mîntuitoriŭ, pe care trœbușe sœ apușe; dar' glásurile ačestora eraŭ puține și rœsunarœ, fœrœ a li rœspunde sîmtœmintul comun all Rumînilor, care luase direpœunea, cœ i-o dedese polticea oblœduiriî strœine.

10. Cu toate acestea de'n 22 de prinți străini, ce obluairă în veacul al XVIII-lea, de'ntre cariî unî s'au învrednicit mai de multe ori a sedé pe tronul Tării Rumînescei, s'au aflat mulți, cariî pre'n fapte mari își arătară simțintele lor cèle nobile către ăce țară, pre care s'au învrednicit ei, a o cîrmui, dobîndiră amoaia veacurilor următoare, și dreptatea cere, ca să se facă pomennirea lor cu laude meritate. Astfel a fost *Niculașu Maurocordat*, carele pre'n reorganizarea de'n nouă a școlilor, pre'n întemeierea de bibliotecă și pre'n onoarea, ce da ell însuși învățatură, a familiarizat pre Rumîni cu luminile veacului, și pre'n obișnuința lor cu luesul îi îndemne a trăi ăce viață mai rășirată, mai dulce. Mai mult de cît dînsul a făcut *Constantin Maurocordat*, care pre'n desrobirea țărânilor a nălat omeniri un monumînt mării, și pre'n reformele, ce a vrut să introducă în organizarea statului, a tras la sine recunoștința veșnică de'n partea țării. Prinții de'n familie *Gica* își însemnară numele pre'n multe întocmiri fectoare de bine; dar pomennirea lor o vor nemuri-o spitalurile, în carile să se căute omenirea pătimașă. Mărirea cea mai mare însă a meritat-o bătîroul *Alesandru Ipsilanti*, care a privit Tăra Rumîneasce ca pe ăce patrie a sa, și a lucrat pe'ntru binele și fericirea ei cu căldura și râva unui patriot adevărat. Judecătoria și administrarea au primit prifăceri; biserică, poliția, finanțele, toate s'au îmbunătățit; școle și institute pe'ntru creșterea și învățătura tinerimii s'au deșcis; căpitalele țării s'a înfrumusețat: cu un cuvînt, Alesandru Ipsilanti n'a trecut nemică cu vederea, de'n cîte puteă să adăuge la luminarea și fericirea Rumînilor. Faptele acestea alle lui se încoronează și cu un plann mare, ce l'a încipuit pe'ntru ăce fericire temeinică a Rumînilor, pe care însă nu l'au îngăduit împrejurările, a-l pune în lucrare. În urmele acestuia a căleat mai târziu *Alesandru Morușă*; înse obluirea lui cea scurtă nu i-a lăsat timp în destull, spre a-și desfășura toate plannurile sale, cu carile se suise pe tronul unei țări, a căria fericire o doră și o ar fi făcut o de'n toate inima.

11. Acestia sînt cei mai însemnați prinți străini, cari au dobîndit mîrite vîcnițe cîtră Țara Rumîneasce: pre'n cîgetele lor cîlle pline de rîvnă pe'ntru binele comun, au dobîndit drept la rîcunoșcînța Țării, și pre'n lucrările lor cîlle mîntuitoarie, cî priviaș la luminare și ferișire, au lăsat suvenirî scumpe în inimile Rumînilor. Dar' sînt pușini pe lîngă aceia, cari au privit tronul drept ūă speculăcune. Nîmărul acestora este mare, și cu atîta a fost mai nenoroșită Țara Rumîneasce. Cu toate cî timpul oblăduirî lor a fost ūă clipire trecătoare, au putut înscă, să-sî arete în destul înima lor cîea vicleannă, și să lase țării ranne în tot felul dureroase, încît urmele și semnele lor să se cunoască și astă-dî. Pomennirea acestora a ramas atît de defăimată, pe cît va trăi vîcnic binecuvîntată aducerea a mînte de cei, cî au voit și au făcut bine țării.

12. În sfîrșit trecu seculul all XVIII-le cu toate nenoroșirile lui, și ivindu-se seculul all XIX-le, fu primit de Rumîni ca un veac de năintare, veac de cîvilisăcunea lor. Rașele luminilor Europei, pîtrundînd mai de mult în pămîntul acesta, deșcîptară sîntemîntul năcunal și pîtriôtic, și acesta începu a aduce frîpturile sâlle cîlle făcătoare de bine. Rumînil se vădură demni, de a-sî dobîndi ear' dreptul de prințu pămînteann; foloasele lui cîlle nemărginite se cunoască în dată sub cîll de'nțîu prințu după oblăduirea străină.

Lucrările lui cîlle neobosite sînt mai proăspete în tinerea de mînte și mai cunoscute, decît să mai facă trebîntă a le povesti, și mîritul lor cîll înalt este mai netăgăduit, decît să li se mai adăugă pretul pre'n lăudele, cî li se pot făcă acum. Gonînd sistema vecîă, cî a domnit cu un sîcîptu greș asupra Țării Rumîneșcî, a gonit întunărecul, a pus temeiș la ūă desvotare liberă a Rumînilor, și spîretului năcunal i-a dat ūă direpșune potrivită cu ideile veacului, cu starea țării și dorînta comună. Spușă toate acestea cu glas mare aședămintele și întocmintele cîlle făcătoare de bine, cî cu durere de inimă și celdură pî-

trioticæ s'a silit a le înfiintă spre desfiintarea abúsurilor veçi și spre întruducæcunea înnoirilor mîntuitoarie.

13. Ačeastæ scimbare rœpede și næintæcune spre binele celi adeværat a græbit epoca cea mai mæritæ a prifăcerii comune, în carea s'aũ lungit toate, cîte privesc la segura feriçire a țerii. Pæstrarea ačestei leguirii mîntuitoarie, în care este scrisæ feriçirea Rumînilor, s'a încredintat unui printũ dorit pe'ntru ásfeliũ de timp; bunævointa lui, și cûgetul lui pætriolic sînt ciedæsurile celi mai segure, cæ ell scie prețuĩ demnætatea tronului și pomennirea cea mæritæ, cæ o cîsçigæ ačeia, cari lucreadæ pe'ntru binele comun; lucræriile lui dela suirea pe tron sînt dovedile celi mai netægæduite de sîmtemintele lui celi nobile pe'ntru binele și feriçirea țerii.

14. Ačesta este pe scurt drumul, pe care aũ alergat Rumîniĩ de 1733 de anni pînæ în timpurile de acum (106—1838); ačestea sînt scimbæriile și prifăceriile, pre'n carile aũ trecut, ca sæ fiæ astæ-dĩ asá, dupæ cum sînt. Ačest drum, cæ li s'a dat, nu s'a deplinit; pre'n miã de prifăceri și scimbæri mai trébue sæ treacæ, ca sæ fiæ ceea, cæ ar trebui sæ fiæ. Dacæ n'aũ fæcut ei næintæcuni mai mari, dacæ nu s'i-aũ desvoltat mai întins vieata socialæ și insualæ, și, în firsit, dacæ nu s'i-aũ îmbunæcætit soartea mai mult, și dacæ nu sînt mai bine, dupæ cum ar trebui sæ fiæ, sînt de vinæ pièdeçile fætale, cæ le-aũ întîmpinat în tot timpul. Dupæ starea, în carea se aflæ astæ-dĩ, se væd pièdeçile ridicale, împreguræriile fævoritive și toate înlesnintele la îndæmînæ. Ūæ vointæ numai stætornicæ a tu tuturora, Ūæ lucrare comunæ plinæ de rîvnæ, unite cu înteleptele cugetæri alle prea bunului nostru oblæduitoriũ, vor apropiá viitoriul celi strælucit, la care este atîntitæ sperînta tuturora. Rumîniĩ atuncĩ vor fi putérnici, vor fi luminaĩ, vor fi cívilisatĩ. Fiæ! Fiæ!

VIII.

Gorgū Bæritū (1816—).

Este næscut în satul: *Gurul*, în linutul Clușului în Ardeal, de'n-tr'ûæ fæmilie veciæ preuteascæ, întru all doilea dæcenniū all veacului aæstuiæ (all 19-le). Sæiintele le-a studiat parte la Clușu, parte la Blașu. Dupæ mintuicunea stúdielor teológiæ, pe'ntru rarele tælinte dovedite în tot decursul stúdielor, se denumí în Blașu profesoriū de *fisicæ*. Ear' cæ-træ annul 1837 fu cîemat de cætræ neguætoria mea ruminæ de'n Bræșov, ca sæ fiæ profesoriū la sceaala ruminæ normalæ de'n cætate. Ell merse la Bræșov, si pre'n rara-si prudintæ si întelepçune începú îndatæ a împrietenni pre Ruminiî bræșovenni cu toîi cæilalîi rumini, unîi si neuniti, cu carîi eraū pînæ ratunci dushmani deși numai începuiî, si færcæ neci ũæ cæusæ îndestullætivæ, cîi numai de'n îndemnul intrigi-lor stræine, carile voiaū sæ fiæ pre Ruminiî pûrurea desbinatî, ca asá sæ poatæ domni preste ei. Despre Bæritū ni împærtæsæsæcæ Pro-tosingelul *Nicæfor Iliescut* (în Broșura: „*sçiinîa si cultura preutului rumin*“, tip. la Iasi 1861), la fæta 61 si 62, cam urmætoariæ: „*Gorgū Bæritū subdiacon Rumîn de'n Ardeal: æcest bærbat neasem-nævær si în voinîæ, si în tæria si curæticia cærtæpteriului sæu ru-min, ne'nfrint si nescimbat în toate împreguræriæ, s'a cunsæcrat de'n tinereæle salle necurmat si færcæ præget, în adeværatul înlees all cuvintului, cu trup cu sîslet cu tot, pe'ntru luminæa si întærirea cunsçiinîei næcunale rumine în toîi cunæcunaliî sæi, pe'ntru ræcî-stigæcunea dræpturilor næcunale politecæ alle Ruminiilor mai ales de'n provinciæle austriacæ, si pe'ntru apæræcunea æcellor dræpturi. Ell pre'n organnul sæu næcunal: „*Gædeta Transilvænniei*“ si „*Foæa pe'ntru mînte, inimæ si literæturæ*“ fæcú dela 1838 pînæ la 1848 cælle mai mari serbîle întregei næcunî rumine de'n toate provinciæle; ell rænæ-scú si rænviæ næcunæletatea în Ruminiî de'n provinciæle austriacæ; pre'n întelepçunea si prudintæ sa sfærmú si nemiçi cu totul toate în-triæle cælle puternice alle Ungurilor, Sasilor, si alle altor stræini, ba cîar si alle unor Rumini rætæcîiî, carîi se nevoiaū cu toîi de'n toate puterile, ca sæ sfæsie pre Rumini în pærtide, sæ-i îndușmæn-neascæ unul cu altul, sæ-i slæbeascæ, si asá sæ li usurpede cu ne-dreptul dræpturile cælle ne'nstræinævere. Ell isbuti a desçeptá în Ru-miniî simîl comun, simîl spre lucrare împreunæ, a aduná si a cun-cætrá toate puterile, dorinîle si nædunîlele cælle singurale si isolate alle Ruminiilor de'n provinciæle austriacæ numai într'un singur punt,*

unindu-i pre toți într'un căget, într'un suflet, și într'ua inimă; ell este astă-dă (în anul 1861) spiretul și sufletul căusei năcunale rumine de'n Aústria; pe'ntru că cuvintul lui este adevărul, dreptatea, înțelepčunea și viața însa-si. Dea cėriul, ca ačest gėniū, ačest spiret și cėrăpterū rumin, astă înțelepčune și prudintă, ačest del neadormit să se străplinte nunumai în noi toți preuli și cėlūgėrii ruminii, dar' și în toți fiū năcuniū rumine pīnă la unul!"

La anul 1848 luă partea cea mai via la purtăcunea răsboiului contra ungurilor și săcuiilor răsculati; fu mădulariū la comitetul năcunal de'n Sibiiū, pīnă cīnd se ocupă Ardealul tot de cėtră Bem, cunducătoriul ungurilor; atuncē se rătrase și ell în Tărarumineasă. Fiind însă, că Bėriū ca rădăptoriū „Gădetei Transilvāmiei“ publicase în anii trecutii unele articule solide, pre'n carile apără drėpturile Principatelor-Rumine contra Rușilor: de ačeea Rușii, cariū ocupă atuncē Principatele, il prinseră și-l trimeseră la Cernăuli sub padă ostăseasă. Inșă provedintă îndreptă împregurările asă, că brava țămilie a boerilor Hurmudaci află cīar în sara sosirii lui Bėriū despre prinsărea lui, și a doă dă dimineața îi și mijloci liberăcunea, și apoi mai în urmă cėrčetiindu-i-se căusa, se află nu numai cu totul nevinovat, dar' încă și cu mērite însemnate pō'ntru pātrie-si, pe'ntru năcune-si și pe'ntru tronul împăratesc.

După sugrumăcunea rėvolucuniū ungoresēi pe la căpăetul anului 1849, se rėntoarse în pātrie-si, și ca să poată lucră ne'm-piedecat și nerăstrins pe'ntru îndreptăirea egală a năcuniū salls, nu primi neci ūa deregătorie publică, ci se apucă cară-si de publicăcunea gădetei și a Foi; însă unele intriğe citite anume, și scornite numai, il lipsi de dreptul de a mai putē publică gădeta. După ačeea se făcū direptoriū la moara de hirtie infintatē în Dėneșei lingă Brășov, și în astă deregătorie privată, liber cu totul, scriso necurmată la gădeta și apără drėpturile năcuniū cu cea mai mare înțelepčune și cumpănnire, pīnă la anul 1860, cīnd eși diploma împăratėasă la 20. Optombre despre cunstitučunea provincitelor austriace. Atuncē, începū indată a serie țără șialeă despre drėpturile Ruminiilor și despre egală lor îndreptăire cu cėlelalte năcuni de'n pātrie. Ell adună și cuncentră toate dorintele și nădu-intele Ruminiilor austriaci într'un singur punct; lucră cu alii bėrbați ai năcuniū și mijloci dela ministeriū încuviintăcunea unui cingres năcunal rumin, în carele se stătoriră dorintele și pretinderile năcuniū rumine, carile șerbiră după ačeea de îndreptariū atit la adunintă țării regnicolară, cit și la dieta de'n anul 1863.

La dieta de'n anul 1863, se denumī regălist, și apoi se trimese de'n sinul dietei și la dieta imperială.

Ĝorĝu Bærĭŭ este rænæscætoriul ŝi luminætoriul cunŝeintei næcunale rumine în provintele austriace: „*dea cæriul ca spiretul ŝi ĝeniul lui sæ locueascæ ŝi sæ vielueascæ în toiĭ fii næcunĭi rumine!*”

§. 7.

Mæestriea trædúcëriŭ.

1. Cînd un lucru scris se trece de'n limba unui popor într' alta, seaŭ de'ntr'un stil poeticesc ori oratoric în prosæ, precum ŝi de'ntr'un dialect în limba învæiatilor seaŭ de'n contra, se dîce *trædúcëre* ori *versiune*. Însæ numele ačestea le întrebuintem mai virtos la tîmplarea de'ntiŭ. Mæestriea trædúcëriŭ nu stæ numai într'ŭæ mænipulæcune seacæ, de a ŝmbræcá lucrul de'ntr'ŭæ limbæ stræine cu cuvînte în cæcaltæ, a face ŭæ cõpie mehânicæ de dîcëri, dar' dætoriea træducætoriului e mai ales în lucrurile poetice (la ŝcîinĭe, în întelesul cæll strins socotite, lucem alte mæsurĭ, acolõ foarma nu ni face atĭta grijæ), sæ cuprindæ însusirile originalului cu 'n spîret de artist ŝi, fiind cunoscut de aproape cu ĝeniul ñmbelor limbĭ, sæ pædascæ de regulæ princĭpalæ: esprimæ cûĝetul poetului asá, dupæ cum ar fi fæcut ačesta de ar fi scris în limba sa; numai ačeasta va fi trædúcëre adeværatæ poetice, de ŝi nu se pædæŝce cæ-va tot de-a una, ca sæ fĭe træducætoriŭ fidel.

2. Ŭæ trædúcëre, dîce Mênĭel prea bine, nu poate ničĭ ŭæ datæ sæ fĭe de toate pærtile fidelæ; ca sæ fĭe într'una, trébuie sæ jertfæscæ pre cæcaltæ. Pe'ntru ačeasta se ñmpart ŝf træducætorĭi în douë plase. Unii vor sæ scoatæ numai frumuseatã ŝi eufonica de'n sentintele stræine, alĭi numai întelesul lor. Cælle de'ntiŭ predomnesc. Un súnat bun, ŭæ mæsuræ ŝi rimæ frumoasæ, gĭdele urecile ŝi ne face, sæ trécem cu vederea întelesul cæll stricat. Cælle mai multe trædúcëri métričë jertfesc særæ necĭ ŭæ sfiçalæ cuprinsul lucrului, numai ca sæ poatæ urmá eufonica, mæsurã viærsurilor ŝi rima. Niscari trædúcëri lucrute la înteles, dar' aspru sunætoarie, sĭnt nesuferite, ba de se træduce un

poet în proză, pe'ntru ea să fie mai ușor de înțeles, nu-l leagă nime. Adevărat! parte mare de'n încântarea, cu care ne cuprinde poetul pre noi, stă în măsură și în rime (cœ-dințe), dar' tótuși ațeasta numai într'atita încît viérsurile îm-brœcœ nișcœ încipuri și cûgete poétiœ, și într'ațeasta este cœa mai mare încântare, vesmîntul cœll de'n afară de súnét bun este numai șerbitoriul ideilor. Decum-va típurile se sterg, cûgetele se întúnece seău se scimbœ, atuncî súnétul bun încœ-sî pierde încântarea. Așá dar', care trœduce, trœbuie să se strœducascœ, a reproduce cu vioicune însa-sî lucrarea cœa însuală a originalului, și să nu cœrce a produce dela sine cœ-va, cœci ar fi imitœcune, nu trœdúcere. E de dorit, ca anumit pre poéti, de cœrti scîinîșcœ nu vorbesc, să-î trœducœ ear' numai poéti, pe'ntru cœ ațestia sînt mai demni a strœbate și oricum a se prîface în poéti cœi originali. Noi aiciã avem esîmple foarte demne, de a le ține de modèll de'n frîncœscœ ori de'n lœtinescœ la scriitorii cœi germîni; seău de'n lœtinescœ ori de'n elinescœ în frîncœscœ. Fedra lui Rasin cu atîta gœnialitate și plœcere trœdusœ de Šiller, epistolele lui Cîcerone de Viland, și psalmii lui David de Mendelson, romantele ispânnice de Erder; Fos, Šlegel și Gris, tot atîtea esîmple și îndreptarie pretioase pe'ntru noi. Întru adevăr méritul trœducœtorilor bunî e mare: înavuțirea limbei pre'n trœdúcerei de treabœ și descopericunea visteriilor de'n literœtura altor popoarœ, ațestea sînt méritele lor! Noi, a cœrorã literœtură mœcar' cœ numai acum se îmbracœ vrînd să se ridice, tótuși nu ne putem pre drept cœi, cœ doarœ nu am avé trœdúcerei. Ūœ limbœ, carea pe lingœ biblic are atîtea cœrti bisericœscî (ațestea aũ fost scutul și povata limbei), încœ sî profanne trœduse destull de bine dupœ lîmpuri, se poate socoti mai mult de jumœtate cultivatœ. Plannul cœll mare și frumos all solietœtîi literarie de'n Bucurescî, dupœ care se apucarœ de trœdúcerea tuturor elásicilor veci și noi, dœ aripi putérniœ, și sbor însufletitoriũ limbei rumînescî. Ūœ durere trœbuie să sîmțim, cumcœ acellea se fac acolo, și noi aiciã necî de nime nu

audim. În curierul de imbe sesele (jurnal literarŭ) all domnului I. Eliade Nro. 4, 1837 mi s'a tŭmplat a cęti, cumcę a ešit de sub tiparŭ don Lord Biron, Strigoŭul și luarea Corintului de'n Rusó, ũc parte de'n noaŭa Eloidę și cęte-va cuvinte de elocintę religioasę alle s. Vęsiliŭ, Ioanne și Atanas; de'n Victor Hugo, Aęello. — Erá pusę sub tipariŭ: de'n Omer rępsodiea III. și IV.; de'n Biron, Marino și Faliero, de'n Colieb Misantropęa și penitintę și a doŭa parte de'n Gilblas. Erá sę easę de sub tipariŭ: Diavolul șciop de doamna C. Sęmboteanca, doŭe bilete dela Floriann de d. Creŭannul. De atuncę nu mai șciŭ, cę sporŭ vor fi fęcut oame-niŭ cęi bunŭ; și pŭncę cęnd voŭŭ fi inșciinat mai de multe, cariŭ sę le pot impęrtęși cu d. d. cętitori, și poftesc pre aęestę, ca sę ridice cu inimę plŭncę de recunoșcintę mul-țęmitę cętrę cęriŭ, pe'ntru sporul, cę se faęe în literę-tura noastrę. Eŭ nu voŭŭ lipsŭ a da de'n tŭmp în tŭmp unele de'n dręgelașele trędŭceri și originale, cari pŭncę acuma numai dŭșilor li sŭnt cunoscute, ear' noŭc doar' neęi de comun. O! de am șcępá noi, de cę nu aŭ șcępat alte nę-țuni, la carile precum bibliopoliŭ, așá și alŭ negustorași de cęrŭti tipęresc cęte tęndale tręduse de'n limbe stręine, fęrę neęi ũc silintę și crfticę, fęcŭnd de'n nóbila męe-ștrę de a tręduce, ũc męestrię ticęloasę pe'ntru cęșcig de hannŭ, și fiind cę tot de'n aęest indemn și inșe-și trę-dŭcerile scriitorilor cęllor bunŭ se fac în grabę, cęlle mai multe, cum dice Cęrvantes, sŭnt asęmenea covoaręlor țesute în florŭ întoarsę pe dos. De voim, sę folosim, sę luęm lu-crul sęncętos a mŭncę, cę Alesęndriea rumŭncę s'a tipęrit de cęte-va ori, oh! oh!

3. Aięi la noi sę ingrijim mai mult pe'ntru trędŭcę-rea de'n clásięiŭ lętiniŭ și ġermŭniŭ. Neęi ũc dataę nu vor-birę Ardelenniŭ și Ungurenniŭ mai bine limba lętinę, decŭt tocma acum. Numai sę nu ni parę cu greŭ a męrturisŭ, cumcę noi în trędŭcerile fęcute pŭncę acuma de'n pomen-nitele limbe nu sŭntem de tot norocoși. Causa mi se pare a fi, cumcę, fiind limba lętinę și ġermŭncę periódicę, cum nu

este a noastră, și noi pǎdindu-ne, ca sǎ făcǎm trǎdúceri gēnuine (adevǎrate credinǎoase), tinem sǎ însi-ni ríndul dǐcerilor, ádecǎ construícunea limbei, de'n care trǎdúcem; toema pre'n ipǎdirea áceasta ne făcǎm neînțeleși, saú ċell puțin nesuferiți la urecile Rumínilor. Ćerċe ori care a trǎduċe de'n cuvînt în cuvînt una de'n ċelle mai úsoare epístole alle lui Ćicerune, ínînd ríndul dǐcerilor tot ácella-si în rumíneșse, care a fost sǎ în lætinesċe, alǎtúra cu úe trǎdúċere liberǎ, fǎcutǎ dupǎ firea limbei noastre, si sîngur se va desgustá de lucrul sǎu. Neċi nu este limba noastră alít de lipsitǎ de cuvinte, ca sǎ nu putem lucrá cît de bineșor cu dînsa, dupǎ cum se cǎesc unii în gura mare: noi sîntem sǎrmanni de áceea, cǎ nu-i ínveċem toate dialectele. Úe limbǎ, vorbitǎ mai bine de opt milioane de súflete, trǎbuie sǎ aibǎ úe sumǎ frumoasǎ de cuvinte; darǎ unde ni sînt lesicoanele, unde este un Adelung? Doar' grǎmática rumíneasǎ, în care școala se ínvalǎ pe la noi? Grǎmáticele ċelle mai noáue si mai bune alle d. d. Eliad si Pop de'n Bucureșci abia ni sînt cunoscuté de'n nume. Ćerċile, cari în Rumínea es ne'nċetat de sub tipariú, cífi le ċitesc la noi? Ínsǎ astǎ datǎ destull.

§. 8.

. Adevǎrul.

(*Scris pe'ntru ċei neímpetrili si iubitori de a cuċetá si a judecá, ear' nu pe'ntru ċei ínveċii în apucǎturele salle.*)

1. Adevǎrul si dreptatea sînt véċnicii áċei stílpí, pe cari stǎ si se odihnesċe toatǎ lumea ċea moralǎ, ċea sufleteasǎ; si noi ínǎedar vom tot dǐċe: *Tatǎl nostru... viia ímpǎrǎlǎea ta*, decum-va áċesti stílpí de temelie s'áú scuturat si áú slǎbit. Fǎrǎ de cunoșċiința si ímplinirea adevǎrului ni lipsesċe toatǎ lumina, care este sǎ ne luminede íntru cǎlǎtoria vieței noastre. Oh va! dar' cífi sînt de'n toatǎ omenimea, cari cunosc adevǎrul! Áceasta ni-se va arǎtá pre'n ċelle, carile urmeadǎ.

2. Nu este cu putință, să fiă fost într'adins, că a scris încă dinioară marele Frideric, regele Borúsiei: „Oamenii nu sînt dîdili pe'ntru adevăr. Eū privesc la dînsii ca la ūe turmă de cîrbi în grădina unui domn mare, cari nu se cuprind cu nemică alta, decît cu înmulțirea și împlerea cîrdei lor.“ Se pare, că această n'a fost decît ūe sătiră amară, cu carea încoronatul filosof a vrut să nimerească pe ūe plasă de oameni aleasă. Nimene nu știe mai bine, decît dînsul, cumcă adevărul este moșea și averea tuturor oamenilor, dacă s'ar folosi cu ea. O! nenorocitiți toți aceia, pe cari soarele adevărului nu-i încălzește și nu-i luminează! Trista lor soartă este să rătăcească întru întuneric, fiind lipsiți de dulcea bucurie, că o simte numai acela, care a cunoscut adevărul lămurit. Unde își are sulașul său rătăcirea și oarbele prejudețe, acolo nu este nici ūe fericiți stătornice. Ursita a toată sîntă, dăruită cu minte înțelegătoare, este, să cunoască adevărul; această este calea cea mai sigură către vîrtute: singurul temei neclătit, pe care trebuie să aședăm noi multămirea și odihna noastră cea de'n lăuntru.

3. Așa dar' adevărul e vîrdnic, ca să-l căutăm, necrutînd nici timp, nici osteneală pe'ntru aflarea lui. Care face această, acela lucră ca un înțelept, ca un om, carele își cunoaște demnitatea, împlinind bucuria datorită sa. Dar' la această trebură bîrbăție multă și ūe sîrguintă stătornică, care la cei mai mulți lipsește. Ūe parte de'n oameni are minte mai slabă, decît să-i ajungă, spre a cunoaște adevărul în sine; alții n'au curajul, de a-l mărturisii, și cei mai mulți n'au nici minte, nici curaj, căi rătăcesc, tîgăduesc, pipăesc ca orbii săi se dau odihnei în toată viața lor pînă la mormînt. Pe care nu l'au preocupat apucăturile veci, și vrea de'n inimă, să-și lăscă cunoștințele sale, adecă să cunoască adevărul: acela trebuie să pîdască cu ūe stătornicie de fier rîndul bun, sîmțemintele curate, regeunea și toate, că sînt nedespărțit împreunate cu sîntă moralitate; însă această cere bîrbăție și osteneală.

4. Ori cât de nemăsuratæ e sfera adevărului, tótu-sî neîi un adevær nu este noî; adeværul e vécnic ca sî dum-nedeî însu-sî; adeværul nu se aflæ, cæ se descóperæ; sî cîine a descoperit un adevær, acella a fæcut mai mult, decît cæ ar fi întemeiat ùæ împærætie pæmintescæ cît de mare, cæîi acæasta astæ-dî mîne îsi ia cãpætul sæu, ear' adeværul ræmîne în veacul veácurilor.

Precum scîim preîuf lumina mai bine, íprivind la umbræ, asã sî adeværul, alæturînd lîngæ dînsul rætæcirea.

5. Adese ori trebuescæ mult mai mare bærbætie sî hotærire de sine, a spune adeværul, decît a-l cærcetã, de'n cáusæ, cæ la prea multî li este prea neplæcut, sæ-l audæ, nefindu-li dedate urecile sî cu atîta mai pulin ínima lor: ca sæ stræbatæ într'ínsa. Cu multî pælim, ca sîntul Pául apóstolul cu Felis, cæruia dupæ cæ s'ar fi încumætat a-i spune adeværul în fãtæ, îsi audí cuvintele acæstea: „Eû te voîu cîemã earæ, cînd voîu avé timp mai întocmit spre acæasta.“ Adeværul nu este elivîire, sî cui spînem adeværul, pe acella nu-l urîm; dar' cui ne lingusîm sî îi mintîm, pe acella îl urîm sî-l ucîgisîm. O! dar' cît de puîni sî însî-sî de'n cæi, carî se tin cultivatî, sînt însuffelîr de acæasta! — Ei nu aud bucurósî acæea cæ rænnescæ *înbirea de sine*, ei se súpærcæ, cînd aud spuîndu-li-se cu crutare ori cît de delicatæ. cumcæ pærerile, cæ le-aû avut pînæ acum, sînt smintele; cînd te atingî de vre un prejudeî orb all lor, li-se pare, cæ vreaî, sæ li scolî ocî; dacæ voescî sæ-i ínvetî la cæ-va mai bine, ei se sîmt cu totul vætæmalî; ei te íaû la prigonire, cæîi aî fost atît de líber, a vestî un adevær, care dînsî saû nu-l pot cuprinde, *nefînd alesî*; saû se ímprotivescæ cu eufísticele lor ínterésurî, sî tu særmanne plætescî pe'ntru índræsneala ta cu fericîirea vieîi talle saû însa-sî cu vieala. Acæastã puteã, sæ fîc cáusa, de a dîs dom-nul Fontenelle, cumcæ, de ar avé ell mînele pline de adeværurî, ar sta la índoealæ, sæ le descîdæ. Færcæ índoealæ descoperirea adeværului are priméjdîi mari cu sine ímpreunate. Apa sî focul sînt elemînturî, færcæ de carile nu putem,

sæ fim, daræ elle stricæ si præpædesc întrebuinîndu-le la loc si la tîmp necuviinços. Tocma asá este si cu lumina adeværului. Cine împlæ cu ačeasta færcæ socotealæ, poate sæ ajungæ la soartea lui Faeton, carele purtæ carul soarelui spre pierderea sa si a lumii.

6. Foarte multe referinte de alle soŕietætiî omeneŕci aũ sistemul sæu pe *rætæcîire*; ũæ multime de oameni isi aflæ nutreŕul vieŕei salle intru rætæcîirea altora. Popii idolilor, spre esîmplu, nu s'ar fi fæcut neçi ũæ datæ neamiçi atît de neîmpæcåveri ai creŕtinætætiî, de n'ar fi fost vestirea ei cåusa, ca sæ se împuînedæ jertfele cælle grase, tåurii si berbecii, vinul si ospetele bogate, áurul si multimea cælloralalte dåruri, cari le puneá poporul în mînele lor, si færcæ carile ei nu puteau, sæ træeascæ cu sæmliile lor asá de împærcætescæ, ca mai næinte. Descidem istoriea lui Isus si vom vedæ. Ell a venit în lume sæ vesteascæ relegea cæa mai sîntæ, decît toate, relegea *îubiriî*, pre'n care erá sæ se stingæ nemærgenitul æcell hotar de diferintæ între oameni si oameni, sæu cum le dičem între liberi si serbi, pre'n carea apropiindu-se oamenii unul de altul, sæ vadæ, cæ toti avem slæbiciuni, si nu este cåusæ, sæ ne sumelim unii mai pre sus de alii. Ačeasta nu plæcæá sætårniciilor færisei, cællor cu vesminte large, neçi popilor cællor viclenni si lácomi trufaŕi si pismætæreii, orbii si orbitori de omenire, *mormintelor cællor pline de putoare si de viermi*, cum îi numeŕce însu-si mîntuitoriul, nu li plæcæá, sæ li se vædeascæ sætæriea lor, cu care ŕcîiaũ, sæ-si acópærcæ cælle mai spurcate înterésuri alle salle, dæræpænætoarie de soŕietatea omeneascæ. O! cæ faptæ nóbilæ este ačeea a lui Isus, cumcæ ell s'a asæmænat cu lucrætoriul de vie si cu plugariul, petrecînd cu vámesii si cu pæccætoŕii: ačeasta instræinæ de cætræ dînsul pe euconii færisei. De ar fi træit Isus cu ačeastæ cæstæ privilegiatæ: nesmintit cæ atuncî pierdeá încrederea multimii. Isus fæcú pre popor eunoscut mai de-aproape cu innaltele adeværuri fundæmintale, despre un dumnedæu *tutæ* a tot tiitoriul, ear' nu despre un dumnedæu minios si

poftitoriū de isbîndæ, cu care spæriaū popiī ſi færiſeiī pe ticæloſiī muritoriī; ſi earæ-ſi despre ũæ provedintæ a tot cuprindætoariæ — despre ũæ vieatæ véčnicæ dupæ moarte, ca un iſvor de mîngæiara pe'ntru tot ſúfletul. Ačestea le învæ-
iæ Isus; či tocma ačestea întærițaræ asupra lui pre toīī ačeiā, carii învæiaū pînæ atuncīa pre oamenī, cumcæ, de ſi-ar tot înfrînge čine-va *inima* înæintea điditorīului sæū, pînæ nu va da pomenne ſi jertfe bogate, pînæ nu va po-
stī ajúnurile, la carile Isus nu vrea, sæ îndætoræde pre în-
væțæceiī sæi, dînsiī nu pot aflā mîntuintæ. Vai de oamenī
ei cunoſčeaū pe ačelle timpuri, ca ſi astæ-đi unele plase de
oamenī, numāi releģea seacæ, færcæ moral, ear' čei, carii
îmblaū filosofînd, credeaū moralul færcæ religioſetate; Isus
le împreună pre amîndoaūe: ell învæiæ, cæ virtutea, ádecæ:
faptele čelle bune, sînt ſingurul sæmn, care mærturiseſcæ
despre ũæ inimæ jertfitæ lui dumnedæū; ell îndemnā pre
oamenī la dreptate asupra apæsaților, compætimire asupra
nenoročiiilor, fiæ Isræilteann fiæ Sæmærineann; saū cum
am verbī astæ-đi, fiæ creștin, fiæ mohamedann, fiæ evreū,
cruțare spre čei pæcæțuiī; ell a vestit: cæ oamenīī næin-
tea lui dumnedæū toīī sînt de ũæ potrivæ; færcæ deſtîngere
în privirea la stare, avere, dereģætorie ſi alte privileģuri
pæmintæſci; čell mai bun este čell mai iubit lui dumnedæū,
ſi innaintea lui fiæ-ſi-čine are alīt prețū, pe cît e de deam-
næ *inima* lui. Če a fost urmarea ačestora? Vræjmaſiī lui Isus
ſčioræ, sæ aducæ pre popor la prepúsurī grođave încuntra
lui, ca ſi cum ar vré ræul tuturorā, aſá cu mærturīī minčinoaa-
se ſi pre'n judæcætorī nedreptī ſčioræ, sæ mijločeaſcæ sen-
tînța morțiī încuntra sînței ſalle.

Asémenea soarte a nemerit ſi pre alīī mulți iubitori de
adevæc innæintea lui Isus ſi dupæ ačeea; cæci:

Wer darf das Kind beim rechten Namen nennen?

Die Wenigen, die was davon erkannt,

Die thörlich g'nug ihr volles Herz nicht wahrten,

Dem Pöbel ihr Gefühl, ihr Schauen offenbarten,

Hat man von je gekreuzigt und verbannt.

(Göthe.)

7. Toți ațela, cari s'au aflat pre sine destull de tari, a se fațe jertfæ adeværułui, eraũ incredințai deplin, cumcæ dumneđeũ a đidit pre om privind cætræ țeriũ; Os homini sublime dedit coelumque tueri, ca sœ fiæ drept și adeværat, și ca sœ cunoașcæ, cum-cæ a pætimi saũ a muri pe'ntru adevær, însæmneadæ, a muri pe'ntru lume. În toate timpurile s'a dovedit puterea adeværułui pre'n ațeæ, cæ mærturisorii lui fũseræ insufletii cu ũc bærbæție innaltæ, carea de fatæ cu ori-țe ingrođiri alle mortii, lumina lætitæ de đinșii stræbæteå cu ũc iutalæ minunate, învingînd pretutîndene împæracțiea întunericului. De a tot puternicțiea adeværułui tremurå și tigril ței mai trufasi și însætaii de sînge, la a cærorã poruncæ curgeå în riuri sîngele nevinovaților; dar' ei furæ mai pe urmæ siliii, sœ punæ jos încruntatele-și arme, rușinaii de neisbutirea sa. Nu este neei un adevær mai sântic, carele sœ nu-l fiæ sigilat mi de oamenii cu sîngele sœũ. Callea, carea o a luat o spîretul lumii în veacurile noastre, este pærdositæ cu oasele mai multor milioane și adæpatæ cu sîngele lor. Arunče ori-ține ũc privire cît de ræpede peste istoriea neamului omenesc, mai ales țe se tine de relegune, și se va incredințã deplin. Dar' învinsul și triumful adeværułui ni este ciedeșuit nouæ pre'n însu-și plannul provedințel țerestii, și împæracțiea lui are, sœ se lætasæ færac de mårgeni.

Pe cît sînt ațestea de adeværate, pe atîta este de netægæduit, cumcæ iubirea de adeværul curat, stætornic, nepærtinitorũ, încæ pînæ astæ-đi este ũc arætare, un fenomen rar între oamenii și între creștini. Sînt oamenii, cari cåutæ toate mijloațele spre *apæsarea* adeværułui; sînt alții, cari intr'adins și cu scopul țell mai apus și spurcat, *tægæduesc*, *stricæ*, *acopær* adeværul: sînt șerbi cu inimæ de piscæ, nișcæ ticæloși arîndați, fætårniții scîrboși, cari de frica oamenilor, de'n poșta de cîșcig, luptîndu-se cu convingæcuneã sa țea de'n læuntru, lucræ împrotiva adeværułui; ței mai mulți sînt læneși, ræđi, færac rîvnæ la toatæ țerçetarea adeværułui, cari, cît væd, cumcæ prejudețele rædæçinate

într'însii află împotrivire de'n partea adevărului, îndată se
 și întorc. De aici e la mulți boldul acela pipăit cu mîna,
 de a ști, să sămene prepusul asupra tuturor adevărilor;
 sînt oameni, cari numai pe'ntru deșertăciune și desfătări,
 numai pe'ntru trebile trușei sînt îngrijiți, de toate cîllea-
 lalte nu li pasă nimic; sînt oameni cu *științe superficiale*,
 adecă, cari toate lucrurile le-aș învătă numai pe de-asupra
 (scioli pedantes), cari neî un lucru nu-l cunosc cu temei,
 și totuși pe lingă preasăcuta lor învătătură, își inci-
 pusc în creeri săi înțelepciunea gîniilor și a talentelor neo-
 biosite, se în vrédnici, de a face și a isprăvi toate, a da
 svături la toate lumea; sînt oameni, cari neavînd alta cî-
 va-și în capul său, decît ūă sume de deșartă și ūă postă
 de a trece de spirete mari înaintea poporului, după ce în-
 vată pe de'n afară cîte-va sentințe, locuri, paragrafi sau
 căpete de'n vr'ūă carte, poate doară cîr de'n sînta scrip-
 tură, fără să înțeleagă cîte-va de'n acellea, apoi cu mij-
 loace de acăstea vor să facă pre toate lumea, ca să crea-
 de cuvîntului lor numindu-i *rabbi, învățatori și dascăli*.
 Unii ca acăști știu, să lege ochii la gloate de oameni.
 Sînt eară alții, cîrora li este toată cîrătarea adevărului
 spre greutate; sînt oameni orbii de spiretul sectelor rele-
 gioase, oameni — ferește doamne! — cu atît mai primejdios,
 cu cît li este fântășia mai aprinsă, creeri mai înfierbîn-
 tați, înima mai goală, spiretul mai sârbed, cu un cuvînt:
 oameni, pe cari îi prind și îi în cîlle mai rellé frîguri spi-
 retuale. Acăști ticăloși, fără să știă pe'ntru ce, urgisesc
 tot și pre toți, cari sînt de alte pîreri religioase, credînd,
 că toate lumea este „în rătăcire“ afară de dînsul și de
 cei într'ūă pîrere cu ell; ar vré să întrupede pre tot
 neamul omenesc în relegea și secta, în care se află ell;
 tuturoră, cîrora nu cred ca dînsul, li gătăsă mai înainte
 de timp locășuri pe'ntru cîllealtă lume. Ce să mai dîsem?
 sînt oameni, cari, temîndu-se, cumcă adevărul neî ūă
 dată nu va fi iubit de toți, ei încă se dau după moda vea-
 cului său, își bat joc de toate lucrurile cîlle mai sîntă numai

ca sœ nu fiœ judecãli de fii veacului; sînt earœ-sî de'n contrœ oamenî bigoîi cu totul, cœrora de li vei arœtã adevœrul, ca sœ-l poatœ ciar pipœf, ei nu se pleacœ, ca sœ-l îmbrœfîsede, œi se tin orbeœce, de œe aũ apucat, de ar sœf, cœ tocmã de acolo li va urmã cœderea sî stricarea lor; sînt oamenî, cœrora tot atîta li pasœ, fiœ adevœrul cunoscut saũ necunoscut, fiœ iubit saũ urgisit, fiœ lætit saũ apœsat, sî pe'ntru aœcea ast feliũ de muritori, fœrœ de neœi un cœrœpteriũ, încœ nu mult se sfiesc a-sî bate joc de adevœrurile œellœ mai frumoase sî mîntuitoarîe de omenire.

8. De'n toate aœstea se cunoaœce, cumcœ sîmîtirile sînt neamicul œell mai mare all adevœrului. Care vre, sœ ne înœele, desœeptœ întu noi plœœerile, sî cu aœesta îsi ajungœ scopul, ca sœ ne tragœ la rœtœcîre. Sîmîtirile domnesc peste fiœ-care om deosebîũ în deosebite cîpurî. Pre unul îl împîedecœ întu întelœgerea sî œerœetarea adevœrului spîretul sœũ œell trîndav, pre altul sîmîtœmintul sœũ œell viũ sî nestœtœrnic; pre aœesta îl tîmpesœce apusa postœ de cîsîlguri sî averi, pre œella desfœtœerile dobitoœesœi, spre a nu putœ cuprinde scumpele descoperiri alle adevœrului. Colœ nu vor, sœ se întelœptascœ oamenii de'n cãusa necœplitelor crudimi, aiœe de'n culturœ scœlœiatœ. La œella împîedecœ meseria toatœ înnœltarea spîretului sœũ; aœesta de'n cãusa trafului cu prisos sî dismerdat nu poate sœ-sî viœe în minti. La unii s'a escat rœœeala asupra adevœrului de'n nisœe fœrœ-de-legi, œe-i stœpîniaũ mai de'nnœinte; sî earœ-sî la alti este urmarea unor întipœriri grodave învœscute tîmpuriũ în crœerîi lor. Nisœe pœrînti afurisiti, fœrœ de neœi œe tœmere dumnedœeascœ, i-aũ læsat pre ei, sœ creascœ ca sœlbãtiœii fœrœ de neœi œe procopsintœ; asã fúserœ sîmîtœmintele lor œelle bune la încœput îndatœ nœdusite cu totul; linguœitorii i-aũ nebunit pre dînsii; un dãscœl saũ un popœ cu purtare scœlœiatœ, neleguitœ, a vœrsat venin în inimele lor, arœtîndu-li esîmplu dœrœpœnœtoriũ de toatœ morœlitate în cuvinte sî în fapte; tœmerea de œei, cari dau tœnurî în adunœri, i-aũ înduplecat, sœ facœ mai curînd aœellea, œe

sînt plæcute fiilor veacului, decît cari le voeşce dumneđu. Astfelu de conversæcuni stræluçoase fi legænare, adormiræ amefiræ pe'ntru toatæ yieafa lor.

9. Pe lingæ toatæ osteneala, ce o pune cine-va, spre a læfi împærcæſea adeværului şî a apæra pre sine şî pre alii de rætæcîre, de prejudeſe şî de pærerî oarbe, tótusi neçi ũæ datæ nu va puté ajunge la scopul dorit, pînæ cînd ræmfne omul strîmtorat între pæretîl sîmfîrilor, ádecæ pînæ cînd ræmfne omul om; pînæ atuncî cerçetarea adeværului poate sæ facæ mult, daræ nu toate. A smintî este slæbiçunea omeneascæ: numaî cæll a tot întelept nu sminteşce. Smînta este ũæ judecatæ rætæcîtæ, care o finem de adeværatæ; şî ca sæ smintim este cæusa pærerea. Cît de uşor este, a luá pærerea în loc de adeværl! Spre esîmplu, cine va îndræsni a împutá unui tæranu sîmplu, deacæ acæsta nu crede, cumcæ soarele stæ, şî pæmfntul se roteşce pe lingæ ell; cumcæ soarele nu ræsare, neçi nu apune, cî pæmfntul se întoarce acum cu ũæ parte, acum cu cæcalaltæ cætræ ell. Tæranului acæstæ pærere i-se pare adeværatæ şî sîntæ, asá şî altele multe. — Atît de multe cæuse de'n afaræ dau cûgetelor, judecæſii şî credinſei oamenilor un îndreptariu, pe'ntru care ei nu sînt de vinæ; spre esîmplu: cræsçerea, procopsirea, traiful vietei, conversæcunea s. a., aũ n'ar fi ũæ minune, deacæ între ásfeliu de cæuse şî împrejurerî toti oamenii s'ar potrivî la judecæſile salle? Cu toate acæstea acæll postulat (postire), ca omul, træind în vicaſæ, sæ se nevoeascæ necurmat, a învinge rætæcîirea şî a primi în súfletul sæu tot mai mult şî læmurit adeværl, acæll postulat dîsel, nu este nedrept: cæci adeværlul este un nutremînt sufletesc, fære carele ell nu poate sæ fiæ. Dar' ca sæ înfrîngî şî sæ împræsçii întunærecul, nu træbuie sæ te pîpescî, cæci:

Nur selten wird der Irrtum geheilt,
Der Weise sucht ihn stückweis zu besiegen;
Wer in dem edlen Kampf sich übereilt,
Der wird, o glaub' es mir, erliegen.

(Vffel)

10. Cea mai periculoasă împrejurare este, cînd smînta și rătăcirea s'a făcut sistematică, încît adecă să fie dîdită toată știința, credința și toate interésurile cui-va, și trupești și sufletești, pe oare care rătăcire: atuncî de vei atînge cît de puțin acest dîd întunecos, de-ũ dată se ridică cîrberii ței cu cîte trei căpete, ca să te sfășie în buccă pe'ntru îndrăzneala ta! Cruță dar! cruță! numa nu poate să dîcă pruncului: pune păpușa la ȕa parte; ell o strînge cu atîta mai tare cœtră pieptul său, cu cît îi amerintă mai mult, cœ o vei răpî-o dela dînsul. Lasă-l dar, lasă-l să vină la annii pîcîperii și atuncî o va lepădá ell de sine însu-și, rușinîndu-se de ațeea, cœ îmbrățisase mai nainte. Într'ațeea tot te sileșcœ, să-î dai educăcune amăsuratœ puterilor lui și rœspundătoariœ dumnedeescului scop de luminarea omenirii întregi. Întocma este și cu țeialaltii oameni în sfera cunoșcintelor și a desvoltării lor, ca și cu pruncii; cœci cœ sînt oamenii de rînd alta cœ-va-și, decît pruncii mari, precum pruncii sînt oamenii mici? Gênio îi scoțu afară dela ațeastœ regulă; și ține are ureci de audit, să audă! Nu-ți bate joc de rătăcirea oamenilor, cœ nu vei folosi; ești om întelept înțelțat pe de-asupra spîretelor de toate dillele: întîmpinœ cu rœcœalœ negiobiile lor, cœ le țin ei de bune și sînte, cu ațeasta mai mult bine vei pîcînuf; calcœ-ți pe inimă, mușcœ-ți limba, tați, și vei vedé urmœrile purtării talle! Să mă credi, cœ e numai timp pierdut, a voi, să dœrăpenni prejudețele și să imprăescii întunericul acolo, unde ocii oamenilor se strîng de cœa mai puținœ luminœ și pre'n ațeá urmare îi dor; a vorbi la un popor crescut și îmbătrînit în rătăciri de rătăcirea lor, a vré să-l descepti, mai tot de-a una însœmneadœ atîta, cît a spune predicœ lătimeascœ unui popor, cœ nu întelege nemic lătimeșcœ. Rătăcirea și prejudețul aũ multœ ascœmœnare între sine, dar tótuși sînt diferite una de alta. Prejudețul este ori cœ pœrere, cœ o ținem de prețul său desprețul unui lucru, fœrœ ca să avem dovedî la ațeea, pre'n carile să ne încredințœm, cœ credem numai la dîsa, sau întœrirea altuia;

asá prejudetul poate fi de un lucru adeværat sau neadeværat, dupæ întimplare. Ori-çine va vedé, cumcæ a crede ast feliü færæ convîngere de'n læuntru, este lucru primejdios foarte; pe'ntru açeea dojæni si învætæ si s. Apústol Pål pre crestinî, ca credinãa lor sæ aibæ cuvînt, ádecæ: sæ scîie da cáusa, pe'ntru çe crede, lucreadæ, sæ poarte în cipul açesta, si nu altfeliü; açeasta façe demnætatea omului, açeasta mærturisesçe, cæ ell e dæruit cu minte întelegætoarie, açeasta îl façe vrédnic de nume de crestin pre fiesçe çine, vedî bine, cæ amæsurat gradului culturei, de care are trebuintæ, fiæ-si care în sfera si în ciæmarea sa; spre esîmp-lu: noi nu prea putem çere dela un ðerann sîmp-lu, ca sæ scîie, çe înteles aü cuvintele açellea alle s. liturgîi: „Cîti sînteti ciæmati esîti, ca nimene de'n çei ciæmati;“ sau: „uðile, uðile, cu întelepçune“ s. ç. l. — Açeasta este mai întiü treaba popilor; lui i-ar fi destull de ðæ-cam-datæ sæ scîie, pe'ntru çe-si façe cruçe, pe'ntru çe este dætoriü, sæ pædasçæ çelle dæçe porunçi alle lui Dumnedæu, pe'ntru çe nu este liber, sæ furé, sæ preacurveasçæ, sæ mærturiseasçæ strîmb, sæ ia numele Dumnedæului sæü îndesert, ca sæ nu i-se tímpeasçæ spîretul cu totul pre'n atîtea porunçi positive, de a çærorã bunçetate si pretü neçi ðæ datæ nimene nu l'aü convins deplin. Prejudetele sînt de mai multe feliuri, si ar fi nebunfe, a vré, sæ le dærapenni toate de ðæ datæ. Sînt unele, carile numai atunçi se fac stricæçoase, cînd vrei, sæ le nemiçesçi. Sînt alte prejudete, cari numai pe încetul si cu padæ mare se pot învinge, si carile spre a depærtã ðæ stricæçune mai mare, trebuie, sæ le lasi sæ domneasçæ pînce la alte timpuri mai pærtinitoarie. Eri alaltæ-eri întruduse sultannul la turçi sæi uniforme europenne; fesul nu vruræ sæ-l lépede, credînd, cæ cu un pétec de pænuræ roaçe isî leápædæ si credinãa pærintasçæ; dar' nu vor crede ei tot asá. Dar' însæ áltfeliü este cu prejudetele, carile deðcid calle largæ çætræ stricæçunea morælitæti; a le crulã pe açeasta, ar fi a çælcã virtutea si toate porunçile dumnedæesçi în piçoare. Neçi Isus nu le crulã intru

nemic. Citiți și vedeți, cum își înnoiește țerescul rost impro-
 tiva țellor sumeți în vecimea sămăliilor salle; încuntra cre-
 dinte: cumcă avuțica și toate averile pămintești ar fi seme-
 ne, că ne iubește Dumneșu; încuntra țellor țe urgișiau
 pe ței trupeșce slab și neputinșoi, de cari dăceaș fărisei
 și popii, că i-a pedepsit Dumneșu; ca să meargă la dînșii,
 să facă rugăcune pe'ntru ei; încuntra țellor țe nu vreaș,
 să ajute dosădiilor Simbăta; preste tot șcim, de cite ori
 strigă Isus: „Vai vouă făriseilor, cărturarilor, săduțeilor,
 popilor!“ și nu ni lipește, decît să ni făcăm cite ūe idee
 bună despre toate aceste plase de oameni, cum eră, ca să
 putem face ascămănare între lumea de acum, și între cea
 de atunci. Multe alte rătăciră și prejudețe, pre'n carile mo-
 rălitatea pătimită mai puțin, Isus le-a lăsat de-șce cam-dată,
 să rămăne, fără ca să le părătească neșă într'un cip.
 De'n cuntră pre'n multe învătătore de alle salle a dat
 semne înțelepților lumii viitoare, adeptându-li neșce mijloa-
 ce, pre'n cari este, ca să se surpe rătăcirea de sine în-
 sa-și, fără neșă un șgomot. Așu avé, să vă mai spun multe,
 dăceaș ell cătră învătăcei săi, dar' nu le puteți purtă:
 multe v'am spus în esimple și în încipiri, ca nu cum-va
 pre'n descopericunea adevărului împede, să părănuesc scân-
 delă la ței preocupinși de părările salle. Întru adevăr,
 pe'ntru amicii adevărului nu este neșă un modell mai fru-
 mos: Esimplul lui Isus eră régula cea mai secură, după
 carea aș ei să se poarte.

11. Când te apuci să șfărimă prejudețele, ia măsuri
 la mănă, carile să-ti șerbească a firș lucrul deplin. Deace-
 tăi copașul, all căruia frupt amar nu vrei să-l mai gusti,
 sapă-i șf rădăcinile cu totul, ca nu cum-va să odrăsească
 rămurei împrejurul tulpinei. Care nu se șimte vrădnic, a
 plin unășfeluș de lucru, pe cit de mintuitoruș, pe atita
 șf periculos, acella să se tragă mai bine la ūe parte, ca
 nu cum-va să strică șf mai mult.

Nemice nu este mai apus și mai vrădnic de hulă pe'n-
 tru un om iubitoruș de onoarea sa, decît, când ține-va, în

cuntra convîngerii sãlle de'n læuntru, pæræ si proptesce nišce rætæciri si prejudete inrædæcinate la popor, cari ell nu le crede, ci numai se fætæresce, cæ le crede. Ci pericul mare pe'ntru dînsul, ca nu cum-va mai tirdiũ desceptîndu-se orbit aeia de'n ameþala lor, vædîndu-se inšelaþi de asemenea fætárnici, mai pe urmæ neþi aellea sæ nu le creadæ, cari sint spre mintuirea lor; dar' fiæ destull, cæþi:

Gefährlich ist's den Feu zu wecken,
Verderblich ist des Liegere's Bahn;
Jedoch der schrecklichste der Schrecken,
Das ist der Mensch in seinem Wahn.

Wehe denen, die dem Ewigblinden
Des Lichtes Himmelsfackel leuchten,
Sie strahlt ihm nicht, sie kann nur zünden,
Und äschert Städte' und Länder ein.

(Schiller.)

Eũ sint pætruns de aeste cuvinte alle marelui poet; siũ cõt cuprind in sine; simtũ inroditoriul lor adevær; pe'ntru aeea: Pune Doamne padæ gurei melle s. c. l.

IX.

Andreiũ Muræšannul (1816—1863=47 de anni).

(S'a næscut in orašul: *Bistriãa* in Ardeal, la 16. Noembre 1816. Fæmiliea Muræšannilor se traþe de'n Mæræmúræšũ seaũ Mærmatiea, læugænnul Drægosidilor, de'n fæmiliea nobilæ, ai cæriia patru frati sdecæ: stræbunii lor, veniræ si se ašedaræ in pærtile meadænoptiale alle Ardealului: in *Ræbrišoara*, *Nimiþea*, *Felcava* si *Jençul* de pe Cimpie, dela cari sæ trag Muræšannii de aþi, cari s'aũ ræmurit preste toate linuturile aellea. Gæniul lui Andreiũ Muræšannul se aræte de timpuriũ in fruntea lui cæa naltæ si in stimpæræmintul lui cæll sîngios, coleric. Inceputul invæcturei in limba ruminæ si-l fæcũ la un ošteann rumin mærgineann de'n Vallea Rocnei, anume *Dæniul Doþašul*. Šcoalele normale si stúdielle gimnæsiale le invæctæ in šcoalele

Bistrițanne, în locul născerii, aflându-se în toate clasele tot în fruntea cunșcolarilor ȃei; asémenne absolví cu preferinȃe în Blasũ șciinȃele filosofíe și teológiice. Dupȃe mĩntuicũnea stũdielor în 1838 fu cĩemat de cȃtrȃ negutȃtorii rumĩni de'n Brȃșov ca profesoriũ la școala rumĩnȃ a cȃpellei de'n ȃetate, ear' în anul urmȃtorĩũ (1839) rȃcunoscĩndu-i-se hȃernicĩea de ĩnvȃȃtorĩũ fu cĩemat ca profesoriũ la ġĩmnásiul r. cȃtolic de acolo, unde ĩmpreunȃ cu vȃeru-sȃũ ĩacob Murȃșannul, șerbĩ nu numai statului șĩ omenetȃtĩi, ȃi tot ũdatȃ șĩ nȃȃunii salle, ȃĩ cȃriia fĩi de'n pȃrtĩle Brȃșovului șĩ alle Fȃgȃerasului numai acolo aveȃũ rȃfugũ de desvoltage și creșȃcere ĩn culturȃ mai naltȃ. Ca profesoriũ lucrȃe cu tot sũșletul la ȃȃest ġĩmnásiũ spre luminarea șĩ educȃcũnea tinerimĩi, șĩ ajutoriicũnea junimĩi rumĩne ĩn decurs de un-sprȃ-deȃe anũ pĩnȃ la 1850, cĩnd pre'n strȃlucitul cuncurs, ȃe l'a fȃcut, se denumĩ trȃducȃtorĩũ rumĩn gubernial, șĩ rȃdȃptoriũ foii lȃġilor provinciȃle ardelenne cu rang de cunȃepist. ĩn astȃ deregȃtorie gubernȃmintalȃ nu ĩncȃtȃ neȃĩ ũȃ datȃ a ajutȃ pre asuprĩi șȃi cunfratĩ, cĩștigĩndu-li dreptatea cuvenitȃ dela lȃcurile cuviĩcȃose, ori ȃrȃtĩndu-li drumul, pe carele șĩ-ar putȃ cĩștigȃ dreptatea, cȃȃĩ trȃbuie șciut, cȃ Rumĩnul, ca Rumĩn, arare ori fĩi putȃ cĩștigȃ dreptatea pre timpul ȃȃella (1850—1860). De ȃȃea Andreiũ Murȃșannul va rȃminȃ șĩ de'n astȃe privĩnȃe neuitat de cȃtrȃ cunȃcũnallĩ șȃi, cȃrora li cĩștigȃ dreptatea adese ori cu pȃriciul sȃũ prȃpriũ.

Andreiũ Murȃșannul, poetul filosof all Rumĩnilor ardelenĩ, a fost unul de'ntrȃe ȃȃi mai ĩnsemnatĩ hȃerbatĩ ȃĩ nȃȃunii rumĩne, cariĩ ĩn jumȃtatea ĩntĩia a veacului XIX. s'ȃũ jertfit cu totul pe'ntru luminȃcũnea nȃȃunii salle șĩ deșteptȃcũnea ei de'n sonnul adĩnc all neșciĩnȃȃi despre finȃa sa, ĩn carea se acufundase pre'n limba sloveannȃ de'n bisȃricȃ-șĩ. Ell a roștit ĩn poesĩile salle numai dorĩnȃ nȃȃunii rumĩne, numai durerile ei, numai suferĩnȃele ȃelle nedrepte șĩ cuviĩnȃa de a se liberȃ de ȃȃellea. Dreptul fĩrese, rȃspicat de dĩnsul ĩn poesĩile salle, a fȃcut sȃ amũteascȃ totĩ dușmannĩ nȃȃunii rumĩne pe de ũȃ parte, ear' de altȃ parte sȃ se deșȃepte ĩn rumĩnĩ cunșciĩnȃa despre demnȃtatea sa nȃȃunalȃ, șĩ dȃtoriea de a șĩ-o ȃpȃrȃ ciar șĩ cu vieȃa. De ȃȃea numele lui Andreiũ Murȃșannul va fi pũrurea nedeslipit de rȃnȃșȃerea rumĩnilor, șĩ șȃrbat la toate șȃrbȃrile libertȃtĩi nȃȃunale.

Dela ell avem ȃperele pretĩoase:

1. *Icoana creșȃcerĩi relle.*
2. *Poesĩi nȃȃunale.)*

§. 9.

Răspunsul părăzirii năi amoroasă libertății.

(Vezi §. 23.)

Eatce-ți spun moadunee, dorul, *es me traxit,*
 Să-mi las cossulita, în carea stăstul
 Nutritoe domnescce, cu *nomine* — *stas*
 Nu e cuibul, unde rada 'ntlă *radul.*

Nu-î mușcul do munto, nu-î *cluptea verde,*
 Nu e nici pādurea, nici riul *cell lin,*
 Nu-î pustietatea, în carea se perde,
 Rætæcînd pre'n lume, cito-un *peregrin.*

Nici țintii, să aflu surori, *ori soție,*
 Cu cari în amoare *đille-am* *veluit;*
 Cæci a soartei fase le *șciū de'n* *pruncie.*
 Șciū cœ rar e datœ, s'ali *cœ-ai* *dorit.*

Voïū însœ patroancœ dulcea libertate,
 A cერიului steamœ, all *nocturei* *dar;*
 Pe'ntru care *uœdatœ* *cu* *brate* *'narmate*
 Muriá Moldoveannul, *luptindu-s'* *amar!*

Pe'ntru carea Stefann, *eroul* *cell* *mare.*
 Sta gata să pearœ cu ai *șci* *Rumini.*
 Ori să nimiceascœ dușmannul *cell* *tare.*
 Spaima Europei, pro *Tureii* *pæginii.*

Pe'ntru carea 'n *lăcimi* *noatœ* *multe* *șere:*
 Una plîngînd *fiul,* *alta* *po* *hærbat,*
 Una cœ-I *lipsitœ* *l'adinei* *bostrînœ*
 De-all *vielei* *rădim,* *acum* *mormîtat.*

Pe'ntru carea *curao* *stingole* *tot* *mulo,*
 Și va *curge* *inœ* *în* *lupta* *morœ;*
 Cæci *e'œ* *lovinturœ* *nu* *se* *poate* *ascunde*
 Un *sîntu* *asă* *nobil,* *dat* *de* *Dumnezeu.*

Pe'ntru carea *selavul* *cu* *for* *în* *plouara,*
Din *azgyra* *speluncœ* *scapînd* *'n* *acum;*
 Pe'ntru carea *ligrul* *atœ* *cu* *acum;*
Bumplad *ter,* *dichreșle,* *de* *all* *ai* *doi* *parcuro.*

Avînd libertatea, viîce orî c̄e ploae,
Grîndinæ, furtune, fûlger, tr̄esnet greû,
Pe-un minut îmi stricæ, pe-un minut mæ moalæ,
Nu pot însæ 'nfrînge sîmtemîntul mieû.

Avînd libertate, de foame nu-mî pasæ
Necî de frigul ernii, c̄e m'ar turburá;
Cæci sborul m'ajutæ, sæ c̄erc altæ casæ,
Unde blindul soare îmi dæ radã sa.

Nu voiû dar', Domniîcæ, sæ-tî mai întro 'n cuşcæ.
Necî sæ-tî gust sæmînta, cu carea mæ 'mbii;
Mai curînd staû gata, a perî de puşcæ,
Liberæ 'n næturæ, sburînd pre'n cîmpii!

Nu-tî mai vin patroancæ, la noaûa sclævie,
În carea gemî însæ-tî în all tæû pælat;
Cæci mai dulce-i vieatã, cînd în armonie
Cu psalii næturei cînt neîncetat!

Învatæ, Domniîcæ! sî tu de la mine,
A s̄ci libertatea sî-a o pretui,
Sî sæ credî, cæ 'n lume nu mai este bine,
Care cu aceasta sæ-l poti potrivî!

Învatæ, madamæ, a s̄ci c̄e-i vieatã,
Scæpatæ de jugul crudilor despoti,
Alle cæror inimî sint recî ca sî giatã,
Numele lor blæstæm sî la strænepoti!

Pe'ntru libertate páserea se bate,
Vermele se 'nfrînge, ferele ræcnesc;
Ear' omul despoaicæ cîar sî pre-all sæû frate
În oarba-sî truffie de-ăcest dar cæresc. —

1851.

§. 10.

Locul fericirî.

1. Sub c̄e d̄onæ dulce şede fericirea,
Vru sæ asle-ûc datæ un om învætãt. —
O c̄ercæ la tr̄onurî, unde vedî mærirca
Stræluçînd ca-ûn soare, cînd e mai curat.

2. Omul, care poartă sceptra de domnie
Preste milioane, cât e de 'năltat.
Ori ce alta poate pe pământ să fie,
Rar însă ferice, și rar contentat.
3. O cercă la oameni, cari nu asudă,
Că trăsesc de'n lucrul simplului țărann,
O cercă la fete, ce cu multă trudă
Lucră ziua, noaptea, pînă iaă vr'un bann.
4. Pe aceia-și roade cunșciința vie,
Căci trăsesc de-a gata, făr'a fi lucrat;
Pe-ăcestia-și apasă oarba miserie;
Unul ca și altul este ne'npăcat.
5. O cercă 'n viața cea de'n monăstire,
Unde fug de lume mame și părinți,
Ca 'n singurătate, post și umilire,
Să 'nalte la ceteri rugăcuni ferbinți.
6. De-ar fi cu putință, să desbrăci simțire,
Ferbințile pătimī, ar avé cuvint:
Nicăiri în lume, ca în monăstire,
N'ai află răpăus dulce pe pământ.
7. O cercă 'n viața simplă păstorească,
Unde cu un flăur, cîntînd lîngă oi,
Lăși, să meargă toate calea cea firească,
Nășciind de lume, de-alle ei nevoi.
8. Te săgeată însă, cînd vedī, cum se plîngă
Pe'ntru necredință Dămon cell frumos;
Cînd și păstorita să cercă a-și frîngă
Scumpa juruință de-un amor dușos.
9. Mers'a pre'n bordeie, mers'a pre'n pătate; —
Ma, de ferice nicăiri n'a dat. —
Răetăcînd ă dată pe căi ne înblate,
Pe'ntr'ă sealbă deasă, dă de-un fort stricat.
10. Mergă mai aproape, vede, că's ruine
De-un castel măestru de'n timpul trecut.
Ce deșertăcune! cūgetă în sine,
Căli oameni lucrare pe'ntr'un lucș părut!

11. Cînd erá, sæ easæ de'n ačéá clædire,
Vede scris' cu aur pe-un veciũ monumînt:
„Aicĩ locuešcē dulčea feričire
„Pe'ntru ver cē súflet viũ de pe pæmînt.“
12. Dup' ũæ paũcæ scurtæ, „bravo!“ dĩce 'n sine
Cu ũæ bucurie omul ñvætát:
„Mĩ-am plinĩ dorinã, dĩnd aicĩ de-un bine,
„Care 'n lumea largæ nu l-am fost aflat!
13. Cînd se pleacæ ñncæ, sæ cunoascæ bine
Locul fericiirii šĩ all ei pælat,
Ell vede secrie, tot cu oase pline;
Cade šĩ se 'ncinæ: — cæci s'a luminat! —

§. 11.

Omul frumos.

Frumos e omul, Doamne! cînd mintea e reginæ,
Šĩ simtũl, cē ca šerpe spre relle il ñclineæ,
Supus, loial šĩ drept;
Virtutea-atunci mæreatæ ræsare ca šĩ-ũæ floare,
De brumæ nealinsæ la rúmenna-ĩ coloare,
În frágedul lui pïept!

Pu fruntea lui seninæ dreptatea strælučesčē
Întocma, ca šĩ-un soare, pe sf-ræ cînd pæšesčē,
De norĩ neturburat;
E negur', o stræbate, e nor, il ñmpærtesčē,
E crimæ, se retrage, e silæ, se feresčē,
Šĩ ese nepætát!

Frumos e omul, Doamne! cu ñnima curatæ,
Cu floarea conšciinčei de crime nebrumatæ,
Sinčer, nefælerit;
Conspire lumea toatæ; ræsbatæ-l ori cē soarte,
Încidæ-l, sæ nu vadæ luminæ pĩn' la moarte,
Ell totu-ĩ neclintit!

Arunčē-l ñn dešérturi lipsite de-orĩ cē floare,
Pe unde nu ræsbate ničĩ om, ničĩ sburætoariæ,
Čĩ šerpĩ veninætorĩ;

Vădutea-l va fi scutul, scutul de aur pur,
Întocmai ca și scutul cu umbra sa în aur
La nimeni nu s-a dat

Frumos e omul, Doamne! cu puritate,
Căci, ca și pe 'Tranșilvania, pe 'nșuși pe 'nșuși
Cu scop de a-l vedea

Și 'n loc să se răsturneze, cum este pe 'nșuși
Brutala lui lucrare, și scutul negru din aur,
Dacă nu-l vede

De ce nu vine, Doamne! a ta împărăție,
Ca oamenii să steargă și umbra de răutate,
Pînă ceasul morții

Și 'n locu-i să domnească dreptatea, nepăsătoare,
Egala 'ndreptăcirea, și pace-adorătoare,
Ca într-o zi și frate

§. 12.

Răsune.

De va muri, unde-l vor îngropa
La noi nu, căci e de altă țară

O! puternică ființă! ce cu naltă meșterie
Ai alcătuit pământul, cerul și-alte cîte sînt
Care-ai pus soarelui tîncă: lumii lumina să fie
La lună, stele și vînturi, să se lînce de curînd

De'n a cui mîncă meșterea, ca un vas făcut de'n aur
A esit și-aceia figură, ce-l în lume om numim
Cu multe 'nșușiri de inger, dar' și cu multe de dor
Puse 'n calea fericirii, și totuși de ea lipsim

Spre Tine-mi întorc privirea, spune-mi o vorbă bună
Cui ești Tată și cui ești vînt, ori li-n ai adormit
Care lege-ți e mai slăbă, și ea foliă de rugămintă
Sînt la Tine mai primite, de etern, ori de bogății

Legea conștiinței-mi dă, „Dumnezeu prin Dumnezeu”
„Încălzirea neacceptată, fapt de rău și de rău”
„Cunoaște pre-ai țară de-ămpănă și în apăsul tău”
„Și-acceptă cu fericire, care după apăsul tău”

Unde eșci dar' fearæ crudæ, care faci deosebire
Între fiii unui Tatæ, Pærinte îngrijitoriü,
Care soarele-și revarsæ la drept și 'n neleguire,
Și de'n roua dimineții saturæ pre cersitoriü?

Cum nu te soarbe pæmintut, mîrsave neleguit!
Care morților dai lege: sæ nu sîfæreæ 'ntræ sine
Pre-all lor frate de-üæ næturæ, cu care-aü conviețuit,
De nu-î cu ei de-üæ credințæ, poate de'n a vremii vine!

Fulgere 'nspræimintætoarie! cæci nu loviți ațeã balæ,
Cæ se poartæ tras' de vînturî, prin æer și pe pæmint!
Desbræcați-o mai de'n vreme, de-a ei înpumatæ falæ!
Tremeteti-o færeæ voe sæ-și dea faptelor cuvint!"

Ba nu! — Tu și soiul vostru, sæ ræmiæe osîndit
Ca un Cain a træi'n lume, prihegit de'n țaræ 'n taræ,
Fær' sæ aibæ omul voe, ca la cæll nefericit,
Mina la el a-și întinde cu sfîrșit, ca sæ-l omoaræ.

§. 13.

Alt ræsûnet.

Si fractus illabatur orbis;
Impavidum ferient ruine.

Întunece-te soare, și-aurita ta lûminæ
Pæstreadi-o pe'ntru fiii de'n veacul viitoriü!
Acõpere-ti, o lunæ, a ta radæ seninæ,
Sæ nu o vadæ munții și-all lor locuitoriü!

Rugina moșcennitæ ræmiæe-li povațæ!
L'a iadului præpástii pogoaræ-se de vii!
Ûæ moarte necurmatæ sæ pase' a lor vieatæ!
Cutremur, spaimæ, groadæ, jung' aseliü de fii!

La carii conșciința, ațeã frumoasæ floare,
Tîmpitæ pre'n pæcate, nu mișcæ vr'un suspin;
Træeșce ca și-üæ vitæ, cæ pasce pînæ moare,
Rodînd prea des la érburi, cæ tin ascuns venin!

Frumoasæ-î a ta lege, o splendidæ Næturæ!
Plintatæ 'n fie-care de'n omenî muritori:
Frumos e diamantul și scump færeæ mæsuræ,
Dar' dæce-ascuns în peatræ, cînd nu-s cunosçatori.

Fiinŧæ færcæ mumæ!  e vermilor dai hrann e.
  i  rburilor roa e, s e creasc e pe p emint!
 M e mir, cum lasi, s e  ntre  n om duh de s etann e;
 S e calc e, s e isbeasc e tot,  e e drept  i sint?

Nu- i le e, nu- i amoare! s'au dus demult de'n lum;
 Pre pri tin  i de-aproape, de- i plac e-l elevetes i;
 Str ainul,  e- i va fac e, de- i  i stric i bunul nume; --
  n p ept port i ur e, pism e, ear' lui te f et eres i.

Aler i de'n cas e 'n cas e,  i limba- i ascu it e,
  si s ci' v ers a veninul pe  ei nevinov i; --
  ti salt e negrul s flet, c nd gura- i p ng erit e
 D er p en e unirea  i pac ea de'ntre fr ti!

O masc e de'ntre drumuri! cum nu sim i poc aint e?
 Cum nu- i adu i a minte, c e ai s e dai cuvint
 De c gete si fapte, de toat' a ta credin e,
  erescului P rinte, perind de pe p emint?

Dar' judec e, tu Doamne, c eci a ta judecat e
 E sint e ca si tine; -- tu nu s ci p rtini!
 A ta  ereasc e fat e e singur' ne'ntinat e,
 Tu unul ai putere la toti a r spl eti.

S. 14.

Glasul unui Rum n.

*„Toti oamenii au  a p trie, numai eu nu am
 A. Dumas.*

La  eriu, P rinte bune, de cat cu umilire!
  ndarn imi este ruga, des ert all mieu suspin!
 Un v erme de se misc e, tu s ci de-a lui cl etire;
 Dar' luptele,  e  earc e un neam, de unde vin?

Se poate, c e str ebunii s'au mormintat  n crime;
 Dar' r ul str avecimii doar' nu-l  er i pin' la noi!
 C eci alt feliu er a bine, ca fiii de sel evime
 S e vi e orb i pe lume, n scu i pe'ntru nevoi! --

Tu di i, c e er i p catul, nu ca i l'a lui m sur e;
 Nu trec i la fiu de'n tat e, de n'a fost vinovat:
  i eat e! c e pedeapsa cu 'ntreag e ei tortur e
 S'a str emutat pre'n ve curi la fiii,  e-am urmat.

Aũ doaræ laşi ursitei, sæ poarte cirna 'n lume,
 Saũ selav venii la ġinte, şi soful mieũ de Domn?
 Atuncē de'n leġea firii s'a sters cērescul nume
 De drēpt şi de dreptate; atuncē vicaia-i — somn. —

Atuncē întreb ursita, cu cē drit ne apasæ?
 Ajungæ-i prigonirea, cē veacuri ne-a cēreat;
 De şapte veacuri soartea nimic nu va sæ lasæ;
 De şapte veacuri noapte-i, şi cēaia ne'nēetat.

Esii, voi umbre moarte, eroii ġintei melle!
 Şi dați dovedī la lume, cē-atit va înegrit!
 Strigați în gura mare, cæ voi de-atitea relle,
 Cē cearcæ strænepoții, nu v'ați vinovătit:

Sæ spuia, Retedatul, acell asil de pace,
 De-a fost Ruminul trindav în timpuri de nevoi?
 De n'a pedit credinta, de n'a vrut toate-a face,
 Sæ scape numai țara de'n curse de ræsbou!

La undele de singe, cē-aũ curs în *Cimpul Pinii*,
 Værsat pre'n iatagane şi pãlosũ de *Osmann*;
 Aũ n'aũ avut amestec în parte şi Ruminii?
 Aũ n'a învins *Corvinul* pe-acell eumplit duşmann?

Ah! cæci nu-mi pot ræspunde stræveciele morminte!
 Spunind, cē tîn în sinu-şi: Rumin, aũ ġen stræin?
 Atuncē s'ar frînge cearia, cē curġe-acum fierbinte;
 S'ar şterġe-atuncē ca cæata şī veciul mieũ suspin!

De taçe omenimea, glas va dá stîncea 'n munte,
 Şi apele un vuet pre'n ton nepomennit.
 Nu mai e timp s'apuia, un ġen, cē-a mers în frunte
 La toatæ nævælirea, cē iar' a copleşit.

Nu mai e timp s'apuia un ġen fæimos în lume,
 Nutrit pre'n uæ minune, din dei provenitoriũ;
 A cæruia mærire, vîrtute şi renume,
 Pusese sub picoare pe-aĩ lumii Domnitori.

Nu mai e timp s'apuia uæ vitæ stræluçitæ,
 Cē-a dat în decī de sêculi de'n sinul sæu eroi;
 De-a şī supus'o soartea a fi nefericitæ:
 Ræ sare-i însæ steaúa şī scapæ de nevoi! —

E verde încæ *bradul* si úmed dupæ fire;
 Dar' raðele cældurei aú nu-l vor scîi uscá?
 E nor încæ pe cériuri; dar' norul e subîire,
 Sî-un vînt de primævaræ aú nu-l va depærtá?

La cériú, Pærinte sînte, cæðînd cu umilire,
 Úcæ gînte pæresitæ, tu n'o vei læpædá!
 Esecî drept si erîi pæcatul, væðînd úcæ pocæire; —
 Esecî bun, si-îi este milæ de tot, cæ-i mína ta!

1863.

X.

Iácob Muræseannul.

(S'a næscut în decénniul all doilea all veacului XIX, în partea meadænoptialæ a Ardealului; stúdielo si-le-a fæcut se pare cæ în Næsæud, Bistriçæ si la Blasú. Dupæ mintuicunea scîntelor teológice, fu ciemat la Bræsov ca profesoriú la gimnasiul cætolic de acolo. Aicî, în societate cu væru-sæu *Andreiú Muræseannul* (vedî Nrul IX), si cu *Gorgú Bæriú* (vedî Nrul VIII), a lucræ cu toatæ întelepæunea si neprégetul parte ca sæ desæpte în Bræsoveni si în únerii rumîni de'n tinutul Bræsovului dorinça de a învætá si a se cultivá, si cunvingæcunea „cæ færæ scîinte nalte vom fi púrurea supusii si sclavii stræimilor“; ear' parte a înfrætít pre însemnæii Rumîni Bræsoveni cu cæialalîi cunfræii ai lor, fiind cæ piæcæ aluncîi domniá între Rumîni Bræsoveni si între cæialalîi locuitori mai în lontrul Ardealului un fellú de uræ ræmpingætivæ, ba ciar duşmannoasæ, mai ales de'n cåusa relegiunii *unite* si *neunite*. Destull cæ Iácob Muræseannul, împreunæ cu imbiú sæi cunsoii numîi mai sus, a isbulit a împæcá si a înfrætí pre Rumîni Bræsoveni cu toiú Rumîni cæialalîi, de ori-cæ legæ sæ fie ei. Asémenne a lucræ ell si la orgænnæcunea si aseguræcunea „*Reuniunii Femeilor Rumîne*“ de'n Bræsov. Mai în urmæ se fæcú Directoriú gimnasiului cætolic de'n Bræsov, si pellingæ aþecea tot úcæ-datæ si Redæptoriú „*Gæðetei Transilvâniiei*“, si asá în cipul æcesta a lucræ de'n toate puterile si eu toatæ întelepæunea spre desæptæcunea si læmuriæcunea cunscîinçei næcunale, spre demonstræcunea si apæræcunea drépturilor næcunii rumîne. Asémenne a cuntribuit si la înfiintæcunea „*gimnasiului rumînesc de'n Bræsov*“, carele ræspinde-sæe cultura la fii næcunii de'n pærtile ræsæritenne alle Ardealului.)

§. 15.

Orfelinul.

Eram în sinul mamei, în brațu de fericire,
 Surcell lângă trupină, de tată apărat,
 Și dulce-mi fu viața, frutul ast supțire,
 C'a rellelor desfrine puțin m'au atecat.

Esiam fœrœ suspine, întram ridînd în casœ,
 De roata cea sœtalœ a sortiî nu visam;
 Eram voios ca miellul, dîmbîam, la toți la masœ,
 Și niçi un pœr de'n capu-mi sœ cadœ, nu vedeam.

Cînd tatœl mieu cu fruntea în crete strîns tœlatœ:
 „Ascultœ, dragœ!” -mi dîse, „eû astœ-dî pot, sœ moriû,
 Sœ mor, numai nœcînea sœ-mi fœ liberatœ!”
 Și trupu-mi amortise de fricœ, de fiori!

„Ascultœ!” -mi dîse aspru: „eû merg la bœtœlie,
 Dușmannul limbœi noastre, tirannul taia tot!
 Ah! astœ-dî moriû mai bine, decît carœ 'n sclœvî
 Sœ-î duçi sî tu vicia, Rumîne strœnepot!

„Nespusa suferinœ, ne-a apœsat œrbicœa;
 Am fost tratœti ca vitœ, noi singe de eroi!”
 Îmi nûmœrœ pe-un Mirœea, Mihaiû Corvin de-aiœea.
 Pe-un Stefann, œe-i dîc Mare, de vitœ ca sî noi. —

Dar' eacœ sî rœsunœ un bûcum cu tœrie;
 Mœ stringe cœtrœ pieptu-i, œe coleciœ de foc;
 „Mœ duc',” îmi dîse: „dragœ! sœ sfœrm œea tirœnie!
 Virtutea-îi dea fericœa, sî domnul tatœ 'n loc!”

În œea dî blœstœmatœ eû fûsem la privire,
 Cum sîbiea tirannœ pe tatœ mi-a tœiat;
 Tot dîua aœcea-mi stinse sî mamœ sî nutrire:
 Sudoarea, œe pœrinîi cu greû au adunat.

œeream sî dela fere mîncare, ajutoarie,
 C' asû-mi spusese tata sî Romul înc'a fost.
 Dar' sî elle fușise de mare 'nfiore
 Și nime de subt soare nu da de pœsul nost'.

Plingeam de soartea mamei profund în supărare,
 Căutam în gur de mine, un tată unde-ar fi?
 Strigaiū cu geanna udă: „ah mamă! de mîncare!
 Of! frigul cum mă taia, și cine m'a 'ncăldi?

Secatu-mi-a isvorul de lacrimi, ce-mi cursese,
 Și vorba-mi înecată tot n'afă ajutoriū;
 Desculțu eram, și cieriul vesmintul îmi fusese,
 Cînd Domnul cell de'ntr'însul emise glas de'n nori:

„Mai rabdă jertfa via! mea nevinovată!
 Căci ui-te răsăritul, cum luce de-aurori;
 Taii bunī, dăcloși s'or face la cei săraci de tată,
 La cei fără de mume s'or însoli surori.“

Vădui și scris pe lună, luând „Reuniune“,
 De-a crește orfeline, de-a ajuta săraci,
 Și multe dame 'n gură-i, lînd cîreșci cunune,
 Așă vor fi acelea? — Tu, Doamne! toate faci!

Și 'n medu de desperare simțiam ūe mîngăiere:
 Măcar' „Reuniunea“ pe sora-mi v' ajuta!
 Strigaiū îndată: „Doamne! trimite-li putere!

C'a noastră soartă nime nu simte-ășă de tare
 Ca mamele, ce firea cu mila le-a 'ndestrat;
 Să fie a lor dorintă fîntina de-ajutoarie!!
 Că mama fericierea în nău a păstrat!“ —

§. 16.

Blăstămul mamei melle.

1. Blăstăm pe-ori ce fină, ce-si neag' a sa natură!
 Cînd blăstăm, nu-i scutină la nime pe pămînt;
 Ci blăstăm peatra 'n mare și scopulii 'n strîmtură
 Și tot, ce 'n gurul nostru, nu cruță ce-i mai sint!!

Așă prorupe mama
 De viscolī, de fiori
 Crușită, cîrînd sama
 La fete și fecori;

2. De-a atœcat pe fiü-mi a fúriei cœpriœ
 Ši simeliœa sacœ, la rœu l'a amœgit;
 De-a tras ũœ ociturœ vr'ũœ hidrœ sæ-l ingiœa.
 Sœ-mi rump, all floriœellei pocal spre frupt gœti,
 Tirannul, egoistul
 Ši mama de'ntrœ cœi.
 Sdrinœosul, antecristul
 Ši cœti atomi Ńi smei:
3. Sœ cade depe oase-i bucœti de corbi scobite.
 Scelet sæ se innalœe de'n œercul pœmintesc;
 Sœ-i fiœ 'n œer patul tot sus la simeliœ,
 Cu ingœrii rebœlici de minœ sæ-l privesc:
 Surgiun de libertate.
 De pœtimi sfœsiat:
 Sclœveasœ eu dreptate.
 Etern incœtusat!
4. De pleac' ũœ bareœ mindrœ, simeatœ 'ntr'a *fortunei*
 Rotiœ, œe de vinturi, de jũguri o-aũ ferit,
 S' ataœe-a mea luntriœ, œe poartœ cipul Bunei,
 Cœ marea Ńi pœmintul mai tot le-a eucerit.
 O blœstœm, fiœ pradœ
 Delinitor in mœri;
 Ea portul nu-Ńi mai vadœ
 Supt a furtunœi seri!
5. Atomii fœrœ sũllet, œa vulpea Ńiretiœ,
 De-atac' a mea onoare Ńi numele œe-l port;
 Negresœe-a mea nœœune cu cũget sæ nu 'nviœ
 Defaimœ pe mœrtirul, œe Ńingœrœ Ńi mort;
 Drept blœstœm: sæ disparœ
 Ca fumul de-orœ œe vint;
 C' antropofagul n'are
 Neœi pœœeri — supt pœmint!
6. Un jude, œe cotesœe all' fiilor suspine,
 Proteœe pe Ńiretul, œe vre a-i prœpœdi,
 Cind scoate judecate de'n punœi, œe sint mai pline,
 Nevvind a Ńœi, œœ Domnul: dreptate vre a fi:
 Sœ-i sugœ Ńerpii crudul,
 Tirannul Ńingœ 'ndat',
 Niœi nord, niœi vadœ sudul
 De Minos judecat.

7. De cūgetæ 'n ræinīcæ tirannul cu putere,
S' ascut' a salle foârfeçi de crudul mieû diãmant,
Sæ-si taie, de-unde poate, din bunul mieû, avere,
De care înscteadæ ori æe despot secant:
Ca Tãntal sæ mi-o païcæ
De pofte cruçiãt,
Ca Sísif pron pe faïcæ
De stīncæ trierat.
8. Cīnd væd pe lipiçosul, cæ prodæ pe-all sæu sīngæ
Și stima-mi tot de-ũcæ datæ — ell lūdæ încærnat
Cu trei argīnīi il vinde, cu hulæ-l sæcæ,-l stīngæ;
C' a dat de-un os, æe-l roade, sæ muscæ ne'nçetat:
Il blãstæm, ca sæ païcæ,
Ca vulpea scærminat,
Niçi gīdea 'ntr'a lui faïcæ
Nu cãute, cæ-i pæcat.
9. Tot fiul, æe 'n fortunæ își uitæ de-a sa mamæ,
Perfid in goan' o lasæ, simetul evist,
Și brațul sæu in luptæ de'n soartea cæa tirannæ,
S' o scape, nu-l virtescæ in viscol de-antierist:
De furiea lupīncæ
Cu dīntele 'nscætãt,
De prædi sår' niçi ũcæ vinæ,
Sæ pīearæ sfæsiat!
10. Avutul, æe nu-si scie prisosul de'n comõaræ,
Æe-ascunde si denariul in lada cu rugīni,
Și fruntea'n crete-o trage særaçului sæ moaræ,
Niçi vre sæ pun' ũcæ jertfæ si trêmuræ de'n minī,
Læit de foame pīearæ,
De trêmure muncit;
La fere de ocaræ,
Mamonei c' a șerbī!
11. Și-ayutul si særaçul, ori șerb ori rege fiæ,
De-si trage si denariul dætorīũ spre-a ræsculã
De mult cæduta musæ di'n vatra stræbunīcæ,
Pæladiul fericirii, de sclavi, æe ne-a scæpã:
Devinæ slav in lãnturi
De gīt si de piçor
In tæmniçæ la sãnturi,
Lipsit de-all lumii sbor.

12. Of! furul de-orî c̄e plas̄a, c̄e-apas̄a s̄i despoaic̄a
 S̄i s̄ec̄er̄a cu sila de'n hold̄a-m̄i spicuind;
 Pismașul r̄oū la c̄uget, c̄ascatul în nevoie,
 Limbutul c̄e se 'ngras̄a pe fii-m̄i clevetind,
 Contrariu 'n lucr̄ur̄i sinte
 Mujicul împietrit,
 C̄ovica vr̄ind s̄a-m̄i cinte
 C̄a binele-a perit;
13. Coruptor̄i de nepoate s̄i c̄in̄i b̄aștrin̄i curvar̄i,
 B̄etivul, f̄ariseul prea sint, de spur̄i m̄erit
 Cu V̄inerea s̄i Bacul, cu Moșiu soșiar̄i,
 C̄e d̄eul aū în vintre pre buni i-aū m̄ertirit:
 Pe mam' o doare tare
 S̄a-s̄i blasteme-aī s̄oī fii!
 Blesteme-se or̄i care
 De fapte-s̄i: j̄udec̄i vii!
14. Ș̄erbilul, c̄e nu ș̄c̄ie, de c̄e e leḡea 'n lume,
 Ș̄i-a ei v̄eloare-o uīt̄a, t̄r̄indu-se la voi,
 Cufund̄a or̄i c̄e leḡe, cu mar̄i svontate nume,
 C̄elcat, nec̄i glas de broas̄c̄a nu țip̄a, 'n jug de boi;
 S̄a f̄ie 'neai sup̄i frunte
 Ș̄ebit s̄i de lumin̄i,
 S̄a cad̄a, pe-or̄i c̄e punte
 Cundūc̄e mieī bl̄ajini.
15. Eș̄ci om cu fruntea nal̄t̄a, mennit s̄a caūti la soare
 Mennirea-t̄i: *s̄fi ferice, s̄fi liber de amar;*
 Eș̄ci floare 'n prim̄avara vieței de amoare,
 Înscr̄is̄a c̄u-all t̄eū nume, Rum̄in, sub soare rar.
 Înalt̄a-t̄i fruntea, frate!
 C̄a umbra-t̄i va urm̄a;
 S̄a fii s̄i tu 'n dreptate
 F̄a, lucr̄a, nu 'n̄ef̄a!
16. Dar' bl̄ast̄em ipoceritul, bigotul cu r̄eint̄a
 Ah! bl̄ast̄em f̄ariseul scl̄avit de interes,
 C̄e-m̄i pune s̄ar̄cini grele, desbin̄a în credin̄t̄a,
 Pe frați îi face tigri, c̄e 'ntr'una aū prōces:
 În foc, în lupt̄a sint̄a,
 În viforosul timp;
 Vaī voū̄! c̄e osind̄a —
 Pe-a libert̄eții c̄imp!!

17. Pæmîntul sub piçoare crepat, restrîns de-ûæ datæ
 Sæ 'ngitæ camilionii, ce uîţæ de 'nfræitiri;
 Cæ pe'ntrû-a Iudii pungæ jertfesêe fi si tatæ
 Si 'mparte-a lor putere cû-a salle uneltiri;
 Aci nu façe, Doamne!
 În dreptele-îi minii
 Alêgeri de persoane;
 De vermi sæ moaræ vii!

18. Aci oftînd,, de'n oci-i mærgelle argîntie
 Udaû pâlida-i fatæ, de somn îndelungat:
 „Oh! fi!” mai dise-ûæ datæ, „fii frati fær' siretie!”
 Fætalæ-i si-urma sortiî la pesçi, cînd ei se bat.
 Pescarii staû la scelle (vælçelle)
 Si cursa 'n tûrbed pun!
 Blæstæmul mamei melle,
 Perfidilor detun! —

Ioann Negrutü (1817—).

(Fitul præutului Grigoriü Negrutü seuü Olteannul, s'a næscut la 30. Januariü 1817, în statul *Sucutard* ori *Sin-Gutard* în tinutul Doboçi în Ardeal. Cursul stüdielor începætoarie si-l'a fæcut la Clusü în scoalele normale cætólice unguresçi în anii 1826—1830; ear' sciintele gimnæsiale, filosófiçe si çelle teológice le-a învæiat în scoalele næcunale rumîne de'n Blasü în anii 1831—1842. Dupæ mintuiçunea stüdielor a fost rînduit Profesorü la întîia clasæ gimnæsialæ de'n Blasü 1843—1845; dupæ açeca Profesorü de físicæ acoló-si 1845—1847; cætræ cæpætul açestui ann de'n urmæ se trimese ca pæroe si Protopop la Clusü, care deregætorie o purtæ cu ðelul çell mai neadormit 1848—1862, în care ann se alese Cænonic, ádecæ Cunsiliariü la Cunsistoriul metropolitann rumînesc de'n Blasü. În tot decursul deregætoriei salle profesionale a desfæsurat lucrætivætatea cea mai neadormitæ pe'ntru næintæcunea si înfloriçunea sciintelor i ðelul çell mai fierbinte pe'ntru întemeiæcunea relegiosætæiîi, moræletæiîi, næcunæletæiîi în inimele învæiæçeilor sæi si pe'ntru luminæcunea mintii si a cunsciinçei açellora cu raðele sciintelor, ce le-a propus, cu scop, ca asá sæ dea bisericæi, næcunii si patriei rumîne la tîmpul sæu bærbati învætaîi, relegiosîi, morali, næcunælisti, ðeloîi,

cunsæcrați cu totul spre næintæðunea feriçirii pùbliçe næëunale. Ca Protopop lucræ de'n tot sùsletul cu açella-si ðel neadormit spre înfiintæðunea școalelor poporale sætenne în Protopopiatul sæu, si a tuturor aședæmintelor de culturæ si propæsire, si stæruı la lóeurile cuviinçoase pe'ntru încuviințæðunea cætedrei de limba rumine la școalele de'n Clusù, si a solietæiı rumine de lepturæ acolo-si. Pe'ntru așfeliù de ðel arætat pùrurea în faptæ pe'ntru næintæðunea culturei si a feriçintei næëunale avù de a suferi prigionieuni cumplite pela annii 1848 si 1849, așá eıt erá sæ patæ moarte de mærtir; provedința însæ îl pæstræ spre lucrare mai departe în viea Domnu-lui si a næëunii rumine.

Dela ell avem pınæ acum produse literarie tipærite urmætoariele:

1. Græmáteca limbei rumine, lucratæ în limba ungureasæ, tipæritæ la Clusù, 1852; — a doða edæcune, 1862.
2. Cæteçism creștin, pe'ntru școalele rumine poporene.
3. Istóriea biblicæ pe'ntru școalele rumine poporene.
4. Aritmética pe'ntru școalele rumine poporene.
5. Abeçedariù ruminesc cu litere lætine.)

§. 17.

Insemnætatea asoțieçunilor pe'ntru næintæðunea literæturei si a culturei næëunale.

(Cuvint rostit de cætræ Ioann Negruțu, Protopopul la descisæðunea solietæiı rumine de lepturæ de'n Clusù în anul 1861.)

1. Prea stimați Domni! Çell mai învederat semn, de pe care se poate cunoașçe nobiletatea si preferința omului fațæ nu numai cu çellelalte sæpturi neræçunávère, ma fațæ si cu ùæ fiintæ ræçunávære, dar' necultæ, e *literætura*, e, ðie, cultura gëniului si a spíretului sæu çellui ðein, am ðis ðein, pe'ntru cæ açesta e tipul si asemænnætatea lui Dumneðeu, dupæ care se poate ðieçe cu tot dreptul si despre popor.

De'n literætura, carea e ræspicæðunea credinçoasæ a ideilor si a cunoșçintelor çellor nalte, ðe si-le cîșçigæ un popor pe cîmpul sperinței si între mårçinile moræletætiı, trëbuie sæ cunoașçem ciar pre popor; literætura daræ e icoana, e oglinda credinçoasæ a unui popor. De si omenimea e veciæ,

și începăturile culturii cam de încă date cu dinșă; dară literatură e proesința și produsul mai tîrîu all gîeniului și spîretului omenesc.

2. Fost'au în lumea vecie mai multe popoare, culte mai mult mai puțin, carile atît în sfera literariă, cît și într'a artelor pre'n marea produse alle gîeniului și spîretului s'au străluțit înnăntea cunșimpurannilor s'ei; însă nece unul de'n ațellea nu nî-a lăsat vre încă literatură propriă mai înșamnata pînce la Grețî și la străbunî nōstri Romani.

Ațeste doșe popoare însufletite de întusias pe'ntru tot, țe e frumos și înnalt în lumea ideală, pe cît au șciut, s'au folosească cu șciința omenimii de înnăntea de elle, pe atîta au străluțit înnăntea lumii pre'n produsele țelle mari alle gîeniului și spîretului lor.

Ațeste doșe popoare pre'n literatură lor țea clăică vor via în etern, și numele lor împresurate de nimbul glōriei se va rostî tot de-a una cu știmă și cu pietate.

Literatură lor a fost pe'ntru toate popoarele, țe au păsît în urma lor pe teatrul lumii, un isvor neseecat, de'n care și scoteau cu folos trebuinșosul mäterial pe'ntru deplinșcunea culturii și învășirea literaturii lor propriă.

3. Țe se ține de literatură poporului nostru rumîn, adus de Împăratul Trăian în ațeste pãrti alle Europei, cunșcute în istorie pe atuncî sub numele de Dăcîea, nu e nișe încă îndoeală, cã a adus cu sine, precum toate dătinele și toate rîturile gētilșcie, pãstrate la noi cu șcumpătate dela pãrintî la fiî pînce în dîua de astă-dî, așă și vestita literatură a străbunilor s'ei de'mpreună cu limba și cu scrisoarea, țe o foloseșc țeialaltî Romani rēmași la Roma și în toatã Ităliea. Spre adeverșcunea aței dîse destull de luminate ni pot șerbî înșcripșunile țelle nenumărate, țe se află țeiate în mărmară și se șapă de'n pãmînt pînce astă-dî, mai vîrtos în Ardeal și în Bănnat, carile toate sînt scrise în limba lătine și cu litere lătine.

4. Dețî dară poporul rumîn de'n țambe Dăcîile s'a foloșit cu limba și literatură lătine a străbunilor s'ei, și adecă

Rumîniî cēi de'n Dáciea Aureliannæ pīnæ in veacul all XI., ear' cēi de'n Dáciea Træcannæ pīnæ in veacul all XV.; cē s'ar puté adevērī sī cu scrisorile sī documintele istóriċe depe aċelle tīmpurī, deacæ aċelle scrisorī sī documinte nu s'ar fi deprædat sī pīerdut cu totul la ocupæcūnea cētætīi Acrida pre'n Bidæntinī in veacul all XI., sī la luæcūnea cētætīi Trinóviū pre'n Turċī in veacul all XIV., sī deacæ, cē e maī dureros, fænætismul relegunariū aġītat la Rumīniī de preste Dúnære pre'n Mihaiū Ćeruláriū, Pætriarcul Constæntinoplei in veacul all XI., sī nutrit pre'n Leū, Metropolitul bulgar de'n Acrida, n'ar fi adus pre aċei Rumīni pīnæ la culmea ræsbunærii asupra a toġ, cē erá lætin, sī deacæ in urmæ aċell fænætism, realītat de noū la Rumīniī de'ncoacē de Dúnære in veacul all XV., dupæ sinodul dela Florenta, pre'n Teoptist Bulgarul, Metropolitul Moldáviei, nu ar fi deprædat sī ars depre'n bisériċī sī arhive toate documintele, cærtīle sī scriptele, cē eraū scrise in limba stræbunæ lætinæ; sī cē a fost maī dureros sī maī stricæcōs încæ pe'ntru Rumīni, erá, cæ pe'ntru nespusa uræ, cē o aveau cætræ cēi de relegunea apuseannæ, aū scos de'n biséricæ limba lætinæ, sī nū sæ-sī intruducæ a sa própriæ, cēi aū intrudus cēa veciæ slævoannæ, ne'nŋeleasæ de cætræ necī un Rumīn, carea a domnit in biséricæ sī in polītica Rumīnului inŋr'un ræstīmp de 204 de anni, sī pre'n aċeasta s'a uċis cultura Rumīnului, i s'a nīmīcīit propæsīrea, sī s'a adus inŋr'ūcæ stare de amortealæ asémenne cu moartea; pe'ntru cæ precum trupul færxæ súflet e mort: asá e moartæ sī ūcæ næcūne færxæ limbæ sī færxæ literæturæ!

5. La aste fætæletæi grille sī triste, inŋirate pīnæ aiċī, sī la aste cætæstrofe de neferiċire alle Rumīnilor de'n ŋmbele Dáċīi, li s'a maī adáus spre ruinarea lor încæ sī aċeá ŋnguiværxæ tīmplare, cæ ūcæ parte de'nŋre dīnŋīi a cæġut sub cumplita vargæ a fætælistmului sī despotismului turċesc, ear' ūcæ parte sub nesupurtáværxul jug all feudælistmului (boerescului, iobæġiei) despótic, de'n care numai cu greū s'a putut eluptá in parte de la 1848 incoacē la ūcæ stare cē-va maī fævoritīvæ. Ćine nu se va inŋiorá, cumpennind cu ūcæ judecatæ dreaptæ

aste cœtæstrofe de suferintæ alle Rumînilor, mirîndu-se, cum de aũ putut sæ se sustîne pînæ acuma ca Rumîni, pœstrîndu-și cœrœpteriul sæũ rumîn, limba sa própriæ și toate dátinele eredite dela stræbunii sæi Romanni?

Dar' sæ læsæm trecutul cœll atît de trist și de fœtal pe'ntru noi, ñvæfînd de'ntr'însul, ca de'ntr'ũc sæcoalæ plinæ de dureri, de suferintæ și de speriintæ amaræ, și sæ folosim tîmpul de fatæ cu demnætatea, cœ cœrœpterescœ pre Rumîn, ca strœnepot all fœimosului popor Romann. Acum, multæmitæ fiæ cœriului, s'aũ sfærmæ cœtusile feudælistului cœllui despotic, și pre'n aœeasta s'a ñnfrînt și cœrbiœea cœllor, cœ ni puneau stævilæ ñn callea culturei poporale; callea la culturæ stæ astædî fiæ-cæruia dešcisæ, numai voe hotæritæ, de a se næltá pre sine la aœeæ se poftesœcœ dela ori-care Rumîn, care fiind pre'n fœtœletæile tîmpurilor trecute despoiat de toate drœpturile politice, a avut de a suferi și ñn privintæ stærii salle mæteriale mai mult, decît ori-care alt popor; de aœeæ, fiind lipsit de mijloæele mæteriale, nu poate cuncurge, asæmenne altora, la ñnæltærea locæșelor culturei și literæturei salle næcunale cu sume de banni ñnsæmnate. Cu toate aœeæ, deacæ mai multe vœlcœlle, mai multe rîfurelle mici fac un rîũ mare, care poartæ pre fatæ sa næl (corœbi) ñncærcate cu tot felul de lucruri folositoare omenimii: aũ nu asæmenne de'n crucearii noštri adunati la ũcæltæ vâ sæ creascœ cu tîmp un fund ñnsæmnat, care deacæ se va ñntrebuintá și folosi cu scumpætate și cu ñntelepœune, poate ñn scurt tîmp sæ ne dea mijloæe de ajuns spre a ne acoperi mæcar cœlle mai neapærávere lipse ñn sfera literæturei noastre. Noũe daræ ciar de'n aœell punct de vedere, cœ nu putem dispune preste sume ñnsæmnate de banni și preste averi mari, prisositoare, carile pe'ntru ori-cœ næcune sînt tot atîtea mijloæe neapærávere spre depliniœunea și ñnavutiœunea literæturei, ni este de trebuintæ neñcunguráveræ *asotiæcœnea puterilor atît a cœllor mæteriale cît și a cœllor spiretuale.*

6. Putem diœe, prea stimati Domni! cœ ñn tîmpurile de fatæ neœe un popor, neœe ũc næcune nu poate pe cim-

pul și în sfera literaturii se propășească cu sporii dorit, deace înșii singurateci, elementele, de'n carile e cumpusă nașunea, nu-si vor unii în asociăcuni puterile salle materiale și înțelesuale, pen'tru că numai singur asociăcunile sînt mijloacele cele mai puternice alle civilizăcunii și alle propășintei. Pre'n asociăcuni seau unirea puterilor materiale și înțelesuale, țintite spre unul și acella-si scop, s'au pus în lucrare cu urmare bună, și s'au adus întru împlinire cele mai multe lucruri mărețe, privity după folosul, ce-l aduc omenimii, neprețuivere, precum: *drumurile de fier; telegraful electric; tunellele prin cele mai adinți stinți alle munților; canaelisarea rîurilor*, și alte produse asemenni, carile înlesnesc într'un mod mirăver ducerea economiei și a comerțului, înnoșintarea și deplinirea artelor și a literaturii, fără de care cultura și civilizăcunea Europei s'ar fi întîrziat poate cu sute de ani; — pre'n ajutoriul asociăcunilor cele mai culte și mai civilizate popoare alle lumii de'n veacul acesta luminat, precum: Frinșii, Germanii, Inșlii și Itelianni, au ajuns la cele mai înșemnate capitoluri de banni, cu carii, înșinșindu-si aședeminte literare, și filantropice, și-au cultivat limba și si-au deplinit literatura lor proprie cu urmare și sporii așa de frumos, cît produsele lor literare se privesc de modell de imităcune pe'ntru veacul de față. Dar' ce se mērgem mai departe la alte popoare întru cērcarea esimplilor de imităcune? Se cātem aci numai în șurul și mijlocul nostru, și vom află, că frații mēgari numai dela anul 1825, cînd nemuritoriul lor bērbat *Stefann Sēeni* a dat în interesul literaturii pe sama șocietății erudite mēgare de'n Pesta tot venitul anual de'n dominiile salle, cāruia îi urmară apoi și alți bērbai deloși pe'ntru binele nașunii salle, și-au înăvutit literatura pînă la acell grad de deplinăcitate, cît scrierile și produsele lor literare li fac onoare înnoșintea lumii culte și civilizate.

Noi Rumini în cultivăcunea și deplinăcunea literaturii noastre nașunale avem esimplu de imităcune destull de învederat în străbunii noștri Romanni, în frații Itelianni,

Ispani, Frinți, și în alte popoare de origine română, precum și în Germani, și de aceea avem literaturile lor, ca un măgădin plin de nutreținut spirital.

7. Deși, prea stimate Domni! noue încă nu ni rămâne altă datorie mai sântă și mai întelitoare de împlinit, decât ca contribuind cu puteri unite în folosul literaturii noastre naționale, să ni prisosească de'n abundența inimii, ca și veduva de'n scriptură, cei doi bănuți, să ne apucăm a pune temelii societății române de lectură de aici de'n Cluj, pe'ntru a căria întărire, precum vă veți aduce aminte s'au făcut, încă în anul trecut, pași cuvințosi la înaltul guvern c. r. de către carele, multămită fiă țerului, s'a și întărit de'mpreună cu stăruțele ei carile îndată se vor și ței.

Mă bucur, și de aceea mă țin cel mai fericit, că mie mi s'a dat cîmp și ocaziune de a descinde astă societate de lectură, dorită de mult, pe carea pre'n această o și declar de decisă între lacrimi de bucurie.

8. Nu pot, prea stimate Domni! ca eu astă ocaziune s'arbitorească să nu-mi descopăr în numele prea amatei melle naționale, carea se bucură de astă întreprindere mult folositoare a fiilor săi, cea mai profundă multămită către prea Sîntile Salle: Domnul Metropolit și Domni Episcopi români de'n Ardeal, pe'ntru pătronatul societății, să aș binevoit a-l primi asupra-să, precum și către prea stimatei Domni întelgînti ai noștri de aici de'n Cluj, pe'ntru neprăgetul și întusiasmul, cu carele s'au apucat de aș pus în lucrare toate mijloacele, să li-aș stat în dispunere, spre a aduce astă societate în viață. Sperăm, că astă societate, precum a avut început îmbucurător sub grațioasa cundăcere a prea Sîntilor Salle Domnilor Părinți Episcopi, așă și pe viitor în tot decursul existenței sale va să fiă binecuvîntată de Dumnezeu, aducînd în folosul literaturii noastre naționale române rezultatele cele mai dorite. Să trăiască societatea! să trăiască Pătronii și întemeietorii ei!

Obserbăcune. La astă cuvîntare adaugē D. Iacob Murășannul, Redăptoriul Foi p'ntu minte inimă și literatură dela Brășov următoaria obserbăcune prea frumoasă și prea mult înscăm-nălivă:

„Și noi măi adăugăm: Să trăească toți aceia, cari în sîmul și gurul său vor face asēmenne, și nu vor sedē cu minile în sîn spre dăuna luminării năcunii!!! Așfelii de solietăii sînt demne de numele, ce poartă, fiind că în elle se bé spiret înțelesual, car' nu numai de cell ce curge pre'n țevî și ameiește minile.“

XII.

Grigóriu Miculescul (1817—).

(Născut în Cerneli în Ruminia într'all doilea decēniū de'n veacul XIX. Stūdiele și-le-a făcut în patrie-și, după a cōrora minuire a fost tot în deregătorii de alle guvernului; la 1857 a fost deputat la adunarea generală asă numită ad-hoc de'n partea județului Mehedinților; după aceea deputat la adunarea alegătivă. A scris puțin, însă bine, precum este și poesiea titulată: *Ūă noapte pe ruinele turnului Severinului.*)

§. 18.

Ūă noapte pe ruinele turnului Severinului.

„Și 'ntocmai cum păstoriul, ce imblă pe cîmpii,
La adăpost aleargă, cînd vede vijelii:
Așă și eu acuma în viscol de dureri
La voi spre ușurință cu triste viū pārerii!“

Cirloavă.

1. De-asupr' astor ruine străluce lună plină
Ca lampa scăpuleră, ce arde la mormint.
De'n stelle scînteeadă lumină dulce, lină,
Ce-acōpere cîmpiea c'un alb, frumos vesmint.
2. Alină-ți puțin cursul, s'ascuți prea slaba-mi voce,
Și sacra mea cîntare, riū mare, măestos!
Cîntarea mea e tristă, ca țeámățul feroce,
Ce-a scos Ruminū-adesea în timpul dureros.

3. O! Dúnære bætrincæ! tu scii, aśi dar' spune-mi:
*„Ūe fapte stræluēite pe lǣrmu-īi s'aū sǣrbat?
 Ūe-am fost ūædinioaræ? ūi aŷtæ-īi ear' cē sintem?
 Træiann cē-a fost? enn spune-mi, acell mare 'mpærat!“*
4. Cimpie „Severinæ!“ cimp rænumit de luptæ,
*Cind Ruma era 'n floare, cind n'avea alt rival;
 Cind Ruma se 'nvæscuse în glorie maī multæ:
 Aiēi, pe aste cimpuri, a 'nvins pre Deēebal!*
5. Pe Dúnære atuncia Træiann fœu ūe punte,
 Ai cæriia stilpi ūi-astæ-īi, în cursu-ī furios,
 Dupæ alitea veacuri ni-aratæ a lor frunte,
 Cind apa e scædutæ în timpul seēctos.
5. Uimiēi atuncia Dacii, l'acæa mare minune,
 Sægetile-otrævite în rŷu le arunea,
 Vædind cum elemintul puterii se supune,
 Ūi cum artistu 'n pace la ōperæ-ūi lueræ.
7. Trofeelē de-atuncia ūi adī inæa vieadæ,
 Ūi par c'ar vrē sæ dicæ cu marele Træiann:
*„Virtutea cæa romannæ ciar Dúnærea 'nfrineadæ:
 Supune-te rŷu mindru sub jugul de Romann!“*
8. Pe podul ast gīgantie pæsind invingætorii,
 İntiia colonie aiēi o-aū aŷedat:
 Aiēi, pe-astæ cimpie, cum spun toti scrietorii,
 İvingærea totalæ, aiēi s'a cælebrat.
9. E plin aiēi tot locul de urmele romanne,
 De lueruri veci, monete de'n timpul celi fæimos:
 Sub tot firul de earbæ pre'n lårine profanne
 Væd cite-ūæ picæturæ de-un singe glorios.
10. C'ai Dacilor duēi gata eraū ori cind sæ moaræ
 Ūi pe'ntru a sa ūaræ ūi pe'ntru libertate:
 Romanne cete multe ei erunt le dæcimaræ,
 Brævind cu vitejia romanna 'neumætate.
11. Ma ūltima lor oaræ de-atuncē inæa bætuse!
 De-aiēia în tot locul Træiann fu vingætorii:
 De'n Tisa pincæ 'n Nistru perī Dacul, se duse,
 Saū decoræ la Ruma celi car triumfætorii.

12. În Ruma pînce astæ-dî coloanã cea træianne
 Aratæ astæ 'nvingeri pe ea afund sæþate:
 Cum Dacii 'n fuga mare se duc cu mare spaimæ
 Minînd alle lor vite în lócuri depærtate.
13. Cúm Dáciea deseartæ cu cetele romanne
 De'n toatæ 'mpæræliea curînd s'a 'mpoparat;
 Dar' nu eraü cu tolii fii legii cei profanne,
 C'aicia crestinismul pre'n ei s'a propægat.
14. De Petru si de Pául colonii botedati,
 Însipser' aici crucea, nælînd lui Crest altarie
 Cu sintæ creþtineascæ moralæ îndestrali;
 De-atuncî ciar aspiraræ la bun viitoriu mare.
15. Cît fuseræ sub seutul de áceræ romannæ,
 Avuræ dille line; adese de'n tre oi
 Aü dat împæratii Rumei; si Dáciea Træianne
 Se guvernæ de Cæsari tot de'n tre fiii sæi.
16. Dar' cade 'mpæræliea: colonii strimtorii
 De barbari apæraræ si scumpa-si libertate,
 Si dátine, si limbæ; în urmæ pæresili
 Cu própria-si putere tin singuri piept la toate.
17. În ræsærit ei singuri de-origine lætine
 N'aveau neci uæ scutinæ; si *fratii de-acella-si singe*
Luptaræ între sine! cæci intriga stræine
 Li desbinæ atuncîa, ma nu-i putu infringe.
18. Popoaræle vecine pre'n falsa lor putare
 Fæcuræ, ca Bumini sæ n'aibæ aliatii:
 Asá pe nesimlite cæduræ 'n trista stare,
 Pe rînd ca sæ se vadæ cu toli amerintali.
19. Cæci trei dusmanni de-ua datæ cunspiræ a lor moarte,
 Cînd Gali-Itælennii, æ-s fratii lor de singe,
 Steteau în nepæsare; Polonii læcomi foarte
 Cereau ca sæ-i supuæ, voiau de tot a-i stinge.
20. Ciar Ungurul puternic, æ are origine
 Stræine 'n Europa... tirdiu... a decierat,
 Cæ brav este Ruminul, cæ scie ca sæ tine
 Sîncære aliantæ, pre'n care-ar fi scæpat.

21. Ungária la Móhacü, ne-avind pe alt Corvin,
 Îsi pierde libertatea, si sub un jug de fier
 Gemeá demult acuma, cînd un mærtir dæin
 Veni s'arate lumii, „c'ái Rumei fi nu pier!“
22. Nu pier! cæci îi ašceaptæ ũe soarte mai ferice,
 Pe care-o gærînteadæ mæretele virtuti!
 De uneltiri stræine ei pot cu falæ diçe,
 Cæ sciü ca sæ triumfe, cînd ciar se par bætuți.
23. Mihaü veni 'ntre dînsii, trimis de providintæ;
 Veni, si sub un sceptru pe toți vru a-i uni;
 Veni, si pre'n brævuræ, devotæmint, prudintæ
 Reģeneræ Rumîni; pe-apæsætoriü strivi.
24. Sub dînsul toți Rumîni, sumei de all lui nume,
 La glasu-i alergaræ în lupte a se 'ntreçe,
 Fær' a cætá la númer, pre bárbar a ræpune:
 „Cælugærenni-s mærturi, cæ unul bate dæce!“
25. Cînd se 'nturná de'n lupte, Ruminul arætá
 Adinçe cicætriçe, ce-aveá pre pieptul sæu,
 Cu dreaptæ sumetfe învingerea-si spuneá:
 „O! sinte decoráti! ce null væ ador eu!“
26. Voi numai, voi nu sintei cu platæ cæpætate,
 Cæci singuræ brævura væ scie meritá;
 Neçi ránguri, ce adese trædarea le imparte:
 De-açeea pe dreptate eu sciü a v' admirá!“
27. Açeste marî triumfe pæģinii n'au uitat;
 Creștiniî le admiræ, cæ elle-ar fi de sus;
 Europa le cunoașce; Rumîni le-au cîntat; —
 „Dar' steaüa Rumîniei, luçind a si apus!...
28. Coló... în cîmpul Turdeî, cædü, eroul nostru!...
 Nu 'n fruntea oștii salle, de carca-i adorat;
 Cædü pre'n tilhærie, ucis de cætr'un monstru:
 De-un úngur færæ lege, de „Basta“ cell spurcat.
29. Trecuræ doüe veácuri decînd Rumîniî singuri,
 Plîngînd pre Mihaü bravul, il catæ 'n ori-çe loc,
 Si blástæmæ pre Basta si blástæmæ pre Únguri,
 De-atunçi si pinæ astæ-dî cu lácrime de foc!

30. Muri, vai! în clipeala, cînd cîar erá sœ vadæ
 Provinciæle rumine sub bratul sæu dæin!
 „A cæriului minie pe (vindætorî) sœ cadæ!
 Ajungæ-î urgisinîa mærtirului crestin!
31. De'n giara tirænniei curînd neci cum nu scape!
 Şi cînd îsi vor încrede amara, cruda soarte
 La dictætorî fælárnici: acæstia sœ li sape
 Pre'ntr'ûæ trædare neagræ la toîi amaræ moarte!
32. Dar' i-a ajuns de-acuma prea dreptele blæsteme:
 Cæci eatæ-î la Világoşu... de tot s'aú umilit...
 Şi capii lor aicia fugiræ de cætenne,
 Ca Máriú în Cærtago c'un láure pælit.
33. Ca Máriú în Cærtago asil eatæ 'n ruine...
 Cæci peste muntî Ruminii sætui de venetici,
 Sætui de apæsare de'n cîmpi şi de'n coline
 Særiaú la ei, ca lupii, sœ-î vadæ fugærii.
34. Vor pomenni de lancul şi ei, şi-ai lor nepoti!
 Ear' voi, ruine sacre, a glóriei uitate,
 Pe cînd væ privia Cósut şi Bem, Mesároşu, Perîi,
 Spaneii-le, cæ 'n lume e totul vænætatæ!
35. „Desertæcunea lumii pe frunte-væ e scrisæ!
 Sub scoaria cea bætrînæ de mult o am aflat
 Pe muşciul, ce vænæinge, cînd singuræ aprinsæ
 Stræluce steaúa nopîii pe cîmpul deprædat
36. Vorbii c'un ton putérnic acellui ce precepe
 Limbaşul vostru sacru, limbaşul dereptæiî,
 Limbaşul evængelic, ce aú abiæ incepe
 A fi 'nîeles de oamenî in spirtul værtætiî.
37. Voi ne-arætali lærina de slav amestecatæ
 Cu cea împærtæteascæ cu neci úæ diferinæ:
 De'ntr'ûæ cætare mare şi-atit de'mpoporatæ
 Ni'nfælişali priveala de-úæ tristæ apærinæ!
38. Cap de-óperæ, de artæ! cum ai perit tu oare?
 Cum piere, vai! în lume tot cæ e peritorii!
 Ciar omul cæ e alta, decit plæpindæ floare?
 Şi súsletul: ell singur, îi e nemuritorii!“

39. Episcopíea vecíæ aici a fost ùæ datæ;
 Aici fu reşedinţa atîtor, *Basarabi*;
 Aiciã Dãetatea fu lung timp adoratæ;
 Aici fu tot de-a una locaşu fæimos de braví.
40. De-aiciã şí urmaşul lui *Negru Basarabul*
 Pæşi la tron de-a dreptul; de-aiciã *Tépeşi* şí *Dann* i,
 Íşi tráser' origínea, şí *Mircea*, *Mihaiu Bravul*,
 Şí *Fárcæşu*, *Brîncovannul*, şí alíi eroi romani.
41. Cînd oarde de popoaræ bærbare prædætoarie
 Treceãu pre'n Rumínea întocmai ca povoíu;
 Cînd barbarul sælbátec în cruda lui turbare
 Cu arm' omorîtoarie værsá sînge síroiu:
42. Cînd drépturi şí soífe, cînd mumæ, soræ, fíicæ
 Rumínu-şí vedcã pradæ, şí-altariul despoiat:
 Atuncî ştergeã ruşinea un brav fæcæ de fricæ:—
 Un *David* tot de-a una vîngeã pe-un *Goliat*.
43. *Mihaiu*, *Stefan* şí *Mircea*, *Corvin* şí *Radul-Mare*,
Asan, *Petru* învingeri şciuræ rapurtá;
 Un rar esîmplu *Geliu* ni dæ de apærare:
 „Cæ nu-î fæcut Rumínil ruşine a væbdã.”
44. Tu Dúncere bætrîncæ! vei spune aste sapte
 Cîar pîncæ cînd vr'úcæ luntre va trece pe-all tæu sîn,
 Şí pîncæ cînd Rumínil va slînge a sa sete
 În undele-î rosite de sînge de pægîn.
45. Aşá Dúncere-ascultæ! sæ spui viitorimit:
 „Cæ *Cæsari*, *Cætoni*, *Réguli*, şí *Scipiuni* şí *Brui*
Crescuræ tot de-a una de'n sînul Rumínimii,
 Cæ adî încæ pæstreadæ a Rumei veci virtuti.
46. Cînd însæ euismul saũ trista neunire
 Pre'n luptele civile værsæ sînge de fratî
 Sæ tacî, s'ascundî aceustæ fatalæ suvenire!
 Ea-î sînguræ scæderea acesor mari bærbai!
47. Frumoasæ Rumínie! adese-ai tæi copii
 De'n cæi cu sîslet mare, *Tribuni* saũ *Domnitori*
 Aũ vrut sæ împreune într'una pre-ai tæi fi,
 Precum gæin' adunæ pre ai sæi puşori.

48. *Ma n'au voit s'asculte! si-a lor neascultare*
Aduse despærîrea, all cærîi trist efept
Fu lunga noastræ boalæ si ranna cea mai mare,
De'n cite cu durere eu nimær pe-all tæu piept!
49. *O! cite diferinæ între atunci si-acum!*
Adi toti avem un ciuget: hæ voaçe de'n Cærpaîi
Ræsunæ pretutindenni, ca si un aũgur bun:
„Juræm, cæ vom da mina, sæ fim pururea fraîi.“
50.
51.
52. *O! puncte Træianinæ! uæ datæ lingæ tine*
Sta Pontul, Teodora, fæcute de Romanni;
Acum a lor ruine de edæræ sint pline.
Dar' si de suvenirea unor illustri anni.
53. *Çetate Severinæ! enn spune-mi mie, oare*
Çe a ræmas de'n tine pe ast mæretu pæmint?
Ruine, de'n tre care stæ una în picoare,
Dar' tristæ ca uæ cruçe, ce stæ ling' un mormint.
54. *Ea stæ lingæ mormintul mæririi cei pæterne!*
Cu septe-spreçe veacuri ast turn e 'ncoronat!
Acesta turn ni spune decretetele eterne
Acellui, care singur ræmine nescimbat!
55. *Uæ singuræ finitæ, innaltæ, creætoariæ,*
Çe singuræ rænalitæ popoaræ de'n cædintæ,
Si ori-çe 'mpærætie ea poate s'o doboaræ:
Ea singuræ esistæ în sacra-i totputinæ.
56.

57. All Cládovei Orlógiü anuntæ miedul nopüi,
 Si üæ tæcere-adincæ domnesce preste tot;
 Alt sinet nu s'aude, decit eroldul mortii,
 Ce 'ntre ruini reşede ca 'n túrnuri un despot.
58. „Cé e astæ vaitare? o! buhæ cobitoariæ!
 E plingerea-lî fireascæ? sañ dai un noi semnal
 De alte veneminte mai triste, mai amare?
 Te du! si te departæ, o! spiret infernal!
59. Te du, ðic, mai departe! fugi! sboaræ!... cé? nu veði,
 Cum ese de'n ruine bætrînul „Severin“?...
 Ciar aüi nesfericire mai vii tu s'accentedi?
 În diüa infræivrii vii tu s'aduçi venin?
60. Sæ nu te-apuçe diüa, te du, pleacæ mai iute!
 Aici privegiatoarea cuncerte dæ cu mierla;
 Ear' aste monuminte, ce credi tu, cæ sint mute,
 Imi spun, cæ nu li placæ alt imn, decit acella.
61. Cæci timpul celi de crisæ cu diüa neguroasæ
 Si noaptea cea fatalæ se duc, se sting si pier:
 Üæ altæ di seninæ, üæ di mai luminoasæ,
 Un viitorü mai dulce ni e promis de cer'!
62. Si tu, prea îndurate, a noastræ rugaminte
 Ascultæ-o acuma! destull am suferit!
 De noi ai îndurare! spre noi catæ Pærinte!
 Ascultæ rugacünea poporului iubit!
63. Dupæ atitea veacuri de lacrimi, de durere,
 Pæstræm, ca pre'n minune, si veciul nobil sinje,
 Si trædæuni si limbæ: cæci tu ni-ai dat putere,
 A suferi ræstrişcea si pièdeçi a infrinje.
64. Nu noi, ci braü-lî tare, o creatorü supreme!
 Pre noi de pericüne, de ræi ne-a apærat.
 Cind Tu eşi cu noi, Doamae! de cine ne vom teme?
 Pre'n tine de atitea ræstrişçi noi am scæpat!
65. Între-aste umbre nalte, ce dorm aici in paçe,
 Aici, unde üæ data te adorü Teofil,
 Eu vin în miedul nopüi, cind toata frea taçe,
 Ca sæ te rog, Pærinte, tu sæ ni fi asil!“

66. Atunci un ăresc înġer, venind pe-aste ruine
 De tot brăcat în albe, năinte-mi se opri;
 Fusei cuprins de spaime; dar' ell, cătind la mine,
 C'ua vorbă solenneală într' ast mod îmi vorbi:
67. „Ruminul de-a sa soarte a fost prea apăsăat;
 Dar' ađi, cînd omenirea, ca de'nt'r'ua letărgie
 De-ua dată se deșăeptă, ell nu va fi uitat:
 Va face și ell parte de'n corul de-armonie.
68. Ca clipă, crede-mi mie, va trece noaptea lungă,
 În care pîn' acuma amar ađi suspinat;
 Mai mult n'ostede nime, și nime să nu plîngă,
 Căci dăua e aproape, cucoșul a cîntat.
69. Un spiret de dreptate răsufă 'n omenire:
 Ast spiret de amare popoare a n'frătit.
 Va dăi cu toți mina, trăit într'ua unire:
 Tăria stă 'n unire, ce voi n'ai preluit.
70. Pre'n ea numai Ruminul ă dată va fi mare;
 Pre'n ea poate fi liber, de alți răszeptat.
 Destull îi este brațul spre dreapta-si apărare:
 Poporul cu viață în cei mari n'a sperat.
71. Lătina voastră limbă și năcunăletatea
 Păstratu-v'au viața și-all nume de Rumin:
 Cu aste două arme scăpali de nedreptatea,
 Ce v'au făcut adese păgînii de creștini.
72. Păgîn e tot creștinul, ce 'ncuntra legii salls
 Utîndu-si, că tot omul îi este all hă frate,
 Pe alt popor apasă cu aspre legi și grele,
 Și c'a lui Crest cămașă ell țara ț-o împarte!
73. Puțin, și-a voastre cînuri de lot vor încetă.
 Atuncea tresări-vor toți morții de'n mormint;
 Și innul mîntuinței cu toți vor întondă:
 „Mărire sus în țeriuri și păce pe pămînt!“

XIII.

Constæntin Vișoreannul.

(Poet rumînicann.)

§. 19.

La fericitul Gorgū Ládær.

1. Re'nallæ-te de'n groapæ, fæntasmæ stræluçtæ,
S'audi, cum armoniea te cîntæ grændios,
Sæ vedî a ta lærinæ, de noi cit e mæritæ,
Și cum lira rumînæ te plînge dureros!
2. Pe tîmpul, cînd trecuseși la noi în Ruminiea,
În oarbæ neșciinçæ Ruminul suspînå;
Pe fruntea lui pælitæ cettai tiecloșiea,
Și bratele-i slæbite în fieuræ tremurå.
3. Cæ soarele șciînçei, çe lumea luminendæ,
Atunçia pe'ntru dînsul de tot erå apus;
Cæ sila, nedreplatea în stat cînd se 'ncuibeadæ,
Se poate ca ferice, sæ fiæ vr'un supus?
4. Veniși, sæ verși lumina în spîretul junimii,
Sæ sâmeni fericirea în tristul est pæmint!
Ma nu șciai, mærtire, cæ 'n sinul Ruminimii,
Spurcata, reaşa pismæ te 'mpînge în mormînt.
5. Cæçi glória, virtutea și focul pætriótic
Ca facelele de'n çeriarî ardeaû în pîeptul tæû,
Aprins de creçetoriul all totuluî cosmótic,
Rumîne îndcite, Apolo; Prometeû!
6. Pæsiși în sus Cærpatii, și nógura erorii
Ca noaptea, çe refuçe în sinul lui Pluton,
Cînd fúlgeræ asupræ-i splendoarea Aurorii,
De'n capul tinerimii se sparse færxæ svon.
7. Atunçi vædú Ruminul, cum mindru se renașce,
Cum dille maî senine luce-e în viitóriû;
Cum mintea se desvoaltæ teméinic propæșeșce,
Și ell se recunoașce deplin moșçennitoriû.

8. Pulini însæ dæriræ lumina cea rædoasæ,
 Cæ fruntea-î decorase într'alle vremi de foc;
 Pulini te 'mbræfisaræ cu fatæ seninoasæ;
 C'atunciã fiii pâtriei în sin nu aveãu loc!
9. Ruminul nume încæ erã în desprelû mare,
 Încît Ruminul însu-si numindu-l se rosiã.
 Proserisiî sãî discipuli în sala de'nvætare
 Ca furii într' ascûnsuri sãoptind abiã pæsiã.
10. Ear' tu ostînd în spasme dîceãî plin de durere:
 „În anii de urgîe, o! drept ræsplætitorîu,
 „Ruminul pînæ unde va fi færx putere,
 „Si 'n casa lui mæmeasæ vicleannul tiritorîu?
11. „Ræsare de'n morminte mærirea stræbuneasæ,
 „Sæ vadæ strænepoîii înnaltului Træiann,
 „Gæmind sub apæsarea stræinæ duismænneasæ,
 „Cæduli în nesçiintæ si 'ntunecos noiann!
12. Lumina îsi estinde mæntana cristælinæ
 Asupra Ruminiei, cæ capul a 'næltat;
 Refûlgeræ dreptatea cea aspræ si deince,
 Si-si face drum de-a dreptul, ræsuna la pælat.
13. Deşceaptæ-te æcuma de'n somnul veçniciei,
 Cînd sgõmotul lucrærii se nalæ cu minuni;
 Cînd lirele s'acoardæ în caltea armoniei,
 Junimea se întrece, sæ mærite cununi;
14. Cînd soarele ræsare si-apune færx patæ,
 Si-aripile pæcii se 'ntind peste Rumini;
 Cînd cæriul ni suride cu boalta-î îstelatæ;
 Cînd saltæ 'ntr'ûæ sperintæ si tineri si bætrini.
15. În darn astæ dorintæ nutresce Ruminimea
 În inima-î setoasæ! Cæci tu cælætoresci
 Pre'n regiuni înnalte, pe unde seræfimea
 Te 'ncintæ în cunçerte de cîntece cæresci.
16. Cæci glorie ræsplatæ în cetele de gæni,
 Cæ-a produs pæmintul, acolo te-æsteptã
 Sæ-î dea toatæ siinta deinelor videnni
 Cæ-avû 'n caltea vieiî înnaltæ mintea ta.

XIV.

Júliu Bœrasū (1818—1863).

(De nâscere isræileann bucovineann, ear' dupæ lucrætivætatea literariæ, spîretualæ, unul de'n cei mai ðelosî pætriolî ai Rumîniei. Dupæ mintuicunea cursului învætæturelor înnalte, si dupæ cîstigæcunea diplomei de *Dóctor de medicînæ*, merse în annul 1842 la Bucurescî. Aici særæ cunosculî, særæ cunoscînta limbei, særæ vre ùæ ræcomîndæcune de'n partea cui-va, isbutî într'un ann de ðille pre'n lucrætivætatea sa cea neobositæ, a se denumi de Dóctor de cærentinæ la Cællærasî, care post îl purtæ doi anni si trei luni, care restîmp pe lingæ ocupæcunile deregætoriale îl întrebuintæ spre lucrætile literarie, ce le publicæ mai tîrdior. În primævara annului 1845 se træmise la Craiova ca Dóctor (médic) tînutal, în care post petrecú cînçi anni si jumætate; aici se ocupæ mai ales cu medicîna prâptecæ si cu cea judecætoareascæ-psicologîcæ, si cumpuse frumosul op nætural, sub titula: „*minunile næturæi*“, care-l si publicæ apoi. În annul 1851. ajungîndu-l dorul de a-si mai rævedé rudænîile si de a mai cærcetú ùæ datæ asædæmîntele de învætætura de'n Europa apuseannæ, îsi luæ cuncædiu si cæletori pre'n Germîniea, Frîncîiea, Îngliea. Dupæ ræntoarçere fú denumit profesorú de istóriea næturalæ în acædémiea dela *Sintul Sava* de'n Bucurescî; unde pe lingæ prelegîntele obligate, tinú mai tîrdiu si prelegînte libere de dumîneccæ în decurs de doi anni despre igîenæ sau ðfeticæ, de'n carile se publicæ ùæ parte dupæ acæea. Ca invæltætorú a propus scîintele næturale cu ðel si særæ præget în Acædémie, în scøala medicalæ, în scøala de agriculturæ, în scøala pæduralæ si în cea ostæseascæ; ear' ca dóctor a fost membru la consiliul medical; întemeiætorú si ðireptoriú all întîilulú spital pe'ntru copîi.

Ca literætorú a publicat:

1. *Minunile næturæi*.
2. *Istóriea næturalæ pe'ntru scøatele poporale*.
3. *Istóriea næturalæ pe'ntru clasele gimnæsiæle*.
4. *Minual de pædurærit* (silviculturæ).
5. *Isis* (foæ pe'ntru ræspîndirea scîintelor næturale) annii 1856—1859.
6. *Nætura* (foæ pe'ntru scîintele næturale) annii 1861—1863.
7. *Isræileannul Rumîn* (foæ politicæ) annul 1857.
8. Melodrama „*Debra*“.

A ræpæusat în anul 1863 la Bucureşci, cu mare dáunæ pe'ntru ştiinţele næturale.

J. Bærasû a fost neadormit în lucrælivætatea sa spiretualæ: ell are méritul a fi sëmiliat la Rumîni ştiinţele næturale şî însemnætatea lor cea mare pe'ntru vieatæ.

Dea çeriului, ca toîi isræilennii de'n provinciile Rumine sæ fia însuflaî de spiretul şî simlemintele lui *Juliû Bærasû!*)

§. 20.

Puterea çærtilor.

(Dupæ Emée Martin.)

Çærtile sînt nişce idei încorporate în semne espressive, ce vorbesc ocilor noştri. Pre'n idei se lucreadæ toate lucræ-rile în aceastæ lume de la mic pînæ la mare. Tot binele cum şî tot ræul, ce eşi pe lume, s'a næscut de'n sînul ideilor, ideilor ádece çærtilor. — La patru çærti (Testæmîntul veciû şî noû, Coraun şî Vedas) se'ncinæ uæ mie de milioane de oameni, ádece mai tot gënul omenesc. — Dar vedeî, în ce tristæ stare de degraedæçune aû adus Vedas pe Indienni, şî la ce înnoelime de civilisæçune a rædicat moralul Evængéliei pre Europenni! —

Næçunile sînt fericite sau nefericite, dupæ çelitatea ideilor, cari le pætrund, şî cari es de'n glasul çærtilor, ce sînt sacrate sau ræspeptate de dînsele.

Poesiile lui *Omîr* aû înspirat gëniul eróic lui *Alesandru*, fiului lui Filip de'n Mæçedónia; ell vrînd a imitá pre Ahil, s'a fæcut Alesandru çell mare, învingætoriul şî çivilisætoriul Ásiei. Biogræsiile oamenilor mari scrise de *Plutarc*, aû produs în imæginæçunea fierbinte a lui *Rusó*, açest model lîmpede de uæ frumseatæ idealæ, care îl gæsîsi stræluçind în toate uvraçele lui. — Tot Plutarc a format uæ inimæ gîgánticæ a unui ofiçeriû mic de artilerie, de'n care s'a fæcut mai pe urmæ un meteor stræluçitoriû în Europa, şî açesta este *Napoleon*. — Descrîerea drægæstoasæ a çelætorfiilor lui *Marc Páulo* (de'n Venétiea, ce a træit în sécolul all 13.), a deşteptat în inima lui *Cristof Columb*

aĉeastæ curiositate ne'nvingiveræ, carea l'a fœcut un desco-
peritoriu nemuritoriu all unei lumi noaue. — La anul 1474
s'aũ tipærit pe'ntru întiia-si datæ uvraĝele lui *Erodot*, unde
ell vorbeŝce de voiaĝurile miræculoase alle Feniĉiennilor
împregurul Áfriĉei, si numai peste trei anni (la 1477) a
descoperit Vasco de Gama capul de Bunæ-sperintæ si dru-
mul cell noũ pe la Áfriĉa la *Indostann* (Indiea orientæ);
aĉest drum, ĉe mai nœinte îndædar s'a cœutat multĩ sœcoli.

Vedeĩ acum: mĩnile lui Erodot, ĉe aũ scris uvraĝul
lui, de mult perise si putredise în pœmint innœinte cu trei
mii de anni, pe cĩnd opul aĉestor mĩni, ádecæ cartea, ca
ũe fiintæ vie nemuritoare n'a încetæ a lucrá! si ĉe lu-
crare! a gæsit ũe lume noaue! —

Autoritatea si puterea cœrtilor sint un fenomenu co-
mun la toate nœunile. Elle sint adeværatul sũflet misœ-
toriu all soŉietæiĩ omeneŝci. Incipũti-væ acum, ĉe este pu-
terea cœrtilor? La doæue mærgini alle pœmintului în Cina
si în Amærica, ca într'un minut ũe loæe a unei cœrti este
în stare a produĉe la doi leptori tot de-ũe datæ ũe idee
si ũe pœsiune, ea va împreuná doæue inime despœrtite una
de alta pre'n mii de mile, pre'n munti si vœi, ciar si pre'n
oĉeanul cell mare; apoi atunçi aĉeste doæue inime vor fi
pœtrunse numai de ũe simlire, vor bate cu vioiĉune într'ũe
armonie admirævæce numai pe'ntru ũe imáĝine, ĉe a pro-
dus în imœginæunile lor niŝce semne serise asupra aĉestei
foi! Atunçi cu bucurie ei vor sœrificá vieata lor pe'ntru
ideea, idolul lor comun, si ciar unul pe'ntru altul, de si
sint amĩdoĩ de diferite nœuni, de si nu s'aũ yædut neçi
ũe datæ, si niĉe nu se vor vedé uñul cu altul în toatæ
vieata lor. —

Într'adevæc cœrtile domnesc asupra lumii. Elle sint
adeværata vieatæ a nœunilor; unde lipsesc elle, acolo lipseŝce
întelegĩnta publicæ, acolo lipseŝce glõria nœunalæ! Toate
împærcætfiile veci de'n Ásiea, alle Bæbilonului, alle Médiilor,
alle Pérsiei si alle Síriei, aĉeste coloase antiĉe, ĉe aũ îm-
plut sœcoli întregi cu sũnetul armelor lor viptõrioase, pe

urmæ cæđind de'n mærimæa lor, s'au stins de'n lume într'un timp atît de trist, cæ sînt acum uitate cu totul de noi, ca cînd n'ar fi fost în lume, ca cînd memóricæ lor ar fi îngropatæ într'un abis întunecos, adînc all timpurilor. — Ciar monumintele de mármuræ și ruinile, cæ au læsat, au trebuintæ de ideile noastre, și de cærtile noastre moderne a le întelege, și ciar atuncî fac asupræ-ni uæ impresiune trecætoariæ! —

De'n contra uitati-væ la un popor mic de'n Palestina (Isræelîiti); ell a ræmas în peçoare, pe cînd putérnicile næcuni bærbare s'au stins de pe fața pæmintului. Nu trece necî uæ dî, în carca nu se repeteșce în milioane de bisericî ræspîndite peste fața pæmintului, memóricæ acestui popor mic în sublimile poesii deine, cæ a cîntat unul de'n fiii sœi, strælucitul acell poet, regele psalmist, nemuritoriul *David*. Șciti, de cæ n'a perit pînæ acum memóricæ Isræelîtilor? fiind cæ provedinta deinæ i-a hotærit a fi purtætoriî unei idei religioase înalte și roditoariæ; înaltæ pînæ la tronul Dumnedelui, pe care l'a prociemat unul, nemæterial și etern; roditoariæ, fiind cæ ca uæ idee mãcæ a scos de'n sînul sœu toate relegendile moderne, cîvilisætriçe.

Uitati-væ acum la Elada și la Ruma! cum elle au și acum uæ existinæ glorioasæ în întelegînta noastræ. — Întrebați pre copiii voștri de'n școale, deacæ în toate dillele nu se gîndesc mãi mult la casele lui *Temistocle* în Atena, de cît la conlocuitoriî lor de'n mæhælá? deacæ nu șciú mãi bine toate ferestriile și toate ușile de'n forul și de'n cæpitulul antic all Rumei de cît de la casele veçinilor lor de peste drum? — Poeliî noștri se nutresc cu inæginæcunile de'n Elada și Ruma; politiciî modernî studieadæ legile lor, precum și orætoriî noștri cáutæ, și gæsesc un isvor nesecat în cuvintele pline de elocîntæ alle lui *Demostene* și *Cicerune*.

Deacæ acesți oameni, și încæ opt seaú deçe n'ar fi trøit în Pælestina, Elada și Itáliea, n'am fi avut noi Europenniî necî uæ literæturæ clásicæ, necî șciinæe, necî arte, necî cîvilisæcune. —

Băgați acum de seamă! opt seaū deēe oameni gēniali
 aū rēformat lumea, ne-aū făcut aēea, ēe sīntem acum;
 opt seaū deēe oameni, aleși, aū imprimat la milioane de
 oameni foarma gēniului lor! — Aēeastă impregurare de-un
 sens foarte adīnc este singură îndestullătoarīe a incredintā
 pre ori-ēine de esistintā unei īnalte Provedīnte, ēe dom-
 neșcēe īn lume, singură este īn stare, a īvinge pre ori-ēe
 ateist. —

§. 21.

Sīmīrea gēneralē īn nătură.

1. Įntre ideile fisicīlor de'n tīmpurile antiēe este una
 a lui *Pitāgora* (filosoful, care a trăit la Sirăcusa īn Sicī-
 liea īn veacul 5. n. d. Cr.), care meriteadă aiēi ūe deo-
 sebită amintire, fiind cōe nu numai cōe este īn sine-sī sub-
 limă și adīncă, dar' se și adevereșcē de'n dī īn dī mai
 mult, pe cīnd lărgim sfera cunoșcīntei noastre īn obiectele
 năturei. *Pitāgora* dīcēă, cōe tot are sīmīre īn nătură, tot
 este īntr'īnsa īn armonie, cōe tot universul este un cōcērt
 admirăvēr, și cōe filosofīea nu este alta, decīt stūdiul aē-
 stei mūsīcē deīne, carea nu poate fi īnteleasă de oamenii
 rai, cārora li lipsēcē sīmītemīntul a o pīcīepe.

Trădīcūnile ēelle mai veci vorbese īn fāvorul aēstei
 ipotese a lui *Pitāgora*, și aēeastă idee o gāsim īn fundul
 multor alegorīi mitolōgīcē. Āsfeliū avem sōe īntelēgem mī-
 nunile lui *Orfeū*, și alle lui *Amfion* cu mūsica lor; asēmenne
 este īntelesul povestīi, cōe de'n sūnetul lirei lui *Apolon*,
 precum nisēe asēmennī pīetre s'aū strīns impregurul lui
Amfitrion, aūdīnd dulcētele cīntecului sēū, și spre rēcuno-
 șcīntă, singure s'aū pus una pe alta, formīnd cētatea Teba
 și Troīea.

Aēeastă idee de sīmīre gēneralē, de amare, de sim-
 plicitē, carea domneșcē īntre toate obiectele năturei, care
 este rēsipitē īn toatē nemărgīnīta īntīndere ā universului,
 este adevērāt ūe idee adīncă și dreaptă.

2. Tot are simțire în natură, de'n stălele, cari ocu-
pă cēriul splendid cu mărimea lor nemărginită, pînă la
earba cea mai mică de'n cîmp, care o cœlcœm cu peço-
rele, și pînă la vîrme și cœlălalte ființe, cari abîă le pu-
tem vedé cu ocîi noștri pe'ntru micșorimea lor: toate fși aũ
simțire, și toatœ ființa lor nu este alta nemică, decît ũă
espresiune de simțire; fiind cœ toatœ ačeastœ ființœ este
basatœ (întemeiatœ) asupra deosebitelor legî de simpatie
și de antipatie, de atrăgere și de rœpulsione (împîngere),
precum aratœ șcîintele fsiice și cœmice, ačeste descoperiri
noaue glorioase alle spîretului omenesc.

Tot cœrepteriul pœginismului, precum și all sisteme-
lor filosofice antiœe de'n orient (rœserit) a fost un felîu de
antropofornism (ădecœ mœterialism în lucrările deescî). —
Allîndu-se sub un cēriũ tot de-a una plin de cœloare lîm-
pede adurœ, luminat fiind de un soare nefnœtat strœlucît
în toatœ frumseata lui, bucurîndu-se de vederea unei nœ-
turî, carea tot de-a una presîntă cœlle mai vii tœblouri alle
plîntelor și animalelor colorate cu colori vie; ačestî oameni,
all cœrora simlũ aũ fost atîta de cultivat, și care a grœit
numai pe'ntru simtœmintul sensual, nu s'aũ putut urcâ la
cuprînderea ideilor abstrase, precum noi, — Ei aũ fost ni-
șœe oameni cu ũă imœginœcune fierbinte, dar' noi locuito-
rii climelor stîmpœrate sîntem școlariî resonului reœe; cœll
mai înnalt ideal all nostru este ideea de adevœr, pre cînd
idealul amintitelor nœcuni antiœe a fost poesîea frumsetei.

3. De ačeea, dupœ cœ-va stũdie mai-serioase în mi-
tologîea vecîœ, gœsim multe ideî abstrase, adîncî, învœlîte
înr'un îmbrocœmint sœntăstic spre a puté taœe mai multœ
împresiune la oamenii depe tîmpul ačella. Mitologîea orien-
talœ și elœnnicœ sînt tocmai ca un bal mœscat, unde ni se
înfœlîsădœ cîpurile estrœordinarie, monstruoase, dar' luîndu-
se masca fiœ-cœriîa, dœm preste figurile amăvere, vésele
și. espressive. — Dar' Olimp este locul ferîcit, unde se fîneă
ačest bal mœscat deesc, all cœror buset învîtă la nectar și
la ambrosîe și de unde ačestî convivi véselî diregeă toatœ

administrăcunea universului, de acoló se răsipiău nimfele peste tot pământul a îngrijí de creścerea florilor, plântelor, de cîntecul páserilor și de ferícirea amantelor credincoase.

Istóriea náturei a fost la ácești oameni sensualísti istóriea deosec. Neputînd deosebí úc abstrăcune într'úe crecetură și crecatoriul, asemene neputînd deosebí ciar în sînta lor omenească partea deince morală de'n partea fsi-căe animală, de áceea nu s'a îndoit a aplicá deetăii lor toate vîrtutile precum și toate vîturile omenești. Nefînd destul de înncăntați în cunoșciinta fsi-căe a sîi, că toate înmulțitele fenomene de'n nátura materală sînt efeptele puținelor puteri fsi-căe abstrase, cari toate atîncă de un atot putérnic central, isvorul și rădăcina tuturor.

4. De áceea ei și-au încipuit cu imagîncunea lor, că fice-care de'n vəriáverele fenomme alle náturei au de'n adîns, în parte úc sîntă deosec, carea le direge și le protege. — Ásá au poporat ei tărîul, pământul și áerul cu dinocștii (fămilii) întregi de alle deetătilor, nimfelor și fiilor deesăi.

Ásá a avut: *Cerea* îngrijirea creșcerii bucatelor; *Bacul* a fost încercinat cu împlinirea trebuintelor neapărate alle beților; toate florile de'n cîmp au avut nimfa lor; toate dumberăvile au fost locuite de *Silfide* și de *Triade*, áceste nimfe invitătoare pe'ntru ferícirea amorului, și nimfa *Eco* repetá pretutîndene converserile sacre, interesante de doúe inimi amătoare, strigînd „te iubesc! te iubesc!“

Ásfelú a fost vieata și sîntemîntul răsîndit asupra tuturor lucrurilor de'n sîntă. Păgînismul n'a fost neei de cum vrédnic, de-a figurá ca úc relegune, că vorbeșce pe'ntru întelepune, dar a fost un foarte trebuincoș mijloc a cultivá sîntul poétic all generăcunii oamenilor ablá esiti de'n jugul bərbærismului.

5. Păgînismul a fost relegunea umănităii în copilăriea ei.

Politeismul (multele deetăti) a fost cuvenit pe'ntru întelepune slabă, precum și copiii au trebuință de mai

multî, cariî sî direg. De'n contræ relegunea monoteismului (a unui Dumneǎu) se cuvine pe'ntru ũe umænetate în vîrstã ei bærbæteascæ, precum sî oamenii în vîrstæ voesc a se læsã, sæ fiæ direşî numai pre'ntr' unul. — Dar' eatæ ũe obserbæcune de mirare! toate aæeste deosebite releguni, cari ni se înfæişadæ de la începutul gënelui umann, aũ procîemat sîmtirea iubirii, a simpætfei sî a înclinirii ca ũe lege fundæmintalæ în lumea moralæ. — Am vædut, cum pægînismul a întrudus sîmtemîntul amorului în Olimpul ðeetæilor, urcîndu-l la ũe slæbiçune vilioase; dar' æe vedem în testæmintul veciũ sî noũ? „iubesçe pe altul ca pe tine însu-þi!“ ðiæ cell de'nþiũ, sî cell de-all doilea ræpeteşçe aæeastæ lege sublimæ în æelle mai vii espresiuni. Apoi sî în lumea fisicæ vedem, æe aæeastæ lege de simpætie este ũe lege fundæmintalæ a tuturor fiintelor de'n næturæ. Soarele, pæmintul, luna sî plænetele se fin una pe alta numai pre'n legætura simpætfei de atrægæcune, pe cînd toate cõrpurile mæteriale pînce la æell mai mic atom de-asupra pæmintului nostru se pæstreadæ numai pre'n simpætfea *afinitæti*, carea faæe, ca pærticellele lui sæ imbrætiseæe una pe alta, legate fiind pre'ntr'un misterios sîmtemînt de-ũe înclinare reçiproacæ. —

6. O sæ avem mai pe urmæ mai multæ ocæsiune a vorbi de toate aæestea mai pe larg: dar' acum vom urmã desvoltarea sistemei lui Pitagora asupra sîmtirii gënerale ræspîndite în næturæ. —

Vestitul *Vonet*, inspirat de observæcunea mişcærii næturei, a ðis în glumæ, æe este foarte greũ pe'ntru un næturælist a deosebî între ũe pisicæ sî un trændæfir. Poate veli gæsi aæeastæ espresiune foarte paradocsæ (mucælitæ); dar' mæ rog, înæet, nu væ græbiti! uitaþi-væ æe-va mai bine împregurul vostru sî pe urmæ vom vorbi. Sæ privim æe-va la aæest trændæfir, care væ aduæe atîta mirare. Faða de-asupra foilor salle este luçitoariæ, stræluçitæ, şerbind ca un acoperişu fefei de jos, carea cãutæ æætræ pæmint, unde nætura a pus ũe mulþime de gæurelle mici, ca sæ poatæ tragæ umedala, carea-l hræneşçe. Înçercaþi dar' a scimbã

aċeastæ pusæċune, aċeastæ direpċune a râmurilor, întoar-
 ċeċi aċeste râmuri alle trændæfirilor în cip, ca faċa de jos
 a foilor, carea căutæ cœtræ pœmint, sæ fiæ întoarsæ spre
 ċeriũ, si numai decît veċi vedé, cœ foile vor înċepe a se
 miŃcá întorcîndu-se cœtræ coada lor tocmai ca un spîrnell,
 si peste cît-va timp le veċi vedé tot în pusæċunea ċea de'n-
 tiũ, ádecæ: faċa luċitoariæ va fi earæ-si în sus, pe cînd
 ċeealaltæ faċæ a foilor, plinæ de gœurelle miċi, va fi earæ
 -si întoarsæ jos spre a primi umedala, ċe se urcæ de'n
 pœmint. — Obserbæċunea aċestei miŃcæri aratæ, cœ træn-
 dæfirul are un felũ de sîmtire, însæ vœ va aduċe ũæ mi-
 rare încæ mai mare, cînd veċi încercá a sædi aċest træn-
 dæfir într'alt loc all grædinii, unde de-ũæ parte se aflæ un
 pœmint uscat si de altæ parte un pœmint úmed si gras;
 atuncî veċi vedé cœ rædæċinile trændæfirului, carile de'n-
 tiia-si datæ s'au întins, potrivit în impregurul plîntei, peste
 cît-va timp rædæċinile, cari au fost sædite în pœmintul ċell
 uscat se vor îndreptá cœtræ pœmintul ċell gras, ca cînd ar
 fi sîmtit, cœ în veċinetatea lor se aflæ un pœmint fœvorá-
 vœr pe'ntru erésċerea lor.

7. Încercaċi acum, sæpaċi un sæntũ în drumul aċestor
 rædæċini ca sæ nu mai poatæ merge toate acolo în pœmint-
 tul ċell gras, si cu mirare veċi vedé, cœ aċeste rædæċini
 se cufundæ în jos pe sub sæntũ mergînd tot innœinte pîncæ
 la pœmintul ċell gras. — Cine nu va ræminé încremennit,
 vedînd aċeste semne de-ũæ adîncæ sîmtire a aċestui træn-
 dæfir? pre'n urmare, dacæ si trændæfirul are sîmtire în-
 tocmai ca ũæ fiintæ însuŃelitæ, veċi ræminé oare tot într'a-
 ċeastæ idee, cœ Vonet a fost paradocs în espresiunea lui
 amintitæ mai sus?

Adeværat, toċi nœturælistii au ræcunoscut, cœ este foarte
 greũ a da ũæ definiċune strînsæ între ċelle trei reguni alle
 nœturei, ádecæ: regunea mineralelor, a plîntelor si a animale-
 lor, fiind cœ sînt multe fiintæ, cari pre'n nœtura lor au parte în
 mai multe de'n aċeste trei reguni, par' cœ sînt puse la hota-
 ræle, cari despœrtesc aċeste deosæbite sfere alle nœturei.

8. Aşá gæsim în reġunea mineralelor deosebitele şi minunatele foarme alle cristalelor, cari pre'n regulæritatea lor ni aduc a minte, cæ se aprópiæ de plînte. Tocmai ca un trændæfir, are tot de-a una foarma sa hotæritæ, tocmai ca ũæ leinæ, care naşce earcæ-şî un leŭ, dar' nu alt animal, aşá şî de'ntr'un cristal cub de sare va eşi tot de-a una un asémene cristal. Topiti-l în apæ, şî luaţi aæeastæ topire şî púneţi-o într'un vas la soare într'un cip, ca jumætate sæ fiæ espusæ la lumina soarelui şî ðeealaltæ parte ræmîînd în umbræ, şî veţi vedé, cæ în partea luminatæ se vor formá frumoase cristale ca şî mai nœinte, dar' în partea ðea umbritæ nu se va formá nimicæ. Aæeste fenomenne vœ vor arætá doŭe împreguræri foarte curioase; ádecæ: întîiŭ, cæ aæest mineral are ũæ simpætie cu lumina soarelui, pre'n urmare şî aæest mineral are darul sîmtirii, şî all doile, cæ este ũæ putere misterioasæ în aæeste cristale, carea le face, ca, eşînd de'n topire, sæ se formeðe tot dupæ foarma lor primitivæ. — Aæeastæ simpætie a cristalului cu lumina soarelui o vedem în gradul ðell mai perfept la diamant.

Despre aæeastæ pretioasæ peatræ acuma şcim, cæ nu este alta, de cît ũæ mætérie de cærbuniî ðei mai curaţi şî cristælisatî pre'n cældura soarelui într'un cip deosebit, de aæeea nu se gæsesc diamánturi, de cît numai în climatele foarte cælduroase, pe cînd toate aæeste mætërii de cærbuni, aflîndu-se în climatele mai stîmperate, s'aŭ format în græfit, ũæ peatræ foarte éftennæ, de'n carca se fac cræiônuri (condeie de plumb). — ðe cunoşcîntæ estræordinariæ ne învatæ studiul næturii! se poate ca diamantul ðell scump sæ fiæ ũæ mætérie ca aæeea de condeiu de plumb şî ca nişce cærbuni obşteşci nesocotiî, aflîndu-se sumæ în pæmînt şî pe vetrele noastre? Aşá este! fiind cæ, cînd árdem un diamant într'ũæ steclæ, pre'n ũæ scîntee eléptricæ, atuncî într'un minut se acópere stecla cu un praf mærunnt de cærbune negru, şî diamantul s'a fæcut nevæðut, pre'n urmare vedem, cæ diamantul ðell scump cu cærbunele ðell nesocotit sînt tot ũæ mætérie cémicæ şî numai deosebit pre'n foarma cristælisæcuniî.

9. La hotarul reḡuniĭ plîntelor si all mineralor earœ-si gæsım multe finĭte, de cari ni este foarte greũ a hotæri, de'n cari de'n amîndoũe reḡunile se impærtæesec. La ũe altœ ocœjune vom vorbi de-ũe clasœ de animale, cari se numesc *doofite* (animale plîntiœe), cari sînt pironite în locul lor, crescînd si murind asémene ca sî plîntele (precum mærgæannele, buretiĭ; mulĭi de'n polipi si de'n asteri). Dar' acum de'n contrœ vom dá cîte-va esîmple de'n plîntele, cari se búcurœ de-ũe sîmĭtire foarte expresivœ.

Sînt multe flori, cari prevæd scimbarea æerului, cœldurii si venirea ploii. Floarea gælbænnœ *Calendula arvensis* (Souci) se desfaœe, cînd cœriul este lîmpede, si vesteœte fortuna, îndoindu-si foile, ca cum ar voi a se acoperi. De'n potrivœ, ũe floare de'n Sibîria (*Sonchus sibiricus*) se încide noaptea, cînd prevede pe'ntru a doũa di un tîmp frumos, par' cœ vœ aratœ pre'ntr'un somn odihnit, cœ este sigurœ de tîmpul, cœ va veni.

10. Sînt alte plînte, cari aũ ũe sîmĭtire tot mai mare. Copaciĭ cunoscuti sub numirea de Acátie (Salcimuri) cu gimpi albi (mimosa eburnea), alle cœrora foi sînt foarte delicate si prea lesne a fi stricate pre'ntr'ũe ploae, de aœea nœtura li-a dœruit ũe presîmĭtire pe'ntru ploae, si arœtîndu-se un nor în æer de-asupra lor, numai decît se aprópie foile una de alta ca olannele de acoperit, de ũe manierœ, cœ la ploaea cœa mai tare apa treœe în jos ca peste un acoperisũ. Este alt felũ de acátie (mimosa pudica, rusinoasœ), carea are ũe sîmĭtire strœordinariœ, cînd un om se aprópie, voidnd sæ puœe mîna pe dînsa, se depœrteadœ trægîndu-si foile înapoi. Alte plînte sînt, cari sînt într'ũe manierœ sigurœ scimbarea oarelor dillei si alle noptii. La oara hotæritœ elle se deœcid, saũ se încid, par' cœ se culcœ si se scoalœ la oarele hotærite.

Pe basa aœestei esperinœe si-a fœcut vestitul botænist *Linée*, un orariũ de deosebitele plînte, cari fi arœtá într'un cip sigur toate scimbæurile la 24 de oare alle dillei si alle noptii, dupœ deosebitele sculæri si culcæri alle aœestor osebite flori.

11. Mergînd mai departe, gîsim la plînte alt felîu de mișcîeri mai mult admirîvere și misterioase. Noi vorbim aici de fenomenele, pe cari Linée le numise *nunțile plîntelor*, ádecî: de felul împreunîrii amînduror secșelor în ġenul plîntelor. Mai pe urmî vom avî ocîjune a vorbi mai mult despre maniera propîegîcîunii, carea nîtura a hotîrît'o pe'ntru plînte, dar' acum vom amintî numai cîte-va esîmple atingîtoarie de mișcarea sîm'toarie a plîntelor pe'ntru scopul propîegîcîunii. Leġea nîturei și cîar a ġîlîntîrii, carea obligî secșul bîrbîtesc, ca pe secșul cîel tare, a depune încîncîunea sa la pe_cîoarele secșului femeesc, ca cîelulî dilicat și sfi_cîos; ácîeastî leġe, dîe eî, se întînde nu numai pînce la animale, dar' cîar și pînce la plînte.

12. Aîi bîgat de samî vre_îce datî în lîuntru unei coroane de florî? La cîea mai mare parte a plîntelor se aflî în coroana lor, ádecî: în ácîeastî parte vîpsitî cu felîurimî de fete (la couronne de la fleur), douî felîuri de organne pe'ntru propîegîcîune, ádecî: douî secșe. Organnele secșului femeesc se aflî în mîjloc; ácîestea aî nume de *Pistil* și *Oîariul* (locul oaîcîlor), unde se desvîltî rîdurile plîntelor; ácîest pistil este încîngîurat de unul saî mai multe *Stîmine*; sînt florî, unde se ġîsesc pînce la _îce sutî de stîmine. Ácîeste stîmine încîngîurî pistilul tocmai ca amanîi pe amanta lor.

Bîgîi de samî la crin (*lilium superbum*, lis) în tîmpul înfiorîrii. Stîmina de_îce datî par' cî se 'nsufleteșîe, încîepe a se mișcî și a se plecî unul dupî altul la pistil, obiîptul tîndrețî lor; unul dupî altul se aprîpî de pistil, par' cî-l sîrutî cu cîpetele lor, și în minutul ácîesta varșî în ġura pistilului un felîu de praf ġîlbîenn strîlacîtorîu (pollen), care se aflî în capul stîminelor, și pe urmî se depîrteadî, ca sî facî loc altor stîmine, tot pe'ntru asîmene operîcîune. În tot tîmpul ácîesta pistilul rîemîne nemîscat, tocmai ca _îce virġinî nevinovatî la cîea de'nțîi sîrutare a logodirîi sale.

13. Fiind cæ polennul este cea de'ntîi condiþune, ca sœ între în gura pistilului spre a puté face plînta roditoare, de aceea înþeleapta naturæ a inventat feliurimi de mijloc spre a înlesni cæderea polennului de'n cåpetele ståminelor în gura pistilului. Sînt flori, unde ståminele sînt mult mai mici, decît pistilele (precum florile: campanula, ancolie), apoi cum o sœ ajungæ aici capul ståminelor la gura pistilelor, spre a-i vœrsá acest pretios praf roditoriu? ca sœ se depærte de aceastæ dificultate, a încipuit natura, ca aceste flori sœ rœmfice aplecate, într'un cip, ca polennul cædînd de'n ståmina de mai sus, singur sœ cadæ în gura pistilului, care se aflæ mai jos. Dar' lucrul cœll mai de mirare este, cæ la aceste plînte, dupæ ce s'a sfîrîit împreunarea secşelor, numai de cît se învîrtesce floarea, se rœdicæ cu faþa în sus. De aceea tot de-a una, cînd veþi vedé în cîmp florile aplecate la úæ parte, sœ scîti, cæ în aceste flori sînt ståminele mai scurte decît pistilul, la alte flori, unde pistilul este mai lung decît ståminele, pistilul înalt, tocmai ca úæ amantæ plinæ de tændrete, avînd milæ de amantul pitic al ei, singuræ sœ înduplecæ spre dînsul, a gustá dulceaþa amorului, dupæ care earæ-si se rœdicæ. (În ast feliu de delicatæ pusæcune se aflæ pistilele florilor: nigella, passiflora si epilobium angustifolium.)

14. Dupæ asemeni miræculoase dovedî de simþire, mi se pare, cæ fiæ-care va fi de-úæ pæreræ cu mine, cæ este foarte greú a destingæ tot de-a. una plîntele de animale; dupæ ce am vædut, cæ plîntele sînt împærtæsite de somn si de desþeptare, de prevedere, de feliurimi de simþire, de miscæri voioase si cîar de simþemîntul amorului! Earæ rœvenim la sublima sentinþæ a lui *Pitagora*; cæ tot este simþit oriú în naturæ, "care a fost punctul eþirii conversæcunii noastre de astæ-dî. Dar' mai næinte de a ne despærti astæ-dî, voiú a vœ presîntá si de'n clasa înseptelor cîte-va esîmple, cu arguminte noaue pe'ntru simþirea generalæ în naturæ, cu toate cæ am hotærit deosebite conversæcuni pe'ntru înstinctele animalelor.

Însepte, cari le-am ales acum spre esîmplu, sînt albinele. Cîr Pitagora a strigat: „Fatæ frumoasæ, întrebæ pe lucrætoaria albina, dacæ floarea nu serbesce la alt ce va, de est a face buceturi“. Admiravære idee, carea cuprinde uæ lepune încæ mai admiravære! — Aceste însepte miçi ni aratæ un spectacol de necredut de-ue societate civilisatæ, de-ue ererhie si de-ue ascultare a acellor mai miçi cætræ cælle mai mari. — În fîc-caræ stup se aflæ trei feluri de albine, adæcæ rasa regalæ (domnitoaria), rasa lucrætoaria (femeasæ), si rasa bærhæteasæ. De'n lucrætoarie, este ue clasæ, care este însærcinatæ a adunå, lucrurile de hranæ pe'ntru colonie, de mæteriålor de clædire, în timp cæ cællealte clase, cari se numesc *doiçe*, sînt însærcinate cu îngrijirea casei de'n læuntru si cu cræsçerea puilor. Cînd ue colonie se asadæ într'un stup, astupæ mai nœinte toate gaurile lemnului cu cearæ si pe urmæ fac fæguri (gateaux) cunoscutæ pe'ntru admiraværea lor construçune; cæsutele fægurilor sînt potrivite una cu alta, numai cælle pe'ntru rasa regalæ sînt mai mari. — Cînd se nasc albinele de'n rasa regalæ, toate albinele stupului se græbesc a le pune în deosebite cæsute (cælule) de'n cælle mai frumoasæ si comoade, îngrijesc pe'ntru dînsele cu hranæ si toate cælle de trebuintæ, pînæ ce s'au desvoltat trupurile lor de'n starea de *larvæ* pînæ la acæa stare de însept desævîrsit. Atuncî acæste albino regesci es de'n cæsutele lor, si fiind cæ într'un stup poate domni numai ue albina regæasæ, de acæea încæp acæste pretendinte alle tronului sæ se lupte una cu alta.

15. La acest spectacol de luptæ asistæ toatæ poporæcunea stupului, adæcæ 15 pînæ la 20 de miç de albine, asteptînd esirea acæstei lupte. Care de'n rivale biruesce, omorînd, sau gonînd pe altele, acæasta ræmîne reginæ domnitoaria în stup, si primesce încinæcunea a toatæ poporæcunea albinoasæ. Toate se ocupæ de acum în viitoriu de dînsa, cînd ea merçe, toatæ lumea se dæ într'ue parte, cînd stæ, toate o încungoaræ, si albinele lucrætoarie o

mîngîie. — Pe cînd albina regîne rîemîne tot de-a una a casæ, îngrijind de albinele pîditoare, cari sînt însîerî-nate cu grijea casei și hrana puilor, cîellelalte albine lucrîtoarie sboaræ pe cîmp de'n floare în floare, de'n care iaũ mîierea și cîeara aducîndu-o în cîetatea lor! Numai cîte ũe datæ se nîmplæ, ca albine regîeasæ sæ se facæ nelinîscîitæ, sîmîind ũe dorintæ noaũæ, cîeutfînd a eși afaræ de'n cîetatea ei; un sîmîemînt nou 'o tîrburæ, în vreme pe cînd poporul ei o observeadæ cu mirare. În fine de ũe datæ s'aruncæ în æer, pe cînd amantul îndrîesnescæ a o urmá. Aci sub boalta cîerîului, legænnatæ pre'n dîfir, cunoascæ dulcîeata amorului pe'ntru íntîia-sî [datæ. Íntrînd dupæ 24 de oare, íncepe a pune oaũæle, fîe-care oũ íntr'ũe deosebitæ cîelule pregîtitæ. Pîncæ în tref sîeptæmîni s'aũ pus pîncæ la 12 mil de oaũæ; æeste oaũæ sînt toate de partea femeeasæ, numai dela a unsprædeceea lunæ ínceinte íncepe a pune sî oaũæle de partea bærbæteasæ. Dupæ 4 dîlle ese de'n oaũæ ũe larvæ albisoaræ. Albinele lucrîtoarie îngrijesc pe'ntru larve cu un felîũ de cîorbæ, cîe o pregîtesc, și (lucru curios!) æeastæ hranæ poate sæ scîmbe fîrea larvei lucrîtoarie în larvæ de ũe albine regîeasæ. La 5 dîlle dupæ nâscîerea larvei, albinele doici astupæ cîelulele lor, dupæ care larva se nfasæ íntr'ũe gugoasæ, în carea rîemîne 13 dîlle, atuncî ese ũe albine perfecte; dar' albina bærbæteasæ ese dupæ 7 dîlle. În luna lui Júliũ, albinele femeescî omor pe albinele bærbætescî, de cari colonîea numai are necî un folos. — Rîndueala și aptivitatea și ferîcîirea e pretutîndene; dar' æeastæ aptivitate, æeastæ rînduealæ și æeastæ ferîcîire atîrnæ numai dela esîstînta regînei. Cînd regîna va perfî, tot stupul este præpîdit, toate lucrîrile sînt pærcîsîte, și cîe trebuintæ aũ elle atuncîia de lucrare, cînd de-ũe datæ maica poporului sînguræ, carea este în stare a produce ũe gîneræcîune noaũæ, sînguræ, carea este în stare a cînservá gîenul albinelor, numai este? —

Æeastæ purtare a æestor micî ínsepte, mi se pare, cæ poate fi numai produptul unei gîndîri adîncî. De æecea filoso-

ful, morcelistul, polsticul ræmfne încremennit de mirare, ei ræcuneadæ si nu priçep, pe cînd omul relegios priçepe, fiind cæ crede, crede, cæ este ùæ întelegîntæ ðeince, care ræsbe-
sçe si se mænifesteādæ în toate fiintele nætureri ca ùæ slácære
nemærgîntæ, carea ræspîndeşçe raðele luminii ei peste toatæ
întînderea nemærgîntæ a universului! —

16. O, nætura este un adeværat Tîmplu, unde omul în-
telept poate innæltá încinæcunile lui cætræ Atotputernicul!
Vederea çerîului lîmpede façe tot de-a una ùæ impresiune
mággicæ nespuse asupra unei înimi curate, fi întroduçe ùæ
sîmtîre misterioasæ, ùæ dulçeaatæ sublimæ, ùæ pregustare de
feriçirea eternæ, çe adastæ súsletele oamenilor bunî; în vreme
çe acest spectácul sublim este spæimîntætoriü pe'ntru oameni
ræi, çe se tem a rædicá ocii lor, spre a privi coloarea aduræ a
çerîului în toatæ frumseata lui eclætantæ, adînce si nemærgî-
ntæ, arætîndu-se ca ùæ îmæginæcune ðeasce, de fricæ a nu
fi turburaatî pre'n mustrarea lor de cûget; tocmai ca un copill
ræü, çe se teme de ruşine, a rædicá ocii spre tatæ-sæü, çe e
atît de bun si îndurat. — Genul oamenilor! pe lîngæ toate su-
ferințele, lácrimi si dureri, cari sînt ræspite în cariera açestei
væi întristætoarie, çe se clamæ vieatæ corporalæ, v'a læsat
Dumneðeü ùæ consolæcune plinæ de plæçeri lîmpedi, curate
si neînçetate; açeastæ consolæcune este çerîul albastru, cîm-
pul verde, áerul lîmpede, soarele stræluçitoriü, luna luminoasæ
si stellele nemærgînite, si voi pæræsîti açeastæ consolæcune!
— Oamenî! unde fugiiti a cæutá un ræpáus pe'ntru ocii vostri,
dacæ nu-l gæsîti în sublimul tæbloü all nætureri? unde gîndiiti
a gæsî un súnæ færmæcætoriü pe'ntru audirea voastræ, dacæ
nu-l gæsîti în glasul cûgetelor voastre, çe vorbeşçe neînçetat
în inima voastræ ca un sîngur eco ðein all armoniei sublime,
çe domneşçe în tot universul? Unde cæutaati relegunea, dacæ
aati pierdut darul preçios, a fi atînsi de ideile înnalte si sacre,
cînd esîti într'ùæ demineatæ în cîmp, si vi se înfætisaðæ næ-
tura în toatæ plinætatea bogætei ei? — Unde cæutaati dulçeaata
sîmîririi amorului, dacæ inimele voastre nu mai bat cu cælduræ
pe'ntru feriçirea tuturor fraatilor vostri, fiü lui Adam, fære deo-

sebire a neamului, a năcuncăletăii și a relegeunii? Înima omului, dîcē un filosof, este ca ūc oglindă pre'n carea ell vede toată lumea; cînd oglinda este curată, toate obiectele se vād limpedi, dar' cînd oglinda este tîrbure, toată lumea se arată confusiată. O fraților oameni! curățiți oglințile voastre, ca să vœ bucurați de ūc vedere limpede! —

XV.

Nicolaū Istrati (1818—1862).

(Boiariū proprietariū Moldav, născut cam pe la anul 1818, și-a făcut stūdiile numai în patrie și mai mult drumul propriū de sine. Cu toate acestea a fost foarte lucrătiv și neadormit pe cîmpul literariū. Avea dorința și plăcere să cunoască produsele literare ale literaturii rumine dela început și pînă în dîllele sale: de aceea a făcut călătucile mari și a adunat în renumita sa bibliotecă toate cărțile rumine vecie și noaue, cite le-a putut afla. Modul lucrătivității lui literare eră îndreptat mai cu samă asupra fericiții și prosperării publice a țării și a bisericii: de aceea neputînd suferi pre acei derogatori publici lumenni și bisericanni, cari i-se poreaū, cœ nu lucră spre binele năcunii și al patriei, ci numai spre al său propriū, scriea la sătire de cœlfe mîscălive cuntra lor, ca ori să-i îndrepte, ori, de nu, să-i sferme. Asămence tot cu acell scop se ocupă cu istoria năcunii, ca asă să lămurească cunscința năcunală, și să facă pre rumin, ca lăudîndu-se cu virtutile străbunilor săi, să facă și ell asămence, și asă să se facă demn de bravii săi străbuni, și să năintede și ell de'n parte-si cultura sa și a genului omenesc preste tot. Ell a răpăusat în toamna annului 1862.)

§. 22.

Mihul.

(Dramă originală.)

Actul I.

Scena I.

Șoldutul XII, Părgari, străjeri.

Întiul părgariū.

1. Acuma țirgul Baia se află fœră arme,
Deșcis la toti vrăjmasii, lipsit de apărare,

Cœi sî arcasiî nœstri la tábœra s'au dus,
Ciœmaîi cu pœrcœlabul pe all Suœveî ses.

Soltuðul.

5. Aprodul, œ venise trœmis de la Suœavœ,
S'adune sî plœsiî la tábœra œa mare,
De hœtmannul de Šendrea anume 'nsœrcinat,
Au spus, œ la Domnie sœintœ au ajuns,
Cœ Romannul œenuœ, œenuœ este-acuma,
10. Ši regele cu Úngurii pœtrund de'n sate 'n sate,
Ši fier, šî foc, šî pradœ, Suœava o ũntesc.

All doile pœrgariu.

- Dar' mie mi se pare, œ regele ungar,
Ell tot n'a sœ cutede, asu cu nepœsare
Sœ meargœ innœinte de-a dreptul la Suœavœ,
15. Ca sœ vineœe leul curat eiar in culcusu:
Cœi sœie foarte bine, œ Stefann este leu.

Intiuul pœrgariu.

Mœteiasu insœ este deprins, sœ birueascœ;
Ši are oaste multœ, de patru ori mai multœ
Deci a noastrœ oaste.

Soltuðul.

- Ell poate cuteda
20. In numœrul œell mare, in comandiri viteji,
Cœ va cuprinde tara šî seœunul Moldovei,
Cœ Petru Aron earœ-šî va fi pus in Suœavœ
Pe tronul de Domnie, ori insu-šî Berendell.

Intiuul pœrgariu.

- Vedi, Úngurul nu uitœ, de cind Stefann fœcu
25. Potop in tot Ardealul šî 'n Tara Sœcueascœ!

All doile pœrgariu.

Ell nu uitœ neœi astœ-di, œ au pierdut Ciliea.

Intiuul pœrgariu.

Rœsbelul dela Šœea il doare mult mai mult,
Cind au pierdut pre Hroiœt cu multe œeci de mii,
Ši fala, cum œ este šî preste regi ell rege.

Soltuðul.

30. Il doare, de œ este Eroœ šî Stefan Vodœ;
De œ s'ajutœreœe pe fraiœ Trœnsilvanni
In contra unui rege viteadœ, cum este ell.

All doile pœrgariu.

- Eœ cred, œ Ungurimea, de šî-i foarte viteadœ,
De šî 'ntreœe la numœr de patru ori pe-aî nœstri,
35. Dar' sœie, œine-i Stefann.

Șoltuđul.

Și foarte bine știu,
Că Moldovannul este în bătălii de prins,
Deprins a sta la luptă, deprins, ca să învingă.

Întiul pãrgariu.

- Să dîce, cum că riga vr'uce făctie în țară
De mulți nemulțămii credă că va'ală,
40. Prodoii lui Ștefan Vodă, dar' foarte-i înșelat
Cu ast feliu de pãrere.

Toți pãrgariu.

Amar să rătăcească!

Șoltuđul.

- De-ar fi țara Moldovei tot ast' feliu cãrmuite,
De ar fi urmașii noștri atît de fericiți,
Să aibă tot ca Ștefan pãrinii pe tronul lor,
45. Și las' apoi străinii, să creadă, că le place
Prodoii și fãră cãget că vor așă în țară.

All doile pãrgariu.

Ađınca bãtrineatã puterea ni-ãu secãt:
Acum în cîmpul luptei am fi noi de prisos;
Dar' tot mă trãge încă magnetul la rãșbele.

Toți pãrgariu.

50. Și noi simțim tot ast' feliu!

Șoltuđul.

Simțire vestejită,
Căci s'au sleit virtutea, și astă-đi în rãșbel
Nu am mai fi putãrnicii, ăc dată cum eram,
Să înfruntăm vrajmășii cu brațul țigãreței,
Cãreri să mai deșcidem pre'h sute și pre'n mii!

Întiul pãrgariu.

55. Acum la cãruntete a face 'n țară noi.
Alt' nu ni mai rămase, decît să fim pãrgari.
Procesuri, ne'ntelãgeri, sau crime întimplatã
Aici, unde județul de noi astă-đi atirne,
Cu fãră pãrinteascã pe toate să 'ndreptãm.
60. Și cine-mi poate spune, departe 'n viitoriu
Că nu va fi Moldova cînd-va degeneratã,
Încît să îndrãsneascã acell, cã va fi jude,
Să creadă și să dîce cu fală în veleg,
Că face slujbe țării?

Toți pãrgariu.

65. Fereascã Dunedeu!

All doile pærgariū.

- Cînd astæ-dî cîar acella, cæ moare pe'ntru țaræ,
 Șî-acella încæ strigæ, cæ n'au putut, sœ facœ
 Atîta, precît sîmte, cæ este ell dætoriū;
 Cæci multæ, foarte multæ noi dætorie-avem
 70. În pátria, pe care șî mosii șî stræmoșii
 Cu lupte șî cu sînge putu'au, s'o pæstrede.

Întîiul pærgariū.

De Mæteiasû eû trémur, ell are mullî ostași,
 Șî Úngurul nu-i Leahul, niçi áprigul Tætar.

Șoltudul.

- Pærgarie, sœ tîi minte, cæ pîncæ cînd ai noștri,
 75. Șî țara șî boeriū, vor fi uniți tot ast feliū,
 Moldova tot de-a una va ride de vræsmăși,
 Șî liberæ șî mindræ Moldova va træi!

All doile pærgariū.

Pe Mæteiasû se vede, cæ vr'un pœcat il pașce,
 Cæci sábiea lui Ștefanu nu șciœ, sœ glumeascœ!

Șoltudul.

80. Curînd Úngurul pierde șî falœ șî curajū.
 Vor pomennî Moldova acêi, cæ vor scœpá
 De moarte, de sclævie, întregi, precum venirœ.

Întîiul pærgariū.

De n'ar viditá Baia în mersul la Sučeavœ,
 Cæci, fœr' de apærare sicîta ne-ar aflá.

All doilea pærgariū.

85. O! Mæteiasû fî mindru șî foarte-ambîlios,
 Ell nu se înjoseșce, sœ calœe țirgul nostru,

Unii pærgari.

Așá ni pare nouœ!

Alli pærgari.

Așá crédem, sœ fiœ!

Întîiul pærgariū.

- Eû șciū, cæ Ungureannul îi lăcom șî vicleann,
 Ell pradœ tot, cæ vede, nu lasœ niçi cotun,
 90. Șî nu șciū, dacœ Baia va ræminé feritœ.

All doile pærgariū.

Ascultæ-ne Șoltude! avem astæ-dî de lucru
 La tribunal sicîta, unde ne-am adunat?

Șoltudul.

Avem numai lui Mihul, osînda sœ-i rostim.

All doile pærgariū.

- Aśā dar' Mihul trēbuie întliū, ca sœ se prindœ
95. Ši 'n urmœ tribunalul osînda sœ-i rosteascœ!

Šoltudul.

Mœsurile, œe astœ-dî în diūœ am luat,
Aū fost prea nimerite Ńi vrœdnicœ de noi,
Cœcî diūa-i albœ încœ, Ńi Mihul sœ gœsesœ
În lânturî la 'ncisoare, mustrat de a sa crimœ.

Unî pærgari.

100. S'aū prins aśā în grabœ?

Alii pærgari.

Pututu-s'aū aflâ?

Šoltudul.

De-arcasîi nôstri āgeri ell nu puteâ scœpâ,
Cînd cœile de'n prejmcœ Ńi luncî, dumbrevî Ńi codri,
Pe toate cîar în pripœ le înpîncœ de-arîndul.

Întiul pærgariū.

- Îi trēbuie osîndœ de probœ în veleag,
105. Ca nu cum-va Ńi alîi sœ mai încœrcœ ear'
De-a rœpi copille de'n casa pœrinîascœ!

Šoltudul.

Îi trēbuie pedeapsœ, cœ cutedœ ell încœ
Sumciul, sœ rœneascœ pe trei de'ntrœ arcasî,
Turbat sœ se opuîcœ, sœ-Ńi scape prada sa.

All doile pærgariū.

110. Firesc este, ori œine sœ-Ńi āpere comoara,
Cœcî fata e comoarœ la œell, œe o rœpeâcœ.

Šoltudul.

- Dar' nu uitâ, cœ 'n țarœ, povoarœ este ell,
Cœ nicî cîar ũœ isbindœ în oaste n'aū fœcut,
Ši cœ e crimœ mare, un nime sœ cutedœ
115. La fiica lui Gligorœea, œe cîar de'n tinerețe
În lupte preste lupte, în arme-aū cœrunțit.

Întiul pærgariū.

- Lîngœ œetatea Albœ, în luptœ, în rœsbel
Gligorœea ell pierdut'aū fiœorii sœi de-ũœ datœ
Ši Ńingura copillœ, œe astœ-dî îi rœmîne,
120. Firesœcœ cœ nu poate s'o 'ncurœcœ cu un om
Nêtrœbnic pe'ntru țarœ, Ńi lœnesũ Ńi misell.

All doile pærgariū.

Dar' omul, œe 'ntr'ũœ luptœ pe trei arcasî rœnesœcœ,
Arcasî de ai lui Ștefann, aleŃi tot unul, unul,

Dedați, deprinși cu lupta, și bravi ca niște lei,
125. Nu poate neoi ūe datæ, șæ fiæ un mișell.

Întiul pærgariū.

Și cum s'ar numi omul, cæ-l vedî pe'ntr'ūe femeæ,
Cæ face, cæ nu face ūe datæ pe'ntru taræ?

All doile pærgariū.

Voinicul, cæ amanta sî-o áparæ 'ndræșetū
Sæ șciî, cæ meriteadæ viteadū-a se numi;

130. Cæci este ell în stare, sæ ápere și tara!
De cîte ori ai noștri, puțini, puțini la număr
Armate numeroase ușor au biruit,
Cînd elle cutedaræ la prunçi și la femeî,
La cásnicele vetre s'aduc'ameninãre?

(Un stræjeriū.)

Stræjeriul.

135. Vestesc, cæ pærcelabul, cæ-au fost mai înncæinte,
Sæ între ell vroesce.

Unū pærgari.

Gligorçea!

Șoltudul.

Se aflæ așceptat.

(Stræjeriul ese.)

All doile pærgariū.

S'au prins și pe copillæ cu ræpitoriul ei?

Șoltudul.

Ea plînge de cæintæ acum la mine-a casæ.

140. Ertare pe'ntru dînsæ sæ stæruim a-î cære
Dela all ei pærinte.

Pærgariū.

S'o erte negrëșit.

Sçena II.

Șoltudul, pærgariū, Gligorçea, stræjeriū.

Gligorçea.

Vedeli, cæ astæ-dî trémur, priétini, și de voi,
Cînd alte dæi în táberi rideam de toi vrcæsãșii:
Rușinea... oh! rușinea mæ 'ncinģe, mæ cuprinde,

145. Și fruntea-mi vestejitæ, se 'ncin' acum nevrînd,
Cæci am pierdut curagul, s'au stîns, au amorit.

Șoltuđul.

- Rușine, Pærcælabæ? sî pe'ntru  e rușine?
 Greșala unei june  u poate s e sting e
  e frunte,  e e mindr e de sute de isb ndi,
 150.  e frunte de r sb eie, cum este fruntea ta?

Gligor ea.

- Ușor este, Șoltuđe, a m ngi a pe alții,
 C nd inima-i senin e, s -o sim i indefrint e.
 Dar' ori c te cuvinte s'ajute numai pot
 P rintelui,  e simte  n inim e venin,
 155.  e-si vede casa stins e, copiii  n  enușe;
  e afl e 'n a sa fi e un șerpe- e tr d toarie.

Șoltuđul.

- La v rsta, unde te așii, se  ere c mp et mult,
 Se  ere sing e r ce, car cter de b rbat.
 Minia, m hni eunea se cart e tinere ei,
 160. Dar' nu s nt potrivite la v rsta  nc lbit e.

All doile p rgari .

- Him ric e resoane f i faci  n  cest punct.
 Ș  noi cunoașcem  instea, s  noi o prețuim.
 Avem s  noi copille, greșesc s  alle noastre,
 C ci toti de  e potrive supuși s ntem nocturei;
 165. Dar' nu pierdem curag ul s  nu ne disper em.

Gligor ea.

- Cu trei ani  nc inte puteam s  eu ușor,
 P strindu-mi tot curag ul, s  nfrunt ori  e lovire.
 Aveam atun i cu mine toag ul c runtetei,
 S  r dim s  t rie pe fiii mei aveam;
 170. Acum  ns e ș it bine, c  fiii am doi
 Nu s nt mai mult pe lume, la Acermann peric e,
 Ș   nica mea fi e s  fug e cu un nime?
 S'ac p er e cu hul e  cest  nc lbit p er?
 Copillul r u, ah! varg e-i a Domnului  erese!

Șoltuđul.

175. Ertare, P rc elab ! rug em s -i dai ertare!

 ntiul p rgari .

Ertare pe'ntru d nsa; s' u  nc elat copilla!

All doile p rgari .

Amorul nu-i  e crim e, noctura n'o-os ndi,
 C ci dr gostea-i sc nt e pe foc dumned esc,
 Ș - cell, care iubeș e, f i uit e de resoane.

Șoltuđul.

180. Ertare, P rc elab ! rug em s -i dai ertare!

Întîiul pærgariû.

Copilla de cæintæ se mustræ ne'nçetat,
 Şi plînge şî se roagæ sæ erîi greşala sa.

Uniî pærgari.

Pærinte! dæ-i ertare!

Alîi pærgari.

Gîndeşce cæ-îi e fiica.

All doile pærgariû.

Înduræ-te de dînsa, ascultæ şî nætura,
 185. Cæçi ea cere, sæ fiæ pærintîi ertætori,
 Duioşi, cu îndurare cætræ copîi lor.

Gligorçea.

Aşá! îi prea fireascæ ertarea la pærinte;
 Dar', earæ-şî cine poate de'n inimæ sæ-mî şteargæ
 Amara mea durere, cæ ea m'au pærcæsî?

Şoltuđul.

190. Cæinia sa, cæinta, şî trêbuie s'o erîi.

Toîi pærgariû.

Ertare, Pærcælabæ!

Gligorçea.

O ert, însæ o blástæm!

Şoltuđul.

Victória sæ viiæ, adúçeli-o aiçia.

(Un stræjeriû ese.)

Copilla-i şfiçoasæ, nu fi aspru cu ea.

Gligorçea.

Dar' ton de bunætate nu mæritæ mai mult.

All doile pærgariû.

195. Pærintelui se şede, sæ mustre cu blîndeşe
 Pe fiî sæi, cînd lúnec' şî cad în rætæcîre.
 Cæçi tonul bunætætîi la tînerîi, çe au
 Şî simţul, şî nobleatæ, pætrunde mai adînc.

Şoltuđul.

Stræjeri! sæ între Mihul, adúçeli-l aiçia.

(doi Stræjeri es)

200. Pærintî! dacæ cu calle aştâi şî voi cu toîi,
 La témniţa cea mare sæ fiæ pedepsî;
 Atunçi Pærcælabiei ell trêbuie træmis,
 Ca 'n padæ sæ-l trædee portariului Suçevei.

Toîi pærgariû.

Aşá voim şî noi!

All doile pærgariû.

Mai bine la çetate,

205. Mai bine 'n garnisoanæ, cæci ell poate cfnd-va
 Cu timpul si cu virsta a fi între arcași,
 Între ostenii noștri sub steagurile țării,
 Cînd tîmnița-î sîciutæ, cæ nu formeadæ oamenî,
 Cî încæ li ræpeșce si cit curagû mai aû;
210. Vedei în citæ grijæ mai stæ Mæireia sa
 De oamenî si de brate la stæagurile țării;
 Vedei Moldova noastræ, în cæ cumpænæ este,
 Cînd Mæteiasû Corvinul, açell vræsmașu cumplit
 All Domnului, all țării, all legii creștinesci,
215. Ni stæ curat în casæ cu ostile de Unguri;
 Vedei, pærinti, pre Stefann în tåbæræ acum
 C'ûæ armie prea micæ, încit, la compærare,
 Vræsmași sint cite deçe de tot oșteannul țării!
 Vedei, cæ nu ne lasæ, în paçe sæ mai sim;
220. Cînd Ungurul, cînd Turcul, cînd Leahul si apoi
 Cînd ciar' si însu-si frații de dîncolo de Milcov
 Pe rînd, pe rînd ne'nprésur', ne ræsbelead' adese,
 Si eara, ca si vara, si noaptea, ca si 'n di,
 Cu armele în minæ pe cîmpul bætæliei
225. Ai noștri tot dæ-a una ne'nçetat se luptæ,
 Cunoșceți dar', cæ astæ-di feçorii trebuesc
 În oaste, ear' nu 'n tîmnițe.
- Toi pærgarii.*
 Vorbesce-adeverat!
Șoltuđul.
- Asû dar' la çetate, pre Mihul sæ-l træmitem,
 Cæci bine diçi, Pærgarie, ell poate 'n garnisoanæ
230. Sæ fiæ de vr'ûæ treabæ, s'ocupe vre un post.

Sçena III.

Șoltuđul, pærgarii, Gligorçea, Mihul, stræjeri.

Șoltuđul.

- Cuteđul tæu osindæ cu drept ar' meritå,
 Te scapæ îns' acuma a talle tinerețe;
 Veî fi la ûæ çetate trænis în garnisoanæ;
 Si tu cæ-va în țaræ a façe sæ deprindî,
235. Ca nu în distræmare, în lenne sæ træșci.

All doile pærgerii.

Ascultæ-mæ, bæiete! deprinde-te la arme,
 Sæ fi un oșteann vrédnic de Domnitoriul nostru;

Și cînd ear' vr'ûæ copillæ te-ar îndemná s'o furî,
 Sæ fugî... sæ fugî de dînsa; cæci fata, ce usor
 240. Se las'a fi furatæ, de læcomit nu este.

Mihul.

Pærintî aleși în public! væ rog de ascultare!

Șoltudul.

Vorbeșce!

Mihul.

Victóriaia, s'o fur, nu m'a îndemnat.
 Cu sila în putere hotêșce-o am ræpit;
 Niçi læcrimi, niçi blesteme, nimic nu mæ învinse!

Gligorêca.

245. Așá dar' nu-î greșitæ sermanna mea copillæ!

Șoltudul.

Și cum gîndiaî, bæete! sæ aibi solie tu,
 Cînd încæ pîncæ astæ-dî sub steáguri n'ai șerbit?
 Și cînd la întîmplare de luptæ în ræsbele
 Tu n'ai puté învinge și isgoni vræșmasii,
 250. Sæ-ti áperi și nevastæ, și casæ și copii?

Mihul.

Șoltudæ! și mișellul sæ façe cîar' eroû,
 Cînd trêbuie sæ-și scape femeea, ce iubeșce!

Scena IV.

Șoltudul, pærgarii, Gligorêca, Mihul, Victóriaia, Telîta, strøjeri.

Șoltudul.

Ai dîs, cum cæ pre'n silæ tu ai ræpit copilla?

Mihul.

Sînt vrédnic de osîndæ, cæ 'n silæ o-am ræpit:
 255. Niçi læcrimi, niçi blesteme, nimic n'am respeatat,
 De eartæ lægea lærii, sæ fiæ sub osîndæ
 Açell, care iubeșce ûæ liberæ femee.

Șoltudul.

Tu șeii, bæete! bine, cæ trêbuie osîndit
 Açell, ce 'n trîndavie petreçe timpul sæû;
 260. Cæ 'n época de fatæ, cînd se 'ntree toîi junii,
 A fi ostenni lui Ștefan a birui în lupte,
 Și-a alungá vræșmasii cu sute și cu miî,
 E vrédnic de osîndæ açell, ce e fugariû
 De táberî și de arme, de slava vitejieî,

265. E vrédnic de osîndæ acell, care culeadæ
Pe-ascuns în mîedû de noapte cu sila a ræpi
Copilla unûi tatæ viteadû si onorat,
Deprins la bætælie, deprins, ca sæ invingæ
Ai lærii si ai nôstri vræsmaši færæ de nûmær;
270. E vrédnic de osîndæ acell, æe-aû îndræsni
Sumelû, ca sæ rædicæ ûæ armæ de ræsbel
Cætræ arcaši nôstri, æe-asudæ pe'ntru læræ!

Victória.

- Pærinî alesî în públic! ca sæ pædîti dreptatea,
La voi trébuie orî cine sæ spuie adevær.
275. Si catæ adeværul, de vreî a-l ascultá:
Cæ singuræ cû mérit osîndæ si pedeapsæ,
Si nime altul, nime cu dreptul nu se poate
Sæ fæ sub urgie pe'ntru grësala mea;
Cæci cû în faia voastræ mã jur, cæ minte ell,
280. Nu spune adeværul, nu mã ræpit cu sila,
Ci singuræ cu dînsul am fost fugit de voe,
Si singuræ dar mérit osîndæ a primî.

Gligoræa.

O! fîicæ de durere, sæ piei din ocîi mei!

Telîa (în sine).

Nebuna! aiureadæ, ca si-aû esit din minte.

All doile pæryariû (în parte).

285. Se vede, cæ iubeşce cu focul tinereîi,
Cum scîi, ca sæ iubeascæ Rumincoale la noi.

Mihul.

- Sæ n'o credî, Pærcælabæ! o vedî, cæ s'aû uimit;
De spaimæ saû de milæ Victória ascunde
Urmarea mea si sila, æe i-am fæcut sæ fugæ.
290. Væ spun încæ ûæ datæ curatul adevær:
Cæ cû sint vinovatul, asupra-mî piæe dar'
A legilor asprime, asupra-mî sæ-sî ræsbune
Acæll, care nu simte a drægosti putere,
Acæll care nu scie, cæ ínimele-ades'
295. De'n firea lor minate usor usor s'apri
De sintul foc, æe este a drægosti fæclie,
Si care tot de-a una supune, mistuesce
Resonul si puterea din æell mã restrîns om

Gligoræa.

Cîemat este, ca prædicî sæ îiæ 'n tribunal?

Șoltudul.

300. Străjeri! de-aiți luați-l și duceli-l în padă
La Hætmannul celi mare în tábæra Sučevei,
Sæ-l dea în garnisoanæ la una de'n cætæti,
Sæ-l númeræ în oaste.

Victóriaia.

Pærinti! dar' nu e drept...

Gligoræca.

Și mai cutedi tu încæ, copill færæ de lege?!
Teliða (în sine).

305. Sermannæ! se 'nlelege, c'au nebunit cum trébuie,
Așa este femeea... noi toate-ășii sintem,
Sæ piérdem și rusinea, decite ori iubin!

Întiul pærgariu.

Sæ mergi, sæ mergi bæiete, cæci timpul toate stergæ,
Sæ mergi færæ cærtire, sæ te deprindi la arme.

Mihul.

310. Mæ plec, pærinti, și tie, Victória, fii jur,
Cæ braiele æcæstea sãu foarte încurind
Vor face, sæ te merit, sæ fii a mea soie,
Sãu tot braiele-æcæstea vor stergæ de'n vieaie,
Pe-un om, cæ nu voesce, de tine despærlit

315. Sæ mai træeasce 'n lume.

Victóriaia.

Fereasce Dumneðu!

Sæna V.

Șoltudul, pærgarii, Gligoræca, Victória, Teliða.

All doile pærgariu.

Prevæd, cæ 'n grabæ Mihul va da frumoase probe,
Cæci sãmænæ, sæ aibæ uce inimæ mæreaie,
Curagû și bærbætie de un Rumîn viteadû.

Șoltudul.

Așã-mi pare și mie, așã prevæd și eu!

Victóriaia (în sine).

320. Dacæ prevæd ei ast feliu, de cæ il osindiræ?

Gligoræca.

Ajungæ mai næinte, a da ast feliu de probe,
Ajungæ, sæ asude pe cimpul de ræsbel,
Sæ 'nfrunte faie 'n faie mæcar' cii-va vræsmași,
Sæ-și dee piæpt cu moartea, și singele sæ-i curgæ

325. Pæræū, ea sæ cæstige mai multe rænni de-onoare,
De care toți viteji se væd împoțobii,
Și 'n urmæ sæ cuteđe la însotire ell!

Soltuđul.

- De ačeastæ socotinłæ sintem și noi cu toți,
Cæci, vai! de țara, unde fečorii sînt molătiči,
330. Dedați la desfrinare, fricoși, afemeați.

Gligorčea.

- Și vai! de neamul nostru, cînd fetele la noi,
Pierđînd a lor ambiții, cærăpter de Rumińce,
Ar fi înamorate de trîndavi și de léneși;
De tineri, če în țaræ ei alta nu produc,
335. Decit se pæuneađæ, și mindri, și deșertī,
Pæpușa lor čea seacæ iuhese numai în lume.

All doile pærgariū.

- În cîtæ vreme leđea va ostadi miseii,
Și numele tot úsfeliū pe fiče vor iubi,
Tot asfeliū ca și astæ-di în elle vor sædi
340. Virtutea, aintemintul, amorul cætræ țaræ;
Moldova va fi stearpæ, scæpatæ de molătiči.

Soltuđul.

- Noi stæm aici în pæce, cu totul am uitat
Pe Mæteiasū Corvinul și ungurimea lui,
Cînd poate în minutul, če ne-afłæm acuma
345. Ai noștri oștenni hârniči se luptæ cu vræșmași.

All doile pærgariū.

- Deprinși sintem, Soltuđe, cu luptæ și ræsbel,
Precum oștennai noștri sæ 'nvingæ sint deprinși;
Cæci mica noastræ țaræ e mare 'n bætalie,
Și 'nvinge tot de-a una pre împærați și ređi.
(S'aud loviturile clópotului četælii.)

Toți.

350. Če 'nsæmneađæ oare all clópotului súnat?

Soltuđul.

- Și clópotul ræsuna, și-un vúet par' c'aud!

Sčena VI.

Soltuđul, pærgariū, Gligorčea, Victóricæ, Telița, stræjeriū.

Un stræjeriū.

Fugiți, haideți la munte, cæci Únguri ne caleæ
Ca frunđa și ca earba de mulți și færæ númæri!

Șoltuđul.

De unde astœ veste?

Stræjeriũ.

Pe Mihul noi ducînd,

355. Abiã la stejerie eram apropiatĩ,
Cînd luncele Moldovei le-am aũdit cu toții,
Cœ clocotiaũ de oameni, de carœ si de arme.
Haideți pœrinți de-aiciã!

Victóriaia.

Dar' Mihul unde este?

Un stræjeriũ.

La clópot, îi la clópot, ell singur e în turn.

Toți stræjeriũ.

360. Dar' œe piêrdeți prilejul? veniți, sœ ne scœpœm!
(rœsúneteale clópotului s'adaug.)

Un stræjeriũ.

Tœrdiũ, nu 'ncap acuma mijloace de scœpare!

Șoltuđul.

O! timp all tinereței, ah! unde esœi acuma?
Ca earœ-si bratul nostru, secat si amortit,
Sœ-l întœresci la luptœ, si 'n luptœ sœ murim!

Intiũl pœrgariũ.

365. Sintem piêrduti, Șoltuđe! haideți, esiti de-aiciã!

All doile pœrgariũ.

Asã viteadul rege, eroul acest mare,
Sœ meargœ la Suceavœ, vedeți, n'aũ cutedat.
La noi ell se abate încredîntat prea bine,
Cœ numai salti bœtriniũ, femeile si prunci',

370. Sintem rœmasi în Baiea.

Toți.

Haideți, haideți la munte!

Șoltuđul.

Trœmis'ati, sœ dea limbœ la tábœrœ bæeti?

Un stræjeriũ.

S'aũ dus cu repejune de mult unul de'n noi
De-a dreptul peste cólnic si trœbuie s'ajungœ
În cîte-va minute cu vestea la Suceavœ;

375. Dar' pi' sœ ne sosascœ, pœrinți! vr'un ajutoriũ,
Va fi tœrdiũ si trœbuie, ah! trœbuie sœ fugim!

Șoltuđul.

Haideți, haideți cu toții! sœ ne scœpœm la munte!

Victóriaia.

Stræjeri! vœ rog, pe Mihul, dacœ puteți, scœpați-l.

Scena VII.

Soltudul, pærgarif, Gligorċea, Victóriaea, Telita, stræjeri,
Bætrîni, femeî, copii.

Un glas.

Vræsmaîi ne'npresoaræ, tot tîrgul l'aũ cuprins!

Alt glas.

380. Sintem pierduî cu toîi!

Alt glas.

Nædejdea s'a trecut!

Gligorċea.

Copilla mea!

Maî multe glåsuri.

Tærdiũ, tærdiũ de-acuma!

Sintem cæleatî de Unguri!

Victóriaea.

Sintem pierduî, pærinte!

Alt glas.

Ûæ luptæ uricasæ aũ fost acum' la turn.

Victóriaea.

Şi Mihul unde este?

Alt glas.

O! ell aũ stræbætat

385. Pæretele de Unguri, præcum stræbate-un fûlger

Şi spîntecæ pe cæriuri a norilor desime.

Victóriaea.

Şi unde-i oare-acuma. Oh! spûneî-mî, væ rog!

Nu-i nime, sæ vorbeascæ?

Glåsuri mestecate.

Niċi unul noi nu şcim!

Alt glas.

Acum fieşċe-care de capul sæũ gîndeşċe,

390. Cînd moartea şî robîca o vede cîar in faċæ.

Victóriaea.

Îi mort sæũ rob ell poate, şî eũ îneæ træesc?

Aibî milæ, Doamne sînte! de mine şî de ell!

(S'aud dobe şî trîmbîfe, publicul s'adâuge.)

Soltudul.

Oh! eatæ, fraîi! vræsmaîi stræbat acum aiċia!

All doile pærgariū.

Pærinī! de cit la Ūnguri, in lanțele robiei,

305. Departe de Moldova, departe sœ træsesc,

Mai bine, mult mai bine eū moartea o doresc!

(Ūngurii stræbat scœna, ocolesc prinsonerii, mŭsica esecuteadœ marsŭ magiær.)

Cortica cade.

Actul II.

Sœna I.

(Prinsoneri, între cariū Gligorœa si Victória, Sentinellele, strigœ pærola privegiærii).

Întîiul prinsonerîi.

De-acum sperința noastră se stinge cu robiea.

Femei și prunci cu toții în țara ungurească

Înciși în vr' ūcœ cœtate, munciū de-acesti tiranni,

400. Departe de Moldova, departe vom peri.

All doilea prinsonerîi.

Aū fost de cœviintœ, sœ ne scœpœm la munte,

Îndatœ cum pornise de-aici pærcœlabul

La tãbœra Sucevei cu steagul de arcasi;

Cœci tirgul ni rœmase lipsit de ajutoriū.

403. Si numai are cine vræsmași sœ alunge!

Gligorœa.

Am fi scœpat prea lesne, de nu credeam în rege,

Cœ-i mult mai brav, mai mindru, mai nobil si eroū,

Decit sœ se abatœ de'n calle la un tirg

Pustiū, desert cu totul de oaste si de arme.

Întîiul prinsonerîi.

410. Adŭce-vi-ți a minte, cœ eū v'am spus adese

De Ūnguri, cœ sint foarte vicleni, amægitori,

Si tocmai de aceea in' prip' aū trebuie

Sœ desertaem tot tirgul, spre munte sœ ne tragem.

Pælœnei, pælœnei sœ pŭnem în dreapta si în stinga,

415. Cum am aflat pe rege, de'n Romann c'aū pornit,

Cœci Ūngurii aū pismœ, aū urœ pre Rumini.

Si scœim, œe pat ai nostri, cînd aū nenoroçirea,

Sœ cadœ vre ūcœ datœ la dînsii în robie.

All doile prinsoneriü.

Aśá súfær śi fraiü de dincolo de muni:

420. În loc ca niśe oaspeü, veniü între Rumîni,
 Sæ aibæ ungurimea üæ drågeste spre dîñiü,
 De'n contra pin' la unul hrænesc în súflet uræ,
 Precum hrænesc mindrîea cu totul sîngular
 În neamul æcest foarte fælos śi eguist;
 425. De-æcea trebui'au, sæ ne scæpæm la munte,
 Sæ n'asæptæm s'ajungæ vræşmaşii pin' la noi.

Întiül prinsoneriü.

Śi mai ales cînd Baïea erá fær' de arcaş,
 Śi cînd sciam cu totiü, cæ regele-i viteadü.

Victória.

Dar' asta-i vitejie! śi nu e micşurare

430. De'n partea unui rege, ca Mæteiasü Corvinul,
 Sæ-şi puïæ toatæ sîla, sæ birucascæ ell
 Niśe bætrîni de vîrslæ, niśe femeï ca noi,
 Śi niśe prunçi de tîta?

All doile prinsoneriü.

Aśá e, ætætanæl

Însæ se scie bine, cæ 'n lung prea adose

435. La çei mari micşurarea se eartæ mai uşor,
 Decit precum se eartæ la çei, çe sînt mai mici.

Victória.

Se eartæ de curtenii dedaü, ca sæ minţascæ,
 Dedaü în slugærie, deprîni în lingusire,
 Sæ 'nsele, sæ corumpæ pe-ai lor stæpîni:ori;

440. Cæçi ast felü e talentul la çei fær' de talent.

Gligorçea.

Cînd çine-va dræguïæ ajunge a fi mare,
 Greşelile s'acópær de-a slaveï strælucire;
 Uşor s'ascund de public, uşor se mistuesc
 Sub færmecul, sub lustrul unui deşert ræşfaü,

445. Śi greu se pot cunoaşce de gloatele negioabe,
 Cæçi gloatele, ca gloate, sînt tot de-a una oarbe.

Victória.

Oh! gloatele! tætuæ, de gloate nu-ü vorbesc,
 Cînd sciu, cæ ori ço fapte se júdecæ pe dos,
 Cînd binele se crede de ræul çell mai mare,

450. Śi ræul, de'n potrivæ, ca bine se priveşce,
 Cînd albul li se pare, cæ-i negru 'n çcii lor,
 Śi negrul li se pare curat strælucitoriü

Ca 'n tærie; cum ïi-asū vorbí, tæluçæ,
De-açeale mónstrurí oarbe şi véçnic rætæçite?

All doile prinsoneriü.

455. Tærdiü gloatele-mí pare vor încetá de-a fi
Tot oarbe, cum sînt elle.

Gligorçea.

Aşá prevæd şí eü.

(un sgómot s'aude 'n crişmæ.)

Întiül prinsoneriü.

Cu cîtæ ne'ngrijire cætannele sæ 'nbatæ.

All doile prinsoneriü.

Se vede, ca all lor røge de Stefann neçi gîndeşce.

Întiül prinsoneriü.

Se bídue 'n multime şí 'n eroismul sæü.

All doile prinsoneriü.

460. Aü ocolit tot tîrgul cu strajæ de ostaşi,
Ca nu cum-va aí noştri sæ scape la Suceavæ,
Sæ duçæ vre üæ şcîre lui Sendrea şí Domniei.

Gligorçea.

Stræjerii sæ træeasçæ, cæçi şcîrea s'au trimis,
Şí trébuie sæ fiç la tábærcæ acum.

Întiül prinsoneriü.

465. Prepun, cæ poate-acumá arcaşii sînt aproape,
Şí Stefann cu lænceriü, seimennii şí plæçii.

Gligorçea.

Şí eü prepun tot ast felü.

Prinsoneriü.

Aşá prepúnem toti.

All doile prinsoneriü.

Îmí pare, cæ pre Stefann il væd, cum nævæleşce
Întocmai ca şí leul de sùrie aprins,

470. Întocmai ca un trásnet, çe fúlgeræ de'n nori,
Întocmai ca un gëniü venit de'n alte rëgiü.

Victória.

Şí mie mi se pare, c'aud, cæ vædü pre Mihul
Încunçurînd vræsmášii cu çete de voiniçi,
Şí tîrgul, cæ sæ 'nçinge de-aí noştri împregur,

475. Precum çeriül adese de-un curcubæü se 'nçinge,
Precum este pæmîntul încîns de oceanne,
Precum cite üæ datæ în lunele fierbînti
Privim luna încînsæ de-un mîndru tærcælann.

Gligorċea.

- Amar si vai de Unguri! de-l vor atia ni nostri
 480. In starea lor de fată turbati de bucură,
 Cu toate vitejia, cu tot numărul lor
 Nicī unul nu rămīno!

Toi prinsoneri.

S'ajute Dumnezeu!

Intiul prinsoneriu.

Inċet, să nu v'audă cântănele de pădă!

All doile prinsoneriu.

- Eū cred, cum că sī Mihul, cum aū scăpat, îndată
 485. Va fi sburat de-a droptul la tăbăcă întins,
 Cum sboară ūă săgeată de'n arcu încordat.

Intiul prinsoneriu.

De această neċi încapă, s'avem vr'ūă îndoa!

Victoria

- Cînd Domnul, cē în luptă l'aū întărit atita,
 Să 'nfrunte numărōsii vrăsmăsi, cē-l ocoliaū,
 490. Să treacă pe'ntră dînsii ca vulturul în sbor:
 Cînd Deul acell mare l'a fi crutat tot ast feliū,
 La fi umbrit de'n cēriuri, să scape fără ranne,
 Să poată car' în luptă măcuca învîrti:
 Atuncī eū dela Mihul scăparea imi aştept;
 495. Atuncī sī voi cu toii s'aveți în ell nădejde,
 Căci mult poate să facă, vointă cine arc.

Gligorċea.

- Se poate, se prea poate, dar' este de mirat,
 De unde să se vadă la ell aśă curagū.
 Băiat fără 'nċercare, un june cu sfiacă,
 500. Să 'nfrunte, să răsbată păretele de Unguri,
 Să scape în putere dintre atîtia înși,
 În tocmă cum ūă dată scăpă sī fraiit tōi!

Victoria.

Eū l'am scīut, părinte, că are sūslet mare.
 Ii trebuiă prilejul, s'arete cine este!

Gligorċea.

505. Puteai însă, drăguț, să te-amăgeșci ușor.
 Amorul, spun poeții, c'aū fost și este orb,
 C'adese se însălcă aceli, cē se încină
 Acestuī prune sburdătic și foarte năstărnice.

Victoria.

- Să spuț, cē li placă smintilit de poeți,
 510. Și creadă toate lumea în visurile lor:

Dar' eũ voũ crede numã a înimei dictare,
 Cãci înimele noastre în veçi nu ne înșalã;
 Pe'ntru cã omul are presimțemint ascuns,
 Șî-acẽll cã-l cultiveadã, nu-l lîne adormit,
 515. Prevede tot de-a una șî binele șî rãul.

Întiul prinsoneriũ.

Tãcere! eatã piãta de toarte lumineadã,
 Șî par' cã cãpitennii de Ūngurĩ vin aiciã.

(Prinsonerii se retrag, sentinellele pe rînd strigã pãrola privegierii.)

Scena II.

Niclas Banfi, Iãnușũ de Daroĩ, Bèrendell, ostași.

(Doi tortãri lumineadã.)

Niclas Banfi.

Șoltudul șî pãrgariũ se afl' aici în turn,
 520. Înciși, cum meriteadã asemene mișei.

Iãnușũ de Daroĩ.

Dar' este cu putinã sã nu scoãtem ũe vorbã,
 Ūcã dare de lumincã sã nu putem descoase
 În interesul nostru dela nișcã moșnegi?

Niclas Banfi.

Sint foarte îndãrãcniçi. N'aratã ei nimic'.

Iãnușũ de Daroĩ.

525. Se poate cãr ei înși-și, nimicã sã nu șciã.

Berendell.

Șoltudul înșã șciã, cãci postul, cã ocupã
 Îl facã sã cunoascã, de se înpacã toți,
 Șî țara, șî oștennii cu Stefann la guvern,
 Șî cã gãtire este în tãbãra Suçevei.

Niclas Banfi.

530. Șoltudul nu voșcã nimicã sã ni-arete.

Iãnușũ de Daroĩ.

Cu șur sã-l corumpem.

Niclas Banfi.

Cu șur am cãreat.

Moșneagul înșã are un sũflet impietrit,
 Își bate joc de mine cu un disprețũ s'aratã.

Berendell.

Cu dînsul nu faciã treabã cu șur șî momelle,
 535. Cãci șciți, cã Moldovennii sint pũrure nãlîngi,
 Șî nu se vind la nime pe banni șî juruințe.

Nu aũ c̄ercat d̄ædárnic adese ori aĩ v̄ostri,
Nu aũ c̄ercat d̄ædárnic s̄i Lesiĩ s̄i c̄iar Turc̄iĩ,
Sæ-i cumpere cu áur, sæ-i poatæ mitui!

Niclas Banfi.

540. Asá! dar' c̄e mijloac̄e erá, ca sæ c̄ercæm?

Berendell.

Cu ræul, cu 'ngrod̄irea mai lesne puteti scoate
Secretul dintr'un s̄uflet int̄ælenit ca peatra!
Amerintãti cu moarte pe imbiĩ lui nepoĩ.

Niclas Banfi.

Esci foarte gibaçi, frate! esci vr̄ednic a domni.

Berendell.

545. Nu merit compleminte.

Daroi.

Ac̄easta-i adev̄erul!

Niclas Banfi.

Prea naltul nostru rege voc̄eã în persoan̄e,
Sæ c̄ercetede însu-si pe-acest Soltudũ næting.

Daroi.

Înnalta sa m̄erime pre un prinsoneriũ?

Berendell.

O! regele proieptul l'aũ aprobat îndatæ.

Daroi.

550. Dar' dacæ si lui însu-si va cuteã Soltudul,
Sæ nu-i m̄erturiseascæ curatul adev̄er,
S̄i vorbe musc̄etoarie sæ mai rostescæ ear'?

Niclas Banfi.

Atunci va pierde capul aici în piafa asta,
Privind intiũ sfers̄itul nepoĩilor, c̄e-i are.

555. Ostași descideți ușa și scoateți-l de'n turn!

(ostennii și un tortariũ intræ în turn.)

Daroi.

Ac̄estea-s c̄eremónii deșerte, de prisos!
Aũ nu avem noi oaste destull de numæroascæ?
Mai poate oare Stefann, sæ ni însufle fricæ,
Cu deçe miĩ de oameni fricosi și obosiĩ?

560. Cînd noi avem aiciã la patruzeci de miĩ,
Voinici aleși ca unul, în stare sæ învingæ
Ușor într'ũæ clipealæ armatele lui Stefann?
Noi alt felũ de putérnici vr̄esmasi am biruit!

Niclas Banfi.

Dar' Stefann îi vr̄esmasul ac̄ell mai sugubætũ.

Scena III.

Ţei mai de næinte, Šoltuđul, urmat de oštenni.

Niclas Banfi.

565. Mai bine-ı la 'neisoare, decıt ın libertate?

Šoltuđul.

Asėmene 'ntrebare rėspuns nu meriteadė.

Berendell.

Se vede, cumcė tėtusi te afli rėtėcıt?

Šoltuđul.

Ašá vėd rėtėcıtii pe ći, ći nu-s ca eı!

Berendell.

Sumetũ ešci la rėspũnsuri.

Šoltuđul.

Nu šciũ, ći-ı linguširea.

Niclas Banfi.

570. Ascultė-mė, Šoltuđe, ćiar ređele te ćiere,

Sė-ıi facė ıntrebare ın unele privinte.

De-aceea sə-ıi ıai sama, a spune tot, ći šcii,

A spune adevėrul, nimic a nu ascunde,

Ši vorbele sə-ıi fie cu totul mėsurate,

570. Ca nu cum-va cu capul grešala sə plėtėsci.

Šoltuđul.

Ši ći nėdėjduescė, sə afle oare ell?

Berendell.

De este, cum spun altii, cė țara nu mai poate

Sė sũfėrė pre Ștefan la scėunul Domniei,

Cė tolı dorese, sə scape de tirėnnia lui.

Niclas Banfi.

580. Noi šcim, cė Moldovennii nići de la Domnii lor

Nu sũfėr despotismul, nu sũfėr tirėnnia.

Ši Ștefan, care 'n faptė ıi un despot de frunte,

Nu poate bine 'n țarė sə fie ši privat.

Šoltuđul.

De-ar fi ın țara noastrė tot ășfelii de despoi,

585. De-ar fi Domnii Moldovei tot ăștelii ca ši Ștefan,

Sė aıbė, ca ši dınsul durere pe'ntru țarė,

Sė aıbė, ca ši dınsul un sũflet pėrintesc:

Atuncı urmašii noštri ferice vor trėi!

Niclas Banfi.

Sė-mı spuı mėcar, Šoltuđe, ca ći nũmėr de oaste

590. Se afłe concentratė ın țabėra Sucevei?

Šoltuđul.

Atita, cõtæ poate sæ 'nvingæ pre vræsmaši.

Iánušü de Daroši.

Te 'nšeli, dacæ pæstređi inc' asémene pæreri.

Šoltuđul.

Eü cred de'n improtivæ, cæ alii se inšalæ.

Berendell.

De'n vorbele ačestea se poate íntelege,

595. Cæ cúgeši, cum cæ Stefann va fi invingætoriü.

Šoltuđul.

Ašá imi pare mie, ašá nædæjduesc.

Niclas Banfi.

Nædejdea ši fireascæ la oamenii de'n lume,

Dar' dese ori inšalæ.

Šoltuđul.

Ašá-mi pare ši mie;

Tot ast felü væ pot dice ši eü, cæ væ 'nšelaši.

Niclas Banfi.

600. Cînd fapta-i implinitæ, nu 'ncap inšelæcuni,
Cæci eata țara voastræ de noi este cuprinsæ;
Ši 'n viitoriü Moldova, sæ šei, cæ nu ræmine
Espusæ întimplerii, ašá precum aü fost
În stare, s'o cuprindæ ori care de'n vecini.

605. De-acum sub sêptrul nostru, de rege alinatæ,
Moldova tot de-a una va fi în sigurintæ,
De toi ræsceptuitæ sub tronul unguresc.

Iánušü de Daroši.

Ši voi cu toi în ticnæ ferice veli traci.

Šoltuđul.

Dac' ali cuprins voi Baica, un tirg færcæ de arme,

610. Væ pare, toatæ țara cæ ali supus'o vouæ,
Væ pare, cæ pre Stefann de acum l'ali invins?

Daroši.

Ašá ni pare noüæ, ašá nædæjduim.

Šoltuđul.

Jæ Lind astæ orbire, ræ'ntreb încæ un lucru:
Primí-veli dela mine un svat de bætrinele?

Daroši.

615. De'n cuvintæ numai, mošnoģe, sæ nu-ti eši!
Sæ nu ni špuí ear' visuri, sæ numai aiuredi;
Sæ šei, cum cæ Moldova ši țaræ ungurescæ,
Ši ast felü o sæ fie pin' la sfirsitul lumii.

Soltudul.

Cu totul de'n protivæ! mindrîea voastræ cîar
620. Mæ 'nduplecæ a crede, cæ s'a vedó curînd
Ungária cædutat sub ùæ stræinæ casæ,
Sub ùæ stræinæ cîrmæ!

Iánuşî de Daroîi.

Ia-îi sama la cuvînte!

Niclas Banf.

Læsati-l s'aîurede, sæ creadæ 'n nælucîri!

Daroîi.

Dar' trébuie cætræ rege sæ-sî iae ell mæsuri,
625. De mai doreşce încæ, sæ fie în vieatæ.

Niclas Banf.

O! regele, sumeliî ori cînd îi pedepsêce,
Si trébuî, sæ-îi iaî sama, a spune adevær
Cu fruntea umilitæ, supus si prea plecat,
De vreî sæ nu-îi pierdi capul, de vreî sæ-îi scapi nepoîii!

Soltudul.

630. O! cêriule! nepoîii! dar' ei ce væ greşiræ?

Niclas Banf.

Voesçi si tælmæcîre, cînd şcii, cæ poti scæpá
Pre dînsii si pre tine cu'n singurell cuvînt?

Soltudul.

Cunosc, cæ îndurarea lui Dumnedu e mare,
De sufere cu dille asémene fiintæ.

(un pagû.)

Pagut.

635. Mærirea sa aşteptæ, sæ-i dúceti cîar acum
Pre-acell, care fusese Soltudû în acest tîrg!

Niclas Banf.

Innalta sa poruncæ acum se împlinesce.
Soltudule! urmeadæ! Hotnoçi luaîi a minte!

Sçena IV.

Iánuşî de Daroîi, Berendell.

Berendell.

Moşneagul a sæ moaræ, acæasta o prevæd.

Daroîi.

640. De-ar peri îi Stefann, precum nædæjduim,
S'ajunçi ùæ datæ frate pe scáunul Moldovei!

Berendell.

Mæ tøm insæ de rege, c'a preferá pre Petru.

Daroi.

Cu Iánuşú si cu Nielas cînd ast fellú eşci legat,
Sæ nu aibi ingrişire, cæ nu vei isbuti.

Berendell.

645. Mai fost'aũ vre ũæ vorbæ cu regele de mine?

Daroi.

Aũ fost særcæ 'ndoealæ; cæci clar regele insu-ai
Ræmase in uimiro de plannul, æe ai dat,
Şi tofi æfi ostiril cu calle l'aũ gæsit,
Incit mine la diũæ vom ocolí Suceava.

650. Si vat de Moldovenui, æe ni vor sta in calle.

Berendell.

Dar' trébuie pre Stefann, sæ-l prîndem negreşit;
Cæci, dacæ ell cu diile ai-acum va mai scæpá,
S'aũ dus proeptul nostru, ca visul se va sterge,
Şi regele atuncia nu-si va vedé 'nplinite
655. Dorinta ræsbunærii si plánnurile lui.

Cînd astæ-di toatæ lumea privesce cætræ voi,
Credînd, c'all vostru rege va æi sæ pedepseascæ
Pre æell, æe cutedase, cu arinole in minæ
Sæ calce tot Ardealul, sæ prade pre Secui,

660. Sæ sfarme la Cilia pre æei æe-o apærá,
Sæ sfarme si pe Hroiot cu ostile de Unguri,
Sæ-si mæsure puterea, cuprinsæ de'nginfare,
Un domnişor ca dişul æu Mæteşu Corvin.

Daroi.

Sint de prisos ææstea, cînd foarte bine æcii,
665. Cæ Stefann numai scæpæ de'n cursa, unde este.

Berendell.

Ar fi si ũæ ruşine, ũæ mare injosire
Şi regelul si voaũæ, de-ar puté scæpá
C'ũæ oaste de strînsuræ, c'un númer foarte mic—
Incis intr'ũæ æetate, ingustæ ruinatæ,

670. Cum æcili, cæ e æetatea æeá dela Suceavæ,
Slæbitæ de vecime, da vremi si da ræsbel,
Lipsitæ de tærie si lesne de cuprina,

Aũ nu-ti aduçi a minte, cæ regele ori unde:
In curte si in oaste, si între stræini adese,

675. Se læudá, cæ Stefann aũ fost all sæu væsal,
Şi c'all Moldovei scæun fi are dela ell?

Utat'at, æe ni diæ si nouæ si ostiri,

- Cînd am trecut Oitūdul în astœalaltœ parte,
 Cœ nu se va întoarœe, de cît cu Stefann mort?
 680. Sî voi toti ġeneralii îndatœ aîi jurat:
 Sœ fîcœ împlinitœ înnalta sa vointœ:
 Sœ moarœ Stefann Vodœ!

Daroi.

Ei bine! ġîndesœi oare,
 Cœ nu se împlinesœe all nostru jurœmint?
 (un pagû urmat de un tortariû)

Pagul.

Mœrirea sa v'asœceptœ la svat pe amîndoi!

Daroi.

685. Sî œe urmeadœ oare, ca svatul sœ urmede?

Pagul.

Aœeastœ întrebare întrece, ġenerale,
 De sfera mœrgînitœ a unui simplu pagû.
 Eû nu sœiû a vœ spune, decît cœ este svat.

Berendell.

Se vede cœ Soltudul aû spus tot adeverul?

Pagul.

690. Soltudul de'n protivœ aû miniat pre reġe,
 Încit s'aû dat poruncœ, sœ fîcœ omorit,
 Cu amîndoi nepoiû în œeii tuturor.

Berendell.

O prevedeam aœasta, si-mî pare foarte bine,
 Cœœi meritœ fîresœe, obrâsnicul sœ pearœ.

695. Acum priœep sî svatul, la œe e convocat.

Daroi.

Se vede, cœ vr'œe veste s'aû prins de unde-va?

Berendell.

Ba nu cred, dar' Soltudul pre'n vorbe îdrœsnetœ
 Aû pus la îndoelœ pre reġe de isbindœ,
 Sî vre, sœ consultœe cu ġeneralii sœi.

Daroi.

700. Sœ mœrġem dar' îngrabœ sœ nu fim aœteptai!

Berendell.

Haidei! nu uitœ însœ, cœ Petru trebuesœe
 Gonit de lingœ reġe c'œe oarœ mai nœinte,
 Ca nu œum-va în urmœ sœ fîcœ prea tœrdiû.

Daroi.

- Mœ œeii, cœ eû la curte mœ búcur de fœvor,
 705. Cœ reġele m'ascultœ mai mult decît pre alii;
 Încit noi împreunœ, uniîi cu Niclas Banfi,

- Putem priface toate asá, precum voim,
 Și-apoi, regele n'are pre altul credincoș
 De năcunea rumînă, să-l puică Domn Moldovei,
710. Căci de'n străini pe scăun nu pot, ea să se urce.
 Nu-î sufăr. Moldovennii acești ambicioși;
 Năcunelitatea o țin ca legea lor.
 Și regele prevede, că pină cînd Moldova
 Și Țara Romînească, unite împreună,
715. N'or fi sub ascultarea coroanei ungureșei,
 Nu pot avé credință nici în Trănsilvănenni;
 Pe'ntru că tot de-a una ei aū în principate
 Un sprîjin, ūe nădejde, mătării de visare.
 Că pot să se unească în viitoriu cînd-va.
720. Să surpe cîar regea, fercască Dumneđeu!
 De-ăceea să fii sigur, că ești Domnul Moldovei.

Herendell.

Lucrați! și împreună vom împurta țolozul.

Scena V.

Mihul, Dinga.

(Ūe ceată de plăeși se dăreșcă în întunericul uliței, sentinellele dormitează.)

Mihul.

Opriti-vă aici în ulița această!

Pădii înșă tăcere, să nu vă simtă nime,

725. Și numai cînd strigarea în corn veți auzi,
 Să dați năvală 'ndata.

Dinga.

Încet să năintăm!

Mihul.

Cînd asū puté, să aflu prinsonul, unde este,

Unde se țin părgarii, Șoltudul și Gligorăca,

Și unde este prinsă Victória acum?

Dinga.

730. Se vede par'că 'n piață lučind dare de foc.

Mihul.

Asă, coló vrăsmășii în linișce visadă.

Dinga.

Asă să-î afe moartea acufundați în somp!

Mihul.

Dar' ce sgomot s'aude măi încoló în fund?

Dinga.

Cætannele se 'n butæ, ea si in tara lor.

Mihul.

735. Beliea lor ajutæ la plännurile noastre,
Precum ne-ascunde noaptea de stræji si sentinelle;
Cæci alt feliu se 'ntelegæ, cæ n'am fi isbutit.
Sæ curætim stræjerii, cili am întimpinat,
Si fæcæ sæ ne simtæ, aicia sæ stræbátom!

Dinga.

740. Norocul ne ajutæ, amorul te 'ntæresce.
Cæci alt feliu de robie n'ai fi putut scæpã.
N'ai fi putut învinge vræsmasii furiosi.

Mihul.

C'utæ di mai innæinte, Pærgarii si Soltudul
Numindu-mæ de lénesu, m'au osindit la témniie;

745. Aveau însæ resoane în hotærirea lor.
Cunosc, cæ au fost dreaptæ si 'n væci eu nu cirtesc.
Dar' earæ-si amar vine, cind siferi uæ lovire,
Si cind acea lovire te vætæmæ la cinste.
Ti-aducæ îngosire, te muscæ eu dispreiã
750. De fãcæ eu fiinta, ce o iubeşci eu foe...
De-aceea nu pot crede, mai mult sæ mæ iubeascæ,
Victóriaia din suflet cü-acæa-si tinereatæ,
Cu tot acea cælduræ, cu tot acell amor,
Cu tot acea simtire, precum o şciu c'au fost.

755. Decind ea audise osinda mea rostitæ,
Decind imi puse patæ, cæ sint povoaræ 'n taræ.
Cæ afar neçi uæ isbindæ sub steåguri n'am fæcut.
Victóriaia mæ crede de un misell fricos,
Si sigur cæ nu poate mai mult sæ mæ iubeascæ,
760. Incit nu voiã dá prube, cæ meritedu de dina,
Si focul bærbætiei cæ arde 'n pieptul micu!

Dinga.

Au doar' socoli tu, frate, cæ ea n'au audit
Brævura, ce-ai fæcut'o, cind te-au cuprins vræsmasii,
Cind ai ræspins cu braiul pæretele de Unguri,

765. Si ai scæpat de-acia læsind in urmæ morii?

Mihul.

De unde sæ audæ?

Dinga.

Fii sigur, c'au aflat.

Mihul.

Dar' n'au avut de unde, cæci singur numai singur

La turn sunam în clópot, cînd nævæliaû vræšmašii
Ca un potop asupræ-mî, aprinšî šî furiošî...

770. Šî-apoi'en cîar sæ šcîæ, æe-mî poate ajutá,
Cînd ea šî toîi aî noštri se aflæ în robie?

Dinga.

Curînd ajunŕe Stefann šî Halmannul æell Mare,
Curînd šî 'n curînd foarte cu toîi slóbođî vor fi.

Mihul.

- De-am scæpá pe-aceia, cîti sînt aiciã prinšî,
775. Atunçi læræ 'ndoealæ mai pot avé nædejde,
A îndræsni mai earæ la sîca lui Gligoræa;
Altmintrele ðædárniçi ori care mîngæicæri,
Cæci véenie pe'ntru dînsa ašû fi un om cæđut!

Dinga.

- Ašlept cu neræbdare pre Stefann, sæ sosasæ,
780. S'aud búcumul nostru, cæ earæ-šî mai ræsuna.

Mihul.

Ðærese lumina-mî pare.

Dinga.

Sînt Ungurî negrešit.

Mihul.

Sæ ne ascúndem, frate, šî æe-i pîndim, æe fae.

Scæna VI.

Niclas Banfi, Iánušû de Daróli, Berendell, Stefann' Bátori,
Šoltuđul, Páçniçi, Tórtari.

(În úlîcæ se ivæc prinsonerii, sentinellele repeteaðæ pærola.)

Stefann Bátori.

- Gætošæ-te, mošneŕe, ca sæ întîmpini moartea!
Nu mériŕi, sæ gusti mila putérnicului reŕe,
785. Pre care tot de-a una pæstređe-l Dumneđu!

Toîi.

Pæstređe-l Dumneđu! pæstređe-l dar' în veçi!

Bátori.

Ostaši în rînduealæ apropiãti aiciã
Pro toîi prinsonerii, sæ vadæ, æe-i ašteaptæ!

Šoltuđul.

- Pærinte-atotputérnic, æe multe lumi domnešei,
790. Šî-a lærilor ursitæ o cipsuešçi de sus,
Šî care Domniŕ noštri îi întærešçi în lupte,

Si faci sœ fiœ Stefann in timpul de acuma
 Viteadul œell mai mare de pe acœst pœmint;
 Ajutœ-l, Doamne, astœ-dî! umbreœce-l Doamne tu,
 795. Sœ scape earœ-sî țara, sœ scape ear' creștiniî!

Prinșonerii (fœcîndu-sî cruœe).

Ajutœ! Doamne-ajutœ!

Daroi.

Aœștia toți pearœ!

Sœ ascuțim într'inșii all armelor tœisû!

Niclas Banfi.

Sœ ne deprîndem brațul, a curœii Rumini!

Bători.

Pœrerea mea am spus'o, si vouœ si la rege,
 800. Cœ trœbuie sœ pearœ aœștia cu toții;
 Cœei n'avem trebuintœ de-un nœmœr de mișei
 Nevrednic sœ robeascœ, s'avem folos din ei.

Niclas Banfi.

Pœrintele Episcop, Ioan dela Fînf-Cirhen,
 Cu cîtœ eloœintœ aũ dovedit, cœ trœbuie
 805. Uciși prinșonerii ca creștici, œe sint.

Bători.

Aœst Episcop foarte, e foarte lumnat.
 În ell vede ori cine moral evœngelese.

Daroi.

Sœ comîndœm sœmnalul si singele sœ curgœ!

Bători.

Pœcat, cœ ni scœpase din mîna noastrœ cîar
 810. Aœell tœlhariũ, œe-acolo s'aũ apœrat la turn!

Niclas Banfi.

Si unde poate oare sœ afe ell scœpare?

Daroi.

Fireœce, cœ ori unde a noastrœ rœsbunare
 Îl va aflá pre dînsul, curînd saũ mai tœrdiũ;
 Cœei nu poate sœ scape ori care îndrœsnetũ
 815. Cu armele în mînœ se 'nprotiveœce nouœ,
 Fœcînd loviri de moarte în dreapta si în stinga.

Niclas Banfi.

Si mai ales c'acella de fricœ buimœcîit
 Aũ cœutat, sœ fugœ rœnînd atîția inși!

Sċena VII.

Niclas Banfi, Iánušú de Daroŭi, Berendell, Stefann Bátori,
Šoltuđul, Mihul, Dinga, Ostaši, Tortari, Prinsoneri.

Prinsoneri.

O! ceriú! Mihul aiciá?

Victória.

O scumpul mieú iúbite!

820. Ši-ai cutedat, atita sœ te espuí la moarte?

Mihul.

O! Domni! œe pretú imi œereci pe acești prinsoneri?

Daroŭi.

Dar' strœjile de-afarœ cum v'au læsat aiciá?

Mihul.

Li-am spus lor de solfea cu care noi venirœm.

(maí muli il ociesc)

Niclas Banfi.

Vœ dœm prinsoneri în scimb pe Stefann Voda.

Mihul.

825. Cu gluma asta proastœ ne fáceci a gindí,
Cœ ciar cœ-all vostru rege sœ eade sœ vorbim.

(Uœ soaptœ între Únguri.)

Daroŭi.

Asá! tu ešci, jupine, care-ai scœpat cu fuga,
Rœnind voínicí de-ai nostri cu lovituri de moarte?

Íi sint dœtoriú, cœ singur aiciá te-ai întors,

830. Ši ne-ai scutit de muncœ, de-a te tot cœutá.

Ostaši íneungurati-!

Mihul.

Nici unul nu 'ndrœsneascœ!

Daroŭi.

V'am poruncit uœ datœ, œe staí la índoealcœ?

(Ostaši se aprópiœ, Mihul trímbiœe în corn, plœesii se aratœ 'n piaœe.)

Banfi.

Trœdare! heil la arme!

Mihul.

Opriti-vœ puín!

Noi n'am venit, sœ bátem neçi un rœsbell cu voi,

835. Vœ œerem, sœ ne dúceci a neguía la rege!

Bátori.

Firešœe! se 'ntolege, cœ n'au venit aiciá

Sæ ðeræ, sæ se lupte vre ðæ eifi-va nebunî,
Sæ-sî facæ cîar el sîngurî sfær-sît nenoroçît!

Daroîi.

Læsali armele daræ si vom vorbi în urmæ!

Mihul.

840. Noî am credut, cæ 'n sînul unei oştirî viteðe
Putem, sæ fim cu arme, puîni precum sîntem;
Sî færæ bænuelle, færæ s'avelî prepus,
Sæ ne toemim cu çinste de præul, çe ni-îi ðeræ.

Dinga.

Sau dacæ nu se eartæ, sæ poarte nime arme.
845. Aû trebuit stræjerii, sæ ni fi spus pe loc,
Cînd am întrat aiçia.

Mihul.

E înjosire-acum
Se v'arçatîi cu fricæ, sî noi çaræ-sî maî bine
Vroim sæ ne întoarcem, sau ne jertlim cu toîi,
Dar' armele nu dæm!

Plæçîi.

O! armele nu dæm!

Gligorçea.

850. Viteaðu eçel tu copille, sî ai mare curagû,
Întoemai cum ðæ datæ, de mult, de-mult de-atunçia,
Aveam sî eu curagûl, sæ 'nfrunt ori çe primøjdiî.
(S'aud ræsûnete de búçume sî trîmbiçe.)

Generatii.

Çe Însæinneaðæ oare?

Mihul.

Aî noştri aû ajuns.
Bæeli! væ pûnelî plndæ, bætriniî s'apçeratiî,
855. Femeile sî prunçii sæ-i scoatem de aiçia,
Cæçi tîrgul a sæ arðæ cu Úngurî impreunæ.
(Ræsûnetele búçumilor se aprópiçe.)

Victóriaia.

Vedelî græmæði de arme, haideîi! sæ le 'npærtîm,
Sæ fáçem, sæ cunoasçæ vræşmaşii, cæ la noi
Femeile se luptæ întoemai ca bærbatiî!

(Prinsonerii nævælese la arme.)

Generatii.

860. Trædare neauditæ! særiîi voiniçi la arme!
(unşpagû çelare s'aratæ în plaçe.)

Pagul.

La regele cu toții, căci Ștefan ne-a călcat!

(De prin toate ălițele năvălesc Moldovenii cu săcii aprinși; lupta se închinșă. Ungurii se retrag cu înțetul de pe piață, scena se desartă, răminând numai cadavre. S'aud în depărtare răsunetele bucuriilor și strigățile luptărilor. Mai târziu se rădică un perdeu în fundul scenei. Ștefan, Șendrea și alte căpităni moldovenne se vâd călări în mijlocul luptei, țirgul Bateu arde de'n toate părțile.)

Strigăre generală.

Trăiască Ștefan Vodă! sintem biruitori!

Actul III.*Scena I.**Gligorăa.*

- Cunosc, că e aproape sfârșitul meu acum,
Simțese pe toate diua puterea că-mi slăbește.
865. O! când va sosi oara, să intru în pământ,
Ce se va face oare copila mea aici?
Când am puté să mergem cu totul la Suceavă.
Să fim între prietini, să fim între ai noștri,
Să locuim cu frații, ce s'au mutat de-aici;
870. Să pot muri în pace, să pot fi înșăcât.

Scena II.

Gligorăa, Victória.

Victória.

- Esăi eacă-si trist, tătucă! de ce nu lași mălinirea?
Mai bine privește aceste floricele,
Și vedă, ce frumseată și ce miros mai aș,
Cu cită măestră nătura le-au produs!
875. Acestea albe, eată! se ciamă lacrimioare;
Trădicunea vorbește de dînsele romântic,
Se dice, că un dată pe ling'un pəriușu,
A plins un fetisoară amantul ei pierdut,
Și lacrimile-atuncă în floră se prifăcură,
880. De-aceea toată lumea le ciamă lacrimioare.
Și toporasii, eată! cit sint de frumusei!
Coloarea lor e simbol all vécniței dureri;

De aceea oaiul nostru suspina si-i eulege.
De dînsii se vorbesce, e'ua datae ua smeoaiœ

885. Ræpise diua mare fetifa unui Domn,
S'o ducæ 'n œea lume la un fiœor all ei,
Ear' un plæcœu de munte, cum o dæri iu ær,
Svirlind cu toporaœul iî rætedæ ua minæ,
Si 'ndatae copillifa cædu iu bratele lui.
890. Atunœia smeoaiœa de minie a scimbat
Toporu 'n floriœia, œe toporaœu iî dicem.
Priveœe la aœasta, albastræ ca si œeriul!
Vedî steaœa œea de æur, œe e 'n mijlocul ei?
Asæ, œe-i mai frumoasæ? œe 'ntreœe foarte mult
895. Pe toate de'n buciœtel acœst de floriœelle?
Ea trœbuie, sœ aibæ deplinæteai iu miros,
De aceea neœi ua datae noi nu-l putem simti.

Gligorœea.

Fruomoasæ-i, ca si tine, dar' spune-mi, cum iî die?

Victœria.

- O! numele, œe poartæ, iî dureros, tætuœe!
900. Se dice, ca ua datae un june si-ua fetife.
Fruomoœi ca niœe ingeri, la Bistriœa s'au dus,
Si amindœi pe mæluri umblæ eulegînd flori,
Ear' Bistriœa gæloasæ sorbi fæœe de veste
Pe june iutre væluri si-l ingiti iudate.
905. Incit abiæ bæœatul putu prin un suspin
Sœ dice copillitei: te rog: nu mœ uitæ!
Acœll suspin defirîi pe mal dacæ il duserœ,
Atunœia ciar iu clipæ se prifæcû iu floarea,
œe astæ-di toti iu lume iî die: *Nu-mæ-uitæ!*
910. Ear' sata supæratæ, plingînd, a blæstæmat:
Ca Bistriœa sœ fie un riû de 'nspæimintare,
Si 'n veœi spre amintire, iu viitoriu sœ curgæ
Lovitæ tot de-a una, lovitæ de petre si de stînci!
Blæstæmul se 'nplinesc, si-apœi muri si ea!

Gligorœea.

915. De unde œiæi acœstea?

Victœria.

Le-am audit, tætuœe!

Gligorœea.

Vœœci, sœ-mi facî distrægeri cû-acœste floriœelle?
Eœci floare, ca si elle; œiæi tu, dræguœa mea,
Pæstreadæ-le la tine, si œedi, ca sœ vorbim!
N'ar fi mai bine oære, sœ ne mutœm de-aiciæ,

920. Sæ mērgem la Suċeavæ, unde s'au dus ai noŋtri,
 Ši-acolo împreunæ cu tolii sæ træim?

Victória.

Tætucæ! tu aiċia lumina aī vædūt,
 Aiċia este Baīca, aiċia sīnt næscutæ,
 De'n neam īn neam aiċia ne-am petrecut cu tolii;

925. Tot locul ni deŋceaptæ un dulċe souvenir,
 Precum deŋteaptæ numai pæmintul ċell nætal,
 Ši nu trċbuie, de-aiċia sæ mērgem noi aiuria.
 Ćenuša mumei melle s'o pærcæsim cu totul,
 Sæ n'aibæ ċine-ī pune niċi cændelæ, niċi florī,
 930. Sæ n'aibæ cæutare mormīntul stræmoŋesc?

Gligorċea.

Aŋa! dar' īnsæ Baīca acuma numai este,
 Decit diduri sfærmate; deŋertul aċest mare
 Nu pot decit durerea mai mult a o mæri.
 La ċe ajutæ oare, īn oei sæ tot avem

935. Icoana asta tristæ, aċeste ræmæŋite,
 Aċeasæ souvenir a dillei ċei fætale?

Victória.

Un tīrg dacæ, ca Baīca, ca tara de antic
 Se aflæ a-dī ruine, dærmat, deŋert, pustiu;
 Vederea asta dacæ-ī tristæ, dureroasæ,

940. Sæ nu uītæm, cæ are ŋi-un souvenir de slavæ,
 Će 'n veacuri depærtate va spune 'n viitoriu
 La toīi urmaŋii noŋtri, nepoīi ŋi strænepoīi:
 C'aiċia se topise mindria ungureasæ,
 C'aiċia Mæteiu Corvinul, puīn mai īnnæinte
 945. Pierdīndu-ŋi toatæ fala, ostaŋi ŋi ċeneralī,
 Rænit de īnsu-ŋi Mihul, cu fuga a scæpat,
 C'aiċia īn sfīrsit, tatæ, ŋi tu, ŋi eu, ŋi-ai noŋtri
 De moarte, de robie ne-am mīntuit cu tolii
 Pre'n braul ŋi curaċul vitejilor Rumīni,
 950. Ši-aiċi, ah! o! tatæ, orī īncætró mæ uīt,
 Eu væd, par'cæ pre Mihul, ca cum ar fi aevea!

Gligorċea.

Mai multe luni trecuræ, ŋi n'avem niċi ŋæ scire
 De dīnsul, unde este, de-ī viu sau de e mort.

Victória.

Presimt, cumcæ træeŋce.

Gligorċea.

Atunċi ell ne-a uītat!

Victória.

- 955 O! nu-l osindi, tatæ, cind scîi, cæ ell de-aiæla
Cu Stefann, cu ai nôstri s'a dus gonind præ ræge,
Încît poate si astæ-dî ei unde-va se bat!

Gligoræa.

De-am merge la Şuceavæ vr'ûæ veste am luá,
Am scîi, cæ fac ai nôstri în țara ungureascæ!

Victória.

960. Eü cugetam, tætuçæ, sæ-îi fac ñæ rugæmintel

Gligoræa.

Sæ-mî spuî, copilla mea, sæ-mî spuî, orî cæ voeşci!

Victória.

Voesc, scimbata 'n haîne, sub nume de pæstorîu.
Sæ merg singuræ, tatæ, sæ cáut eü pre Mihul!

Gligoræa.

- Cæ spuî? tu eşci nebunæ? voeşci, sæ-mî faci sfîrsitul!
965. Voeşci pe semne earæ-sî, sæ mã mai pærcæseşci?

Victória.

- Nu te mãbni, tætuçæ, ascultæ-mæ, sæ-îi spun:
De doue ori cueşit eintase astæ noapte,
Credeam, cæ ciar nætura sæ fie adormitæ,
Cæ numai eü în lume deşteaptæ privegiedü,
970. Fære sæ-mî viæ somnul, sæ pot a adormi;
— Şi cite nopţi, o! cite, de cind somnul nu-mî vine —
M'am dus apoi de'n easæ colé lingæ morminte,
Şi ascultam cobirea şî bôcetul cæll trist
All páserilor nopţii, cari gemeau pe turn,
975. În valle, curgînd apa c'un vîet de cæscadæ,
Se înginá în munte cü-a fearælor muşire.
Pe cæriü carul cu boit mergeá la asfinîit,
Ear stellele de-arîndul sæltá în locul lor;
Ca pre'ntr'un fármec însæ am adormit, tætuçæ;
980. Dar' cit a fost de dulce æceastæ adormire,
Şi cite frumusele vedénnii am visat,
Cæci diua erá albæ, cind m'am treðis de'n somn!
Mî se pæreá, cæ Mihul venise ear' aiæla,
Şi cæ purtá pe frunte cununæ înfloritæ,
985. Pe care-apoi îndatæ mi-aü pus'o ell pe cap!

Gligoræa.

Sæ scîi, cæ se 'nplineşce, copilla, visul tæü!

Victória.

De-ar dá Dumnedeu, tatæ, sæ fie şî nevea!

Gligrœca (confus).

Aşá presimt în mine, cœ`tu cît de în grabœ
 Veî fi feriçe 'n lume... dar' soarele e sus.
 990. İana vedî de prîndul nostru!

Victôria.

Tributul însœ dœ-mî!
 Sœrutœ-mœ, tœtucœ!

Gligrœca.

Èşci însu-şî mingœiarea!

*Sœna III.**Gligrœca.*

Sœ cûgeî, tu copîllœ, a mœ læsá ear' sîngur?
 Sœ mergî pe'n'tre primœjdî, sœ mergî, ca sœ te pierdî
 O Doanne! scimbœ-i gîndul! alinœ dorul ei!

(Se strecoarœ pe'n'tre mormînte cœtînd înscripœunile.)

995. Ah! eat' ũœ lume 'ntreagœ, cînd mœ credeam eũ sîngur
 Aiçi eatœ tot omul goneşœce mingœiare.
 Aiçi este mormîntul lui Stefann de Bâtori,
 Colé ear' un Bâtori, de'n coaçœ Berendell,
 Coló miî de cœtanne visadœ sub movile.
 1000. Aœşti ġeneralî ũnguri, aœşti oş'tenni cu toîi,
 Atuncî cînd se credurœ, cœ sînt biruitori:
 Atuncîa, cîar atuncîa aũ fost ei biruii!
 Aœst Berendell earœ-şî, dorînd ca sœ domneasœ,
 Venit'aũ în Moldova, pe tron ca sœ se urœ,
 1005. Şi 'n loc de tron, mormîntul aiçia şî-aũ aflat!
 Aşu fîeşœce care goneşœce nœlucîri,
 Aşá se rœtœcœşœce tot omul în vieatœ!

(Dupœ ũœ pœusœ.)

Locaşu all nesîmlîrii! locaşu all veçnicîei!
 Produsul trœcœtoariei vieîe omeneşci!

1010. Mormînte! voi, în care adorm ori œ nœdejdi,
 Adorm a noastre vise şî patimî, şî ambiîi
 De ori œ migœelle dœdârniçi ca şî omul:
 Deşideî un rœpœos, primîi-mœ la voi!

Scēna IV.

Gligorċea, Victóriaea.

Victóriaea.

- Mæhniċ earċ imi pare; si poate a nu fi,
 1015. Cînd tot pe'ntre morminte il vedî, cæ sæ strecoaræ!
 Am sæ-l indeimn, sæ meargæ præ'n codru, sæ vînedē,
 Sæ-i treacæ mæhniċuneæ, sæ pearċæ gîndul trist!
 Tætucæ! eatæ arcul, voesċi, ca sæ vînedî?

Gligorċea.

- Prea bine, copillitæ, voiû încereá a mergē!
 1020. Dar' unde-i securiċea?

Victóriaea.

Aiċia-i, eat'o tatæ!

Gligorċea.

- Curind mæ 'atore a casæ, dar' pîncæ voiû veni,
 Ræmii ear' singuricæ, ræmii cu Dumnedēu!

*Scēna V.**Victóriaea.*

- Mæhnirea ca un şerpe pe inimæ si şede,
 Pe frunte i s'aratæ træsuri de întristare,
 1025. Şi faċa-i e scîmbatæ, si mersul sîvæiud,
 Şi vorba mi se pare, cæ nu-i, precum a fost.
 Sermannul! pætimesċe, ell sîfere cu mine,
 Presimte suferinċa si cinul, cæ mæ darmæ!
 Cu toatæ sætæria, cu tot surisul mieû,
 1030. Cu toatæ presimċirea, cæ mint, cæ asû avé
 De Mihul, cæ træsċe, si-aiċi are sæ viiæ:
 Cînd inima imi spune cu totul de'n protivæ,
 Nu pot a mæ ascunde de'n oċiul pærintese,
 Cæċi ell pætrunde lesne a melle cuċetæri!
 1035. Şi unde, unde oare s'aslæm noi mîngæiare?
 Asá, in mormînt numai, in sînul nesimċirii
 Ræpåsul ne-aşteaptæ, si pæcea vom gustá!
 Acolo omul pune durerii un sfærşit!..
 Frumos este, in lupte feċorii sæ træsæscæ;
 1040. Frumos este, sæ moaræ pe cîmpii bætæliei,
 Cînd ápæra ūæ țaræ, cînd ápæra pe-ai lor,
 Cæċi cæi cæ-si scapæ țara, in veċi ei numai mor!

- Dar' erud ni vine noŭæ, semei nenoroçite!
 Cînd piêrdem un priétin, un frate, un pærinte,
 1045. Cînd piêrdem pre ai noştri, si ræminem, træind,
 Sermanne, plîngætoarie, în doliu væduvesc,
 Sæ nu avem a casæ mæcar' nişce morminte,
 Sæ plîngem preste elle, sæ impletim girlande
 Pe crucile înfipte în vre un lînterim,
 1050. Dulceaţa mingæiærii si noi sæ o gustæm,
 Cæci, dacæ 'n bætælie cædut'au acum Mihul,
 Sæ-mi spuie, cine poate, mormintul unde-i este?
 Sæ présor florî pe dînsul si cændelæ sæ-i pun.
 Oh! inima-mi presimte, cæ Mihul este mort,
 1055. Cæci alt feliu de mult încæ ar fi venit aiciã;
 De mult æeste læcimi de dînsul erã şterse,
 Si tata mingæiare de mult ar fi aflat.

Românæ.

- Amaræ e vieaţa, cînd piere si se slîngæ
 Scintea, æe sperîta în suflet au aprins,
 1060. Si cînd nu simti tærie, sæ poi mæcar' învinge
 Un dor, uæ suvenire, de care esçi cuprins!
 Cînd vedî, cæ lumea este uæ vatræ de durere,
 Pæmintul cînd îi pare un mare lînterim,
 Fiintele-lipsite de ori æe mingæiare,
 1065. Cînd sãmænæ, cæ strigæ: noi toate suferim!
 Amaræ e vieaţa la æell, ce rætæesçe
 De patrie departe, tiranii blæstæmind;
 Dar' mult e mai amare la æca, care iubesçe,
 Si care 'n desperare træesçe suspinînd!
 1070. Asã, amar træesce sermanna turturicæ,
 Ostînd la uscæeune, dorînd amantu! sæu,
 Si véenie eredincoasæ ea numai sînguricæ
 Iubesçe pinæ moare: asã iubese si eû!
 Privegiætoaria dacæ suspinæ toatæ noaptea,
 1075. Si luncele ræsunæ de-all ei cîntec duios;
 Si eû în veçi ca dînsa iubese sîngurætatea,
 Si eû fac, sæ ræsune un geãmæt tînguios.
 În miêdul noplii dacæ vr'un înger viditeadæ
 Mormintul æest mare, æest lætal pæmint;

1080. Cînd totul e 'n tãcere, cînd totul dormiteadã,
Pre mine mã 'ntîlneșe adese læcrimînd.

Și luna, cînd răsare, tot ast fellü mã gãseșe;
A ei luminã stînsã mi-i drag sã o privesc,
Ea simte împreunã cü-aceã, ce pãtimeșe,

1085. Cãci sãmãnã, sã aibã cãrãcter vãduvesc.

La stelle, la lucëf-ri mã uit cu întristare,
În ori care aevea un cip par'cã dãresc;
Și-atuncî ascult dëfirii soptînd în depãrtare,
Cã cipul, care cáut, în veçi nu-! mãi gãsesc!

1090. Cînd soarele se culcã în nóuri dupã munte,
Și sãmãnã cîmpiea cu un frumos covor;
Eü nu vãd neçi ùã floare, sã nu-mi aduc a minte,
Cã numai am în lume, de cît un sîngur dor.

Nu pot s'ascult pãriul, ce curge colo 'n valle,
1095. Cãci soapta lui lovescã adine sùfletul mieü;
Nu pot s'ascult ùã doinã, un búcum, ùã cîntare,
Nu pot ùã rugãcune sã 'ndrept lui Dumnedëü.

Nu pot sã sùfãr diüa, nu pot sã sùfãr soare;
Acestea sînt frumoase la cei, ce-s fericiü;

1100. Dar' ori ce frumuseatã aducã întristare,
Aducã mãhãcune la cei nenorociü.

Așã, amar trãesãcã sermanna turturicã,
Gëmind la uscãcune, dorînd amantul sãü,
Și véenic credinãoasã ea numai sînguricã

1105. Îubesãcã pînã moare: așã iubese și eü!

Scena VI.

Victória, Telia.

Telia.

Îubita mea, ascultã, te rog nu mãi cîntã
Oh! Doamne all cîntec în inimã strãbate,
E jãlnic, mult mãi jãlnic, decît cînd se boçesã
Un clópot sîngurãtic în miãdul unei nopți.

Victória.

Curînd un glas va spune: Victória s'aü dus!
Și-un clópot atuncî, sorã, va rãsunã în áer.

Teliãa.

Āe vorbe de copillæ, mai bine eatæ bobii!
Îi Vineri astæ-dî, soræ, si pot ca sæ-îi gîcesc.

Victóriaia.

Gîcescæ-mi pe'ntru Mihul, de-i viũ sau de e mort!

Teliãa.

1115. Dîceaî, cæ nu poti crede în fârmeçi si în vrajæ!

Victóriaia.

Voesc, sæ-mi fac disträgeri, voesc, sæ omor timpul!

Teliãa.

Meneşce-i, cum îli plaçe, gîndeşce, cæ voeşci,
În dreapta si în stînga améstecæ-i crucişu.

Victóriaia.

Améstecæ-i tu, soræ, cum şciî, cæ se cuvine!

Teliãa.

1120.

Patru-deçi si unul
De bobî, tot ca unul,
Āe toate la şciî,
Si toate gîciî,
Spûneli-mi curat

1125.

Si adæværat:
De-a fi, ca sæ fiæ,
De-a fi, ca sæ viiæ
Mihul pe la noi,

1130.

Sæ ni spûneli voi,
Sæ cadæ în prag
Un om sosisoriũ,
Āe vine cu sporiũ,
Āe vine cu dor,
Cu drag si amor,

1135.

De-a fi, sæ nu fiæ,
De-a fi, sæ nu viiæ,
Sæ ni spûneli ear',
Cæ noi îndædar,
Îl tot aşteptæm,

1140.

Si 'n bobî cæutæm.

(Teliãa poartæ, inparte si desparte bobii.)

Victóriaia.

Îana spune-mi mai de grabæ, tætuca sæ nu viiæ,
Āe cade oare, soræ, de bine sau de ræũ?

Teliãa.

O! bine se aratæ, aşteaptæ, sæ-îi spun tot:
Acum vine ûc veste de mare bucurie . . .

1145. Așteaptă . . . ȃell cu vestea ȃi un străin ȃmȃ pare,
 Așă, străin ell este, acu-șȃ vine la noi.
 ȃn prag, ȃn drum, ȃn masă toȃi bobȃi s'aũ incis;
 Ell trȃbuȃie cȃr astă-dȃi aȃcȃ să sosească,
 Șȃ 'n urmă vine Mihul fără doară șȃ poate
1150. Tot astă-dȃi șȃ ell vine. O! astă-dȃi negreșȃ,
 Șȃ cade adunare de oamenȃ tare mulȃi.

Victȃria.

Se poate oare, soră, ca bobȃi să gȃcească?

Telȃ.

Să nu-mȃ mai dȃcȃ pe mume, de nu se ȃmplinesă
 Să mai vrăjese ũă dată!

Victȃria.

Pre tatăel mieũ aud!

Telȃ.

1155. Fȃi sigură, că Mihul soseșă negreșȃ!
 Aȃ să vorbeșȃ cu dȃnsul, cũm vorbeșȃ cu mine,
 Șȃ-atuncȃ vei cunoașă, de sȃnt oũ gȃitoară.

Victȃria.

De s'a 'mplȃni, Telȃ, cu cȃ să-ȃ răsplătesă?

Telȃ.

Nu cȃr, dacȃ tot bună să sȃi, precũm aȃ fost.

Scena VII.

Gligoră, Victȃria, Telȃ

(ȃi ȃa furcă șȃ toară pe prispă).

Victȃria.

1160. Vinat'aȃ cȃ-va, tată?

Gligoră.

Nȃcȃ m'am cȃreat, copillă,

Sȃnt obosit cu totul, șȃ nu mă sȃnt prea bine.

Victȃria.

Dar' cȃ aȃ? cȃ te doare? așă cȃ-ȃ este răũ?

Gligoră.

Oh! sũfletul mă doare, mă aflu prea măhnit,
 Gȃndind la starea noastră, gȃndindu-mă la tine,

1165. C'aȃ să rēmȃi ca mine orfannă șȃ străină!

Victȃria.

Doreșă mai ȃncăinte de tine eũ să mor;

Dar' moartea ȃntărdȃe la cȃi, cȃ o doreș!

Gligorċea.

- De ċe sœ fii nebunœ? de ċe doreċi tu moartea?
 1170. Vieaċa ori cum fia, sœ treacœ ea fireċe,
 Sœ nu dorim sfirsitul, cœċi vine, vine ell!

Victóriaia.

Dar', asta e vieaċa, cînd sŭferi ne'nċetat?
 De mi de ori mormintul maċ dulce mi se pare!

Gligorċea.

Si cum priveċi vieaċa? Ea nu-i decit ũe calle,
 Će duċe pe tot omul de'n leagœn la mormint.

Victóriaia.

1175. Un drum spinos pœrinte, pe care-un cœllœtoriŭ
 Ades gœseċe numai ũe hrannœ prea amarœ.
 Puċini, puċini sint foarte, ċe nimerese ũe calle
 Maċ nœlidœ, ũsoarœ, cu flori in loc de spini.

Gligorċea.

- Dar' omul se cuvine, sœ aibœ si curagŭ,
 1180. Sœ treacœ astœ calle, de-ar fi ori cit spinosœ,
 Cœċi in noeannul virstei vieaċa-i foarte scurtœ.
 Sœ læudœm pre domul, sœ vrem a fi maċ buni,
 Si 'n paċe cu noi inċii sœ mœrgem la mormint
 Pe ori si ċe cœrare, spinosœ, in florita;

1185. Cînd ţeim, cœ tot œolo la punt o sœ ajungem,
 Si tot aċœea-si soarte cu toċii o s'avem,
 Cœċi mortii nu se 'ntreabœ, pe unde aŭ venit.

Victóriaia.

- Asa! vieaċa-i scurtœ, dar' foarte dureroasœ,
 Sint unii de pœrere, cœ noi maċ innœinte
 1190. De a veni in lume aiuria am trœit,
 Si ca 'ntr'un purgœtoriŭ sintem aduċi aċia,
 Curaċi apoi sœ trœcem la vœcnica vieaċa,
 Sœ fia oare dreaptœ aċœastœ socotintœ?
 Se poate, ca sœ aibœ temeiu pœrerea lor?

Gligorċea.

1195. ũe nebunie este de-a erede aċest vis!
 La rœtœċiŭ se allœ, asœmene pœreri!

Victóriaia.

De unde vine omul in lume, cînd se naċe,
 Si unde mœrge darœ, cînd intrœ in mormint?

Gligorċea.

- Desleagœ-mi ũe 'ntrebare, un lucru prea ũor,
 1200. Si-atuncia tot misteriu e spus in doœ vorbe!
 Cînd vœlurile apeċ, purtate de furtunœ,

Lovesc în vre ȳe stînce, si se præval mereũ,
 ȳæ spum' atunċia našce grođavul elemînt,
 Care, plutînd pe unde, încet, încet se pîerde.

1205. Sæ-mi spui, unde-aũ fost oare mærgæritarii spumei,
 Pîn i-aũ produs furtuna, si-acum unde mai sînt?

Victória.

Eũ nu šciũ, nu pot spune!

Gligorċea.

Îi lesne de 'nċeles.

(Se aude în depærtare ȳæ doina în flúer.)

Victória.

Daræ ċine sæ fiæ?

Gligorċea.

Vr'un rætæcit pe semne!

Teliċa.

Vre un plæesũ de munte, saũ vr'un pæstorũ de turme.

Victória.

1210. Ell cîntæ mîndru, poate cæ este vr'un arcašũ.

Gligorċea.

Vom šci curînd, cæci plaiul l'aduce drept la noi;
 De-ar fi însæ de'n oaste, ni-ar spune noũæ multe,
 Ni-ar spune, dacæ Stefann aũ umilit pre Ūngurĩ
 Tot ast feliũ cu lesnire si ciar în tara lor.

Victória.

1215. Ni-ar spune si de Mihul, de-i viũ saũ de e mort,
 Ši dacæ mai gîndesċe, sæ viiæ pe aici!

Teliċa.

Ȳi-am spus ȳæ datæ, soræ, cæ Mihul o sæ viiæ.

Victória.

Oh! iann aũĩ! cum cîntæ de mîndru doina ell!

Teliċa.

Se poate înteleċe, cæ are vre un dor,

1220. Cæci cîntecul vædesċe pre-aċell, ċe pætîmesċe!

Victória.

Ašá! doina-ĩ de jale, însæ orĩ ċine šînte,
 Cæ este eroismul cæræctisat în ea.

Gligorċea.

Gætĩĩ ċe-va îndataæ, sæ-l ospætæm la noi!

Victória.

Teliċæ! pune mîna aici la inimioaræ,

1225. Iann spune-mi, soræ dragæ! simċesċi, cum se mai bate?

Îmi pare, c'o sæ saræ, sæ easæ ea de'n loc!

Telița.

Așă-i înima noastră, curat ca un copill,
Se túrburæ în clipæ si 'nelipæ se alinæ!

Victória.

Dar' rare ori gæsesêe deplinæ mîngæiare.

Gligorêea.

1230. Priviți, eatæ-! ajunsê, ræsunæ pasiî sæi!
Telița! lasæ torsul, gætiți, sæ-l gædduim!

Scena VIII.

Gligorêea, Dinga, Victória si Telița
la ũæ parte.

Dinga.

Bine-am gæsit, unciêse!

Gligorêea.

Bine-ai venit voiniçe!

A! tu ești mi se pare! nu te puteam cunoașce;
De unde, pînæ unde pe-aiçiã te-ai luat?

Dinga.

De'n țara ungureascæ de-a dreptul am venit,
1235. La Baiea sæ te allu pe tine Pærcælabæ.
Dar' cit mai sînt de triste ruinele ačestea,
Ūæ jale, ũæ durere te prinde, oare cum,
Privind țirgul cu totul pustii si dærimat!

Gligorêea.

Sæ mulțemim, bæiate, cæ aũ seæpat Moldova,
1240. Cæci Baiea cu înçetul se va clædi mai mindræ,
Și fãlniçeie túrnuri s'or innçeltã-se ear',
Fiind cæ nu se poate, sæ fiæ tot pustii
Ačeste minî de ũur, ačeste bæi bogate,
Çe sînt nervele țarii în paçe si ræsbele!

Dinga.

1245. Nu-ți e urit, aiçiã tu sîngur sæ petreçi?

Gligorêea.

Cu fetele ačestea imi treçe de urit.
Cun oășçeti voi copille, c'ačesta fu cunsoțul,
Cu care-atunçiã Mihul aiçiã stræbætuse?

Victória.

Cu greũ, saũ niçi ũæ datæ nu pot a fi uitați
1250. Açe i, çe libertatea o daũ cu jertfa lor;
Cæci, dacæ ell atunçiã nu cunfundã pre Ūnguri,

Prea sigur, cæ Soltuðul si noi si toți ai noștri
În noaptea cea fetală eram, sæ fim jertfii.

Dinga.

1255. De ori si ce primjdie voi singuri v'ai scapat,
În luptæ si voi inși-vi v'ai apærat vieatã
Cũ-a Ungurilor arme.

Victóriaia.

Cînd noi ne încærmãm,
Sosise Stefann Vodæ si Ungurii fugiaũ.
Cælcînd unul pre altul de fricæ spæimintali.

Gligoræa.

Cine credeã de Unguri, așã mișei sæ fiæ?

Dinga.

1260. Vitejii mișei sint cu mai viteji în luptæ!

Gligoræa.

- Acum așu vræ sæ aflu, ræsbelul de-i curmat,
Așu vræ sæ sciu de Unguri, de Mæteiasu all lor,
De sint încæ tot mindri, de mai dorese sæ între
Vr'uc datæ în Moldova, sæ prade earæ-si țara?
1265. Așu vræ, sæ sciu de Mihul, de-i viu, sau de e mort?

Victóriaia.

De mult, de mult de dînsul nemica n'audim!

Dinga.

Sæ scili, cumcæ træsece, si e'au ajuns sæ fiæ
Si ell între frantasii viteji în bætaie.
Voiti, sæ væ spun toate intoemai cum aũ fost?

Gligoræa.

1270. Te rog, sæ spui, bæiate, cæci foarte mult dorim!

Dinga.

- Tineți minte, cînd Stefann aiçi nævælise,
Cum aũ gæsit pre Unguri de multæ hæaturæ
Cu totu 'n amelire si buimæciti de somn?
V'aduceți ear' a minte, cæ regele-aũ scapat
1275. În noaptea cea groðavæ rænit ell în trei locuri,
Si-abia cu un mic númer de'n gloata sa cea multæ?
Cæ 'n spete i se 'nfipse un fier inveninat,
Træmis de Mihul nostru, de'n areul sæu gibacũ?
Ei bine! pe uc parte plæsiu si țærannii,

1280. Pe alta si toți Leșii træmiși de Casimir,
S'au aședat pre'n platuri, pe vœi si pre'n dævoate,
De-a lungul pe toți muntii græmædi, græmædi de oase;
Ear' noi cu Stefann Vodæ pre rege am gonit,
Sfærmînd cu arma 'n minæ cættannele 'n Ardeal,

1285. Ši-apoi în paçe earæ-ši ne-am coborit de'n munte.

Erá insæ firešce, cæ Stefann sæ invete
Pro Úngurí a cunoaşce, Ruminii cine sint,
De acæea ūe poruncæ cætræ ostenni s'au dat,
Oprind pre sic caro sub steágurí sæ ræmiæ,

1290. Ši 'n datæ primævara gætili la noaŭe lupte.
Noi am trecut ear' muntii cu totii în Ardeal,
Gonind regešcile arme, sdrobind ši pre Secui,
Ši tara lor cu arma, cu focul am certal'o,
De n'au ræmas cotuncæ, un sat sau ūe cetate

1295. Scutiæ de pedeapsa prea dreptei ræsbunæri;
C'au meritat Secuii ši Únguri nælîngi!
Acum în bunæ paçe ne'ntoarcem ear' a casæ,
Precum stræmošii noštri se întorçeau ūe datæ
Cu laudæ ši-onoare la Roma 'nvingætori.

Victòria.

1300. Dar' spune-ni de Mihai, de scii unde-au ræmas ?

Dinga.

Erá træmis, s'ajute a pune stræji pe mârgeŭ,
Ši trebuia sæ viçe ši ell de mult aiciã;
Cæci ast feliu ni-au fost vorba, aici sæ ne'ntælmim.

Teliã (în parte).

Vædut'ai, soræ, cit de bine nimeresc hobii?

Victòria.

1305. De l'ar aduçe Dumnedeu e'ŭe earæ mai næinte,
Cæci multe luni dædârnic i-am cautat în calle !

Dinga.

Fii siguræ, cæ vine adus de dorul sæu !

Gligorçea.

Tu scii, cæ a-dî în lume de Mæteiasu vorbesc,
Acuma il væduseši de-aproape 'n bætelie,

1310. Sæ-mi spuî, în ce întreçe pre domnitoriul nostru ?

Cu toate e'originea lui Mæteiasu Corvin,
Sæ scii, cum cæ ea este curatæ de Rumin.

Dinga.

De-ar fi tara Moldovei ca tara ungureascæ,
Întinsæ în hotaræ ši ast feliu poporatæ,

1315. Atunci, deŭ! nu sciu, cine în lume s'ar gæsi,
S'asemene pre Stefann cu Mæteiasu Corvin !

Çe-i drept, Mæteiasu este eroŭ ca toti eroii;
Dar' Stefann fi ūe faptæ a multor, multor væçuri,
Ši-a-l fi vædut, pærinte, în frunte la ræsbel,

1320. Pæreã, cæ este-un gëniŭ de'n çeriuri pogorit !

Sîmțiai, cæ trebuescæ s'asculî a sa comîndæ,
Sæ-ți dai cîar sî vieața cu toatæ multemirea!

Gligorċea.

Vor trece multe veacuri la noi pîn' va mai fi
Un domn, ca Stefann Vodæ, viteadû sî înțelept!

Dinga.

1325. Cînd glasul lui ræsunæ, cînd l'adîam, cæ strigæ:

„Copii! acum îi vremea, sæ dovedim la lume
Curaĝul, bærbæțiea, cæ 'nsuflec pre Rumîni!
Haideți, sæ dæm næval cu brațu învingætorîu!
Aiçi, copii! cu mine sî domnul sæ ni-ajute!“

1330. Atuncî, precum lumina plænetele 'mprumutæ
De'n soare, noi curaĝul de'n ell împrumutam!
Un færmec preste fire, un eleptrism cæresc
Sîmțescî, cînd escî cu Stefann în lupte sî ræsabelle,
Cînd âperî cu ell țara la ori cæ nævælire

1335. De Leși, de Turcî, de Unguri, de oarde de Tærtari!

Gligorċea.

Ajutæ mult la oaste, cînd seful îi erou.
Dar' Stefann e tot ast feliu de bun sî pe'ntru țaræ;
Domnirea sa se vede domnire de pærinte,
Pre toți ne socotescæ ca însi-sî fii sæi.

Scena IX.

Gligorċea, Dinga, Victória, Telita, Mihul, Plæsi.

Mihul.

1340. Primit sint eu aiçiã, precum doriam de voi?

Toți.

Doritul nostru Mihul!

Victória.

Tærdiû îi-aducî a minte!

Gligorċea.

Copillul mieu! oh! vinæ, sæ-ți dau înbræțisare!

Telita (în parte).

Vædut'ni, sorcæ! bobii, cit de bine nimeresc?

Dinga.

Te vinde dorul frate... prea répede-ai ajuns!

Gligorċea.

1345. Mai répedî, decît tine, frumoase vești veniroc;

De faptele mærete, cæ-ai sæværsit în oaste,
Sî noi cu bucurie pre Domnul am mærit,
Cæci numele bun este un har dumnedæesc!

Mihul.

- Ușoare, prea ușoare dovedī am dat în armē!
 1350. Cu vreme însă poate sœ mérit vr'ūœ onoare.
 Deprinderea mult făcē la orī cœ meserī!

Victória.

- Scœpindu-ni vieatā, prilejul nī-aī luat,
 Sœ nu putem cu vorba mœcar ūœ mulțemire
 A făcē și noi voūœ; cœcī greū împovoreadœ
 1355. Ūœ făcēre de bine, cīnd nu gœsescī prilej,
 S'arcēi recunoșcīntā, sœ poī a te piœtī!

Mihul.

Sœ mulțemīi cīar voūœ de libertatea voastrœ!
 (cœtrœ plœsī)

Voīnici cīematī ai cīa pre cœilalti s'aduœ
 Dobīnda, cœ în parte și mie mī-aū venit!

Tetīa (în parte).

Vœdūt'aī, sorœ, hobīi, cīt de bine nimeresc?

Dinga.

1360. Ne cī nu credeam atīta, sœ vīi tu de în grabœ.

Victória.

Eū nu credeam de'n cuntra atīta sœ 'ntœrdie!

Gligorœa.

Mustrare nu încape, cīnd prea bine cunoșcī,
 Cœ dœtorīi mœi sfīnte avuse a 'mplīni!

(Plœsīi întrœ, depunīnd la ūœ parte felurite arme și scule.)

Victória.

De-aī scī, cu cītœ grijœ noi cūgetam la tine!

1365. Cu cītœ neodihnœ trœiam în īndoealœ,
 Cœcī n'aveam ni cī ūœ scīre, de escī între cœi vīi!

Mihul.

De-aī scī, cu cœ dorīntœ gīndīam și eū la voi,
 Și cītœ nerœbdare aveam, sœ mœi vin earœ
 Pe-acœste lœcurī scumpe, unde scīam prea bine,

1370. Cœ mīna ta m'œsteaptœ, sœ fim în ve cī unīi!

Victória.

De multœ hucurīe par' c'o sœ nebunesc!

Gligorœa.

Cœ scīrī ai despre Ūngurī, nu cūgetœ ei oare,
 Sœ calœe eœrœ-și țara?

Mihul.

Așā credeam cu toțī!

- De-acœea tot hotarul cu strœji s'aū întœrit.
 1375. Dar' Stefenn la Suceavœ de-abīā cum s'a întors,

Primise cîar solfe de la Mæteiasû reġe,
 Cæ Turcîi spæiminteadæ crestinætatea toatæ,
 Ši trébuie, ca Stefann cu reġele ungar
 Sæ ápere Europa de-æcei áprigî ostaši.

Dinga.

1380. Ši-apoi Mæteiasû încæ ší astæ-dî tot pæstreadæ
 În trupul sæu înfiptæ sæġeata de la Baica.

Gligorċea.

Ši æe sfærsit avut' aũ solica, care spui?
 Curmatu-s'aũ ræshelul?

Mihul.

Stætórníc s'aũ legat,

Sæ fiæ tot de-a una ùæ paæ. ùæ frætie
 1385. Între Moldova noastræ ší țara ungureascæ,
 Între Stefann æell mare ší Mæteiasû Corvin,
 Luind în Ardeal Stefann ší doue mari cætæti:
 Cîceul este una ší Balta cæalaltæ.

Gligorċea.

Træeascæ Stefann Vodæ!

Toți.

Træeascæ domnul nostru!

(S'aud în apropiare trîmbite ší surle.)

Toți.

1390. De unde pe aiçi æeste melodii?

Scena X.

Gligorċea, Dinga, Mihul, Victóricæ, Telita, Šoltuđul, Šendrea
 Ušeriul, Plæši, Lume.

Cor.

Pe cîmpul de luptæ noi šcim sæ murim.
 Cæci țara cu toți, cu toți iubim.
 Ši cînd se ivešce vræšmașul viind,
 Noi merġem la moarte cu toți cîntînd,

1395. Cæci alta de'n lume nemic' nu dorim:
 Moldova træeascæ! atîta voim!

Šoltuđul.

Šciam, cæ este-aiçiã mîntuitoriul mieũ,
 Îfi mulțemesc, voiniçe, cæ mi-ai scæpat vieata!

Maĩ multe glásuri.

Primešce de 'mpreuna ší-a noastræ mulțemire,
 1400. C'aiçi în piãta asta de moarte ne-ai scæpat!

Mihul.

Sinteîi cîar fîsi-vî vouæ dætori a mulîemi!
Cu armele în mînæ v'atî apærat de Únguri.

Dinga.

Victóriei se cade orî care mulîemire,
Cæci ea væ indemnase, la arme sæ særiî!

Victória.

1405. Atunçi erá prea lesne, uşor de apærat,
Cînd Stefann adusese pre Únguri în ræsipæ!

Şoltuđul.

Am mers noi toti Bæosiî, si-am arætat lui Vodæ
Adinea mulîemire de biruinþa sa;
Şi tot uæ dat' atunþia i-am spus si pe'ntru voi,

1410. Cum aîi intrat în þiatæ si ne-aîi scæpat de moarte.

Un glas.

Şi Hatmannul cæll mare si cîar si însu-si Vodæ
V'au læudat curagul, æe voi aîi arætat.

Şendrea Uşeriul.

Eû am venit aiþia, træmis, ea sæ-ti aduc
Acest uric, pre'n care lnnalta Sa Mærire,

1415. Pærintele Moldovei, viteađul Stefann Vodæ,
Unit cu svatul tærii uæ ócinæ ti-au dat!

Teliþa (în parte).

Væđut'aî, soræ, hobii, æe bine nimerese!

(Şendrea Uşeriul rostese uricul, toti tsi descopæp cæpetele, ascultînd
cu atenþune.)

*Noi Stefann Voevod, de'n mila lui Dumneđeû Domn stæpînilorîu a toatæ
þara Moldovei si e. l.*

Fæcem scire, pe'ntru cæ bine am voit Domniea mea cu unirea si
atot Svatul Nostru a marî si miçi, de-am miluit pre sluga Domniei melle,
pre Mihul de la Ostriþa, nepotul lui Tæbæcea Stîrcea, cu uæ bucatæ de
pæmint în þara noastræ a Moldaviei pe Brædætel. Sæ-i fæc lui ócinæ si
moşie, pe'ntru vitejica, æe si ell au fæcut, cînd au dat Dumneđeû, de-am
fugærit pre Únguri si pre craiul lor cu toatæ greimea lui si l'am înfrint
la þirgul Baþea, precum sæ scie; ear' hotarul este de'n drumul cæll mare
all Suþevei, pe la piscul Pancului si pre'n preĝur, precum l'au avut si
Særgie Cæpitannul (Dumneđeû pomencasea-l). Si spre aceasta este
credinþa a inse-si Domniei melle de mai sus scris: Noi Stefann Voevod,
si credinþa a tuturor cællor bæfrini si acællor tineri, si spre mai mare
tærie am porunçit credinþos boeriului nostru lui Tæut Logofætul, sæ
scriæ, si sæ leĝe si peçetea la aceastæ carte a Noastræ."

Let 6976 Iulie 2.

Mihul.

Træascæ domnul nostru!

Toii.

Træascæ Stefann Vodæ!

Şendrea Uşeriul.

Pre tine, Dingæ, earæ-si te ciamæ la Suçeavæ,

1420. Sæ-îi facæ ræsplætire, sæ fii între sutasi! .

Dinga.

Træascæ Stefann Vodæ!

Toii.

Træascæ fericit!

Mihul.

Domnescul har, se cade, ca noi cu bucurie
Sæ-l primim îndatæ, pætrunsi de mullemire!
Supúnerea o cere, de si nu-l meritæm.

Un glas.

1425. Voim, moşu Pærcelabe, cu totii, sæ serbæm
Logodna fitei tale, s'avem împærtæsire
De-a voastræ bucurie!

Şoltudul.

Victória si Mihul

Vor face, Pærcelabe, sæ uti ori care dor,
Vor alina durerea, ce ai de fii tæi!

Victória si Mihul.

1430. Pærinte! învoescæ si bine cuvinteadæ!

Gligoræa.

Sæ fii, copii! ferice, si domnul se 'ntæreasce
A voastræ însolire cu darul sæu cell sint!
Viea voastræ aibæ uæ virstæ de stejær,
Unirea voastræ sîæ ea fægurul de dulce,

1435. S'aveli la cæruntele deplina mingæiare
Si radim si ræpæus in fi si in nepoti;

S'aveli in nuntru pæce, afaræ nume bun,
In cûget curæliea, in inimæ iubirea,

Sæ mérgei tot de-a una pe callea aææ dreaptæ,

1440. Si domnul sæ væ scape de ori si æ næpæsti!

Telila (in parte).

Vædut'ai, soræ! hobii, cit de bine nimeresc!

Şoltudul.

Si noi uræm, sæ sîæ a voastræ însolire
Feritæ de tot ræul, si tråinicæ 'n vece!

Toii.

Ura!!!

Corul.

1445. Tot asá si strænepotii
În unire sæ træeascæ!
Tot asá si ei Moldova
De vræsmasi sæ o pædasæ!
Tot asá unii cu alii,
Înfræiiti la veselie;
1450. Tot asá bætrini si tineri
Cu curagü la bætelie!

XVI.

Dumitru Gusti (1818—).

(Næscut la 24 Optombre. 1818, în Iași, și-a fæcut cursul învætarelor în școalele Iæsanne, și anume cursul de filosofie sub rænumitul profesoriü *Eutimiu Murgul*. Dupæ absolvicunea stüdielor la 1837 fu denumit profesoriü la școala elemintaræ de'n Iași; dupæ un ann (1838) se fæcú profesoriü gimnæcial la acædemiea de acolo, și dupæ aceea dela 1849 încolo mai purtæ pe lingæ profesuræ încæ și pósturile de bibliotecariü în acædemie, de pedægog primariü, de subinspeptoriü, de inspeptoriü, ear' dupæ aceea sæ fæcú cap (șef) despæricæmintului I. all școalelor la ministeriul cultelor și all învætamintului de'n Moldavia. La annul 1852 s'a rætras cu totul dela ramul învætætoresc, și în solietate cu T. Codrescul a înfiintat uæ tipogræfie, ca cu atita mai ușor sæ poatæ ræspindi între rumni cærtile folositoare.

Ca scriptoriü a publicat: *Geogræfica universalæ* pe'ntru școalele poporale, și alta pe'ntru toate patru clasele școalelor primarie (normale); mai departe uæ *Retórica rumînæ*, foarte bunæ, îndestratæ cu esimple șoase și de'n scriptoriü literæturei rumine; mai departe, ca Direptoriü la comisiunea stæsticæ, a publicat; „*poporæcunea Moldovei*,” și „*agricultura ei pe annii 1859 și 1860*,” a publicat jurnalul politic „*Dimbrul*.”)

§. 23.

Pæsærica scæpatæ de'n colivie.

Spune-mi, pæsæruicæ, ce dor te înpinșe,
Ca sæ sbori de'n cușcæ, și unde ai fugit?
Poate cáuli cuibul, în care te strinșe
Sub aripï uæ mamæ, de te-aü încældit?

Poate vrei pǎdurea neagrǎ și tufoașă,
 Mușciul depe munte, bradul ȃell innalt,
 Ori cimpiea plinǎ de ȃrburi comoase,
 Pe unde șerpeađǎ riul argintat?

Poate vrei, șǎ așli vr'ũǎ pustietate,
 Pe care o pirlășǎe soarele focos,
 Ori undele mǎrii ȃelle aspunate,
 Ȇ se sparg în mũget sub țǎermurul stincos?

Poate cǎuți una, de'ntre sorioare,
 Cu care 'mpreunǎ în cuib ai crescut,
 Ori vre ũǎ soție, ȃo de'n arpioare,
 Stînd pe lîngǎ tine, voios aũ bǎtut?

Sboarǎ! darǎ sboarǎ! și dorul îli catǎ,
 Cǎci fiind în cușcǎ nu, nu-l poți așlǎ!
 Acoló 'n selǎvie inima-ți sfǎrmatǎ
 Cîntǎ, dar' cîntarea e durerea ta.

Pǎsǎruicǎ! însǎ pe ȃerũ nu lușǎșǎ
 Rada aurie în ori care ȃi;
 Este nor și noapte, care învǎlășǎ
 Lumea cu 'ntunǎrec, ȃit poți rǎtǎci!

Ȇșirul se scimbǎ în vînt, în furtunǎ,
 Și dupǎ vrointǎ nu-o șǎ poți sburǎ!
 Ȇriul se 'nnǎgřǎșǎ și norul detunǎ,
 Cînd gusita-ți mutǎ n'a putǎ cîntǎ.

Primǎvara fuęe și toamna brumoasǎ
 Pre rǎmuri de frundǎ de tot le-a golit;
 Apoi vine earna, și-a ei friguroasǎ
 Neaũǎ de pre'n túrnuri pe rînd te-a gonit!

Atuncî neți semînturi, neți rouǎ, neți floare
 N'ai șǎ poți, șǎ așli, ca șǎ te 'ndulșǎșci!
 Veți suferi lipsǎ și-or șǎ te 'mpresoare
 Foamea, dupǎ care ai șǎ te sîrșǎșci!

Vinǎ, pǎsǎruicǎ, înǎpoi mai bine,
 Cǎ 'n vǎduva cușcǎ este de mîncat;
 Ai semînturi, apǎ, care pe'ntru tine
 Se puneau destulle, și tu le-ai lǎsat!

Ȇea ȃe te dorǎșǎ, va șǎ te hrǎneascǎ
 Cu seminte de-ȃur, cu roaũǎ de flori,

Și-a ei mină dulce vre să-ti netedăscă
Pennele, ce vîntul îi-au sburlit în nîori.

Vin' să te sărute cea ce te iubește,
Și ear' să se joacă cu aripa ta!
Ea la sîn te-a pune, vină, vin' grăbește!
Și de frig, de ploae nu vei tremură!

De furtună, de eamnă, de sete, de foame
Vei fi apărată, nu vei suferi.
De'n dulcea ei mină vei gustă tu proame,
Și tot ea de rella ori cînd te-a feri!

Vin'! că după tine înima-i suspină,
Și-i împlă paelatul de cîntarea ta!
Vin'! și-a ei durere cîntînd o alină,
Căci această este mîngăierea sa!

Vin'! că ei privire, de tine nsetată,
Lăcrime de perlă lacu de aș scăpat;
Vin'! de-i șterge ochi; și să-i cîntă îndată,
Cînd va stă pe gînduri singură 'n paelat!

Orbul în desceptare.

Ūă dulce suflare de vînt răcoroasă
Pe trista mea frunte simțesc l' netînd,
Și ea îmi aduce plăcute miroase
De flori, de'n cîmpie, de'n munte-adunînd.
Dar' vai! într' ūă noapte de tot ne'ndorită,
În carea de'n leagăen adine dormitedū,
Eū nu știū nimică, eū numai vîsedū...
Și-a florilor valle, și stîncă hiită,
De unde nase vînturi, eū nu pot să vădū!

Și de'n care altă mină
Ūă semîntă a frumsetei
Presurată pe țărîna
Putū dá impuls victiei,
Decit numai de'n a ta
Preaputérnic Iehová!

Tu fœcuși, de se ridicæ
 Firul erbii cœi verdie,
 Tu pe floare, de inspica
 Și dæ roadæ auricæ,
 Tu 'nnalîi árborul comos
 Pin' subt cœriul luminos!

Tu dai boare diminelei
 De miresme mestecatæ,
 Tu invii a frumuselei
 Floare în noapte adormitæ,
 Tu mæ faci a te 'nciná.
 Preaputérnic Iehová!

Plæcutæ-i cîntarea, cæ 'npreujmæ-mî ræsunæ,
 Mulþimea de páseri în hor repelind,
 Se vede, cæ-i diua, RS împreunæ

Pe floare, pe árbor, în aer cîntînd,
 Îmi spun, cæ all noptii vœl ear' sæ ridicæ.

O dragelor páseri! voi diua-ai vœdut;
 Cîntati, daræ orbul, cæ 'n noapte-i nœscut,
 Stræin e de rada luminii, cæ-i picæ
 Pe oci, peste fatæ, pe-all sæu asternut!
 În a noptii greá durere,

Cæ apas' a mea vieatæ,
 Cînd îmi cáut mingæiare,
 All meü súflet se innalæ
 La pærintele cœll drept,
 Și atunçia-i mingæiat.

Sint stræin de bucurie;
 Ear' în cinurî, întristare
 M'am crescut ciar de'n prunçie;
 A mea barcæ 'nseninare
 Pe oçeann aü dærit
 Ea 'ntre vâlurî s'aü tredit...

În a noptii greá durere
 Cæ apas' a mea vieatæ,
 Cînd îmi cáut mingæiare
 All meü súflet se innalæ
 La pærintele cœll drept
 Și atunçia-i mingæiat!

Aud nisce pászuri pe drum, cæ se 'nginæ.
 Si-un mûrmur; ùæ vorbæ pe 'nçetul perind.
 O Doamne! e diûa, si slaba mea minæ
 E udæ de-ùæ roaûa pe ea picurind.
 Tot omul se scoalæ, cînd noaptea-aû perit,
 Si soarele ureadæ, de cum aû dærit,
 Cæ 'n brasde de áur tot çeriul îl aræ,
 Ear' orbul, çe doarme, din vis s'aû tredit.
 Si a dillei dulce radæ,
 Çe în fûlguri scinteioase
 Peste lume se aсадæ,
 De privirea mea setoasæ
 A s'atinge nu simiesc,
 Dar' pe Iehová mærese!

Oare cine va sæ 'ndrepte,
 Pasu-mi astæ-di la altarie,
 L'a pælaturilor trepte,
 La ræspinteni, la carare?
 Unui orb suferitoriu,
 Doamne! tu-i dai ajutoriu.
 Tû-ai dat omului putere,
 Sûflet, inimæ, 'ndurare...
 Si 'ntre fraii orbul nu pieræ,
 C'a lui minæ 'n tremurare
 Boalæ 'n lume n'ai læsat,
 Doamne! tu m'ai ajutat.

§. 25.

Cäusele si urmæriile învinçerilor lui Alesandru çell Mare.

Alesandru nu pörnî, decît dupæ çe asigurase Mæçedonia de cætræ popoarele bærbare, çe erau înveçinate, si dupæ çe mîntuise încælcarea Greciei; ell nu se serbi de açeaste împilare, decît pe'ntru împlinirea întreprînderii salle; sæcú nepulinçoasæ dæludiea Læçedemonenilor, atæcæ provinciile mærtime; sæcú, cå armiea sa de pe uscat sæ pæsasæ pe lîngæ tærmurile mærii, pe'ntru ca sæ nu sîcæ despærtitæ de flotæ; cu disciplina se serbi minunat în contra armîilor çellor nenu-

mæroase; avú tot de-a una țelle trebuitoarie pe'ntru viețuire; si dacœ e adeværat, cœ biruința i-aú dat toate, apoi neçi nu se poate negá, cœ ell nu s'a sírguit în toate eipurile, pe'ntru de a o dobîndí.

Trécerea Granicului sœcú pe Alesandru domn coloníilor greçesçi. Bætælŕea de la Ísus i-a dat Tirul si Egípetul; bætælŕea de la Arbela i-a dat tot pæmintul; dupœ bætælŕea dela Ísus, ell læsœ pe Dáriü, sœ fugœ si nu se ocupá, decît de a stætorniçi si a regulá biruințele salle: dupœ bætælŕea însœ dela Arbela il urmæresœe asá de aproape, încît nu-i læsœ neçi un refegü în imperiul sœü. Dáriü nu întrœe în provinciile si polŕtiile salle, decît spre a eși de'n elle: mársurile lui Alesandru sînt asá de répedi, încît mai degrabœ credi, cœ imperiul universal este preful açestei curse, decît biruința.

Ell se 'mprotiviá açellora, cœ voiaü, ca pe Greçi sœ-i trætede ca pre domni, si pre Persi ca pre sclavi; ell nu cugetá, decît a uní imbele næcuni si a sterge eu totul deosebirea de popor ívingætoriü si de açell ívins. Ell dupœ biruințe pæ-ræsi toate prejudețele, cœ i-aú fost serbit de a o cœpætá; imbrælisœ dátinile Persilor, pe'ntru ca sœ nu-i puia în nedumerire pre dînsü, sœcîndu-i de a ímprumutá pre țellea alle Greçilor. Açeasta a dovedit o pre'n ræszeptul, cœ a arætat cætrœ soŕŕea si mama lui Dáriü. Cine este cuçeritoriul açesta, cœ se plînge de toate popoarele supuse de dînsul? Cine este ræpitoriul açesta, la a cæruia moarte femília ræsturnatœ de pe tron varsœ lácrimi? Açesta este Alesandru, despre a cæruia vieatœ istoriçiü nû ni aratœ încœ un asémene esímplu!

§. 26.

Înrîurintele poesiei asupra súsletelor noastre.

Cœ pæsiuni si cœ simteminte nu deșœaptœ poesia? Cine nu se simte atins în adîncul inimii, si ars de focul mæririi, cînd Pindar íși aprinde sœelŕea? Cine nu este pætruns de un curagü eroic si de un súslet íntru adevær rumîn, cînd vede lucrînd eroii lui Lucain si ai lui Cornéliü? Cine nu varsœ lácrimi cu

elegiea asupra nenorocirilor? Cine nu va urgisí pre cǎi rǎi, cine nu se va teme de *derideri*, cine nu va fi neamic lucrurilor cǎllor deșentate, vǎdind pe scenǎ: Tartuși, Arpagoni, Jurdenni și atite alte originǎletǎi, đugrǎvite de cǎtrǎ cǎi íntfi poeti cǎmici? Cine nu se simte atins de un simtemint rǎsperuos pe'ntru Dumneđeire, cǎtind sintele cǎtǎri alle marelui *Rusó*? Eú nu aleg neđi decum estíplele, cú le aduc ínnǎinte dupǎ íntíplare, si asǎ dupre cum se ínsǎlísǎđǎ spíretul mieú. Dacǎ ínsǎ m'asú dedǎ míscǎrilor Atǎliei a lui Sina si a Meropei; dacǎ asú luǎ íu privire rǎutatea cǎa sublimǎ a Sǎtannei de'n Milton, dacǎ asú urmǎri míneǎ cǎa aprínsǎ a lui Abil, dacǎ m'asú dešcǎnde íu íáduri cu Enea, dacǎ asú íusotí pre Godefroǎ nǎiutea Íerusǎlimului, dacǎ asú gluní cu animalele lui Fedru si Lafonten; dacǎ asú ímblǎ cǎmpoiul lui Teocrit; dacǎ asú atíngǎ lira lui Anacreon: de cǎ felíu de simteminte nu voiú si ínsufletí necontenit? Eú mǎ índrept cǎtrǎ voi súflete norocíte, pe carí cǎriul v'ǎú dǎruit cu úǎ simlíune aleasǎ, cu un gust delicat, si cu úǎ judecǎtǎ ínteleaptǎ, pre care ańi cultivat'ó pre'n stúdií! De cǎte-ori, rǎpíit de plǎcǎerile poesiei, nu v'ǎńi credut, cǎ beti neptar la masa đinilor! De cǎte-ori ea a vǎrsat un bǎlsǎm cǎrese asupra suferintelor si scǎrbelor voastre! Plǎcǎerea curgeǎ íu sinurile voastre; icoane mult mǎi dešfǎtǎtoarie strǎlucíǎ íu spíretele voastre, si voi erǎti míngǎialí!

§. 27.

Lupta Oratilor si a Curiatilor.

(Nǎrǎcúne orǎtǎricǎ.)

Dupǎ ínvoirea amínduror pǎrtílor cǎi șese luptǎtori apuceǎ ármele, compǎtriótii lor íi íncurǎgeadǎ la luptǎ. Ei li đíceaú, cǎ Dumneđeii pǎtriei, cǎ ínsǎ-și pǎtriea, cǎ pǎrintii vǎstri, cǎ tot ačell, cǎ este cǎtǎieann all Rumei, si tot soldatul armatei íși are ocii ańintiti asupra armelor si brǎtelor voastre! Íntru ačest cip índoit íncurǎgǎti, si de bǎrbǎlǎea cǎa

firească și de îndemnurile concetățenilor, ei păsese în arena aflătoare între amândouă armatele. De amândouă părțile trupele se înșirase năntea táberelor, cari de ăce dată eră scutite de toate pericolele, însă în prada țellor mai cumplite îngrijiri, cecii aici se dispută pe'ntu domnie, și numai curăgul și isprava unui număr așă mic de luptători, aveă să o decidă, toți, cu gîturile înținse și în așceptare, stați cu ocii alintiți asupra aăestui spectaclu, care nu înfălișădă, decit teroare.

Semnalul s'a dat; cei șese luptători, cu armele în mînă, purtînd în inimele lor tot curăgul amînduror armatelor mari, pre care ei le represîntădă. Aăcea, ă-i îngrijășă pre dîșii, nu este neci de cum periculul lor, ci domniea ăea mai naltă, saș selăvnea pătriei lor, și aăcea, ăe li se sortășă, dacă ei biruesc saș cad.

La întîia lovire, cînd s'a audit ăocnirea armelor, și fierurile scînteietoare străluciră în ocii privitorilor, toți se cuprîseră de un fior, și fiind că nimică nu arătă încă, în care parte se va plecă biruină, apoi nu îndrășnă neci de a vorbi, neci de a răsullă. Dară eată! că luptătorii s'au încăerat; acum nu sînt numai misăerile trupului lor, neci încrucirea ăea nesigură a armelor, ăe se fău a minte, dară rannele și sîngele lor, ăe curge. Doi de'ntre Rumîni, potienind unul asupra altuia, în minutul, cînd cei trei Curiași sînt rəmniți, cad, murind în mijlocul arenei. La aăeastă privire un străget de bucurie răsună în armata Albannilor. Legiioanele rumîne nu aș mai mult sperînce; și cu toate aăestea, toată îngrijirea lor, toată luarea, lor a minte, este asupra soartei aăelluia, ăe rəmîne, și pre care cei trei Curiași îl încungurară. Însă, așă se întimplăse, că aăesta nu căpătase neci ăce rannă, și dacă eră cu totul slab înprotiva tuturor de ăce dată, foarte lesne puteă, să-i bată pre fiă-care în deosebii. Deci ca să poată despărti pre neamiăii săi, apucă fuga, încredințat fiind, că fiă-care de'n ei nu-l va puté urmă, de'n pričina ranelor, ăe căpătase.

Acuma fugise indetul de departe de locul, unde se începuse lupta, cînd uțîndu-se îndăcărpt, vede pre neamiăii săi

urmærindu-l, daræ ímpræscífaí. Unul de'ntr'ínsii, nefiind de parte, ell se íntoarnæ sí nævælesce asupræ-i cu repejunea unuí fúlger, sí pe cînd armata Albannilor pre'n strigæte índeamnæ pre cēlalaltí Curiatí, de a ajutá pre fratele lor, Oratū, care acuma íl ucisese, sburá cætræ a doúa luptæ. Rumínií atunēi ímplu áerul de strigæri, carí se ínnaltæ la vederea unēi íspræví neástæptate, sí íncurægeaíðæ pre apærætoriul lor. Açe-sta se græbesce, de a dá finit luptei açesteia, sí mai næinte de a se ajunge de all treile Curiat, care nu erá prea departe, séceræ sí pre a doúa jertfæ. Lupta ajunsese acum de ũæ potrivæ ín privínta númæruluí, daræ ínsæ trébuie sæ síæ de ũæ potrivæ ín speríntæ sí ín putere? unul erá nerænnit, sí biruin-tele cēlle doúe, carí le-aũ cæpætát, íí índoise aprínderea sí pe'ntru a treia luptæ! Cēlalalt, slæbit de síngæle, cē pierduse, obosit de síla, cē-sí fæcuse, pe'ntru de. a-sí tíri pínæ acoló desvínatul sæũ trup, sí ínvíns acum de moartea açellor doí fraíí aí sæi, pleacæ gítul la fierul ínyingætoriuluí: íncít açea-sta mai cæ nu a fost ũæ luptæ. Rumíniul triúmætoriũ strigæ: „Pre doí am sæcrífat pe'ntru súfletele fraíílor mieí, earæ açe-sta va fi pe'ntru dreptul, pre care-l ápær, sí pe'ntru ca Ruma sæ domneascæ preste Alba.” Curiatul de-abíá puteá sæ-sí tíncæ armele. Oratū íí ímplíntæ sábiea ín gít, sí-l desarmæ. Rumínií triúmínd, prímesæ pre biruítoriũ ín símtæmínte de bu-curie cu atíta mai mari, cu cît eí se índoiseræ mult tímp mai næinte, de a se finí lupta. De amíndoúe pærtile se pregætese, de a ínmormíntá mortíí lor, ínsæ cu cítæ deosebire! uníí sínt míndri de puterea de'n noú cæpætátæ, earæ cēlalaltí umílití, avínd a plecá capul sub jugul unēi domníí stræíne!

§. 28.

Ínsæmnætatea ístóriei næcunale.

Istóriea næcunalæ ní aratæ íntímplæriile, faptele stræmo-silor nóstri, carí pre'n moštennire sínt sí alle noastre. Ínima mí se bate cînd aud rostíndu-se numele lui Alesandru cēll bun, all lui Stefann cēll mare, all lui Mihaiũ vitedul; daræ, domni-

lor miei, si nu mæ rusinedū, de a vœ dīce, cœ aēsti bœrbați pe'ntru mine sînt mai mult, decît Alesandru cœll mare, decît Annibal, decît Cēsare; aēstia sînt eroiī lumii, în loc, cœ cœi de'ntiū sînt eroiī pātriei melle. Pe'ntru mine bœtœlfea de la Rēsboenni are mai mare înteres, decît lupta dela Termopile, si isbindīle de la Rácova si de la Cœlugœrenni îmi par mai strœ-luçite decît açellea de la Maraton si Salamina, pe'ntru cœ sînt cîsçigate de cœtrœ Rumīni. Ciar lœcurile pātriei melle îmi par mai plœcute, mai frumoase decît lœcurile cœlle mai clásiçe! Suçeava si Tîrgovișœa sînt pe'ntru mine mai mult, decît Sparta si Atena; Baïea, un sat ca toate satele pe'ntru strœin, pe'ntru Rumīn are mai mult pretū, decît Corintul, pe'ntru cœ în Baïea, avannul rege all Ungāriei, Mœteiu Corvinul, viteđul vitejilor, si craiul crailor, cum fi dīceá Sist all IV, rœnnit de sábiea moldovannœ, fu pus în fugœ, si uitœ drumul pātriei noastre.

§. 29.

Alœturœcune între Greçi si Romanni.

Ori si cît ar dīce unul de'n cœi mai judetiosī scriitori ai vecimii, care cœutœ, a micșurá glœria Greçilor, tœtuși istœria lor fsi trage lustrul sœu princīpal de'n geniu si de'n arta oamenilor, cœ aũ scris'o. Se poate aruncá privirea peste tot trupul nœcuni greçesçi, si a tœgœdui cœ ea nu se naltœ adese ori mai pre sus de omenire? Cîte ũe datœ se vede poporul întreg, a fi mœretū ca Temistocle si drept ca Aristide. Salústiū tœgœduf-va, cœ Maratonul, Termopilele, Salamina, Plateea, Micalœ, retrágerea cœllor dœce mi, si atite alte fapte esecutate ciar în sinul Greçiei în tîmpul rœsbelelor salle lœuntriçe, cœ nu sînt mai pre sus de láudele, cœ le-aũ fœcut istœriçi? Romanni n'aũ fuvins pre Greçi, decît pre'n Greçi. Însœ care ar fi fost norocul aēstor concīnœtori, dacœ, în loc de a fœce rœsbel Greçiei cœlle corupte de mi de pátimi, si slœbitœ de'n priçina desbinœrilor lœuntriçe si a urilor, ar fi aflat cœpitanni açeia, soldatī açeia, magistrați açeia, cœtœtenni açeia, cœ aũ

triumfat asupra armatelor lui Cserese? Atunci curagul ar fi fost improtivit curagului, disciplina la disciplină, stîmpărarea la stîmpărare, luminile la lumină, amorul libertății, all patriei și all gloriei, la amorul libertății, all patriei și all gloriei.

Ūæ láudæ pærticularæ, tē méritæ Grečiea, este, cæ aŭ produs pre tēi mai mari oameni, alle cærorã amiutire istorieã trebue sœ li-o pæstrede. Eŭ nu escēptedŭ pre republica romannœ, all cæriã guvernãmînt tot de-ŭæ datæ erã asã de însușit, a aprinde spîretele, a aitiã tælentele, și de a li arætã în toatæ puterea lor! Cē ar opune ea însæ unui Licurg, unui Temistocle, unui Cimon, unui Epaminonda s. c., s. c.? Se poate diče, cæ mærimea Romannilor este curat lucrul republicei lor. Niči unul însæ de'n tētætni Rumei nu se rædicæ mai sus, de seculul sœŭ și de întelepũnea statului, spre a luã un sbor și a-i dá ŭæ fatæ noaŭ. Fie-care Romann nu e întept, nu e mare, de cît pre'n întelepũnea și curagul guvernãmîntului; ell urmeadœ pe callea bætutæ, și cēll mai mare om de'ntre ei nu face alta, de cît noanteadœ cilt va pasi mai departe, decît cēialãli. În Grečiea de'n improtivœ; eŭ vœd adese ori gēnturi de ačellea întinse putérnice și creatoare, cari se improtivesc torintelui deprinderii, cari se dedãu la toatæ nevoile cēlle deosebite alle statului, cari-si deseid un drum noŭ, și cari, pœsind în viitorŭ, ajung domni întimplerilor. Grečiea n'a pœhit neci ŭæ nenoročire, care sœ nu fi fost de demult prevædutæ de vre unul de'n mægistrãii sœi; și mai mult tētætni aŭ scos patriea lor de'n despretŭ, în care picase, fœcîndu-o, a se arætã cu mai mare strælučire. Care este de'n improtivœ, Romannul, care sœ fi diis republicei salle, cæ cončinerile ei are sœ o duce la ruina sa? Cînd guvernãmîntul se deformã, cînd proconsulilor li se læsã ŭæ putere, care trebuiã sœ-i scape de jugul legilor, care de'ntre Romanni a predis, cæ republica va fi învinsæ cîar de armatele salle? Cînd Ruma se poticniã în cæderea sa, care tētæteann a alergat în ajutoriul ei, și a opus întelepũnea sa fætælitæii, cē se pœreã a o tiri?

De îndatæ cē Romanni înčetaræ de a fi liberi, ajúnserœ tēi mai misei slavii. Grečii, subjugati de Filip și de Alesandru,

nu se desperaræ, de a-sî ræcæpætá libertatea lor: ei s̄ciuræ în adevær, a se façe neatîrnati sub succesorii ačestor prinčipi. Si dacæ în Grečiea s'aũ rædicat ũæ mie de tiranni, tot în ea s'aũ rædicat sî ũæ mie de Trædibuli.

În fine, sfærmatae cîar de greutatea desbinærilor salle, si de a puterniciei romanne, Grečiea pæstræ un feliu de imperiu, însæ de tot onorætoriu, asupra învingætorilor sæi. Luminele si gustul sæu pe'ntru litere, filosofiea si artele, o ræsbunaræ, asâ dicînd, de învingæcunea sa, si elle tsî supuseræ cîar lor mîndriea Romannilor. Învingætorii ajúnseræ scolarii învinsilor, si învætaræ ũæ limbæ, pre care Omirii, Pindarii, Tučididi, Csenofontii, Demostenii, Platonii, Euripidii s. c., o înfrumsetase de toate grãtiile spîretului lor. Oratorii, carii acum încîntaũ Ruma, mérseræ la Greči, spre a deprinde gustul țell fin si delicat, poate țell mai rar de'ntre tælente, si ačelle secrete alle artei, țe dan genului ũæ putere noaũæ; ei într'un cuvînt, mérseræ a se formá de tælentul încîntætoriu, țe împodobesçe pre toate. În scoalele de filosofie, în care Romannii țel mai însæmnati se desbræcaũ de prejudețele lor, învætaũ, a ræseptá pre Greči, ei aduceaũ în patria lor recunoșcînta si admirarea lor; si Ruma sãceá jugul sæu mai ușor; ea se temeá a abusá de drépturile biruintei, si pre'n binefáçerile salle deosebía pre Grečiea de'n țellelalte provincie, țe supusese. Țe glorie pe'ntru litere, de a fi cruțat patriei, țe le-aũ cultivat, rellæ, pre cari legiuitorii, mægistratii si cæpitannii nu puturæ a i le înlæturá! Elle-s ræsbunate de desprețul, țe li opune ignorînta, si-s sigure, de a fi ræseptate, cînd se vor aflá ast-feliu de drepti pretiitori ai méritului, ca Romannii.

§. 30.

Bætæliea dela Rácova în Moldova lingæ Birlad,
(în carea *Stefann* țell *Mure* a învins pre *Solimann Paša*
la 17 Ianuariu 1475).

(Næræcune orætoricæ.)

Vúetul unei nævæliiri neamiçe ræsunase de'n tærmurile Pontului pîncæ preste Cærpati. Lociitorii înspæimîntati se îm-

præsciaū in toate pærtile, nesçiind încotró fug. Flácæriile cælle mistuitoarie, pre cari le læsaū dupæ dînsii, lætindu-se pustiaū locuintele si cîmpfile, spre a nu se puté folosi de elle neamicii. Nóuriū de fum se întindeaū peste toatæ partea de ameadæ-dî a țærii si terorile ačestea predičeaū ũæ dî amenintætoariæ de peirea Moldovei. ũæ sutæ doŭe đeci de miū de Turci, însolii de oarde tærtare, trecînd țærmurile Dúnærii, si dînd mîna cu Romîni, næintæseræ sub comînda lui Hadim Suleimann pînæ in miedul țærii, cælcînd in pečoare ori cæ slabæ improtivire. La Rácova însæ li se oprî marșul, dîndu-li piept armîea cæa puîn numæroasæ a Moldovei, dela carea se așteptá mîntuirea. Ea de abia alcætuiá patru đeci de miū de luptætori, între cariū doŭe miū eraū Secui, cînçi miū Poloni si ræmæsîta Moldovenii. Ačeste doŭe puteri neasemænate s'aū întîlnit in 16. Ianuariū 1475, si se mæsuraræ una pe alta c'ũæ ocire plînæ de turbare. Asá s'a petrecut ajunul bættælei, cæci a doŭa dî fu mennitæ pe'ntru luptæ. Ačeastá erá sæ fie nu numai ũæ dî, dela care atîrná libertatea unui popor, si care aveá sæ încunune fruntea unui simplu biruitoriū; daræ ũæ dî, cînd creștinul are a-si værsá sîngele si pe'ntru libertate si pe'ntru leģe; ũæ dî, cînd sænætismul ræsbelnesce improtiva sîntei cruci, drept care toatæ Europa isi îndreptase privirile asupra Moldovei. Minutul luptei se aprópiæ, inimile tuturor ræsbeluitorilor fierb de neastîmpær, libertatea si leģea imple pre unii de curagū si de bravuræ; cînd pre cælalali umilinta de mai næinte acum îi imbatæ de trufie, privindu-si multimea lor. De nisce asemeni sîmteminte aprinși se încæeræ; númærul cæll întreit all neamicului si pornirea sa cæa înfricoșatæ Moldovanul o sprijiniá cu bærbætie. Semiluna silsæle între miile de Turci; sábiea cæa ascutitæ scînteiadæ in áģera lor mînæ, si'n répedea-i rotire sîngele sumegá pe láturile ei, daræ eat'o frîntæ in fierul unui topor, cæ șerbesce de armæ soldatului moldovan. Armele se cœcnesc cu cumplire, trupele se amestecæ, strîgætele lor îndoesc sgómotul, mortii cad si'ntr'ũæ parte si in alta, șîrurile de cævælerie alle Secuilor, isbite de putere, se sparg, si spaîma se ræspîndesce între Moldovenii.

Ociul eroului lor nu scapæ de'n vedere aĉeastæ sĉærmare, si mai nœintē de a se încuræĝå neamicul de asémene isbindæ, rœpedindu-se ca un leũ, sprijiniå sũria nœvæliriĩ cu braul sæũ cœll ne'nvins si re'ntocmesœe lupta. Cœpitœniile fi urmeaðæ cu scumpœtate, si toatæ multimea si opintirea neamicului rœmine dœdårnicæ, rœspingũdu-se de tot. În aĉest timp bu-cũmarea si trĩmbitarea unor soldaũ moldovenĩ, rœsunå în in-desita întĩndere a lunœii Bœrladului. Turcul ĩnsetat de sũĝe, rĩvnos, aleargœ cœtrœ sũnetele cœlle amœĝitoariœ, apa Råcovei ĩ ĩmpĩedece paũ, turbarea fi aprĩnde ĩnima, ell se silesœe si o treœe, sĉærmæ si rœstoarnœ. calcœ si nœinteaðæ în lunœe cu socotĩtæ, de a aflå pre Moldovenĩ. Amestecarea si sgœmotul se faœe cu atĩta mai mare, cu cĩt si multimea, nœvæliud, se sĉærmæ de årboriĩ cœi, cœ se tœiaũ de Turœi, cu scop, de a strœbate în lunœe. Ūœ nœgurœ groasœ, cœ de demineatœ se aœternuse, faœe a fi mult mai misterioasœ aĉeastæ strœteĝemœ a Moldovannului, si Stefann, folosindu-se de mreaja, în care fi încurcæse, cu cœa mai mare hœrbœlfe fi lovesœe pe de'n dœ-rœpt. Neamicul se socœate isbit de'n doœe pœrũ, si tot Ūœ datœ credĩndu-se în ĩnjlocul pœrii, ĩsi rœstringe puterile. Lupta ajungœ cu atĩta mai ĩnfocœtœ si mai crĩcœnnœ, cu cĩt desperarea spœriå în ell. Securea, toporul si coasa de'ntre armele Moldoveniilor, se încrœesc cu sũrurile cœlle scĩntœtoariœ. Cruďmea se vede ĩntipœritœ pe felele tuturor luptœto-rilor, sũĝele se varsœ în siroaie, moartea sœcœrœ cu necru-lare, si biruĩta este amœĝitoariœ. În sine neamicul, uĩmit cu totul, apucœ fuga si pe steågurile dĩmbuite strœluœitoariå cru-œe aratœ apũnera lumii. Stefann nemultœmĩndu-se numåi cu atĩta, si tot în frunteå hœtrĩnilor sæi soldaũ, sugœresœe pre Turœi de'ncolœ de apa Råcovei, a Bœrladului si nu tĩrdiũ peste Dũncœre. Pœmĩntul este cruœit de sũĝe si acoperit de trupuri; piœrderea neamiœilor nũmœrœ aproape la Ūœ sutœ de miĩ, ĩn-tre cariĩ patru de'n cœi mai bravi paũ dac morũ. Cĩmpul bœ-tœlfei rœmine în mĩna Moldoveniilor: tåbœra, avũũile, armœ-tura, Ūœ sutœ de steåguri si cite-va cœpitœniĩ turœesœi sũnt trofeele biruĩtei, „*eatœ triumful biruitoriului.*“ Pecĩnd ell

innællá ruġi de multæmire in mærirea adeværatulū Dumnedēū, scutitorulū armatorū alle, pe atunēja sī Ruma in toate biséri-
cile alle særbeadæ æceastæ biruinlæ asupra necredincoşilor,
numind pre marele Stefann „Apærætorul crestînætælii.“ *Eatæ
cununa evoulū Martir.*

XVII.

Væsiliū Alesandri (1821—).

(Næseut in annul inæputulū rænásærii næcunale rumîne, in
1821, in Juliū, de'ntr'æc sæmilie venitæ de'n Itáliea de'n Venétiæ;
cursul stúdielor si-l'a sæcut in pensiunatele frincoesi de'n Iasi, pînæ
la 1834, cînd merse la Pæris, unde studiæ in decurs de cîneci anni,
pînæ la 1839 doctõria, drépturile si scîintele næturale særcæ a-si fi
dat preste adeværata sa cîemæcune; *porsiea*. La 1839 ræntorcindu-
se de'n Frincoia, cæætori pre'n Itáliea. Sosind in pátrie-si, se uní
cu Rumîni juni, carií desceptindu-se acum, se nevoiaū de'n ræspu-
terí a ræġenorá si a rænásæe pre Rumîni pre'n intrudúcerea ideilor
culese de'n literæturole popoarolor luminate de'n apusul Europei.
Ell isi sæcú inæputul literariū pre'n novela, numitæ: „*Bucetiera de
Florenia*,“ apoi lucræ la foaæa literariæ, publicatæ de Cogælniæean-
nul sub titula: „*Dæciæa literaræ*“ pîne la inciderea æelleia pre'n po-
runca Domnului moldav de atuneci, Mihaiū Sturda.

Dupæ moartea maiceí alle la 1842, întreprinse æc cællæto-
rie îndelungæ in muntii Moldáviei, carea dete inæputul la æelle in-
tite si æelle mai bune poesii de alle lui, cum sint: „*Baba Cloan-
ia; Strunga; Doina; Hora; Craiū nou, s. a.* Tot atuneci isi inæpú
si sirul bæladelor, carile însæ le publicæ numai cu deæcæ anni mai
tærdiū, pela 1852. La 1844 fu însærcinat împreunæ cu Cogælniæean-
nul si cu C. Negruí cu direpæunea teatrului rumîni si frincoes de'n
Iasi, si cu astæ ocæjune cumpuse mai multe bæcæti teatrale origina-
rie, næcunale, moldave, scoase de'n vicaia poporului, precum: „*Jor-
gul de la Sædagura; Iasiū in cærneval; Peatra de'n casæ; Nunta
iærænneascæ; Cuoana Cirilū in Iasi; Cuoana Cirilū in provinia*,“
carile suræ asú de nimerite, cit aprinseræ intusiasmul întreġei Ru-
mînií. Tot atuneci inæpú împreunæ cu Cogælniæeanul si cu Ion Gica
æc foæe noæcæ politicæ si literariæ sub titula: „*Progresul*,“ carea
insæ dupæ æc lunæ de dille fu opritæ de'n porunca Domnitorulū.
Atuneci întreprinse æc cællætorie la Ræserit; vædú Brusa, Atena.

ínsulele Ióniçe, Venólică, și dupæ un depart de unsprædece luni, se ræ'ntoarse în pátrie-și, avîndu-și în portofoliu-și ùæ mare parte de'n poesii: „*Læcrimioare*“, carile le publicæ mai târîi. La anul 1848 dete mîna cu partea liberalæ a junimii, și luæ parte la mîscarea de'n Iasi: de aceea trebui sæ-și pæræseascæ pátria, merse la Pæris, unde nu înçetæ a scrie în gædetele stræine articule despre cåusa principatelor duncærenne. La 1855 publicæ foaea literariæ numitæ: „*Rumînea literaræ*“, carea însæ dupæ un ann fu opritæ. La ann 1857 fu ales deputat la adunarea Iærii. Dupæ moartea tælinesæu liberæ toîi slavii pærîntesci, și ast esimplu fu încurînd imitat de cætræ 991 de proprietari, cariî toîi îsi liberaræ slavii, fære sæ cearæ vre ùæ despægubire. D. V. Alesandri dete teatrului și poesiei rumîne ùæ direpæune næcunalæ și un cæræpteriû næcunal. Ell a publicat:

1. *Repertoriul dramætic*;
2. *Bælade rumîne*; în doi tomî.
3. *Salba literaræ*.
4. *Doine și læcrimioare*.

Bæladele și læcrimioarele s'au trædus de cætræ deosebii scriptoriî si în limbele stræine: frîncesa, gærmîna, înglesă și ungu-reasca.)

§. 31.
De'n poesiea: „*Strigoîul*“.

<p>1. În præpæstiea cea mare,
Unde vîntul cu turbare
Sustæ trist, înfricoșat,
Vedî ùæ cruçe dærimatæ,
Çe de vînt e clætinatæ,
Clætinatæ ne'nçetat?</p>	<p>Și pre'n elle crunt de-ùæ datæ
Ùæ fæntasmæ se aratæ,
Se aratæ blæstæmînd:</p>
<p>2. În prægur earba nu creșce,
Și pe dînsa nu-și opreșce
Neci ùæ pæsere-all sæu sbor;
Cæ sub dînsa 'n ori-çe vreme
Cu durere jålnic gæme,
Gæme-un glas îngrođitor.</p>	<p>4. <i>Cællætorîi nenoroçite!</i>
<i>Fugi de-açelle cæi poçite,</i>
<i>De-îi e callul de bun soîi,</i>
<i>Cæ 'n mormîntul fære pæce</i>
<i>Și sub cruçe-acoló dæce,</i>
<i>Dæce sîngur un strigoî!</i></p>
<p>3. Coló 'n nopîi întunecoase
Mii de flæcæri minçunoase
Se væd tåinic fluturînd;</p>	<p>5. Çine-alcargæ pe cîmpie,
Ca un duh de vijelie
Într'all noplii negru sîn?
Çine fugæ, çine treçe
Pela oara doûe-spreçe? . . .
Un call alb cû-all sæu stæpin!</p>

6. Vîntul bate vijeeșce;
Fâlnic callul se isbeșce,
Și se 'n'tree ca doi voinicî.
Dar' pre'n nêguri eatæ! eatæ!
Cæ luēse pe cîmp de-ũæ datæ
Mii de focurelle miçi.
7. Elle sboar' se depørteadæ,
Sboaræ callul, la urmeadæ.
Pæšind iute cætræ mal.
8. Și de-atunçi în fund s'aude,
Ĝemetæ, blæstæmurî crude,
Care tree pe-all noplii vînt,
Și de-atunçi ades s'aratæ
Ûæ nælucæ 'n'fricoșatæ,
Care ese de'n mormînt!

§. 32.

Pædurea Strunga (în Moldova).

- În pædurea dela Strungæ
Sint de cæi cu pușca lungæ
Carii daũ ciorîșu la pungæ.
- Sint de cæi cæ 'mpușcæ 'n lunæ,
Carii noaptea 'n frundæ sunæ,...
Feçori de lele nebunæ
- Fæ-te 'n lâturi mæi creștine,
Dacæ vreî sæ 'mergî cu bine,
Sæ ræmii cu vîcåla 'n tine!
- În polica særxæ soare
Ei te-așcæptæ la strîmtoare,
Sæ te prade, sæ te-omoare!...
- În dumbrava cæa veçinæ,
Unde buha greũ suspinæ,
Veði cæa ðare de luminæ?
- Opt voinicî cu spete late
Și cu mînoçi sulcate
Staũ cu pușcele 'necæreatæ.
- Trei særut'ũæ cruçe sîntæ,
Trei se luptæ greũ la trîntæ,
Unul drege, unul cîntæ:
- Oliolio! mîndræ feticæ!
De-ai veni coleå 'n policæ
Sæ te fac mai frumușicæ.*
- Oliolio! cæcoiũ bogate!
Içi de-ai treçe de'n pæcate,
Sæ-ũ arunc un glonũ în spate!*
- Cæ mi-i pușca hultuitæ,
Și mi-i gioaga tintuitæ,
Și mi-i inima 'ncollitæ!*
- Oliolio! mæi Taiæ-babæ!
Cæçi nu sũeri mai degrabæ,
Sæ særim voinicî la treabæ!*
- Pușculiå-mi ruçineșce,
Tînta 'n gioagæ se toçeșce,
Murgul sare, necieðeșce.*
- În pædurea de la Strungæ
De cæ treabæ-ĩ pușca lungæ,
Dacæ nu dai peste pungæ?

§. 33.

Cîntec hœiducesc.

Earna vine, vara trece,
 Ši pœdurea s'a rœrit.
 Œiua-i viscol, noaptea-i rece:
 Greul vieŒei a sosit!

Cît mi-a fi eara de mare,
 Œe-o sœ fœcem, vai! de noi!
 Fœrœ codru, fœrœ soare,
 Fœr' de banni, fœr' de cocoi?

Sai pe creanga œea uscatœ,
 Dragœ coarhe, corbušor!
 Veđi in callea depœrtatœ,
 Nu-i dœri vr'un cœllœtor?

Cœllœtoriũ eu punga plinœ,
 Ši cu sal la cap legat;
 Sœ-mi mai œere astœ ruginœ,
 Ši sœ-mi fac banni de ernat.

Daleũ! coadre, frœlioare!
 Nu mai ai frundišul des,
 Unde 'n pîndœ la rœcoare
 Stam sunind de'n frund'ades?

Vara trece, eara vine,
 Ši tu coadre te-ai uscat.
 Trece vara, ši, ca tine,
 Florile mi-am scuturat!

Ne-a ajuns vremea de muncœ,
 De scos arma dela briũ,

De læsat potica 'n lunœ,
 Ši de dat capul sub friũ.

Daleũ! dragœ primœvarœ!
 De-ai veni, cînd asũ vrœ eũ,
 Sœ mai es voinic pre'n farœ,
 Sœ fiũ ear' la largul micũ!

Sœ-mi pun cušma pe-ũœ ureciœ,
 Ši sœ-mi las pletele 'n vint,
 Ši 'n potica mea œea veciœ,
 Sœ mœ 'ntind ear' la pœmint.

Sœ-mi simt ear' durda pe spate,
 Ši sœ-mi vœd ici cœ luœse
 Cîci pistoale ferecate,
 Cu hœngœriul hœiducesc.

Ši pe coarda-i œea pletoasœ
 Sœ-mi desmerd murgul voinic;
 Ši pe dœrea luminoasœ
 Ell sœ sboare, eũ sœ Œic:

Fugi ca vintul! fugi ca gîndul!
Mœi copille nœsdravann!
Cœci acum ni-a venit rîndul,
A sosit vremea de ann.

Sœ inem codriũ ši vallea
Noi voinicii amîndoi,
La neferi sœ 'ncidem calleu,
Sœ dœm groadœ pre'n cocoi.

§. 34.

Cîntec ostœesc.

Rumin verde ca stejariul
 Rid de dušmann ši de moarte,
 Sœ-mi treascœ armœsariul
 Pre'n gloanie sœ mœ tot poarte!

Sai voinicœ, ši necieadœ
 Åger, mindru, ca un œmeũ,
 Cœci am inimœ viteadœ
 Ši nœdejdea 'n Dumneũ!

Cît mi-a slá mina voinicæ
Pe-a mea palæ ostæseascæ,
N'aibæ grijæ de nemicæ
Tara mea cea rumineascæ!

Sai voinicæ si necieadæ!
Áger, mindru, ca un smeñ,
Cæci am inimæ viteadæ,
Si nædejdea 'n Dumnedæu!

Cû-all mieñ súflet cu a mea palæ,
Cû-all mieñ soim albit de spume
În duşmanni vom dá nævalæ,
De s'a duce vestea 'n lum'e!

Sai voinicæ, si necieadæ!
Áger, mindru, ca un smeñ,
Cæci am inimæ viteadæ
Si nædejdea 'n Dumnedæu.

§. 35.

Læcrimioare.

Multe florî lucesc în lume,
Multe florî mirositoare;
Dar' ca voi, miei læcrimioare,
N'are 'n lume neci uæ floare
Miros dulce, dulce nume.

Voi sintei læcrimi de ingeri
Pe pæmint de'n cæriñ picate,
Cînd pre'n stelle legænnate
A lor súflete curate
Sboaræ dînd duioase plîngeri.

Sintei fragede si albe!
Ca si rada viefei melle,
Cu voi, scumpe strugurelle,
Albe mærgæritærelle,
Primævara-si façe salbe.

Dar' de-uæ datæ vintul reçe,
Færa vreme væ cosesce!
Ásfel' soartea crunt ræpesce
Tot ce 'n lume ni dîmbesce:
"Floarea piere, vîenã trece!"

§. 36.

Adio Moldovei.

Scumpæ iaræ si frumoasæ,
O! Moldovæ, draga mea!
Cine pleacæ si te lasæ,
E pætruns de jale grea;
Cæ plutînd în visuri line
Pe-all tæu sîn, ca într'un rañ,
Dulce-i vîeata dela tine,
Ca uæ dulce di de Maiu!

Eñ te las, iaræ iubitæ!
De-all tæu cæriñ mæ depærtedü,
Dar' cu inima negritæ,
Plîng amar, amar oftedü.

Trist acum la despærtire
De fiori mæ simt cuprins,
Si-ori-çe dragæ nælucire
Pe'ntru mine-acum s'a stîns!

Cine poate ca sæ scîcæ,
Dacæ 'mpins de-all sortii vînt,
M'oiu întoarce 'n veselie,
Sæ særut all tæu pæmint!
De-oiu vedé încæ vr'ua datæ
Munii tæi ræsbunætori,
Ce, c'ua frunte innæliatæ,
Se pierd fálnic pintre nori!

Sî-aî tæi codri de verdeāæ,
 Unde curg, şoptese ușor
 Reçi isvoaræ,  e da  vieāæ,
 Doine, care  ic de dor!
 Sî-all tæu  eri , care  imbeş e
 S sletului rum nesc,
 Sî ori-care m e iubeş e,
 Sî-ori pe care e  iubesc!

Eat e oara de pornire!
 Sî minutul mult amar!
 Veselie, fericire
 E  le las pe-all t u hotar,
 Sî-a mea inim e  i  ice:
O! Moldova!  e jelesc,
Adio! ramii ferice:
 „Feri e s  te g sesc!“

 . 37.

Soldann Viteadul, sa  recrutul moldovann.

(Bucate teatral .)

(La ridicarea perdolei, *Soldann* este straj  ling e  e  erit e, pe  e pieat  mare. Ell cat e  mpregur, las e puşca s  vine  n fata p blicului de c nt e:)

E  s nt *Soldann* viteadul S  m'a  trintit la n m r
 De'ncolo dela Breadul; C' e puşca grea de  m r,
 Soldat de oastea nou e, Cu trupul  n mindir,
  e-mi  ic voinic  it nou e! Cu c li i i la cimir,
  ntr' e  i de'n p cate, S -apoi mi-a   is: „*Soldanne!*
 Mi-a  pus un sac pe spate, *St i smirna  opirlanne!*
 S  coiful ista 'n cap, *C  de- cum e ci soldat!*
  n care neci nu 'ncap, *Soldat? v duşi p cat!*“

Of! doamne! bo eri domi voastr e.... s  nu v e fia vorba cu sup rare....  dec , d e.... de unde eram om de omenie, ca toli p mintennii.... cu suemann ( ece), cu opin i, cu itari ( oar ci), cu penne de p un la p l rie, m'a  luat bun, teaf r de'n sat, s  m'o su it, s  m'o scimosit, s  m'o tuns cilug, de ar ride  iar babele de mine (ar lindu-s  capul tuns). D e! postim, de ved ti: cap de „*Rum n*“ e aista?... par' c  m'o smuls „*Rus liile*“ s  m'o p scut buboc i.... ba nu,   u!  dec  cum s'ar prinde, şeaga de- e parte,.... drept s  v e spun:

Frund  verde, verde, verde, *De c sarm  ca de- e cuşca,*
De m'a  crede, crede, crede, *S  de mustru, s  de puşca;*
Mi-  destull, *C ci mi-  dor de plug rie*
  u destull, *S  de earba de'n c mpie:*
S -s s tull *Vale ! vale ! inim oar !*
Prea s tull *Ca murgu a sbiear , sbiear !*

As    u!.... dup e  e m'o strins virtos  n cing i, s  m'o  ngustat de un p rmac (policari , d get), apoi m'o scos la mustru....

și, cît îi-i dîulîta Domnului de mare, mæ în la soare, ca pe un coco-
stîre, ia asă... numaî într'un piçor (se pune într'un piçor), dîce, ca
sæ mæ învețe a façe *maršū*... una... a... a... a... a... și-i dæ
cîtu-i ia glasul... o îine una și bunæ, cîar ca un pælæmariū cu
„is“ la bisericæ... una... a... a... doŭe (scimbæ piçorul),
și-apoi ean sæ mi te 'mpingæ pæcatul sæ te clătîni... valeū! mæ-
mulica mea! îîi toarne nișcæ propele la sælci, de-îi stræmutæ cæpri-
orii... ba nu, dæū! ádecæ, cum s'ar prinde, șeaga de-ūæ parte, nu
îmî erá maî bine mie la țaræ? la locușorul miēū? unde træiam în
ticnæ de adî pînæ mine, și mæ drægostiam cu Mæriuca?... nu
cunoașcîi pe Mæriuca? fata lui moșū *Trohin Țaræ Lungæ*?...
Mæriuca cea cu ocîi cæactri... (rusîindu-se) mi-i ibóvnicæ mie!
cæ puiū de fatæ, s'o sorbi cu lîngura!

Cînd la boîærese eū vara

Mæ munçiam mereū,

Și veniam ostennit sara

La bordeiul miēū:

Mæriuca cea cu minte,

Ibóvnica mea,

Îmî særiá hup innæinte,

Ca ūæ turturæ!

Hopa! țupa, țupa, țupa,

Amîndoî cîntam,

Hopa! țupa, țupa, țupa,

Rîdeam, și jucam.

D'apoi ear' la særbætoare,

La pașci, la Florîi,

La clacæ, la ședætoare,

La cules de vîi... ,

Cînd de-ūæ datæ 'ncepeá hora

Sæ ne fiî væđut,

Cum særiam de-ūæ datæ fora

Cîar dela 'nceput.

Hopa! țupa, țupa, țupa,

ș. c.

Dar' apoi vorba ațeæa; „*cî-cæ nu-s în toate dillele pașci*“,
într'ūæ dî cîar de'n mijlocul horoi m'o îmflat pe sus, ca sæ mæ dea
la milîtie; „*cî-cæ sæ mæ facæ viteadū ca „Stefann Vodæ*“... ,... bie-
tul Stefann Vodæ! unde-i ell acum, sæ mæ vadæ fæcînd mustru, și
sæ se búcure... „*pușca la u...u...u...mæ!*“ (ia pușca și façe
mustru), „*pușca la strajæ*“, la „*pi...i...cîr*“; „*pușca la u...u...
u...mæ!*“ *maršū!*... „*rantaplann! rantaplann, plann, plann* (façe
maršū). Atîta-mî plæcæ sí mie... dæreþanna cînd începe a bate, și
cînd începe a cîntá mujica... șcîi?... mæ furnicæ prin ínimæ, și
mi-s'apriind ocîi ca doi jærátici, și-mî trece de dor de-a casæ....
atuncîa, dæū! cæ m'asū bate, da m'asū bate pîn la moarte, pe'ntru
ca sæ ápær țara asta bunæ, care mæ hræneșcæ... atuncî, dæū!...
cum s'ar prinde, șeaga de-ūæ parte, uit sí pre Mæriuca, și mæ simt
cu adeværat... .

Cæ sînt Șoldann viteadul

De'ncolo dela Breadul.

De sí de oastea noūæ,

Voinie însæ cît noūe.

Atuncîa cu mîndrie,

Mæ væd la soldæiie,

Cu coiful ista 'n cap

De sí nu-l prea încap.

Voios mæ puiū la nūmær,
 Cu puſca mea de-a ūmær,
 Ši-mi plače ist mindir,
 Ši plumbiū de'n cimir:

„Atunēi Rumīn cu falæ
 Ašū da in foc nævalæ
 Sæ åpær lara mea
 De ori-ēe soarte grea!“

(Sæ încinæ la public ostæšesce, ši se duče, perdeaua cæde.)

§. 38.

Mætuša Angeluša.

(Doftoreasæ vræjitoariæ.)

(Vine alergind cu un snop de buruene in minæ.)

Eatæ! catæ! ši mætuša!	Pe'ntru fârmeçi de iubire,
Eū sint „Mama Angeluša“,	Ši dræçiī ciar preste fire.
Çe šeie descinteçi miī,	Næçi çell mare cornorat.
Ši-ori çe soīū de doftoriū.	Nu-i ca mine, de'nvæfat!

Ašá, dæū! boičeri Dumīavoastræ!... Nu cæ mæ lăud, dar' puteīi întrebá ši pre cuconul... cum Doamne cartæ-mæ-i die?... Unul cam çeacir, cu barba'n fureculiæ, ši cu ūæ alunicæ cit nuca pe virful nasulū... de mult... çe tot trecuse astæ carnæ pela ferestrele cuconitei... eacæ pōsna, cæ-i ūitæi numele!... cuconitei... una cam limoniæ la falæ, ši cu oei in doi peri... Ei! il apucase pe bietul cuconasū ūæ tuse de çelle cu ureçi lungi... ca sæ nu die vorbæ proastæ... ši numai eū am putut sæ-l tæmæduī de dinsa, ba'o pirdálnicul!... cæ se încuibase, mæ rog, in ell, „ca in casa sa“. Šeīū çe i-am dat sæ bea? „çiaīū de cucutæ“ fierť la un loc cu un snop de pipærusæ rōšicæ, ši deres cu pulinticæ terpentinæ... ca vr'ūæ doue litre ši mai bine. De-atunēi sæ-l audi çe glas are!... cum cintæ de'n opteintariū (ohtoih), glasul all VIII-le, ūi-i mai mare dragul sæ-l asculi!... par' cæ-i ūæ roatæ de car neunsæ. cred, va sæ ðicæ, te miri? ši çe i-i façe? gitu-i scirtæie! ši, Doamne! tare frumos ūi mai sede! n'ar fi de deociū litleul!...

Çinduræ, cæ pomennim de deociū, trébuie, sæ væ spun, Boičeri Dvoastræ! cæ mæ priçep ši la descinteçe mai dihaiū decit Baba Cloanťa....

Šeīū sæ fac ši cu ulçica,	Atunēi vedī, cum vine, sboaræ
De ūi-se sburlešce cica,	Pre'n væsduh, ca ūæ cucoaræ,
Çind audi draçiī šoptind	Voinicell de dor nebun,
Ši pre'n oalæ boj bæind:	Pe-ūæ præjinæ de alun.

! Doamne! mulťi cuconasi ðeresc eū aiçi, cærorra li-asū façe de drăgoste cu ulçica... dacæ ašū šei, cæ nu li-ar fi cu bænnat.

Enn spúneti drept, sœrutá-v'-asû ocisorii, sœ vœ fac acum sœ nebu-
niî dupœ mine, cît sînt de bætrînœ si de hœrdugitœ? Doamne! Cœ
m'atî mai pupá... cœ m'atî mai desmerdá,... cœ m'atî cîemá „*inŕer*
cu pær gâlbenn“; si eû m'asû fœsoli cîar ba ùœ *Mœdamœ*... (fœcînd
ca ùœ lînœrœ): *da sœdî biniœor mosû!*... *da dœ-mî pœœ mosû,*...
vai de mine! da œe va sœ ðicœ una ca œœeastœ?... *mon diœ! mon*
diœ!... *je vu pri pardon!*

Ei! dœ! nu vœ spœriatî.... cœ asâ ŕuguese eû. Dar' dacœ
avelî œe-va áhturi la sûllet, si v'a picœt tronc la inîmœ vr'œe cucœ-
niîœ frumosîœ... siœ si eu bærbat... tot una-i. Sœ vœ in vœiû eû
meseœug bun. — Prîndelî un liliœ in noaptea ajunului boboteðei,
si-l îngropatî într'un furnicariû. Peste trei ðille nu rœmîne de'n ell
decît doûe œolœnnœe supîrelle: un cîrlîgell si ùœ lopœtîœ. *De-ai*
atînge cucuniœa cu cîrlîgellul: te-a vœdut Dumnedœû! ai prins pœœœ-
ruîca in laiû! *De-i lovi bærbatul cu lopœtîca: l'a luat dracul!*...
Se duœe de-a tumba peste noûe mœri œi noûe læri.... *curatœ socio-*
tealœ!... Ei! da pînœ la liliœ venîli la *mœtuœa Angeluœa*:

œiû sœ sting in apœ reœe	œiû a face case bune,
Cœrbuni roœi, vr'œe cînei-sprœ-ðeœe.	œi le strîœ, ðœû! de minune,
Pe'ntru œœi pûtin isteœi,	Mai ðihaiû, si mai gibœe
œe li ðie, cœ-s deœieœi.	Decît carî strîœœ bærrœe.

Asû putœ sœ vœ spun multe case stricate de mine; dar' mi-i
sœ nu se súpere cîne-va si oare-cîne...

Mai œiû læœuri multe încœ,	Mai œiû ear' ùœ doœtorie,
Pe'ntru œœi œe ðœe de brîncœ,	Ca sœ scapi cu gibœœie
œi coteî linguœitori,	De œœi œe poartœ minœuni
œed pe brînci de multe ori.	Ca ùœ marfœ de nebuî.

Pe'ntru œœi œe staû culœatî pe brînci si necînstese omenîrea,
punînd'o in rîndul dobitoœelor, dupœ cum spuneá rœposatul dœscœl
Prœœa, Dumnedœû sœ-l odihneascœ! œell mai bun læœ ca sœ-i vin-
deœi, este, ca s'aducî pe'ntru siœ-care cîte patru suruŕî delœ postœ,
si sœ li porunœœœi, ca sœ ureðe ca in ajunul annului noû, cu læ-
râpnîœile (bîœele) pe spinœrea lor. Peste ùœ oarœ, ùœ oarœ si ju-
mœtate, sœ fi œegur, cœ se seœalœ de'n brînci in picœare, si rœmîn
vindeœatî pe'ntru veciû vecîlor, amin! Earœ pe'ntru œœi œe arunœœ
venin cu limba peste unî si alîi, dacœ vreî sœ nu mai cleveteascœ
cît or trœi ei, sœ iœi ùœ sutœ si mai bine de œœe îngledœœi, si sœ
le înfîŕi in virful limbei lor; pe urmœ sœ le scoîi unul cîte unul, si
în locul lor sœ prœœeri steœœe pisatœ si amestecatœ cu prav de
peatra îadului: de-or mai spune minœuni vr'œe datœ: — *vina mea*
sœ siœ!

Crédeți, crédeți pe mætusa!
Cœ sint mama Angeluša,
Cunoscute aci 'n Iași,
Și nu fac la nime greșu.

Pe'ntru fărmecei sint vestite,
Și de mulți cîar ispitite;
Drept dovadæ væ uitati:
Țara-i grea de fœrmecați!

Acu fărmecele ca fărmecele; dar' cit pe'ntru alle gospodăriei
(economiei): apoi nu s'a mai aflat pe fața pœmintului uæ jupineasæ
mai iscusite de cit Angeluša; nu cœ mœ lăud dar':

Șciū sæ fac de toate bune:
Vutci, dulcéuri de minune,
Și beltelle de gutæi,
Care seot dinii cœi ræi;

Codonaçi de moda noũæ,
Fœræ unt și fœræ oũæ;
Și 'nvirtite, cœ, mœ jur,
Pot serbi de coafsur.

Cine a vré sæ mœ ia jupineasæ în casæ, îi scutit de mar-
sandemodæ (modistæ); si-apoi îi mai aduc si alt folos: dacæ are
copii, sæ-i dea pe mina mætusei. Ti-i hœrœesesc de spâsmuri, si ti-i
descint de deociu, ca mai bine; cœ eũ am îmblat pe unde si-a în-
tœreat dracul copiii, si am deprins de toate:

Șciū sæ fac descinteçi grelle
Pe'ntru ori-cœ boale relle;
Precum boala de turbat,
De birfit si de furat.

Sau de-a șerpilor mușcare,
Sau de-aceã rea boalæ, care
Seimbæ sũfletu 'n Rumini,
Și-i prifacæ în pœgini.

Dar' mai ales, boiceri Dumiavoastræ! cœ sciũ bine, este, sæ
lecuesc de friguri, de dureri de cap, de dureri de mœselle si de urit.
Asã bunæ oaræ, l'o apucat pe cine-va frigurile, fie lui acolo! pune-i
frumușel trupul în apæ cu giatæ, si îi dæ sæ minice vr'ũæ doi
hœrbuji necopii, pe de-asupra dæ-i sæ bea læpte dulce nefiert si
botedal cu apæ de ploæ: paste uæ oaræ îi gata!

Pe'ntru dureri de cap eunosc doue læcuri fœræ greșu, le-am
invæfat la ræposatul dõstor Flæimuc, care s'o dus demult pe cœa lu-
me, ca sæ-si vadæ bõlnaviũ. Dacæ-i durerea de'n ræcealæ si-i noũæ,
pune vr'ũæ dæce șterari sæ batæ cu cœcannelæ citu-i diulica de mare,
și, pe cind li-or bocæi la ureci, sæ sedĩ cu capul plecat pe uæ
tipsie plinæ de cœrbuni aprinși. Ear' dacæ-i durerea veciæ si în-
rædæcinatæ, n'ai decit sæ te tundĩ cilug, si pœrul, cœ rœmine pe cap,
sæ-l smulgĩ cu cimbistra hir cite hir: cu cipul acæsta scoli toatæ
rœutatea de'n cap, si rœmii pleșug, dar' teãfær.

Pe'ntru dureri de mœselle, cœll mai bun lucru este, sæ nu te
dai pe mina dõstorilor de dinii; sau, dacæ nu te vîndeçi cu atita,
sæ iaĩ simburĩ de piérsecæ, si sæ-i striçi cu mœseaũa cœa rea; ear
dacæ neci cipul acæsta nu-ti foloseșcæ, sæ clæteșci gura de trei ori
pe di cu vitriol clocotit.

În urmæ pe'ntru boala uritului, care-i boala cœa mai a dra-
cului de'n lume, ascultai:

Draġi boiæri ši euconite!
 Holtei, fete, vœduvite!
 De vroiti numaĩ decit,
 Sœ vœ treacœ de urit:

Lœsati iute casœ, masœ,
 Ši inimœ voioasœ,
 Alergati, vœ svœtuesc,
 La teatrul ruminesc.

œe vœ spun eũ! de s'a mai line uritul de Dumĩivoastrœ, sœ nu-mi
 diœeti Angeluša.

Crœdeĩ, crœdeĩ pe mœtuša!
 Cœci sint mama Angeluša,
 Cunoscute bine 'n Iaši,
 Ši nu dau la nime grešũ

Eũ sint gata, ši ferice
 De-a šerbi pre toĩ aiœ;
 Cind ili vrœ sœ vœ šerbesc
 (bœtind in palme:

• Pann! pann! pann! ši eũ sosesc!

XVIII.

Alesandru Pelimon (1822—).

(De nœscere Bucuresœcann, nœscut cam pela annul 1822. Stũdiele ši-le-a fœcut mai mult pre'n sirguinta propriœ, fœrœ vre un curs anumit all vre unũ ram de ŝciintœ. Are un cœrœpterũ cu totul original: dupœ cœrele iubesœe libertatea personalœ preste toate in lume. Ciar' pe'ntru aceœa se dice cœ nu vre sœ primeascœ neĩ ũœ deregœtorie publicœ in stat; œi voesœe mai bine sœ lucre cu condeĩul cu totul neatirnat spre lœtiœunea ideilor liberale ši a simfemintelor nobile in toĩi cunfratii sœi. In timpul mai de'n coœce rœsulfœ de'n toate scriptele lui ũœ nœduintœ nœcunalœ ruminœ, un cœrœpterũ de fier, stœtœrnie ši neclœtit ca stinca de'n munte, cum a arœtat numaĩ „Rœmul“ ši urmašii lui œei adevœraĩi.

Dela ell avem pinœ acum (1864) mai multe opere originale, ši trœduœeri bune, ši œdecœ, cam urmœtoariele:

1. „Avutul ši Sœracul“, romanũ cu icoane.
2. „Faptele Eroilor“, poesii cu icoane
3. „Istœria Bucuresœcilor.“
4. „Cœllœtorii in Ruminia.“
5. „Cœmœtarũul sau jidovul
 Moldav ši Bucovineann.“)

§. 39.

Peste câmpiile Rumîniei.

1. Soarele de'n cîerîu îsî lase rađa sa luminætoariæ
Peste apa, cę reflectæ cîerîul, cînd este senin,
Ear' pe dealuri, pe cîmpie şî 'n dumbrava dîmbitoariæ.
Ăerul ræcoarea suffæ, inundead' un defir lin.
2. Cît e dulce-aceastæ vieatæ!... aceá vieatæ pæstoreascæ
Unde viellennia, ræul niçi ũæ dătæ n'aũ pætruns,
Unde tot e poesie, şî coliba tærenneascæ
E locaşul bucuriei între flori subt árburî pus.
3. Cællætoriũ aiçi vr'ũæ datæ viditînd æeste lócuri,
Aruncînd a sa privire ca şî pæserea 'n pustfi: -
„Eatæ, ar diçe, fericirea!... aiçi soartea n'are jócuri,
N'are trónuri sæ ræstoarne între ai næturei fi!“...
4. Pe un tærm færcæ de mærgîni, pe-ũæ cîmpie inverditæ.
Subt un cîerîu, cę insæmneadæ vara timpul regulat,
Unde muncitorîul aræ, şî recoalta auritæ
Dæ tæranului producturi... şî-altor tæri în departat'!
5. Aste lócuri mult sfînite, cunoscute de popoare,
Poartæ 'n sine tot cę-i mare, tot cę-i sfînt dumneðeesc,
Unde braũ 'nvinse-ũæ datæ nævelirile bærbare,
Aperîndu-şî țara, dreptul... crucea, sæmnul creştinesc!...
6. Jos Dænubiul înpumeadæ, reflectînd oraşe, sate,
Pæduri, țarinî inverdite, munîi cu dealuri læntuifi,
În a cærorra muğire par' cæ vâlurile 'n departe,
Træiann!... numele ræsunæ cęllor, cę-s acî veniî.
7. Aste vâluri veci ca lumea şî cu ripe mult stîncease,
L'alle cærorra piçoare creşcetul lor îsî lovesc,
Spun viitorimîi încæ d'espeditiî sîngeroase,
În ræsboaiele vecimîi de triumful rumînesc!...
8. Dar' acum unde-s eroii?... unde-î arcul şî sægeata,
Pávæđa şî braũ-æcella, cę-ætîntá între vræjmasi?
— Aiçi bærbarii veniræ!... cæpitanniî eraũ gata,
Sæ-î întîmpine cu falæ, cu pu tîniî lor ostasi!

9. Însă bravî aiîi muriræ!... aiîi sîng̃ele lor curse!
 Consfînîræ libertatea, drépturile stræmoşesî:
 Tîmpluri înnællæræ 'n sêcoli! — faptele lor vor fi spuse
 Şi cîntate de toîi bardîi nætiunii rumînesî!
10. Lira mea mult plîng̃eroasæ, læcrimeadæ pe morminte,
 Læcrimeadæ pe movile, cæ 'n trofee s'au 'nnællæt,
 Unde dac de eroi oase, spre adúcere a minte
 Pe'ntrû-a plîng̃e plîns, cæ-l sînte tot Ruminû-adeværat!...
11. Eal' ûæ cruçe ridicatæ, colo peste-açeå colinæ!...
 Colo stræluçesîe 'n tûrnuri fapte de eroi bærbatî,
 Colo edificîu 'n vâluri... eatæ crónica rumînæ,
 Eatæ glória stræbunæ, fi romannî, væ desêceptalî!...
12. Soarele mai sus înnalîæ fruntea sa încoronatæ,
 Soarele, cæ væ inspiræ, cû-all sæu foe vîclûitorîu,
 Ast-feliû pãtria rumînæ intr'ûæ dî va fi 'nnællatæ,
 Ast-feliû ridicå-va fruntea, luînd un stætórnîc sbor!...
13. Cæriul cæci o protegæadæ!... ere noi trecutul stærg̃e;
 A-dî în lînisçe si pãce tîrmele pase l'adæpost,
 Vîntul suflæ pre cîmpic si all vâlurilor curs merge,
 Fær' sæ tûrbure ostaşul, cæ se allæ l'all sæu post!
14. Numai trémuræ fîi, mumæ, de vr'ûæ silæ 'ngroditoariæ!
 Numai grîntæ 'n dinîi bærbatul de pægîn însultætorîu!
 Numai cæareæ lipsæ, foame, într'ûæ licæloasæ stare
 Nu se teme cætælannul de-un potop uçigætorîu!
15. Cæci aså fævorea cæriul lasæ spre cæi cæ-i iubeşc̃e!
 Fiilor, cæ nu ræsullæ de cît g̃ermul glorios,
 Îndreptîndu-li lor pasîi ún sfînt soare, cæ luçesçe,
 Li aratæ callea dreaptæ de'ntr'un drum amar spinos!!!
-
16. Ocilor mîei se aratæ cætælî noaûe, noaûæ lume!...
 Cîne sînt açeste gînte, care rætæcesc aci?
 Îa, Dænubiul se lætesçe... vasele sosesc a nume...
 Ating îærmul, cæ-aşteaptæ, c'aiçi vor a se oprî!
17. Aiçi dæul avutiei sub protegerea-î le poartæ,
 Peste-all vâlurilor curs trec̃e Mercur, åger vestitorîu,
 Pre'n a vîntului suflare, îşi urmeadæ a sa soartæ
 Neptun, dæul na'vigærii, spre un îærm fævõratorîu!...

18. Aiçi scudul și otetul și-a luat ȳce foarmæ noaũce,
Træsnetul n'adormiteadæ, de cit pe'ntru a vegiã;
Pæcea își întinde áripî peste tæurile-amîndoaũce:
Însæ un Mihaiũ, un Stefann cînd vr'ũce datæ vom avæ?...

§. 40.

Afundætoriul.

1. Varleți și cavalerii, citi sinteți adunați,
Abisũ-æesta, care de'n voi poate 'nfruntã?
Voi, carii în ræsboaie periele mari cælcați,
Aæeastæ cupæ de-åur în mare-o voiũ læsã,
Aæellui, æe-o va scoate, mæ jur, cæ i-o daũ lui!
2. Asã regele dîse, c'ũce minæ aruncînd
În apele Caribdei, æe eurg sub repedi stînci,
A sa cupæ de åur. Mai dice repetînd:
„De'n citi aiæeia sinteți, euragũ, în ape-adînci
Sæ între, cine are? ræspundæ, care e?”
3. Aæei, æe-erã 'mpreguru-i læcuti pe loc toi stã,
Aînt turbata mare, si pãlidi ca si morți,
Neci unul cupa de-åur cuted' a cæstigã.
Si-a treia oaræ strigæ ear' regele la toi:
Pericolul sæ 'nfrunte de'n toi neci unul e?...
4. Neci unul nu ræspunde. Dar' catæ, s'arætæ
Un june foarte dulce, mult viũ si indræsnetõ,
Descieieæ cingætoaria-i, mintaũa si-aruncæ;
Aæei, caril îi væd cũ-asã curagũ mæretũ,
Ræmîn plini de mirare si fies la ell priviaũ.
5. În jos ell se apleacæ, de ripe a vedé.
Abisul clocotesæe si vâurile-i ræspund,
Caribd' a salle ape de'n fundu-i repediã
Cu spumæ de sub stîncæ, ca tûnetul mugînd,
Pæreã, cæ se'ræscæalæ de'n æe 'n æe mai turbat.
6. Pæreã, cæ monstrul sbearæ si clocotind spumã
Ca apa revoltatæ, cînd cade peste foc,
În sus repediã åburî, æe pin' la æeriũ suia,
Un val da preste altul, de nu mai aveau loc,
Pæreã, cæ vrea oæeannul a naæe-un alt oæeann.

7. Abiá a salle fúrii puĭin sĭ-a alinat.
Se vede pe'ntre spumæ un negrũ-absorb profund,
S'ar dĭce, cæ e gura nãcea de la iad,
Întæritate vâluri se trag cu ell afund,
Pæreá, cæ nu mai scapæ cæ-ũæ datæ a 'ngiĭt.
8. În ast minut cẽll june spre cẽriuri s'adresæ,...
Un tĩpœt plin de spaimæ a ræsumat de stinçi.
Sĭ undele 'ngiĩræ pre cẽll, cẽ s'aruncæ.
Virtejul iute-sĭ strinse a salle ape-adinçi.
De-asupræ-ĩ par' cæ monstrul a sa guræ sĭ-a 'ncis.
9. A apelor surfatæ încæpe-a s'ascẽdã;
În fundu-ĩ vijelĭea se ræsboiã mai ræu;
Acum toĩ spectætorii încep de a strigã:
„Adio brave june!“... ear' úrletul mereũ
În jos se tot scoboare, ræmin toĩ intristati.
10. O! dĭse de'n mulĩme un sĭngur spectætoriu; —
Coroana-ũ de-ĩ læsã-o sĭ de vei dĭce-asã:
— Acella cẽ-o va scõate va fi stæpinitoriũ
Neci ĩnsu-sĭ pe'ntru dĭnsa s'o cãut nu asũ vrẽ;
Om nu e sœ cunoascæ, cẽ e ĩn ast abis.“...
11. Mai multe vase-aicia voltoarea a mĩncat;
Cætarte sfærimate vr'ũæ datæ de-aũ esit,
Coræbiũ încæreate mormintul sĭ-aũ aflat.
Dar' sgõmotul de-afunduri se pare-a fi aũdit,
În sus ĩn faãa apeĩ de'n cẽ 'n cẽ se urcã.
12. Pæreá, cæ monstrul sbearæ sĭ clocotind spumã
Ca apa revoltatæ, cĩnd cade peste foc;
În sus repediã áburi, cẽ pĩn' la cẽriũ suitã,
Un val da preste altul de nu mai aveã loc,
Esiaũ de'n sĭnul mærii ca tũnetul muĭind.
13. Sĭ eatæ pe'ntre vâluri, cẽ negre se despĩc',
Un gũler ca dœpada sĭ-un brãtũ ĩnotætoriu
În sus esia de-a dreptul, acẽll june voinic
Cu sœmnul bucurĩei pæreã triumfætoriu
Sĭ 'n mĩna sa cẽa stĩngæ lineã de úr vas.
14. Ræspiræ lung sĭ cẽriul, lumina sœlutæ!
Strigã de-ũæ datæ lumea cu marele trænsport:

„Trăeșce!... eată-l, ese!... periciul l'infruntă,
Mormintul ăel de'n văluri nu l'a avut de mort;
Periclele le 'nvinse, pe ell nu l'-a ținut!“

15. Și junele păsesece, — spectacolul vădū
Mult vésel împreguru-i, la rege-a 'ngenunțiat.
Îi tinde cupa de-ăur: — sœmn regele sœcū
L'a sa iubitœ fîicœ, ăe 'n cupœ i-a vœrsat
Un vin ca neptar dulăe, și junele 'ncinú:
16. Trăeasc' all nostru rege!... Ferice omul e,
Ăcest mult liber ăer sœ poat' a rœspirá:
Teribil este-abisul! — a deilor ori ăe
Ăscunse 'ntre misterie nu trébui a tentá...
Destull c'a lor elementœ cu mine mare-a fost.“...
17. Ca fúlgerul de iute în groapœ fui tîrit.
Un val sœrœ 'ndurare de stîncœ m'aruncat,
Precum e ũœ sfîpleadœ în loc m'a învîrtit;
Un alt val m'ai pulăernic eu dinsul m'a luat,
Ătit erá de iute, încit nu m'ai puteam.“
18. Atuncî gîndii la domnul și 'n elipœ-mi arœtœ
În cœntrú-ăstui pericol, în stînci în loc bolts.
Prin ell scœpat de moarte. Coraliú, ăe-ăici stœ,
Tîneá cupa de ăur, de-a nu cœdœ în jos.
Pe vîrfuri de coraliú ăcest vas l'am gæsít.“
19. În jos vedeam eú numai prœpăstii sœrœ fund,
Urecia mea vr'un sgómot de loc nu atîngœá;
Cu spaimœ sœlœmandri, bœlăuri m'ai afund,
Vedeam și alii ũœ sumœ de monstri cum esiá,
Și toatœ adîncimea pœrea, cœ e infern.“
20. Acolo eram sîngur: umannul ajutoriú,
De parte-erá de mine, pre nímeni n'audiam;
De lume mult departe, în ast loc cobitoriú,
Priviam la monstrii ăeia hidosi; ăe îi dœriam,
Și 'n astœ stare tristœ gîndiam la soartea mea.“
21. Sute și mií de monstri pre mine m'ocoli,
Și 'n spaíma ăceá mare, de care-eram cuprins,
Coraliul sguduit'am, un val iute veni,
Un alt val și m'ai iute mœ scoase de'n abis.
Esií în fála apeí și eatœ-mœ scœpat!...

22. Privindu-l cu mirare all sæu reġe-ī vorbi:
 „A ta dar' este cupa... si-inelu-mi ili voiū dá
 Cu petre prelioase, ear' vrédnic de vei fi;
 Înċearcæ-te 'nc'ūæ datæ in mare-a te-aruncá,
 Si 'ntoarċe-te, de-mi spune, ca ċe ai mai vœdut.“
23. A sa fiteæ l'aude cu súflet simitoriu:
 —„Ah! lasæ-l, dragæ taicæ! ea dice mingæios
 Acest june indræsnešċe, ċe neci un muritoriu
 Vr'ūæ datæ indræsni'ta; ba ell încæ s'a 'ntors,
 De unde nu se 'ntoarse mai nimeni pin' la ell!
24. Monarcu l'aste vorbe in mîni cupa luind,
 De-a dreptu-o asvirle 'n mare: — ia. vedî, june! i-a dis,
 S'o scoți si astæ datæ: de'n cili cœvæleri sint
 Te-avé-voiū brav pe tine, si soartea de li-a scris,
 Pe fitea-mi, ċe se roagæ, soċie li-o voiū dá.“
25. Prin vine-afundætoriu siuti fœc misterios!
 Privirea-ī curægoasæ in ocii scinteiã.
 Rosind fitea de reġe, plecæ ocii in jos...
 Ell arde de dorintæ promisû-a cœstiga;
 S'aruncæ inc' ūæ datæ, ear' moartea a 'nfruntæ.
26. A apelor turbare sub stînci mugii crescînd,
 Si tremurînd tot omul la vâluri se uitæ;
 Se îmfloæ, se ridicæ, spuneadæ 'n jos cœdînd;
 De'n noŷ se 'mping, se luptæ: multimea ašteptæ.
 Dar' vâlurile n'aduse mai mult afundætoriu!!...

XIX.

Ġorgü Tæutul (1823—).

(Næscut la 17 Jülü 1823 in Botošani in Moldáviea, se traġe de'n vecia sæmie Tæutul, all cæriin stræbun fu træmis la 1513 de cætræ Domnul Moldáviei, Bogdann, fiul lui Stefann ċell Mare, la Sultannul turċese, ca sol, cæ sæ încieie întiul trætæt între Turċi si Rumîni Moldavi. Si-a læcut stúdiele numaî in școalele primarie (normale) de'n locul nâšcerii; dupæ aceea, ræpæusînd tatæ-sæu, pærcæsi stúdiele si se ocupæ cu economiea cîmpului pe ūæ parte de mošie, ċe îi mai ræmæsese (cum se plînge însu-si într'ūæ epistolæ), neræpitæ de cætræ ċei mari si putérnicii ai lærii. Dupæ ċe i-se vîndú s

astæ pærtiicæ de mošie, îndemnat necurmat de maicæ-sa întré ca scriitoriü la ministeriul de dreptate, unde serbí patru anni de ðille. Ræpæusind sí maicæ-sa se rætrase în vieatæ privatæ, ocupîndu-se cu economíea cîmpeannæ.

Ell avú de'n fire aplecare spre poesíe, în urmarea astei aplecæri fu întærit maí ales pre'n svatul poetului Dumitru Gusti sí Íacob Muræšannul. Împreġuræriile vieiei îi hotæriræ sí særæ voea lui feliiu poesíei, ádecæ, sætira, carea îi dæ un felü de mingæiare pe'ntru nedreptæile suferite.)

§. 41.

Rumínul.

1. Veácuri triste 'ntunecoase
Peste capu-mi aü trecut,
Cu miü oarde furioase
Prea adese m'am bætut.
Dar' næci timpurile relle
Næci Vændalul æll pægin,
N'aü curmat ðillele melle,
Cæci am fost ori cînd Rumín;
 Sí-ori eit timp Rumín voiü fi,
 Nu mæ tem, cæ voiü perí!
2. Cînd de'n Ruma cea mæreatæ
Pe-aste pläturi m'aü adus,
Træiann, alle cæruí braæ
Pre toiü Daçiü aü ræpus,
Cu-a lui voæe mi-aü ðis mie:
Aæst loc încintætoriü
De-acum, eatæ, îi-l daü tie,
Ca sæ-mi fi mošcennitoriü:
 Sí-ori eit timp Rumín vei fi,
 Nu te teme, cæ-i perí!
3. De-asta dar' colé în lume
Ori sí cînd eü mæ mindrese,
Cü-a mea limbæ, cü-all mieü nume
Sí cu țara-mi æe-o iubesc.
De-asta dar' puțin îmi pasæ
De Osmann sí de Tætar,

Āe, cīnd vin sī cīnd mæ lasæ,
Cīnd m'alīnt de la otar.

C'orī cīt tīmp Rumīn voū fi,
Nu mæ tem, cæ voū perī!

4. Neamicīi mieī de-afaræ,
Āe cu pismæ mæ privese,
Neamicīi mieī de'n ūaræ,
Cariī fraīi mi se numesc;
Īndædar īsī pun silīntæ
Cu un ūel īnflæcærat,
Sæ m'abatæ de'n credīntæ,
Care-mī dīce ne'nætat:

Orī cīt tīmp Rumin vei fi,
Nu te teme, cæ-i perī!

5. Cīnd la coapsæ eū am pala,
Sī toporul mi-i īn mīni,
Pīerd curagulū sī 'ndræsneala
Ne'mpæcātii crudi pægini.
A-dī ciar, cīnd arma-mī lipsesæ,
Eī de mine se 'nspæimint',
Deacæ voæcea-mī li rostesæ:
Cæ all Rumei cōpill sint!

Sī-orī cīt tīmp Rumīn voū fi,
Nu mæ tem, cæ voū perī!

6. Cīt Cærpālīi īnnalī fālnic
Rumīniea vor umbri,
Cīt Siretiul sī-Oltul pænic
Sīnul ei vor ræcori;
Atīta sub mīndrul soare
Sī eū vieatæ voū avé,
Īubīnd īnsæ cu ardoare
Neamulū mieū sī ūara mea.

C'orī cīt tīmp Rumīn voū fi,
Nu mæ tem, cæ voū perī!

§. 42.

Arcaşul.

1. Sub Ștefan Vodă ăell bun și mare
Arcașu eă fost'am și m'am luptat
Cu miă de dușmanni, oarde bœrbare,
Ĉe prin Moldova s'aă strœcurat.
2. Ūngurul fãlnic, Osmannul tare,
Polonul mindru, crudulul Tœtar,
De noi adese fœrœ cruțare
Bœtuți cu toți aă fost amar.
3. Cœ ei Domnul Ștefanu pe'ntrũ-a sa țarœ
Își da vieața, sũșletul sœu,
Și-atunœi Rumĩnul erã uœ fearœ,
Vœdĩnd pe țœrmu-i pœginul rœu.
4. Pe-ăelle timpuri eram eă june,
Mina-mi, œe astœ-di vedĩ tremurĩnd,
Sdrobia dușmanni cu turbœcune,
Pe-a cœror lœsurĩ cœlcam eĩntĩnd.
5. A mea dorĩntœ și multœmire
Erã, in țœrnœ sœ-i vœd culcãti,
Dœcĩnd in sĩnge, fœrœ simțire,
De corbi, de vũlturi de vii mĩncãti.
6. Sũnetul trombei ĩmi dã plœcere,
La steagul sacru mœ ĩncĩnam;
Ĭmi iubĩam țara cu 'nvœpœiare,
Dar' și-œ Rumĩnœ mult adoram.
7. Cu ocii negri, plini de vœpœ,
Gurĩa micœ, rubin voĩos,
Cu pœru 'n unde, fãta bœlœ,
Ah! ĩnțerașul erã frumos!
8. De la Domnie eĩnd vine sœire,
Sœ plecœm earœ-si la vr'un rœsbel;
Pe frunte gĩngãșu cu multœmire
Mœ pupã dragul mieũ ĩnțerell.

9. Dîcîndu-mî: du-te! de-acum porneşce
La arme, Domnul aŭ bucumat;
Țara de bārbari o mintueşce,
Morî pe'ntru dînsa, fiî bun soldat!
10. Cæ celi cæ moare pe'ntrû-a lui țaræ,
Mergînd în cერიuri, se face sfînt,
Și mîndrii îngeri în orî cæ searcæ
Vin pe mormîntu-î innuri de-î cînt'!
11. Plecam îndatæ eŭ la oștire,
Tœiam dușmannîi, îi alungam;
Dar' dupæ luptæ 'n caldæ simțire
Stringeam în brațe și desmierdam!
12. Ūæ datæ însæ vorba se duse,
Cæ pre noi Turcîi ne-aŭ biruit,
În ea copilla credințæ puse,
Și de 'ntristare aŭ și murit.
13. De-atuncîia 'neoaçe țara-mî pe lume
Și arcul numai eŭ le iubesc;
De-atuncîia 'neoaçe all mîndrei nume
Orî cînd cŭ lăcrimi îl pomennesc.
14. Tîmpul rœpise a mea putere,
A-dî sint cŭ totul înbœtrînit,
Mormîntu-mî este 'n apropiare
În ell întră-voîu prea multœmit.
15. Cœcî pe'ntru țaræ, pe'ntru-all ei bine
Vieala-mî toatæ eŭ am jertfit,
Decî tot Rumînul face ca mine,
De vre sæ moaræ prea ferîcîit!

§. 43.

Țara mea.

1. Țara mea are cîmpîi mœnoase,
Deăluri înnalte cŭ mîndre flori,
Isvoaræ lîmpedî și rœcoroase,
Un cერიu albastru prea rar cŭ norî.

Între munți fălnicî, plini de-avulie,
 Străinii află asil în ea,
 Îi alăptează cu bucurie;
 Ah! eî sînt mîndru cu țara mea!

2. Țara mea are neveste brune,
 Neveste blonde, cu ochi vii,
 Cu sînuri, cu inimi bune,
 Cu cosiți negre și aurii.
 Are copille, ca nișee dîne,
 Țe-ori țe durere cumplită, greă,
 Cū-a lor privire pot să aline;
 Ah! eî sînt mîndru cu țara mea!

3. Țara mea are ostenni de frunte,
 Înalti ca bradii, voinici hărbați,
 Copii de sésuri, copii de munte,
 Ori cînd de mîndre îmbrățișati;
 Are și piépturi, ce port în elle
 Inimi, țe vécnic bat pe'ntru ea,
 Și vor s'o scape de dille ralle;
 Ah! eî sînt mîndru cu țara mea!

4. Țara mea are un bun renume,
 Fiînd copilla Romei antiçi,
 Are mulți dușmanni fătiși pe lume,
 Dar' are însă, are și-amici!
 Pe oridontu-î, eară-sî s'arată,
 Scîpînd prea dulce, frumoasa-î steă,
 Țe timpuri fost'ău întunecată;
 Ah! eî sînt mîndru cu țara mea!

5. Țara mea are limbă sonoară,
 Țe se vorbeșce în Pærædis
 De sînii îngeri, țe încunțoară
 Pre-açell, țe lumii: *sæ fi!* a dîs.
 Poeți ea are, a cæror lire
 Alin' durea, ori cînd vor vré,
 Și-ori cînd amorul pot să inspire;
 Ah! eî sînt mîndru cu țara mea!

6. Țara mea are legi liberale,
 Pre care dacă le-am sprijini,
 Lesne ne-ar pune pe dreapta cale,
 Mari ca străbunii a deveni;

În fine totul,  e- i trebue e,
 Totul po ede, tot are 'n ea,
 Unirea noastr e numa- i lipse e;
 Ah!  i nu-s m ndru cu  ara mea!

 . 44.

Apoi nu-s  ivilizat?

1. C nd aud f er e 'n etare
 Pre mai mul i nebote a i,
 C e  mi die  n gura mare:
 Nu- i de'n  ei  iviliza i,
  ei ,  mi vine ame al e,
  i am drept necontestat:
 Dup e  e  s plin de fal e,
 Apoi nu-s  ivilizat?
2. Dup e  e am  escat gura
 Prin Paris  i prin Berlin,
 De-unde-apoi  stig ei ura
 Pe'ntru tot,  e e Rumin;
 Dup e  e e  fr ntudes e
  ci  trei hucie desgi at,
 Ba vr' e do e  i 'ngledes e:
 Apoi nu-s  ivilizat?
3. Dupe  e cunosc prea bine
 Ciar de mod' a m 'mbr e a,
  i ori c nd eu gr  ii pline
 Complementary a dur a;
 Ear' pe partea femecus e
 S'o admir ne c tat
 Tot  n limba fr ntudasc e:
 Apoi nu-s  ivilizat?
4. Dup e  e pe de'n afar e
 Re etesc pe Pol-de-Coc,
  i fumed u mere u sugar e
 Alerg nd de'n loc  n loc;
 F er' s e am vr' e trebu oar e,
 C e i m e  in aristocrat,
  i-ast e breasl e n'a s e moar e:
 Apoi nu-s  ivilizat?

5. Dupæ cæ eũ port bærbetæ
Lungæ tocmăi de un cot,
Și væd numaĩ pre'n lornetæ,
Færæ care niçi cum pot!
Earæ dogmele creștine,
Care cæriul ni le-ău dat.
Sînt erésurĩ pe'ntru mine:
Apoi nu-s cívilisat?
6. Dupæ cæ ũæ cæbrioletæ
Cu doi cai o pot miná
Cu ũæ minæ prea cocietæ,
Cit pot ciar ši færmecá;
Dupæ cæ cu gibæcie
Orĩ cæ call neĩnvælat
Îl gælop la cællærie:
Apoi nu-s cívilisat?
7. Dupæ cæ egælitæ
Cær cu voacæ, dar' cam trist,
Cæci ea tåinic se combate
De-all miæu sũstet eũst;
Dupæ cæ cu stæruintæ
Vóturĩ eat de deputat,
Cæci sæ case, mi-ĩ de priintæ:
Apoi nu-s cívilisat?
8. Dupæ cæ eũ de minune
Cunose stosul a jucá,
Șĩ-am curagũ pe-ũæ carte-a pune
Cæ neçi polĩ ciar cugetá;
Dupæ cæ în lumea latæ
Dætorĩ de 'nspæimintat
Fæc, neçi cum gĩndind la platæ:
Apoi nu-s cívilisat?

§. 45.

Dorul miæũ!

1. De-ar vré cæriul sînt ši tare
Dorul miæũ a se 'mplinĩ:
Dille negre de 'nristare
Preste noi n'ar mãi venĩ!

2. Nedreptatea, asuprirea,
Atuncē n'ar mai esistá;
Pisma, ura, neunirea
Între noi nu s'ar aflá!
3. Euismul, despot tare,
A-dī in țaræ ar peri,
Și a țerii prosperare
În unire-o am rîvni!
4. N'ai vedé cu 'ntiietate
Pe fotólîi venetiçi;
Și nici mindru decorate
Piépturi mari, súflete mici!
5. Ori lingæul cum ajungē
Om de méri însæmnat;
Ear' Românul drept cæ plînge
De confratii sœi uitat!
6. N'ai vedé fœræ dreptate
Pe-ai lui Trœiann fii lipsiți
De prea sînta libertate.
Și de litfe asupriti!
7. Pre femeie boetrine
N'ai vedé scimonosind,
Neci pre mumele, ee-s june,
Vitul, lucsul præpticind!
8. Cî ca veciele stræbune
De-ai lor fii s'ar îngrijá
Și Rumini cu fapte bune
Țara noastræ ar avé!
9. Asfel numai Ruminea
S'ar priface 'n Pærædis,
Ear' pre dreplii fii fræticia
Mari i-ar façe, cum li-i scris!

XX.

Constæntin D. Ariæscul (1823—).

(S'a næscut la 18 Marlū 1823, în *Cimpulungul* de'n Rumîniea. Cursul stúdielor si-l'a fæcut parte la Cimpulung, parte la Bucuresçi în scoalele nalte dela Sintul Sava; si ádecæ, mai întiîu în etate de sese anni, pela 1829, fu dat la scoala greceascæ, cæci dela începutul domniei fænnæriótice (1714) în Prinçipatele rumîne dunærenne, si pînæ cætræ annul 1830, limba greacæ aveá în æeste læri preferinþe innæintea cellei rumîne; în scoala greacæ invetæ în decurs de patru anni, pînæ la 1833 sub aspra cundúcere a fælangei, cæci în scoalele grece de'n prinçipate erá dátina, ca invælæcellul pe'ntru fæcare gresealæ cit de micæ de'n gramáteea greacæ sæ capete bætae la talpe (fælangæ). Dupæ æceea întræ în scoala rumîne de'n locul nâscerii, si dupæ trei anni de dille fu træmis la Bucuresçi, unde absolvi cursul nalt all sciîntelor în decurs de septe anni pînæ la 1844. La 1845 fu rînduit ingineriû de póduri, si træmis pe'ntru fæcerea drumului între Budæu si Ploesçi, dar' ææ boalæ, æe-l cuprinse, il nevoi sæ pærcæseascæ cæriera de ingineriû atît de nepotrivitæ cu firea lui. La 1846 publicæ primele salle încercæri poetice, întitulate: „*cîte-va oare de colegii*“ îndreptate de I. Eliade, pærintele literæturei rumîne cellei noæie în Rumîniea, carele a încurægat multe tælinte si a format opiniunea publicæ næinte de 1848.

În earna annului 1847 deþcise în Cimpulung teatru næcunal, cu scop de a bicui ridiculul, si de a læi moræletatea. Bucætile teatrale alle frîncesului Mollière; alle poetului rumîn, V. Alesandri, si unele oriðinale de'n Rumîniea se produsæ în Cimpulung. În vara æcellui ann întræ ca deregætoriû la despærtæmintul ministeriului de finanþe, unde il aþcæ si annul 1848, ðn carele serise necurmat viersuri despre libertate, egæletate si frælietate, publicîndu-le în diuæriul numit: „*Pruncul Rumîn*.“ La 1849 il esilaræ Rusii la minæstirea *Sneagovul*, unde petrecu un ann de dille, æelind într'æcell ræstimp si træducînd foarte multe, precum: Alegoria D. Vaillant, întitulatæ: „*Carul-Boii*“, cærea spune numele Bæsaræbiei, si cærea s'a publicat în „*foaea pe'ntru minte*“, de'n Bræsov; scriptele lui I. I. Rousseau: *originea neegæletælii între oamenii*; si: *dacæ restæbilirea artelor si a sciîntelor a cuntribuit la îndreptarea bunelor morávuri?* mai încolo: *infrîngæcunea lui Maciavel, si Anti-Maciavel*; — *despre originea relegiunilor*; — *Istória limbei rumîne* (estras de'n Petru Mãior); tot

acî a lucrat și ȇlle mai multe poesii de'n *Lira* și de'n *Șoimul Cărpătilor*.

În eara anului 1851 rădeșcise teatrul năcunal de'n Cimpulung, și cumpuse mai multe bucăți numai pe'ntru acell teatru, ȇe eră ūă școală de morăetate și de petrăcere învățătivă, áseliŭ sint; „*Neaga rea; Pețitorul; Boeriul Vlăduță,*“ ș. a.

În 1852 publică opul poétic: „*Arpa rumînă*“; dar' fiind că ȇensura spîreuisse pre'ntr'insele cam pre'ntregul! de aceea se află nevoit a dá mai tărđior ūă esplicare la acella-și pre'n carea lămuri ȇelle întunecate.

În 1854 fu cîemat de gubern să primească postul de cap la despărțămîntul lucrărilor pŭbliċe de'n Ministeriul ȇellor de'n Iontru. Nu primi însă, fiind că voi să rămîie credinċos cunstituċunii de'n 1848: de aceea acell post se dede frăline-său. Asămenne răfusă și postul de comisariŭ de poliție, ȇe i se oferi în acella-și ann.

La 1855 publică tomul I. de'n istoriea Cimpulungului cîar cu încuviîntarea ȇensurei; cu toate acestea ȇartea fu oprită de a se vinde de'n porunca Prinċipelui Știrbeiŭ, se liberă însă mai tărđiŭ de'n porunca Căimăcamului Gica în 1856. Tot în annul 1855, fiind că ȇensura prinċipelui Știrbeiŭ eră foarte aspră și dămnită de injuriîta muscălească, publică în: „*foaca pe'ntru minte*“ de'n Brășov mai multe poesii și articuli politici. În acest ann fiind cîemat de cătră junimea de'n Bucureșċi să meargă acolo să ajute năintăcunea teatrului năcunal de'n căpitala țării, răfusă de'n căusa intrigelor neadormite de'n căpitală.

La 1856 ȇerŭ dela gubern ajutoriŭ ori stipendiŭ să meargă la Păris pe'ntru stŭdiul istoriei și all artelor frumoase. Căimăcamul Gica îi încuviîntă; însă ministeriul spuse, că nu se află mijloăce de loc, și asă i se nemiċi dorința. După aceea se legă cu rădăptoriul diŭariului „*Timpul*“, ca să fie cunlucrătoriŭ la acăestă foae liberală; însă fiind că ȇensura îi cŭntă intiiul articol intitulat: *presa*, se lăscă de acăă cunlucrare.

La 1857 luă ȇea mai lucrătivă parte la subscripănea programei năcunale cuprîndătoarie de ȇelle patru dorințe alle năcunii.

Serise cu neprăget pe'ntru răspîndăcunea ideii „*uniriŭ prinċipătelor*“.

Dela 1859 fu cunlucrătoriul ȇell mai însemnat all diŭariului: „*Rumînul*“.

Dela ell avem pînă acum următoariele ópere, carile înfrumseădă literătura rumînă:

1. *Arpa rumînă* (poesii).
2. *Lira* (poesii).

3. Cælætorfi impregurul cæmærii melle (trædicere dupæ Maistre).
4. Proçesul si esiliul mîeû la Sneagov (proscæ).
5. Esplicæcunea alegoriilor de'n „*arpa rumînæ*“.
6. Söimul Cærpatilor (poesiî istorice).
7. Misterele cæsætoriei.
8. Trîmbiða unirii (poesiî).
9. Ræforma legiî alegætive (proscæ).
10. Protest cuntra legiî de presæ.
11. Istória Cîmpulungului (de'n Rumîniea).

Toate operele si produsele spiretuale alle acestui bard all Rumîniei ræsufæ numai: „*curaçu ne'nfrint, libertate, dreptate, fræitæ*“. Ell este însufletit pe tot locul de a feriçi næcunea sa rumînæ si pe lîngæ ea pre toatæ omenimea, si a o face asémenne cu dæotæta, cum îi este si menicun a: dea çeriul, ea astæ næduintæ cæreasæ sæ se înfinlede!)

UNIVERSITATEA
§. 46.
Ūæ demineatæ pe Buçegî.

(Ūæ parte a muntilor Cærpati în Rumîniea.)

(Soartea provinçelor Rumîne spusæ de muntii Cærpati.)

1. Si eacæ-mæ cu diûa pe creasta astui munte!
O! çe naltæ privealæ! E mare Dumnedæû!
O! cit de mic e omul, fæptura çea de frunte!
Piticul si-uriasul, furnica si un leû!
2. Ūæ trîmbæ de muntii vârii sub oci-mi se desöinse:
E Leauta, Pæpuşa, si Iéderul, si Craiû;
Un vûltur de aiçia aripele-si întinse,
Læsîndu-se pe cortul viteadului Mihaiû.
3. Coló e Fægæraşul, coló Alba-Juliea!
Ori unde-ti aruncî ocii: Rumîni ai nostri fraiti!
Rumîni, çe-i despærtiræ dæuncædi tirænniea!...
Pre'n Istru isi dau mina Bælcannii cu Cærpati.
4. Pe muntii lîcuræ fôcuri, în væi s'aud cæballe;
Pre'n codri sunæ eco; pe dealuri oi si cai;
Pe colfi tipæ vûlturii, cucoşii cîntæ 'n valle;
Si-un væl de nori pe creasta pleşuvului de Craiû.

5. Cœscade icî spumînde, şî colo reî isvoare;
În vœi apele urlœ, pe munî cîntœ pœstorî;
Şî plâiuri asternute cu flori aromœtœrie
Şî grupe de stînci nalte, œe-ascund capul în nori.
6. Icî bradul şî molitful cu braţele lor late,
Colo stejjarul rege şî fagiî œentenari,
Şî pâlînul şî plopul cu tãlii desvoltate
Şî insule de carbœ pre'n codrii seculari.
7. O! Dãciea e toatœ grædinœ de plœcere!
Edennul, œe-l viseadœ şî piœtor şî poet!
Aicî, aicî curg riuri de lapte şî de miere!
Aicî e pœrœdisul turœeseului pœfet!
8. O! cum sũferi tu, Doamne, ca astœ țarœ, care
A fost asilul crucii şî-all libertœtii scut,
Etern sœ fiœ pradœ la oardele bœrbare?
œa! Mœsica Dœciœi sœ nu se fi nœscut?
9. Tœcere... Domnul dillei, imblema dœetœtii,
Apare 'n car de œur cu roate de rubin:
Nœtura se încine... şî innul vœrœtœtii
Se nalœ ca temie la tatœ cell dœin!
10. O! tu, œe-ai pus în pieptu-mi fœcliea poesiei,
Pre'n care all mieũ sũlœt te allœ 'n nefinit,
Tributul mieũ primesœe pe-altariu-ũ indœit...
Dar' œe voace s'aude? — E geniul Ruminiei!...
11. „Eũ sint, vorbese Cœrpatiũ, eũ sint Alpii Dœciœi;
Sint bulevardul crucii în cuntra bœrbœriei,
Sint scutul libertœtii în cuntra tirœnniei;
Cœci œœera mea poartœ în plisc semnul frœtiei.
12. De stîncile-mi tœioase s'a spart oarba trufie
A miũ de oști bœrbare, œe lume-ai spœimîntat:
Şî Dãriũ, şî-Alesandru, şî alii eroi ũœ mie
De muriĩ mei gîgãntiœi s'au spart, s'au sfœrœmat!
13. Pe-aicî Dacii rœsboiniœi sub Deœebal œell Mare
Fœlangele romanne pe goanœ le puneau,
Şî vingœtorii mîndri a sute de popoarœ
Sub furœile cœuidine la rîndul lor treœeau!

14. *Abiã Træiann viteadul, cu piërderi colosale
Pre fii lui Dæmolse puti a-i subjugã:
De bravi colonisate aceste iæri vestale
Eraũ tæriea Rumei spre a o apæra.*
15. *Pre'n Dãciea træiannæ, ca si pre'nt'r'ũæ strimtoare,
Torintele bærbare spre Ruma se 'nbuldãiaũ:
Vændaliũ, Gotiũ, Huniũ, tot ginli devæstætoarie,
De stincile-mi tæioase, ca valul, se spærgeaũ!*
16. *Apoi trecura Sciaii, si dupæ ei Bulgarii,
Si Unguriũ, si Turcii, si Lesii belicosi;
Apoi si Tætonii, si Rusii si Tætarii;
Ci toti se nemicira de collii mei riposi!*
17. *Ruminiũ isi pæstrara si tege si costume,
Si datini si morãvuri, si braũ, si busduganu,
Si inimæ, si minte, si glorie, si nume
Si limbæ, si pennalii, si singele romani!*
18. *Si Dromihet se scimbæ in Mircea cell Bætrin,
Si Decãbal eroul in bravul Mihail,
In oaste legiunea, Romannul in Rumini:
Cæci geniul Dæciei e ingerul Gævrii!*
19. *Vedei pre cæpitannul, numil Cælomfrescul,
Rotindu-se cu parul prin sule de Tætari?
Vedei pre Bann Mihalcea, pre Fãrcasũ si Budescul,
Bætinã c'un pumn de omeni multime ge bærbari?*
20. *Ici oastea ardeleannæ cu ostile ungare,
Cu salvele de tunuri pre Bravul il primia;
Colo oastea munteannæ pre oardele bærbare
De'n Asia venite cu pietri le strivia!*
21. *Pe-aici trecu armata poloannæ, cea mennita
Sæ mintuia Vieanaa cu bravi mei Rumini;
Fær'un Sobiesci astæ-di Eũropa umilitæ
Ar' geme 'n bærbærie sub jugul de pægini!*
22. *Maĩ mult de doie veacuri asuda tirannia,
Ciar numele sæ-l stingæ l'acest viteadũ popor;
Dar' brațul provedintei scutește Ruminea,
Si-i pregætește încæ un mare viitor'!*

23. Aiċi dæina voaċe tæcú; ear' un soim mare
 Pe áripe de vinturi sæltá in all sæu sbor;
 Úæ pásere de pradæ in tarile lui giare
 Típá ca broasca 'n gura de şarpe sunætor'.
24. De'n soarele dreptælii úæ radæ de luminæ
 Ca fúlġerul pætrunse in pieptu-mi de Rumîn,
 Ši-am dis: „cæ soimul æsta ši ácera creştinæ
 Úæ datæ sfæsiá-va pre vulturul pæġin!“

§. 47.

Vlad Tæpesü V. ši solii turcæsci.

(Trædæcune poporalæ.)

I.

Trei soli de'n Turcæia vin ca sæ depunæ
 Pre Tæpesü de'n tronu-i in țara stræbunæ.

La pælat boerii sint toli adunati;
 Toli voioši ši vèseli ši toli încintati. . . .

Domnul, stînd pe tronu-și de gardi ocolii;
 Solilor Turcæiei ásfel li-a vorbit:

II.

„Pin' a nu începe a cæti fermannul
 Scoáteți-væ iute depe cap turbannul!“

— „Ast drept ni se dete de cætræ Profet,
 Ši il respepteatiæ însu-și Mæhomet.“

— „Mæhomet ordoanæ in țara turcæasæ;
 Aiċi însæ este țaræ rumineasæ;
 Ši in astæ țaræ Tæpesü e sultann:
 Târ'-autonoamæ, popor suværrann!“

— „Aflæ, cæ de astæ-dî tu nu mai ești Domn:
 Noi cu astæ carte te dæm jos de'n tron!“

Vlad cu hóhot rîde ši se veseleșce,
 Toemaï ca ši tigrul eind prada-și dæreșce.

„Care-î dreptul Porții? Un simplu plocon,
Dat de bună voce de străbunni-mi Domn;
Vom silii noi Poarta a ni-l respectă.“

Unui fustașu Tépeshu îi sopli ce-va,
Și pe loc fustașul a și dispărut;
Peste trei minute ear' a apărut,
Cu un cocann mare și doșe piroanne.

„Prîndcî-mi cu eușe doșe de'n turbanne:
Poate cæ cealmaia de'n cap va cadé
Și atuncî Profetul se va minia!...“

Doi fustași bat tare prin doșe turbanne,
Cu un cocann mare doșe mari piroanne.

Sala e cuprinsæ de-un recc fior...
„Despærîii de trupuri cåpetele lor!“

Órdinul lui Tépeshu e órdin ceresc.
Tépeshu atuncî dice Solului turcesc:

„Îa aceste teste, și le du plocon
Sultannuhî vostru dela Tépeshu Domn,
Spune tu din parte-mi la stæpinul tæu:
Cæ sultann e Tépeshu în pæmintul sæu!
Spune-i sæ ceteasæ all Mircei trætat,
Ce innalta Poartæ insa-si l'a cælcot.
Dacæ de trætate nu vre a 'nleçe,
Pe cîmpul de luptæ arma va aleçe!
Asta e ræspunsul Tærîi și all mieu!...
Pleacæ... Acum fæ cu noi Dumnedcû!“

III.

Pe cînd solul Porții pe usæ esia,
La boeri Vlad Tépeshu ásfel li vorbiá:

„Cuî îi placæ jugul, treacæ la pægin!
Dupæ mine viã, cîne e rumîn!“

—„Sæ træeasæ Tépeshu!““ popor' a strigat,
—„Ura! sæ træeasæ!“ oastea a 'ntonat.

Obsærbæcune. Vlad V. a domnit în Rumînea în doșe rînduri, ádecæ
dela 1456—1462, și dela 1477—1479, cînd fu omorit de cæ-
træ un serb all sæu, carele erá cumpærat de Turcî cu úcæ

suma însemnată de bani, ca să omoare pre domnu-său. Vlad acesta era un om aspru și iubitoriu de neatrănare preste toate. De aceea vădînd ell la suirea-să pe tron, ca țara este foarte demoralizată; ca toți boierii îmblă după tronul Domniei cu ori-ce preț, și săgăduese la Turci, ca li vor încină țara, dae-î vor ajută, să cîștige tronul, a domnit cu asprime foarte mare, și pre să-care boierii îl simțea, ca mișcă ce-va, pe'ntru ca să ajungă la Domnie, îndată-l trăgea în lapă, tot asemenne făcea și cu țărani, cari se dedeau în partea oarecărui boierii răsvrătoriu. Se dice, ca cu cipul acesta ar fi tras în lapă la 20.000 de oameni. Pe'ntru astă crudime, și mai ales pe'ntru ca ucideă pre oameni trăgîndu-î în lapă, a coperat numele: „*Tépeșu*“. Se dice, ca oamenii se temeau de ell mai tare decit de moarte însa-să. Pre'n astă asprime a intrudus cea mai mare securitate în țară, așa cît un negustoriu de'n Florența, trecînd pre'n țară, și-a lăsat lădile cu banii preste noapte afară în drum fără neci un pădă, și nime nu s'au atins de elle. A fost viteadū și îndrăznețu pînă la nesocotină: așa ni spune istoria despre ell, ca avînd bătălie cu sultannul Măhomet II, carele venise în Rumînia la 1460 cu 150.000 de turci: ell a întîmpinat astă multime numai cu dece mii de Rumîni, și, îmbrăcîndu-se turceșce, a mers însu-să în tăbăra turcească de a spionat'o, și venînd îndărcit, a năvălit noaptea cu ai săi asupra turcilor și i-a adus într'uc hemoire așa de mare, cît pe întunerecul nopții se tăia turcii ei în de ei unul pre altul. Tépeșu a voit să meargă asupra cortului sultannului, însă a rătăcit pe întunerec, și a dat peste alt cort al unui pașă, pre carele l'a și tăiat. Așa tăiînd la turci, pînă cetră diuce, s'au întors eară-să la muntă, ear' Turcii, spăimîntați de așa ucidere cumplită, se împrăsciară și fugiră. Astă limplare se descrie și în poezia de sub §. următoriu.

§. 48.

Vlad V. Tépeșu și Măhomet II.

I.

Măhomet cu multă oaste arăbească
 Vine, pre Vlad Tépeșu ca să-l pedepsească.
 Pădisahul însu-să în a sa persoană
 Comîndă oștirea cea măhometannă.

„Cum! eū, vingætoriūl Stambululū cīar,
 Sæ-sī riðæ de mine un giáur tilhar'?
 Cu multæ ostire eū voiū triumfá!“
 Dīceá Pædišahul, dar' se inšelá!

Ši sultannul juræ pe naltul Corann,
 Sæ šteargæ de'n lume țara lui Træiann.

Tot secretul este, cum sæ ræuseascæ:
 Cæci nu este moartæ țara Rumineascæ!
 Cum scæpé ea oare de-atītia pæginī?
 Numai cu brævura bravilor Rúmini!

II.

Tépešū ia de šcire de a lui sosire,
 Ši-sī formeado plannul cæll de mīntuire:
 „Sus la muntū hætřinī, femeī sī copīi;
 Satele in slácæri; cæi de'n pušcærii,
 Parte hærbæteascæ, in ostire toīi:
 Acum sæ pošteascæ sī Vændali sī Gōīi...“

Vlad Tépešū ašcæptæ pre Tætari sī Turcī
 In codrii cæi negri cu bravii hæiduēi:
 Toīi mīndri ca bradii, voinicī toīi ca leiī,
 Toīi ágeri ca soimul, bætaši toīi ca smeīi!
 Nicæ e la numæc rumina armatæ;
 E viteadæ inšæ sī disciplinatæ!
 Dīia se rætraġe in codri pletōsi,
 Ear' noaptea dæ iurusū in Turcī somnorōsi.
 Atuncī erá codrul locul de-apærare,
 Loc scump de scæpare sī asecurare!

III.

Turcimea de'n frunte Hæmutū comīdeadæ,
 Tot pintre ruine ell innæinteadæ.
 Tépešū il ašcæptæ in codru stufos,
 Ši-l bagæ la mījloc într'un loc hæltos.
 Un mæcell atunēia cumplit s'a fæcut,
 Care doūe dīlle întreġi a ūnut.
 Šese turcī scæparæ de'n astæ peire,
 Ši trei alergaræ ca sæ dea de šcire;
 Ear' pre Turcīi, cariī sīngurī s'aū predat,
 Pre toīi Domnul Tépešū in læpi i-a bægat.

Uæ alee lungæ de țape erá:
 Ši in fiæ-care cite-un Turc lipá;
 Peste toate una mai sus se nœlîá:
 Într'un cœput roșu, Hœmutû in ea stá. . . .

Vlad Têpesû se traġe in pœdurea deasœ,
 Ši-acolo așceaptœ oastea numœroasœ.

IV.

Mœhomet in fruntea oștii nœintendœ;
 Dar' l'astœ privealœ se înfurieadœ.
 Jurœ pe Profetul de a-și rœsbuná
 Ši de Domnul Têpesû și de țara sa!
 Lîngœ cœpitalœ tábœra așeado:
 Atuncî Domnul Têpesû alt plann mediteadœ;
 Ell cunoșceá bine limba osmœnlic,
 Întrœ darœ însu-și noaptea in urdie,
 In costum de pașœ și bine armat,
 Ca sœ afle cortul astui împœrat.
 Pintre Turci trei oare se primblœ pe jos,
 Apoi se întoarce in codru pietos.

„Copii!” strigœ Têpesû bravilor Rumini,
 „Turciî dorm cu totii în pœgini!”
 Ca leiî œe întrœ in turme de miei:
 Áșfel in Turciî întrœ Ruminașii mei.
 Úrlet, larmœ, țipet . . . un améstec mare!
 Turciî între dînsii se calcœ 'n piçoare!
 Domnul Têpesû shoarœ, ca un urœgann,
 Drept la cortul verde-all marelui Sultann.

Noaptea însœ este foarte 'ntunecoasœ;
 Ši oastea turceasœ foarte numœroasœ.
 Têpesû cu voinicii drumul rœtœcesc,
 Ši cu Iœnicerii in piept se 'ntîlnesc.
 Pînœ 'n diîa albœ bravii mei Rumini
 Se luptœ ca leiî cu crudii pœgini;
 Pecind domnul diilei pe œeriî s'arœtá,
 Retrăġerea Têpesû l'ai sœi comindá.
 Toii Turciî in goanœ dupœ ei s'au dat,
 Vingœtori Ruminiî in codr'au intrat.

„Ah!“ strigă Vlad Tēpeșu: „mult îmi pare rău,
Că-mi scăpă de'n mină Mahomet al meu!
Dacă 'n astă noapte pre Sultann prindeam:
Mine cătră sară în Stambul cinam!“

VI.

A două di Tēpeșu pre Turci îi isheșe;
Noaptea ell îi bate și-i măcelleresce.
Ăsfel Vlad turcimea o împuineaḁă,
Spaimă în ea bagă și o 'nfricoșeăḁă....

Pădisahul trece Duncărea în noi,
Lășind și ăstire și averi și tot!

„Atunci Vlad eu Poarta a 'nceială trətat,
Și neafirmărea o-a asigură!“

§. 49.
Tēpeșu și negustoriul Florentin.

Intr'ăc di la Tēpeșu un negutătoriu,
Sosit de'n Florenta, ceru ajutoriu.

„Luminate Doamne! am marfă 'ntr'un car;
Și ca să n'o prade pe drum vr'un țilhar',
Te rog, dă-mi ăcă gardă, ca să mi-o pădească,
E nesecur drumu 'n țara Ruminească!“

— „Cine ți-a spus ție că în țara mea
Drumul e nesecur?“ — „Innăllimea ta!
Toată lumea dăce, și Rumini și Turci,
Că toți codrii țării sint plini de hăiduci:
Hăiduci, ce de'n sboru-i iaă ăcă rindurică
Și mi-ți fură oul de sub turturică!“

— „Unde-ți este marfa?“ — „La poartă în care,“ —
„Du-te de-o descarcă la drumul ăell mare;
Sigileăḁă bine păcetele toate,
Să doarmă în codru în această noapte!“

II.

Florentinul nostru, foarte îngrijat,
 Nu încise ochii pin' s'a luminat.
 Când se făcea diuce, la marfa era,
 Și cum o lăsa, așa o află.
 Beat de bucurie la Domn alergă.

III.

„Cum a dormit marfa?“ Tăpescu l'ntrebă,
 „Mare ești tu, Doamne! Cerul să-ți dea îie
 Viețea 'ndelungă, noroc în Domnie!
 Astăzi intimplare la toți o voiți spune;
 Dar' explică-mi, Doamne! această minune!“
 — „Omul e ca țeara, ce îndată ia
 Forma, ce artistul voește să-ți dea.
 Statul se guvernează ori cu libertate
 Ca Roma și Sparta în antichitate,
 Ori cu legi săvete, cind este barbar.
 Țara mi-a corupt'o Greul de'n scannar;
 Vreți s'o minuiți eura c'na mină de fier,
 Care să 'ngrodească pre Turc și boer.
 Țapa e secretul, ce te minunează:
 Și țara să-avere ea așeză.
 Întră 'n tribunale, te vei minuna:
 Singură dreptatea tronează aci!
 Du-te în oștire, și nu vei găsi
 Neci un ostaș, care țara să-ar trədə!
 Toată greutatea este cu cei mari,
 Carii sînt în țară pătentați tilhari.
 Cuntactul cu Grecii, cu Unguri și Turci,
 A făcut pre nobili rășnăți hăiduți.
 Pe'ntru tronul țării își vind țara ciar;
 Ear' eii vreți în țară-mi tron ereditar'.
 Țara atuncii scapă de ori ce dureri:
 Căci se taie posta de tron la boeri!
 Fără asta, țara eră adî departe!
 Astfel a voiți' o cruda noastră soarte!“

§. 50.

*Bætælicæ dela Cælugærenni între Mihaiū Viteadul
și Sinann Paša.*

(Intimplatæ in 13. August 1595.)

I.

1. *Bella auroræ dulcæ lærimá,
Și-ūæ di glorioasæ lumii 'nșciintá!*
- Trimbibile eintæ, tobele ræsunæ:
Oastea sub stindarde toatæ se adunæ;*
5. *Și Mihaiū in fruntea fraților Budesci,
Manta și Mihalcea, și Cælomfiresci, —
Luçeferi ai lærii, tipul vitejiei, —
Trece in revistæ oastea Ruminiæ;
Între ei Viteadul samonæ un dæu:*
10. *All Dăciei soare și-all ei curcubæu!*
- Dup' ūæ rugæ scurtæ, profundæ 'nfocatæ,
Mihaiū vorbi 'șfel la a sa armatæ:*

II.

- „Frații mei de arme, eatæ-ne in sine
La ținta doritæ de voi și de mine!*
15. *Ađi „crucea“ cu „luna“ staū fațæ in fațæ:
Turcul cu Rumînul la luptæ se 'nhatæ!
Astæ đi frumoasæ, væ ascur eū,
O trimete lærii însu-și Dumnedeu!*
- Turcii de-astæ datæ vor fi șferimãli:*
20. *Cæci de multe piærderi ei sînt desnervãli;
Paša Sinann singur, ell a-đi curagū are
Cu oastea creștinæ ca sæ se mæsoare;
Glória de a 'nvinge pe-ast sumelū pægîn,
E glorie mare pe'ntru un Rumîn!*
25. *De a lor mulțime nu væ șperiați!
Turci-s nișce trintori de pilav înștãli...
Puțini sînt la númer bravii mei Rumîni!
Unul însæ face cît cincî-đeci pægini!*

- Și-apoi jumătate din a lor armată*
 30 *Este în președinte prin cetăți lăsată.*
Astă „termopilă” mult ne favoreșce:
Mare biruință ea ni pregăteșce!

- Soartea, ce așteaptă pre prinși și fugari,*
E streangul și iapa la acești barbari!
 35. *Copilașii voștri vreți a fi turciți?*
Și bătrînii voștri rău măcelăriți?
Și lege și drepturi vă vor fi călcate,
Sintele altare în giăcmii scimbate!
Au nu e mai bine ca brați a muri,
 40. *Decît în sclăvie ca sclavi a trăi?*

— „Să murim ca brații cu arma în mînă!”
 Strigă de uc dată oastea cea rumîno.

- „Căta e se luptă pe'ntru țara sa,
 Eroii e acăta, și va triumfă!”
 45. *Stefan și cu Tăpeșu e'un pumn de Rumîni*
N'au pus ei pe goană mulțimi de păgîni?”

- Eată, copii, timpul, brați să ne-arătăm!*
Pe'ntru libertate astăzi ne luptăm,
Pe'ntru „Rumînea” și „creștinătate”,
 50. *Pe'ntru sînte drepturi de păgîni călcate!*
A-ăi de-a căde, u-te, „neamul rumunesc”:
Mîine e 'n peire „neamul creștinesc”:
Căci în locul crucii, ce vom apăra,
Mîndră Semiluna se va înălța;
 55. *Atunci hărbărismul va răcufundă*
Toate Europa în negura sa!

- A-ăi ori neci ūă dată, ori că triumfăm,*
Orî că toți aiăia ne înmormîntăm!
E cu mult mai dulce moartea glorioasă
 60. *Decît viață sclavă, — viață rușinoasă!*
Pe'ntru libertate ori și vine moare,
Viață ell trăeșce cea nemuritoare!
Bravule Rumîne! pe'ntru țară mori:
Și-ți va fi mormintul cumunat cu florî!
 65. *Ura! strig' ostașii, Mihaiu să trăească!*
Dînd iurușu cu toții în oastea turcească!”

III.

- Ca un fúlġer Bravul, cœpitannul meū,
 În bærbara oaste sare ca un leū.
 Manta il urmeadæ, dupœ ell Budesciū,
 70. Dupœ ei Mihalcea si Cœlomfiresciū;
 Dupœ ei Ruminii toīi sī miēi sī mari,
 Daū iurusū ca smeiū în crudii bærbari.

*„În aceā dī mare fæ-œe iærann,“ —
 Istória dīce, — fu un cœpitann!*

75. Pe muntī de cœdavre bravii se luptaū,
 Pe muntī de cœdavre bravii alergaū.
 Membre mutilate pe ape sæltå:
 Ūæ girlæ de sīngē Neagloyul erå!

- Trei steåguri Budesciū aū smuls dela Turci,
 80. Trei miū taīœ Manta cu bravii hæiduci;
 Ear' Bannul Mihalcea de'n fuga cea mare
 Sboarœ cœpœlina unui Pašœ mare;
 Si Mihalū Viteadul cu suliœa sa
 Asvirlœ în apœ pe Sinann Paša,
 85. Dupœ œe îi smulge steagul Mœhomet:
 Sīngē negru varsœ Vedirul din pŕept!...

- Dar' artileria de despre altœ parte
 Cu miile Turcii trœmite la moarte:
 Túnurile toate în pod îndreptate
 90. Mœturœ des podul de balle spurcate;
 Însœ ca pre'n sêrmec podul se încarœ,
 Si tot ca pre'n sêrmec tunul il descarœ.

Drægoni de luminœ norii sfœsiaū:
 Pintre nori Ruminii arcīngeri pœreaū.

95. Ear' Mihnea turcitul cu Hœsann Pašå,
 Cariū soartea luptei aseunsi ašœaptå,
 Pre Mihalū Viteadul il pun la mijloc,
 Comindīnd asuprœ-i un întreit foc.
 Ca un leū Eroul pre'n Turci s'a rotit,
 100. Si 'ntr'œ clipœ Turcii ca fum aū perit!
 Ipias Ruminul pe-un call de Misir
 Fuge ca un fúlġer, urmat de vidir;

- Ear' Mihaiū īi strigæ: „a! cine pægin!
 Stæi la dreaptæ luptæ, dacæ ešci Runin!
 105. *Luptæ-te cu mine, la piept voiničešce;
 Daræ nu hoțešce, neče mucrešce! . . .*“

Dar' cu cît Viteaīlul mai tare strigá:
 Cu atit turcitul mai iute sburá.

IV.

- La cin'sprece August, la Cælugærenni,
 110. Vre ūæ ŝai-spæ-dece de miī de Muntenu
 Púseræ pe goanæ oastea cea turceascæ,
 Ūe veniá sæ stingæ Tãra Rumineascæ.

Pe-oridontul țarii mai vedé-vor oare
 Strælučind Ruminiī un ásfel de soare?

115. „*Bravule Rumine! pe'ntru țoræ mori
 Ši-all tæū mornint ŝi-va cuninat cu flori!*“

· Gorgū Sion (1825—) .

(S'a næscut intr'all treile decenniū all veacului æstuiã (all XIX),
 în Moldávia, în satul *Hirșova*, moșiea sãmiliesi Sionešci, cæpætate
 dela *Stefanu* cæll Mare și Bun. În cæpætatoriul sãmiliesi Sionešci în Mol-
 dávia a fost un ašá numit *Demir Gereiū*, fiū all Hannuli tæteresc,
 carele, fiind în șerbiū ostæšesc la *Stefann* cæll Mare, desvoltase cea
 mai mare vitejie asupra Turcilor: aci se îngropæ Demir; — aci
 primí legea creștinæ ell, fiū și nepotiī sœi; — aci il botedæ *Stefann*
 și-l cununcæ cu ūæ nepoatæ a sa, dæruindu-ī de dæstre, și tot ūæ
 datæ și pe'ntru mærit, ūæ moșie întinsæ, unde își sœcú ell locuița
 în vîrful movilei. Atita despre originea sãmiliesi. Sæ ne întoarçem
 acum la persoana poetului *Gorgū Sion*: ell își sœcú stúdiele în pa-
 trie. Fiind cæ tatæ-sœū nu erá în stare a-l îndestrá de ajuns de'n
 moșiea sãmiliesi: de aceea în vîrsta de 18 anni dete pre fiul sœū
 Gorgū în cîncellæriea judecætoriei, în carea invætiã intlia rutinæ a
 proceduriei; dupæ aceea su ciæmat de cætræ capul unei despærti-
 ture de'n despærtemîntul administræiv, și aședat în stat cu leafæ.
 Ell însæ aveá dorintæ nestînsæ de invæitæturæ: de aceea, îndatæ

ce-si gætá dætoríea cínçellæriei, alergá a sasæ si se ocupá necurmat cu prourmæcúnea stúdielor: cærúle, ce si-le putú procurá de'n pæstræcúnea ne'nsemnatei salls lefe, erañ desfætæcúnea lui si petrécerea cea mai plæcutæ. Pre'n astæ studiare se fæcú un felú de autoretate literaræ-limbístecæ in cínçellæriea, in carea se aflá. Toi deregætorii de'n aæea il întrebañ, cind erá vorba despre vre un cuvînt nou (neologism) ori despre croicúnea vre unuia, ce nu se aflá încæ in limbæ-ni.

Fiind ell drept si liberal in toate cugetæriile si simlemintele salls, nu se puteá apropiá nece decum de lumea birocrátecæ, — de deregætorii statului; dar' lui îi erá si mai plæcutæ vietuirea rætrasæ de sgómotul cæll desért si ruinætoriu all vietuirii públíce de atuncé lipsite de ori-çe scop comun si mai nalt. De'n astæ cåusæ starea lui erá stæcunaræ: ell nu puteá næintá nece decum; ba de'n cuntra, ell trebuia sæ cadæ jertfæ mai curînd ori mai tærdiú, însæ ne'neungurávær, si sæ se delæture de'n deregætorie-si, pe'ntru eit timp va liné domninta nedreaptæ, necunstituunalæ. Minutul sosi si poetul o pæti fære întærdiare: dupæ patru anni de ðille de'n deregætorie-si, eata ce Directoriul cínçellæriei vine de úæ datæ cu un numær de'n „foæa pe'ntru minte, inimæ si literaturæ“ de'n Bræsov, si-i aratæ un viers, destull de nevinovat, intitulat: „Viitoriul“, carele însæ cunlineá unele alegorii asupra Rusilor asupritori. Pe'ntru ast viers fu Gorgú Sion depærtat de'n deregætorie.

Astæ judecatæ aspræ de'n partea guvernului îi cistigá úæ vadæ insemnatæ înncæintea públícului: de aæea începuræ alesii societæiil a-l cærcetá in umilita lui locuintæ si-al posti la mesele si petreçerile lor. Cu astæ ocajune se fæcú secretariu la cumpánnea boerilor arindasi de væmi. Dupæ ce a încetat ræstimpul arindærii, se hotæri sæ se ocupe cu economíea. De aæea cu putina sumuðoaræ, ce si-o pæstrase de'n leafæ-si, luæ in arindæ moðiea pærinteasce dela Hirsova la anul 1847, toamna. Aici se ocupæ parte cu economíea, parte cu prourmæcúnea stúdielor, ciar in casele pærinteði. Soartea însæ il smulse in curînd si de'n astæ stare si il fæcú, sæ curme de úæ datæ si economíea si stúdielæ: cæci in primævara anului 1848 erupse in Frinçiea úæ ræscõlæ (revoluçune) pe'ntru înfintæcúnea libertæiil públíce si comune pe'ntru toi oamenii. Astæ miðcare aflæ urmætori in toatæ Europa, si pre'n urmare si in Moldáviea. Moldovénii încæ se adunaræ, se cunsvætuiræ si formularæ dorintele lærii pe'ntru refoarmele cærule in iaræ. La astæ miðcare luæ parte væ si G. Sion. Însæ astæ încercare eði ræu, Domnitoriul Mihæil Sturða, re'mpinse toate cærerile næcunii; pre capii næcunii îi prinse, îi bætu cumplit si îi destærcæ pre toi; între aceðtia erá si Gorgú Sion; ell încæ fu nevoit sæ-si pæraseascæ páticia si pe-

recú pre'n Ardeal și pre'n Bucovina în restimp de vre un ann și jumătate, pînă cînd a cædút Sturda Vodæ de pe tronul domniei și a venit „Grigóriu Glea“, cînd se ræntoarse în pátrie-si, unde ocupá sub Domnitoriul „Glea“, deregætoriea de *Arçivarîu all Statului*, carea o purtá oare-cît-vá; dupæ aceea trecú de'n Moldáviea în Rumînia, unde se pregæti pe'ntru edæcunea unei foi literarie rumine: carea o și publicá în decursul de cîti-va anni, sub numele: „Revista Cærpæilor“, în carea desbætú cu destullæ cælduræ interesele cælle mãi întelitoarie alle rænásçerii, culturei, solidærii și næintærii næcunale în tot cæ este „*aderær, bun, innalt și frumos*“. Însæ fiind cæ împreguræriile nu erau destull de fævoritive, — fiind cæ eurupænea, ræmasæ de regîmul fænnæriotic, încæ tot își aveá tristele urmæri, și afaræ de aceea, fiind cæ dela 1848 începú mãi toatæ lumea a se ocupá numai cu politæea de toate dillele și de multe ori numai cu cæea culeasæ de pe drum: de aceea întreprinderea cu ùæ foæ curat literarie, rænæscætoarie de vieatæ literarie, næcunale, nu puteá avé prevedere de ùæ vieatæ îndelungatæ; deçi și apuse dupæ cîti-va anni de'n nepæsînta sprîgîmîntei publicului. De aceea poetul G. Sion se apucá de alte lucræri literarie mãi secure pe'ntru înfruntæ rænæscæcunîi næcunîi rumine, ædecæ, de træducæcunea unor istorii næcunale scrise în alte limbe: el træduse *istoriea Dæciei de Fotinó*; și dupæ aceea altæ istorie rumine de alt autoriu.)

Privegiætoaria.

1. O privegiætoarie
 Dulcæ cîntætoarie
 A lui Dumnedeu!
 Cînti tu de plæcere
 S'aú de mîngæiare
 Súsletului meu?
 Plîngi tu cu suspine,
 Saú mã 'ngini pre mine,
 Care plîng mereú?
 O! privegiætoarie! cîntæ! nu 'ncetá,
 Cæci cæ cæll cæ plîngæ, te va ascultá!
2. Cușca de sclævie
 Îti însulfæ tie
 Melodiea ta?
 Stellele te 'ncîntæ,
 Luna te descîntæ,
 De mãi poi lipá?

Eū acēlla, care
 Ĝem în subjugare.
 Nu mai pot cîntá!
 Dar' tu pæsericæ cîntæ! nu 'ncetá!
 A ta armonie pre multî va 'ncîntá!

3. Tu n'ái libertate,
 Eū nu am dreptate,
 Cum de mai træim?
 Tu în cinurî grelle,
 Eū în patimî relle,
 Cum de nu murim?
 Će ni mai rumine
 De a-dî pinæ mine,
 Ca sæ mai dorim?
 O! privegiætoariæ! cîntæ! nu 'ncetá!
 Sæ avem sperinæ! poate vom scæpá!

4. Un Rumîn ascultæ
 Cu durere multæ
 Armoniea ta;
 Ell prea bine şciæ.
 Cæ tu de sclævie
 Voesçi a scæpá:
 Cæci si ell doreşce
 Lantul, æ-l munçesce,
 Sæ-l poatæ sfærmá!
 O! privegiætoariæ! cîntæ! nu 'ncetá!
 Cîntînd, de durere ne vom aliná!

5. O! privegiætoariæ!
 Fæ-te solitoariæ
 Cætræ Dumnedēū!
 Pre'n a ta cîntare
 Spune-î cu 'nfocare,
 Cæ lantul e greū,
 Cæ Rumînul plînge
 Cu lácrimî de sînge
 Pe'ntru dreptul sæū!
 O! privegiætoariæ! cîntæ! nu 'ncetá!
 Dumnedēū de'n cêriuri te va ascultá!

§. 52.

Punga mea.

1. Dracul șcîie, cum ūæ datæ
 Rømæsese punga mea
 Ca 'ndeobșce deșertatæ
 De tot, cæ fusese 'n ea.
 Cîtæ cūdæ sî minîe
 Mæ pornîá, cînd o vedeam
 Mîndræ, mîndræ sî pustîe!
 La proverbul vecîu gîndîam:
 „Punga, cît de stremturoasæ,
 Cînd e plinæ,
 Îîi alinæ
 Orî cæ cin saũ dor te-apasæ.”
2. Mæ sorbîam de dulcî minute,
 Cînd gîndîam, cæ-i suvenir,
 Șî, privînd la florî cusute,
 Suspinam într'un delîr.
 Dar' cînd cæi cæ aũ pretentîi
 Venîá, cærinđ dreptul lor,
 Uîtam orî sî cæ sententîi
 Șî dîceam ear' gîndîtor';
 –Punga e sũfletul de'n lume;
 Eũ nimic
 Pot sæ dîc,
 Cînd vorbesc de all eî nume. —
3. Mæ juram adeasæ oaræ
 Pe Elves sæ imitedũ;
 Sæ tot strîng, sæ-mî fac comoaræ.
 Ca sæ pot, sæ 'nncæintedũ;
 Ca sæ cåpæt vr'un rang mare,
 Sæ mæ fac sî deputat
 În obșteasæ adunare,
 Om de mærit sî 'nscæmnat!
 Dar' cînd apa la morî vine,
 Șî morariul
 Are darul,
 De-a se îngîmfá în sine.

4. Cînd am bannî, filosofia
 Toatæ piere 'ntr'un minut;
 Nu pretind deputæŕia
 Saũ cîniea de ŕinut.
 Uit ori ŕi cæ juræmintæ
 Am fæcut saũ am visat,
 Ŗi mæ fac de'n trei cuvinte
 Cæll mæi mare blæstæmat;
 Daũ incolo, daũ incoacæ;
 C'un særac
 Poamæ fac;
 Ŗi cînd caŕi... in pungæ pacæ!

5. Cîne-va ar crede poate
 Punga lucru ne 'nsemnat,
 Dar' eũ die, ŕi am dreptate,
 Cæ e lucru prea cûdat.
 Cîŕi bæncierî a-dî pier de foame!
 Cîŕi misei judæcætori!
 Cîŕi pe'ntru alle pungei poame
 Se tiræsc linguŕitori!
 Ŗi tot punga face toate!
 Eũ asũ vræ,
 De s'ar putæ,
 Sæ reclam la ceriũ dreptate!

6. Punga cumpæracæ ŕi vinde
 Cûget, sũflet, Dumnedæũ,
 Între simteminte-aprinde
 Ŗi 'ntroducæ ori cæ ræũ;
 Ŗi ea... tot ea! tot iubitæ!
 Uræ n'are nicæiri,
 Cînd virtutea prigonitæ
 N'are loc de-a ei cînstiri!
 Dar' sæ tac, cæcî n'am dreptate!
 Sint særac
 Ŗi o sæ-mi fac
 Singur sâtira in toate.

§. 53.

Fiica și mama.

(Bucovina și Moldova la anul 1848.)

1. Eatæ momîntul de bucurie,
Āe-alita, mumæ! l'am ašceptat;
Ēatæ-mæ astæ-dî, cæ de sclævie.
De tirænnie eū am scæpat!
2. Tî-aduċi a minte, cînd mæ ræpise
Și mæ vinduse pæginul ræū;
Cînd cu crudime mæ dispise
Pe tot-de-a una de sinul tæū?
3. „Scumpæ copillæ! stræinătate
O se te pearðæ!“ Atuncî mi-ai dîs
Și amîndouë, ca desperate,
De-atuncî îneocæ noi tot am plîns.
4. Annii trecuræ cu multe rælle;
Însæ atîta n'am suferit
Subt multe sârcini și jûguri grele.
Cît stræinismul m'au asuprit.
5. Nu aveam limbæ — legæ sau nume,
Nu-mi ræmæsese, mamæ! vr'un drit;
Înnædușitæ træiam în lume,
—Stræinii toate mi-au fost ræpit!
6. Dar' acum însæ radă dreptæiî,
De cînd Cærpaii au stræbætat,
Sîntele ġeniū a libertæiî
Și-a melle grele lânturi le-au rumpit.
7. Nu plînge, mamæ! ċi împreunæ
Astæ scæpare sæ o særbæm;
Și sæ ni fîæ ūæ paðæ bunæ,
Una pre altæ sæ 'nbrætișæm!
8. „Așă copillæ! însæ 'nristare
O am însiptæ foarte adînc;
Nu pocū sæ allu vr'ūæ alinare,
Nu pocū dræguitæ eū sæ nu plîng!

9. Cînd a ta soræ e asupritæ
 Sî-o împileadæ crudul tartar;
 Cînd a ei soarte nenoroçitæ
 Se 'nviforeadæ tot mai amar;
10. Cînd sî eũ sũfer — sũfer copilæ
 Sî îngiætætæ de crívæũ sint;
 Cînd un bælaur îmi face silæ
 Sî îmi tot sapæ all meũ mormînt;
11. Cînd sî în sinu-mî se prifecuræ
 Fiii meî însi-sî în şerpî cumpliî,
 Sî cînd aceia, ce mæ iubiræ,
 De tirænnie sint isgoniî:
12. Cum poeũ, copillæ, sæ sîũ sæninæ?
 Cum poeũ durerea sæ mî-o învîng,
 Cînd amar, amar mæ înyeninæ,
 Oh! cum poeũ — cum poeũ sæ nu mai plîng? —

§. 54.

Adiò la Bucovina.

(Omăgũ fæmiliei Hurmudaci.)

1. O! dulce Bucovinæ! te las sî 'ncec õce datæ
 Mæ 'ntore cu înrîstare sî tærna ta sœrut,
 Eũ mæ dispart de tine cu inima eurmatæ
 De multe souvenir, ce pieptul mî-aũ împlut!
2. Nu este istoriea, ce-mî vine-acum în minte,
 Eũ uit acuma toate, ce scîũ sî-am audit,
 Eũ nu mai plîng eroii, ce sî tu în morminte,
 Niçi tristele lor oase, ce-acum aũ rugînit!
3. Nu plîng eũ tîmpluri sacre de dînsii înnælfate
 Spre lãuda, mærirea lui Dumnedeu cell bun,
 Niçi triste monuminte de sèculi ruinate,
 Ce gloriea rumînæ acum încæ o spun!
4. Rumîniî scîũ prea bine, cæ tærmurile talle
 De multe ori pre Stefann cell mare-aũ legænat;
 Cæci vecia capitalæ preste-a Suçevei valle
 Sî-acum soptesce înnuri, ce Stefann le-a cîntat.

5. Triumfele rumine și glória trecută,
O! nu, nu sînt uitate de neamul rumînesc,
De-or fi subț ori țe juguri, de-or fi cu gura mută,
Bătrînii le vor spune la prunții, cariî cresc.
6. Cînd oara mîntuirii va mai sună ūc dată;
Cînd tuțul libertății sœmnalul va mai dá,
Va șcîi, va șcîi Rumînul, sœ-sî șteargœ a sa patœ!
Și-atunœia ca si-acuma poetul n'a cîntá.
7. Nu plîng cū neei ursita, țe prin diplomœie
Te-a simuls de lîngœ muma, țe-ŭc datœ ai avut!
Acum si tu cu lumea scœpœsi de-ŭc tirœnie
œe-aveá de plann, sœ facœ poporul tœu pierdut.
8. De-acum se scimbœ timpii, si în viitorime
Dreptatea, libertatea, proteptori va aflá
Pre tine, Bucovina, nu te va plîngœ nime!
Un viitoriu ferice e scris în cartea ta!
9. Nœcunœlitatea, care îli erá rapitœ,
Acuma se desœceptœ; si tinerii tœi fi
La glória Rumînœ, de anul innœdușitœ,
Gîndind si-aduc a mînte, cœ ei sînt înœc vii.
10. Eŭ plîng, o Bucovina, cœci imi aduc a mînte,
Cœ pe-alle talle lœrmuri am plîns de multe ori,
Am plîns dup' a mea țarœ cu lœcirmœ ferbinte,
Cœci o vedeam subț jugul de miî de-apœsœtori!
11. Moldova, bîntuitœ de-un Domn fœrœ de legœ,
Mœ alungœ de'n sinu-i si 'n lume-am rœtœcit,
Și cum un flútur locul pe-ŭc radœ își alege:
Așá si eŭ în tine un leágœn mi-am gœsit.
12. Ah! cînci-sprœ-deœc sœcoli, cœci sœcol mi se pare,
C'a fost fiœ-œe lunœ trecutœ în dureri —
Nu mi-am vœdút pœrintii, țe earœ-si cu 'ntristare
În țara lor sermannii ei n'áŭ gustat plœceri!
13. Copill fœrœ de mumœ, aveam eŭ frați a plîngœ
Și mulți amici, țe poate ca frații mœ iubii;
Sermann, svœrlit în lume, cu lœcime de sîngœ
Priviam nenorœciroa aœelui țe œersii!

14. Rumîn, curat la sùflet, a færit melle soartø
Plîngeam întu suspine, plîngeam ne încetat,
Plîngeam, plîngeam poporul, care-l vedeam cø poartø
Atîtea lânturi grele, ce l'au mærtirisat.
15. Plîngeam fiinte scumpe, de moarte scæcerate,
All cørora adio, vai! n'am putut luá,
Plîngeam de'n curætie fæmiliî întristate
De sécerea holerii, ce ţara-mi svinturá!
16. Plîngeam!... si cine oare mæ ascultá pre mine?
Cu mingæieri durereami oari cine-mi aliná?
O dulce Bucovinæ! de nu eram in tine,
Ce-asú fi fæcut eú oare? ce dille m'asceptá?
17. Ah! dupæ grele vâuri úæ navø sfærømatø
Ajunge fære scire la portul, ce-a dorit:
Asá úæ provedintø trømite cite-úæ datø
Scintei de-mingæiare la cell nenorocit!
18. Cînd vînt de meadø diua høteá, simţiam, cø vine
Cu dulcele adio acelor ce iubiam;
Eú audiam úæ soaptø, care veniá la mine
Dela aceea, care in visuri o doriam!
19. Cînd vre úæ pæsericø veniá in primævarø,
Eú o 'ntrebam, de scie ce-va de'n ţara mea,
Aflam úæ mingæiare la pátima-mi amarø;
Cuvinte de sperintø, credeam, cø-mi spune ea.
20. Ear' cînd durerea, dorul, mæ alungá de'n lume,
Si mæ duceá 'n ascúnsuri, sæ plîng nemingæiat,
Cînd mæ aruncá 'n deliruri, dureri fære de nume,
Cînd pïeptu-mi de suspine pæreá, cø-i sfæsiat:
21. Atunçi, atunçi, ah Doamne! ce dulce souvenir!
Puté-voiú sæ uit oare? O, nu, nu voiú uitá!
Mæ urmæriá pre mine ciar úæ dumnedøire
Ce nu lasø pre oamenî de toţ a desperá.
22. Vedeam, ca 'n pænoramø, vedeam pe lingø mine
Pærinti, amici, ce cæriul de'n cæriú mi-i trømiteá:
Simţiam pe nesimţite, cø-mi pier ori ce suspine
Si om ferice earø-si ursita mæ fæceá.

23. Erá finte scumpe, cu súfletul de îngeri,
 Ce cū-alle melle pátimī mult aū compætimit,
 Carī-aū privit la alle melle plīngeri
 Ši toat'a mea durere cu vorbe-aū mægulit;
24. Erá copii cu súflet, cu inimæ 'nnœlätæ,
 Carii sperá cu mine un dulce viitorii;
 Carii plīngéá cu mine ũæ pátrie læsatæ
 În voea întimplării ca unda pe-un široii;
25. Erá bætrini, ce 'n lærimī scœldá a mea simtīre:
 Patriarcale case locašul lor erá;
 Pærinii cu simpætīe allá 'n nenoroçire
 Acell, ce perdeá poate ší cīar pre mumæ-sa.
26. O! nu se uýtæ lesne minutele aelle,
 Ce-mi stræpurtá finta pe regiuni çeresçi;
 Cīnd eū cu a mea soarte, cu pátimile melle,
 Eram ca ũæ nœlucæ în muncii diavolesçi.
27. Adio, Bucovīnæ! te las ší înc'œ datæ
 Mæ 'ntore cu întristare ší tærna ta sœrut,
 Eū mæ despart de tine cu inima eurmatæ
 De-atítea venire, ce pieptul mi-aū implut!

Paradisul pierdut.

(De Milton.)

(Træduccune ešitæ în Iași, anul 1851.)

1. Çeriul portile-și dešcide și se audiá sunīnd
 Alle lor dævoare de-aur; atuncē s'a vædut trecīnd
 Regele mæririi īntru all sœu spīret și cuvīnt,
 Ce veniá, ca sœ creede lumea și acest pæmint.
5. Pre alle çeriului mârģini ell, oprīndu-se, a stat,
 Ši a privit de sus abisul cell adīne nemæsurat,
 Oræģos ca și ũæ mare, selbátec, īntunecos,
 Ræscornit pīnæ la fūndurī de ori ce vīnt furios;
 Įnflīnd vâlurī mari cīt muntii, gata a se avīntá
10. Pīn' la çeriuri, ca sœ poatæ pol și çentrū-a cufundá.
 „Tæcēii vâlurī turburate! pæce tie larg abis!
 Įnçetaii cū-ori ce discórdii!“ Dumneđeū cuvīnt a đis.—

- Ell aici nu se opresce; ci cu aripele lor
Heruvimii susinindu-l, plin de glorie in sbor,
15. Ell intræ in acell hâos si in lumea, ce erá
Pin' atuncî ne'nfiniatæ, de departe il urmá
Un cortegû mæretû de ingeri, menniî si ei a vedé
Lumea asta minunatæ, ce-atuncî Dumnedeu sæceá.
Rotile celle ardætoarie ell atuncî aû dis de-aû stat;
20. Ia in mina sa compasul, ce fusese prepærat
In eternul sæu tesaur, si cu dinsul demærecé
Mærgini lumii si la toate, cite le infintæ.
Un virf de compas ell pune cæntrul lumii insæmnind,
Si in adincimea 'ntinsæ cællalalt virf intorcind,
25. Dîice: „*Pinæ acolo 'ntinde tu circonferinla ta
Lume! si aceste mærgini sæ ai, cit vei esistá!*“
Dumnedeu cu un cuvint singur ásfeliu cæriul a creat;
Ásfeliu a creat pæmintul, ce stæ 'n aer legænat:
Dar' mæterica in foarmæ, ce 'n desærturi rætcæciá,
30. S'allá inceæ 'n intuneric; negre nopti inceæ domniá. —
Atuncî alle salle aripi spiretul lui Dumnedeu
Le-a intins ca un pærinte preste universul sæu,
Si virtute si cælduræ de viealæ aû suflat
Pi'ntre masa cea fluidæ, ce fiint' a fost luat;
35. Inseæ tina infernalæ, æerul cell stricæcos,
Ce se opuneá viclei le-a precipitat ell gos,
Atuncî lucrurile, care unul cu-altul sæmæná,
Le adunæ la olaltæ, si-apoi cu suflarea sa
Pune toate in rinduealæ: fæe care glob avú
40. Cæntrul sæu; pæmintul insu-si bæl ætat pe cæntru-i fú
Dumnedeu a dis: „*Luminæ sæ se facæ!*“ si dicind
Ast cuvint, atuncî lumina, intunerecul spærgind,
A 'nceput de'n orientu-i cell nætæl a se ivi
Mindræ, limpede, curatæ, si-a poi a cæltætori,
45. Pintre negrul intunere c pin' atuncia Domnitoriu,
Invelitæ intru un nûor sfæric si strælucitoriu.
In acest tæbernæcol cit-va timp ell a maî stat;
Soarele nu erá inceæ; erá inceæ necreat.
Dumnedeu vædû lumina, si fú foarte multæmi t
50. Cû-all sæu órdin preá putérnic, ell atuncî a d espærtit
Pre luminæ de 'ntunerec: numi pe luminæ di,
Ear' pre intunerec noapte, si-all alor termin mærgi ni.
Cind pe'ntru intia ouræ esi de la ræsærit
De'n intunerec lumina, si 'ntia di s'a ivit,
55. Córuri ingeresci in cæriuri toatæ diua aû cintat;

- Vædind æeriuł si pæmintul a lor našcere-aũ særbat:
 Cu strigæri de bucurie universul aũ implut;
 Alle lor harpe de áur întonindu-le-aũ sæcut
 Imnuri dulci si-armonioase, læudind pre Dumnedeu,
60. Læudind saptele salle, læudind spiretul sæu:
 Cind a fost cea de'ntiu searcæ ei pre Domnul aũ cîntat;
 Cind fũ cea 'ntiu dimineatæ cu cînturi l'aũ læudat.
 Dumnedeu mai dise earcæ-si: „Apelor! væ despærtiti;
 Firmæmint între voi fice, si voi impreguru-i fii!“
65. Si se fæcũ firmæmintul de'ntr'un æer limpedit,
 Trænsperæit, curat ea roaũa, elemintariũ, ræspîndit
 În circonferintæ 'ntinsæ, pinæ unde cercul sæu
 Façe bolta cea convescæ; si atuncia Dumnedeu
 Despærti apele 'n doue: unele ce 'n æeriuri staũ,
70. Altele, care pe gløhuri pintre æer roaũæ dau:
 Cæci, precum este pæmintul, tot de æsfeliũ Dumnedeu
 Fæcũ lumea preste ape, care circula mereũ,
 Într'un oçean pre mare de cristal si depærtat
 De desordinea, ce fuse în hæosul turburat,
75. Ca nu cum-va sæ se strice pre'n vecinetatea sa
 Astæ lume noaũæ, care acum se infintã.
 Pæmintul, creat acuma, erã încæ 'nfæsurat
 În alle apelor sinuri, ca un sæt premæturat,
 Cæ nu se vedeã; oçeanul cu umiditatea sa
80. Cea prolificæ si caldæ în adins în guru-i stã,
 Ca sæ dea fecundætare astui glob, ce-a fost mennit
 A fi muma cea comunæ; æsfeliũ Domnul a voit.
 Atuncĩ Domnul earcæ-si dice: „Apelor! væ adunãti,
 Voi æellea de sub æeriuri! de uce parte-acum væ dati
85. Si pæmintul sæ s'arate!“ De îndatæ s'aũ vædut
 Atuncĩ muntii, juni ca pruncii, ce atuncĩ s'ar fi næscut;
 Alle lor spinæri plešuve pin' la nori se rædicã;
 Alle lor cãpete pare cæ la æeriu se innæliã.
 Dar' precit de sus spre æeriuri muntii 'nnaliti se întindeã
90. Pre atit în jos întinse si largi væi se desceideã;
 Væi mennite sæ primeascæ apele în sinul lor
 Si pre'n elle sæ circule ori ce unde seaũ isvor.
 Apele atuncĩ în elle vésele s'arunc', rotind,
 Ca nišce bulbuçi de roaũæ preste pũlbere fugind.
95. Parte de'n æeste ape rædicindu-se formã
 Pæreli de cristal, saũ munte ascultit infælisã;
 Cu ašã iulealæ mare vãlurile s'aũ mišcat,
 Cind aũ aũdit cominda, care cæll de sus li-aũ dat!

- Precum, cind trompeta sună, armîile năvălesc
100. Lîngă alle lor stîndarde, cătră care se lîpesc,
Astfelîu apele în vâluri preste vâluri alergă,
Care încotró sã afle în tot locul callea sa.
Și fãcã torinte répedi pintre vãi și pintre stînci,
Eară pe cîmpii întinse riuri line și adînci.
105. Subt pãmînt acesse ape fãră a se 'mpiedecã
Necî de petre, necî de deãluri, care 'n calle lor li-ar stã
Își fac drumul, ori pe unde ar voi a rãtãci
Rãsbãtînd ori care tãrmuri, cã 'nncãntea lor ar fi;
Erã prea ușor, cãci astfelîu rînduise Dumnedu
110. Ca pãmîntul sã se facã sec pe de'nlăuntru sãu,
Escẽptînd acesse máluri, unde astã-dî sã strecor'
Mœrile și aste riuri, cã tîresc cortegul lor.
Acest elemînt atuncã Domnul pãmînt l'a numit,
Și acest elescãu mare, unde apele-aũ unit,
115. Dumnedu l'a numit mare; și atuncã ell vãdînd,
Cumcã cã-a fãcut, e bine, a dîs, binecuvîntînd:
*"Pe pãmînt sã se producã earbã, care are flori,
Earbã, care are grîne, árborii cã roditori
Și acelle plinte, care aũ sãmîntã în pãmînt;"*
120. Fie-care sã s'arele 'n felîul sãu l'all meũ cuvînt."
Abiã a vorbit acesse și pãmîntul (cã erã
Plesuv, goll și sec atuncã) a și început a dá
Uc frumosã earbã, care peste tot a coperit
Fãta sa cu uc verdeatã minunatã la privit;
125. Atuncî plinte felîurite începurã a 'nflori
Și cu fete vãriate sinul sãu a-l veselî;
Dupã elle, víta viei, esînd, répede creșcã
Și 'nflorînd pe lîngã dînsa strugurii se cunoscã;
Curcubeta cãa îmflatã ca reptilul se tîriã;
130. Paiele de grîu în floare ca soldatii în cîmp stã;
Mœrãcina umilitã își plecã creșcetu 'n jos,
Și-și dá mîna cã-arborellul, care rãscãriã tufos.
Astfelîu, unul dupã altul, árborii s'aũ rãdicat,
Fie-care dupã felîul, cã nœtura i-l'a dat;
135. Întîndînd alle lor rãmuri mœlestoase, arcã
Florile mirositoare seã fruptele, cã purtã.
Deãlurile se împlurã de pãduri și codri mari,
Vãile pe la sorgînte de frumosi și desî tufari,
Se pãreã acum pãmîntul fericit locasũ cãresc,
140. Unde ar fi putut prea bine ori cã spîret îngeresc
Sã petreacã 'n fericitã, sã trãescã 'n multãmiri

- Ši sœ ducœ ũœ vieatœ de plœceri in næluçiri.
 Înœa preste pœmint încœ ploaea n'a fost rourat:
 Nu erá neçi un om care cîmpul, sœ-l fi cultivat;
 145. Či ušori ábori de roaũœ de pe vœi se rœdicá
 Ši 'ntindîndu-se pe pláurî tot pœmintul il udá.
 Toate plîntelee ši toate érburile (œe a creat
 Dumnedeu mai înnœinte de a li fi sœmœnat
 Čine-va) luá un súflet de vieatœ ši crešœeá
 150. Pe tulpina lor œea verde saũ pe cuibul, œe aveá.
 Dumnedeu œelle create 'n aœeá di le-a aprobat.
 Înçeriî diúa a treia pre'n cîntœri o aũ sœrbat.
 Čell putérnic earœ-si diœe: „Pe œeriũ trébuie a fi
Córpuri de luminœ, cari noaptea-or despœri
 155. *De di, care tot ũœ datœ vor šerbi a însemná*
Stœcunile ši cursul apelor, œe vor pásá;
Ca fœcliũ vor da luminœ regulat peste pœmint:
Elle sœ urmeœe astfelũ, precum diœ cũ-all meũ cuvint!
 Dumnedeu vorbind aœestea, de ũœ datœ a fœcut
 160. Doœe córpuri luminoase cu un curs neabœtat;
 Unul, œe erá mai mare, mennit dílei raœe-a dá,
 Altul mai mic fœrœ raœe, mennit noaptea-a luminá.
 Ši fœcú stelle înfipte pe œerescul firmœment,
 Spre a luminá pœmintul, aœest glob independent,
 165. Spre a regulá pe calœea lor pre noapte ši pre di,
 Ši lumina de 'ntunœrec eũ-all lor curs a despœrii.
 Dumnedeu privindu-si lucrul sœũ œell mare, a vœdut,
 Cumœœ, œe-a fœcut, e bine. Ell de-ũœ datœ a fœcut
 Soarele, care atunœia nu erá prea luminos,
 170. De ši între œellelalte córpuri erá mai luœos,
 Ell pre luna globuroasœ mai pe urmœ o-a format:
 Ši 'n mœrimî de toatœ mîna pe œeriũ stelle-a sœmœnat,
 Luœ œea mai mare parte de luminœ, care stá
 Întru all ei tabernácul atunœi fœr' a luminá,
 175. Ši o strœplîntœ in sfera soarelui, care pre'n pori
 Primíá licvida luminœ, œe s'aflá încœ in nori;
 Astfelũ soarele ajunse de'n voea lui Dumnedeu
 A tiné ši a dá raœe lumii de'n pœlatul sœũ.
 La ell, ca la ũœ fîntîncœ, œellelalte stelle vin,
 180. De primesc a lor luminœ, cœçi ell de luminœ-i plin;
 Ši plœneta demineœei tot la ell vine ši ea,
 De-si primesœe-a sa luminœ; ásfeliũ raœe n'ar avé,
 Pre'n plœœere saũ vointœ aste stelle išî mœrese
 Mica lor proprietate, de ši ocíul omenesc

185. De departe micî le vede. Domnul dillei glorios
 S'arctæ la orientu-î, sî-orîdonu 'ntunecos
 Îl implû cû-alle lui radē, de-ûæ datæ luminînd;
 Sî pe callea sa de'n cēriurî spre apus vēsēl mergînd:
 Dupæ dulcea 'nrîurire, care ell acum aveá,
 190. Cloşcele sî crepúsculul innæinte-î dæntiúá.

Mai puîn strælucitoariæ, dar' de cēea parte stá
 Pe acella-sî nivel luna, care îsî împrumutá
 De la soare-a sa luminæ, sî 'n acēá distant' a stat
 Cã ûæ spiculæ de soare, pînæ cē a innoptat;

195. Atuncî sî ea luminînd s'arctæ la ræsærit,
 Sî nopturnul ei împériu ca regînæ ea doamniá
 Împreuna cu ûæ mie mai micî luminî decit ea
 Sî cu miî de miî de stelle! Ell atuncîa s'au ivit
 Sæmæinînd scîntei de aur p'emisferul umilit,
 200. Care pe'ntru 'ntîia oaræ acum se vedeá ornat
 Cu lumînerile aprinse, cē-a sa bolt' au luminat.
 Înserarea sî ivirea dōrilor de-a patra dî
 Îngērii atuncî særbaræ.

Dumnedeu eare-sî vorbi:

- Apele sæ 'nginereasæ peşciî, creature vil!
 205. Páseri eu aripî sæ sboare pe pæmint preste cîmpîi!
 Sî atuncîa se creare c'un cuvînt dumnedeesc
 Mari bælenne sî-animale, cē innot sî se tîræsc
 Toate cēllea, cē in ape, in riú, mare sî isvor
 Se produc pe toatæ diúa dupæ felîurimea lor.
 210. Páserile 'naripate tot de ásfeliú s'au creat
 Ficæ-care dupæ felîul, care Dumnedeu li-a dat.
 Aprobæ a sa lucrare sî-a dîs binecuvîntînd:
 „De acum 'nnæinte crēsçeiî, tot in una væ 'mmulîiî
 Voi acellea, cē in mare sî in riuri locuiî;
 215. Sæ implei de felîul vostru; ear' voi cēllea, cē sburâiî,
 Væ mulîiî preste pæmintul pe-alle cærui târmuri stâlî.“
 Atuncî mæriile sî toate apele cē curg sî staú
 Strîmtori, gólfuri, riuri, lácuri, dupæ viptul, care au,
 Au simîit miscînd in elle ca in nişce furnicari
 220. Úæ mullime særæ númæer erá peşci micî sî peşci mari;
 Cariî cu alle lor aripî sî cu soldîi luçitori
 Lufecînd sub undæ verde ca fæntasma pe sub norî.
 Fæcînd grupe pe sub ape, unîi staræ rumegînd
 Erbî, cē crece in fundul mærii; alîi répede fugînd
 225. Pre'n spelunçe de corale, fala apæi veselese,

- Arætind in joc la soare soldii lor, carii lucesc;
 Alti in alle lor scoite staũ si-asteaptæ linesciti
 Úmeda lor demincare ca 'n cõtate adumbrii,
 Véseliu vitei de mare si delinii cocosati
230. Pe all mærii lúciũ saltæ, stind pe unde legænafi;
 Pesci de greutate mare, tævælindu-se pre'n fund,
 Mîscæ ca ũæ vijilie oœannul cæll profund.
 Acolo Leviatannul, creatura cea mai grea,
 De'n cite-a fæcut nætura, preste-abis se întindea
235. Ca un etern promontoriũ; cînd dormia saũ innotá,
 Erá dup' a lui greime ca un tærm, ce s'ar mîscá;
 Urecile-i uriesæ marca 'ntreagæ o sorbiá!
 Si pe næri earæ-si afaræ ræsuslind o asviriá,
 Între gæuri si 'ntre máluri, unde adæpost gæsesc,
240. Pásorile sburætoarie mi de cûiburi se urdesc;
 Acoló oul se sparge si se ræd tremurætori
 Pui golasi, carii pe urmæ fac aripi de sbor in nori,
 Si 'nnælindu-se in ær lipæ si dispreiuesc
 Ast pæmint, ce de'n nællime ei sub nouri il privesc.
245. Pe innalte stinot ripoase si pe cædrii gigantésæi
 Barde, vulturi isi fac cûiburi ca in regiuni ceresæi.
 Unele de'n páseri shoar' a lene 'n ær liuind;
 Altele merg tot græmada, altele merg siruind:
 Stæcunile anuale, prestinindu-le, pornesc
250. Cærævanno aerenne, ce la timp cæctorese
 Cætræ locurile, unde, dupæ feliurimea lor,
 Elle pot fær' de nevoæ sæ træeasæ mai usor.
 Astfeliũ bardele 'ntelepte in tot annul trec sburind
 Cætræ altæ iaræ noãæ, penne 'n ær sæmænind,
255. Alte mai mærunte páseri toatæ diua ciripese,
 Depe ũæ rámuræ pe alta sburind codrii 'nveselesc;
 Cintæ in cringuri si suspinæ de cu searæ pinæ 'n dori
 Tinere cintæri si innuri vésele privegiætori.
 Alte páseri earæ-si scaldæ cu un ær maestos
260. Pe pærae si pe lácuri piæptul lor acell pufos:
 Mindræ, ca si ũæ reginæ, Læbæda cu gitũ-arcãt,
 Cũ-albe aripi investitæ, ca c'ũæ mantæ de 'mpærat,
 Stæ pe unde si se mîscæ cu piçoarele-i cînd vrã;
 Dese ori ca lasæ apa, cæci îi place-a se 'nnæltá
265. Si-a privi de sus pæmintul.

Alte páseri earæ-si sint,

Ce nu pot ca sæ træeasæ de cit pe uscat pæmint:
 E cucoşul, care scie de'n instinct a anunta

- Oarele tăcute-a nopții pre'n țipîndă limb' a sa;
 Și pœunul acell mindru, care este adorat,
270. Cu ūc coadă strœluçită, preste care-a sœmœnat
 Dup' all ei cœpriŭ nœtura minunatele colori,
 Çe se vœd în curcubeu și în stelle și în sorî,
 Astfelŭ atuncî toatœ diŭa peșci în ape aŭ scelat . . .
 Paseri aŭ cîntat în aer. . . Diŭa-a cîncîa s'aŭ scerbat!
275. În finit diŭa a șesa, cea mai depe urmœ di
 A creaçunii mindrœ și mœreatœ se ivî.
 Dumnedœ a dîs atuncîa: „Pe pœmint eŭ mai voesc,
 Sœ se nascœ felŭurite animale, œe trœesc;
 Turme, bêstii și reptile, fie-care 'n felŭul sœŭ.“
280. Ascultînd atuncî pœmintul ôrdinul lui Dumnedœŭ,
 Fruptiferu-î sîn de-ŭc datœ miî de creçeturi nœscœ,
 Toate 'ntregî, bine formate, precum Dumnedœŭ çerœ.
 De'n pœmint ca pe'ntr'un fârmec de-ŭc datœ s'aŭ sculat,
 De'n cîmpîi, de'n muntî, de'n tufe, ca cum s'ar fi desœeptat
285. Ferele œelle sœlbătœci, ici colô pœreci mergînd,
 Vitele œelle domœsticî turme, turme pœșunînd.
 Ici se vede ŭc juncutœ, care s'a împedecat
 De un moșonoŭ, pe care cîrtita l'a fost îmflat;
 Mai încolo un leu roșu, œe se greâpœncœ mereŭ,
290. Ca sœ easœ de sub stîncœ, unde s'afœ corpul sœŭ,
 Și s'asvirle, ca cînd scapœ de-un lanŭ, œe l'a fost legat,
 Scuturîndu-și sura coamœ, și lipînd ca un turbat;
 Unŭa, tigru, leopardul, ca și cîrtita esînd
 Svîrl îerîna 'mbucœitœ pe de-asupra lor muçînd;
295. De subt îermuri se rœdicœ cœpete cu râmuri mari
 Și în toat'a lor mindrie es și œerbiî œei fugari.
 Behemotul gros și mare de'n pœmintul sœŭ nœtal
 Abiá poate sœ-și descureœ corpul sœŭ œell colosal,
 Oile œelle linoase, mieiî lor, œe 'n crînguri sar,
300. Caprele, œe merg rœslete, cîar ca plînteles rœsar.
 Callul mœrii, crocodilul, staŭ uimiî și vor a șci,
 Dacœ apa saŭ pœmintul li e dat a locu.
 Tot ŭc datœ se produse, ca pri'ntr'un încîntœmint,
 Și tot felŭul de insecte țiritoarie pe pœmint:
305. Unele cu aripœoare, sœrînd de pe flori pe flori,
 Mindre și îpestrîitate cu tot felŭul de colori;
 Altele de altœ foarmœ, lungœrete, miçi și mari,
 Se țiresc pe erbi, pe tufe, pe tulpini și pe tufari.
 Mai sînt unele ca șerpîi, care se 'ncolœtœesc.
310. Și fœr' a avœ pîcœoare în tot locul se țiresc;

- Ear' furnica econoamæ se tot poartæ ne'nċetat,
 În tot locul, si aduncæ tot, ċe aflæ de mincat,
 Ca cînd biata se așteaptæ la un viitoriu mai greu:
 De si micæ, dor' intr'insa este un curagû de leu!
 315. Ca model d'egælitate, care poate va veni
 Vre ũæ datæ 'n astæ lume, lumea toat' a o uni;
 Seminãile ei toate popularie se adun',
 Si ori ċe feliu de 'ndestulare se împarte în comun.
 Apoi vine 'n roiû albina, ċe nutreŃe ne'nċetat
 320. Cu plæcere soțu-i lénesû de'n tot, ċe a adunat;
 Alle ei cæsuti de ċearæ mæestrite fæbricînd,
 Pune 'n elle dulċea miere, ċe-o culege, florî sugînd.
 Ćellelalte-s fæ'r' de nûmæ, tu Ńiî bine, ċe feliu sint.
 Cæci li-ai dat numiri, si este de prisos all meû cuvînt.
 325. Cunoscî serpele ċell mare, de cîmpii locuitoriu,
 Mare, lung, cu oci de-aramæ, care de si 'ngroditoriu
 Supærare nu-ti aduce, si-i mennit a te-ascultá.
 Întru toat' a sa mærire acum ċeriu lumina
 Si imblá dupæ miscarea, care i-a preinsæmnat
 330. Mina ċellui de sus, care toate ċellea a creat.
 Fæcut, gul' acum pæmintul dîmbiá 'n toatæ pompa sa;
 Pe uscat, în apæ, 'n ær, umblá, înnotá, sburá
 Vite, pesçi, páseri multime. Însæ înc'a sesa di
 Nu-si fæcuse cursu 'n ċeriu, urmá încæ a lucî.
 335. Lipsiá încæ pe'ntru lume, erá încæ ne format
 Capul de-óper' all næturei ċell mai perfeptionat;
 Trebuia sæ se creede ũæ fiintæ pe pæmint,
 Decit toate mai supremæ, si de-ũæ datæ cu cuvînt,
 Care cu întelepċunea si cu demnitatea sa
 340. Ćellelalte creæture sæ le poatæ guverná;
 Fiintæ mærinimoasæ, care cîar cu Dumnedeu
 Sæ se poatæ întelegæ ca cu un principiû all sæu;
 Care însæ, cunoscîndu-si pe-all sæu binefæcætoriu,
 Cû-a sa inimæ s'adoare pre innaltul creætoriu.
 345. De aċeea atuncî tatæl ċell de'n ċeriu atotputinte
 Si eatæ (cæci unde oare nu se aflæ ell presinte?)
 Cætræ fiu vorbi de ast feliu: „Acum omul sæ creæm!
 Cipul si asemænnarea noastræ 'n totul sæ i-o dæm;
 Preste pesçii mærii, preste páserile, care sbor',
 350. Preste vite si reptile ell sæ fia Domnitor'!“
 Dicînd asta, ell pre tine te formæ, Adam, cum eŃi
 Pûlbere tot si tærinæ, si pe'ntru ca sæ træsesci
 Ŭæ suflare de vieatæ ell în nærile-ti suflá;

- Dupæ cipul sæu ðell própriü ell întocmai te creâ:
355. *Si-ast felñ ajunsesi, Adame, súflet træitorü a fi.
Dumnedü vrind tot ðæ datæ mai mult a te ferici,
Fæcú pre a ta solie, pe'ntru semintiea ta.
Atuncî l'amîndoî væ dete bine cuvîntarea sa,
Þicînd: „Mergü de acuma: creşceü si væ inmultii:*
360. *Implæ-se de voi pæmintul, si pe ell voi sæ domniü:
Sub puterea voastræ fæ vietæile, ce sint
Si in ape si in nõuri, 'n tot locul pe pæmint“
Atuncî, precum scii, te aduse 'n æcest loc desfætætorü,
In grædina astæ mare, unde-a totul creætorü*
365. *A plîntat atitua ábori, ce privirea o uimesc,
Si ti-a dat deplinæ voe, de'n toü pomü. ce rodesc.
(Cæci aici sint de tot felul, cari pe pæmint pot fi)
Sæ aibi fruptul, care-ü placæ, ca sæ poü a te nutri;
Dar' pe árborul scîinteî, care dacæ l'ai gustá,*
370. *Cunosci binele si ræul, nu vei pune mina ta;
Mincînd fruptul sæu, îndatæ esci cu moartea osîndit:
Pofta daræ ti-o domnesce, ca sæ fii de ea ferit,
Dumnedü aici finesce: si æcella, ce-a creat,
Vædînd, cumcæ toate-s bine, însu-si ell s'a admirat.*
375. *Ast felü seara si-aurora, aplæudar' a sesea di,
Si creæcunea ntreagæ de sine ciar se uimi.
Creætorul înceteaðæ, însæ nu cæ doar' aveá
Ell nevoe de ræpau, ell diceá si se fæceá:
Dar' voi sæ se întoarecæ in locul sæu cæresc,*
380. *Sæ contimple de acolo globul nostru pæmintesc,
Si astæ lume nõu creatæ, si sæ vadæ mai curat,
Cum s'aratæ 'n perspeptivæ; si æcea, ce-a creat,
De ræspunde 'n frumuseafia si in bunætatea sa
Cu ideea sa cea mare, ce avú de a creá.*
385. *Ell se innelá la cériuri, si se audia sunînd
Mii de harpe-armonioase, universul încîntînd,
Apa, áerul, pæmintul, atuncî s'aü însufletit;
(Dar' tu îi aduci a minte, cæci atuncî le-ai audit?)
Cériurile, cum si toate stellele aü ræsunat;*
390. *Constellæcuni si plænete, toate 'n calea lor aü stat,
Ca s'asculte si sæ vadæ, cum la cériuri se 'nelá
Dumnedü cu a sa pompæ. Tot ðæ datæ si cîntá:
„—Væ descideü, væ descideü, porti eterne, porti cæresci!
Væ descideü, ca sæ între cu-ai sæi pasi dumnedeesci*
395. *Creætorul æcell mare, ce se 'ntoarce læudat,
Dupæ ce ðæ lume ntreagæ 'n sese dille a lucrat!*

- Væ dešcideli de acuma, væ dešcideli dese ori:
Cæci adese ori locašul cællor mai drepti muritori
Cæretat va fi de Domnul Dumneđeul cæll cæresc;*
400. *Vor fi bine væđuli dreptii de ođin Dumneđeese,
Ši pre'n inđeri va træmite acoló ertarea sa.*
Acest felii cînta cortegul, glorios se innælii. —
Ear' cuvîntul pi'ntre cæriuri (care ši-aũ dešcis sunind
Alle salle porii de áur), urmæ callea sa trecind
405. *Drept la casa cea eternæ, l'all lui Dumneđu pælat;
Erá drumul larg ši vésel tot de stelle preserat:
Tot de stelle ca æcella, care noaptea strælucesc;
Callea robilor le šcie, cæci de'n elle ši-a fæcut
Briũ impestritat de stelle . . . ši tu šcii, cæci le-ai væđut.*
410. *Dar' preste Edenn acuma umbrele se întindeá
Ši a šeptea 'ntunecaro universul cuprindeá:
Crepúsculul între umbre, innotind la ræšærit.
Venii, sæ anunte lumii, cumcæ noaptea a venit,
Pe innaltul sîntul munte, care este 'ncungurat*
415. *Tot de fúlġere ši umbre, munte fics ši nemiseat,
Munte sacru, unde šede tot de-a una Dumneđu.
Acoló veni, sæ šadæ fiul lingæ tatæl sæu.
La a lumii creæcune ši ell fusc nevæđut
Lingæ tatæl in tot timpul, cind fæcú, ce a fæcut,*
420. *Cæci ast felii Omnipresînta are privileđu cæresc.
In ræpæus atunçi Domnul cu cuvint Dumneđeese
Điua-a šeptea a væđut'o ši o a šæntificat,
Pe'ntru cæ de all sæu lucru atunçi s'a ræpæusat.
Inšæ in tæcere sacræ totuši nu se mærgini;*
425. *Harpa nu 'nætæ sæ lucre, lira nu se umili;
Alæuta ši timbannul, ši organnele cærešci,
Cũ-alle lor coarde de áur ši cu cõruri inđerešci.
Nu 'nætá de a produce dulci acórduri ši-armonii
Ši æcella mai sunoare deliroase melodii.*
430. *Sacrul munte între nóuri de profume s'ascundeá.
Cæci tæmiætorii de áur in tot locul tæmiia.
Cæriurile ši-universul aũ cîntat crearea lor.
Lucrul tot de šese ðille; ast felii aũ cîntat in cor:
— „Mari sînt lucrurile talle, Iehová! puterea ta*
435. *Mærgini n'are! niçi uæ minte nu te poate mæsurá;
Niçi uæ limbæ nu e 'n stare, ca sæ spuia ce-ai fæcut,
Mult mai mare ešci acuma, de cît cind tu ai bætut.
Inđerii ġiganti, ce-asupræ-ii aũ voit a se sculá;
Fúlġerile ši atunčia arætá mærirca ta,*

440. *Însă e mai mare lucru, de-a creă de'n început,
Decît a sfărma a ceea, ce ūă dat' a fost făcut.
Cine nu cunoașce, Doamne, prea-puternicea ta?
Ușor fost'a pe'ntru tine, a răspinge și-a sfărma
Spiretele apostate, care te-aū nesocotit;*
445. *În deșertele consiliuri elle s'aū fost sumeiit,
A scăde a ta mărire, și în necredința lor
A retrațe dela tine pre aței, ce te ador'
Acell, care se încearcă și vre, a te micșurā,
Tot mai mult adevereșce prea-puternicea ta;*
450. *Neamicii tăi atunția răul tău aū meditat,
Și-acell rău s'aū 'ntors spre bine, și tu ești mai lăudat;
Mărturie este lumea asta, ce se 'nfiniā
Ceriū apropiat de poarta ceriului, și se fundă
Pe ūă mare cristălină; acest ceriū nemărginiit,*
455. *Ce se vede de departe tot de stelle 'năvuiit;
Și predestinat e poate pe'ntru fă-care steā,
Pe-all ei glob saū mic saū mare cite-ūă lume a avē.
Între aste lumī, ce toate universu 'ncipuesc,
Se găsesc și pământul, unde oamenī locuesc;*
460. *Locașu vesel, care are de gur împregurul saū
Oceannul saū cell propriū, care circula mereū.
De trei ori fericiti fă oamenī și fii lor,
Carii locuesc pământul și pre Domnul il ador'!
Pe pământ, pe ape, 'n aer, i-a pus Domnul Domnitori*
465. *Și li-a dīs, să se 'nmultască și să-i fă-adoratori!
De trei ori fericiti fă, dacā ei își pretuesc
Fericirea lor, și, dacā în dreptate stăruesc!¹⁴
Ast feliū cîntā; și în cēriuri alelua răsunē,
Ast feliū de atunția diūa săbatului se păstrā.*

§. 56.

Movila Răbiei

(in Besărablea).

1. Pe a Prutului întinsă și desfătoarice valle
Cine trece și nu vede ūă movilă, ce-i stă 'n calle?
Cine nu se minunează de marea ei făptură,
Saū nu cūgetă la timpii, carii preste ea trecură?
5. Nu! Rumīnul pe sub dīnsa sapă, ară și coseșce,
Și pe ea cu nepăsare și cu despretū o priveșce!

- De lovirele ursitei avind mintea obositæ,
De nefericîri si pátimi avind ínim' amorítæ,
Calcæ trist si færcæ súflet monumintele, cæ-aratæ
10. Sîngeroasa-î istorie si mærire de-altæ datæ!
Însæ pînæ cæ Rumînul va eîi de'n amorîre,
Pînæ cæ va şci, cæ încæ are drépturi la mærire,
Nu pot oare sæ daû súflet la movila asta mutæ,
Şi s'o fac, ca sæ ni spuîæ istorica sa trecutæ?
15. De e drept, precum se diçe, cæ Avarii o fæcuræ,
Cînd pe-aicîa ca torinte cû-a lor fúrie trecuræ,
Oare 'n lupta lor de-atuncîa cum s'a sguduit pæmintul?—
Cîte miî de acêşti bárbari şî-aû aflat aiçi mormîntul?
Apærá cine-va oare aste lócuri fericite?
20. Erá vre un dæu proteptor pe-alle Dáciiei ursite?
Dar' nu! nu! movila taçe, si Rumînul neci nu şcie,
Si neci vre, ca sæ cunoascæ amærita-î istorie!

- Pe cînd armele Moldovei ræsunau úcæ datæ 'n lume,
Cînd eroii Rumînici în Eûropa aveau nume,
25. Cînd de nævæliiri pægine erá țara sbucumatæ,
Nu-î puté tu a ni spune, o! Movilæ întristatæ!
Cæ fæceaû stræbunii noştri, si cum se şerbiau de tine,
Cæci acelle timpuri toate le lii minte tu prea bine?
Nu departe e Bugeacul si urdica tætcæreasæ;
30. Pe aicîa îşi dá pieptul cu ostirea rumineascæ;
Pe atuncîi şciau Rumîni a fi bravi pe'ntr' a lor țaræ:
Cu curagû merçeau la luptæ, si nu o læsaû sæ pearæ. —
Færcæ de a lor brævuræ astæ-dî n'am avé noi nume,
N'ar fi țaræ rumineascæ între alte țæri de'n lume!
35. Dar' dupæ acelle timpuri de mærire vitejasæ
Vaî! venit'aû triste timpuri preste Țara rumineascæ!
Tu le şciî movilæ tristæ! toate timpurile-acelle,
Cæci vieala ta cû-a noastræ a vædut tot dille grele,
Trebui sæ-ti aduci a minte de fæimoasa bætælie,
40. Cæ-aû avut Rusii si Turcii pe întinsa ta cîmpie!
Poate vine cîte-úcæ datæ umbra lui Petru cæll mare
Împreguru-ti, ca sæ plingæ a ostii salle sfærmare!
L'ai vædut ascuns pe virfu-ti, cum cætu, sæ asle calle,
Ca sæ poatæ, sæ-şi stræcoare ræmæsita ostii salle;
45. Ai vædut pre Cæterina, ca úcæ dînæ inspiratæ,
Cum ímblá cu coifu 'n minæ pre'n ostirea desperatæ,
Depunînd scutele salle si cæring la fiæ-care,

Sæ depunæ, ca sî dînsa, avulîea, ce o are.

Ācea ce n'a putut arma, banniî nû putut a face:

50. Mehmet Bataġî vedîrul, sċii, cum s'a plecat la place. —

Ab! atuncġa sî Rumîniî pe-all tæu cîmp de bætælie,

Arætaræ cea de'n urmæ inimæ de vitejġe.

Se legaræ pre'n trætate cu Rusiea cea creştinæ

Vrînd, ca vecile lor drépturġ sæ le scoatæ la luminæ:

55. Se luptaræ, cît puturæ, . . . dar' ursita cea îngratæ

Nu voi, sæ li ajute: sî-a lor îaræ fu læsatæ

Pradæ fûriei pæġine, særæ drept orġ mîngæiare . . .

Vaîl ce soarte 'nfriçosatæ! vaî ce dille de durere!

Cantemir, Domnul Moldovei în Rusiea emigreadæ;

60. Nóbila lui semintġe limbġi stræine ilustreadæ;

Brîncovannul pus în lânturġ se supune la tørture:

Maî întiîu cædînd, ell vede sub a turcului sæcure

Patru cåpete frumoase, patru cåpete iubite,

Patru fiî mindri ca îngerġ, patru florġ îmbobocġte:

65. Dupæ cinurġ soroase capul lui çell nóbil cade,

Ear' pe tronul Rumîniei domn Rumîn vaî! nu maî sade!

Fæncæriotul crud, læcom, aicġ cuibul îsġ gæsesce,

Venetical særæ-leġe îara o bæjocureşce;

Ear' Rumînul, vaî de dînsul! umilit, særæ dreptate,

70. Ca stræin în a sa îaræ, plînge, ġeme, 'n piept se bate!

Cġar ca vita cea de muncæ pleacæ capul la 'njugare: —

Çell întiîu, ce vine 'n îaræ, pe'ntru ell este maî tare;

Casa lui focul de'n yatræ, vita lui de lîngæ casæ,

Aps, codrul, orġ cîmpġea, buçætica de pe masæ,

75. Pruncġiî lui, sî cġar sotġea, tot, ce are e 'n peire,

Cæcġi stræinu-sġ însuşeşce rumîneasca moşcennire!

Par' cæ vreî, sæ rumpġ tæçerea, o! movilæ întristatæ!

De açeste suvenire poate sġ tu eşcġi mişcatæ?

Tu, care dæduşġ lui Petru a fa ospitæletate,

80. Tu care-l væduşġ atuncġa cu Rumîniî sæcînd trætate,

Te-aî mirat vædînd în urmæ, cum Rusiea creştineascæ

De'n vestmintele Moldovei a voit, sæ se mæreascæ?

Te-aî mirat vædînd, cum Prutul s'a sæcut hotar de îaræ,

Cînd Moldova pin' la Nistru aveá vecile-sġ hotaræ?

85. Însæ eatæ! cæ trec Prutul, — callea nu este opritæ,

Cæcġi ni s'a întors uçæ parte de'n Moldova cea çuntitæ!

§. 57.

*Poetul moldav cætræ partea Besærabiei re'mpreu-
natæ cu Moldova.*

1. Dulcæ sor' a tærii melle, Besærabie iubitæ!
Eatæ 'n sine, cæ acuma filii tæi te væd cu dor,
Ei te ciamæ 'n veselie la vieatæ fericitæ
 Si te string la sinul lor!
2. Fost'ai tu instræinatæ, dulcæ fiic' a tærii melle!
Legi stræine suferit'ai, limbî stræine te-aũ domit,
Ti-ai dus vieata 'n întunerec ca un nor pe dupæ stelle,
 Si tu tótusi ai træit!
3. Neferice, ca si tine, a fost maicæ-ta iubitæ;
Dar' avu mæcar un nume de utæ taræ pe pæmint;
Ear' tu între alte neãmuri nu aveai a ta ursitæ,
 Nu aveai all tæu cuvint!
4. Fie-ti riurile limpedi, fie-ti callea infloritæ,
Fie cimpit tæi tot veselii, fie-ti annii auriti!
Cæci de dulcæ-ti fericire va fi lumea multæmitæ,
 Si noi mult mai fericiti!
5. Eatæ cæriul se dæscide, steaua noastræ se aratæ:
Viitoriul nostru-i mare, plin de pæce, fericit;
Vin' si tu la noi in horæ, sæ-ti dæm inimæ bærbatæ,
 Si dovedî, cæ te-am iubit!

XXII.

Atænas Mæriennescul.

(Næscut în satul *Lipova* în Bænnat cam pela cåpætul dæcænniului all treile all veacului æcestuia XIX.; si-a sæcut cursul stúdielor nalte în univærsætatea de'n Pesta, unde a pus si doptorat de legi. Este unul de'n cæi mai tælentati si mai delosi fi ai næcunii rumine, carele ar dori sæ-si vadæ næcunea cit mai curind îndestratæ cu toate dræpturile æuvenite, si cu toate sædæmintele de culturæ mici si innalte, si pe'ntru æcea si jertfæcæ de'n parte-si tot, cæ-i stæ în putintæ spre ajungæcunea æcestui scop sint.

Dea țeriul ca astæ dorintæ sintæ sæ se împlinescæ!

Dela D. Mæriennescul avem pînæ acum (1864) îngenioasele

opere:

1. *Bælade.*
2. *Colinde.*
3. *Istória næcunî pe'ntru școalele poporale.*
4. *Ūæ novelæ næcunale.*
5. *Învæitætoriul si poporul.)*

§. 58.

Mihaiū Viteadul și Andreiū Bætori,

(Baladæ istóricæ.)

I.

1. Soarele cu radē lînæede 'ncældiá,
Toamna gâlfedæ în codri se græbiá,
Și Mihaiū Viteadul pre boeri adunæ,
Ostennit de 'nvingeri face-și diūæ hunæ.
„Bravi ostășil græise, mult aîi biruit,
Și cu arma voastræ iar' aîi preamærit,
A-đi rusinea mutæ, nu ne mai înfruntæ,
Mina cea rumînæ pre dușmanni încruntæ!”
2. Cînd Mihaiū Viteadul estea li græiá,,
Comortann ca solul lui Andreiū veniá:
„Dulce sælutare! Domnul meū îi spune,
Și ell mæ træmite, ca sæ-îi spun a nume,
Cæ Ardealul astæ-đi Sigmund l'a læsat,
Frate-sæū Andreiū de prinîu e procîæmat, —
Și Andreiū te roagæ sæ-îi rætrađi tu oastea,
Cæ 'n Ardeal ostimi-îi platæ-i va fi moartea!”
3. Vodæ cu næframa fruntea și-o ștergæá,
Un ræspuns sæ dee, solului diçea:
„Merđi tu, si îi spune, cæ prea ræū îmi pare,
Cumcæ alianîa cu Sigmund dispare,
Lui Andreiū vesteșce, cæ ell, ce-a çerut,
Nu pot niçi cu moartea sæ dau așá mult, —
Cæci Ardealul mindru e 'n a mea putere,
Și pîn' am vieatæ de'n minæ-mî nu piere, —
Mari stræmoșii noștri nouæ ni l'au dat,
Cæ pierdúcæm cînd-va, a-đi am cișcigat!”

4. Solul se încinæ şî 'ndæræpt pornesce,
De ræspunsul aspru capul şî-l clætesce.
5. Dar' Mihaiü se 'ntoarce la doi boerei,
Cæci de'n multe lupte se 'ncredeá in ei:
*„Udreo şî Buðesc! strîngeli-mi ostire,
Mehedinî, Craiova fæ-mi spre servire
Şi cu oastea bravæ trêcei la Sibiiü,
Cînd voi veii ajunje, acolo sæ fii!“*
6. Şi Mihaiü cu altæ oaste stæ sæ plece,
Pre'n Cærpaî in grabæ la Braşov ell trece.
Tara Birsei toatæ næinte-i esia,
Dåruri mari aduce, lui se cuçeriá,
Dar' de grabæ mare in Vestem s'opresce,
Cu Buðesc şî Udrea — iute se 'ntælnesce.

- UNIVERSITATEA
II
SIBIU
1. Comortan re'ntoarnæ earæ la Andreiü,
Şi ræspunsu-i spune, cînd erá cü-ai sæi:
*„Voda te saluta, daræ ell nu poate
De'n Ardeal vr'ue datæ sæ trag' a sa oaste,
Ca Rumîn nu-l lasæ, pînæ are cap,
Cæci e ue moşie te-a recisçigat;
Numai arma poate, ca sæ hotæreasce,
Unguri sæu Ruminii in ell sæ domneasce!
Doamne! de vrei tronul, oastea sæ o strîngi,
Şi a lui tærie de'n Ardeal s'o stîngi!“*
2. Nemesi pleacæ 'n taræ, poartæ spata cruntæ,
Sub stîndard aduncæ lume foarte multæ,
Şi setosi de sînge græbesc la Sibiiü,
Doaræ lupta 'ntia va-l mort ori va-l viü.—
Tåberi rædicaræ, sânturi isi sæparæ,
Toii, pe ori ce oaræ de-atac se gætaræ.
3. Noapte se fæcuse şî-ostile dormia,
Numai ciar stræjarii şî luna vegia, —
Daræ doi de'ntr'insii se læsá de padæ,
Pre Mihaiü sæ-l çerçe sub a lunei radæ.
Tåbæra rumînæ ei o 'nçunçurá,
Pre Mihaiü væduræ, la foc cum sædeá

Cu boerii 'n svaturî petrecîndu-sî bine, —
 Sî se îngrodîræ de-a lui ostæsimе!

4. Cei stræjari de noapte la Andreiü græbiaü
 Sî, de'n somn sculîndu-l, estea îi græiaü:
*„Pre Mihaiü vædîræm! oastea lui e multæ,
 Doamne! n'ar fi bine, sæ primim a-dîi luptæ!”*
5. Si Andreiü întrebæ: „cæ-i dar' de fæcut!”
 Cæ de visuri relle mintea i-a stætut!
 Comortann ræspunde: „Doamne! nu ešcî singur, —
*Necî ûæ desperare pin' conduci tu Ungur!
 Steaia lui Mihaiü, cred, n'a luci în veci,
 Tu cu arma, ascunde-o în nouriî celi reci.
 Dela tine-atîrnæ sæ fi în domnie,
 Saü aæeastæ iaræ sæ fie 'n sclævie?”*
6. Un bætrin græešcæ: „pæce sæ ni çeri,
 Cu dušmanî mai tare nu poti face iæri, —
 Trægæind noi lupta, ajutoriü ni-ajunge,
 A-dîi, doar' numai spada lui Mihaiü impunge!”
1. Dorile-aurite pleacæ 'n ræserit, —
 Dar' Andreiü se plînge, cæ elle-aü græbit,
 Sî aduc cu sine diüa luminatæ,
 Cînd de luptæ mare nu e gata 'ndatæ.
 Pe ûæ masæ neagræ arme, flori erá,
 Sî ell le privešcæ sî se cugetá, —
 Flori ca sæ-sî aleagæ sî sæ facæ pæce,
 Saü sæ-sî lege arma, nodul de-a-l desface?
 Cæ e 'n pæce floarea, cînd s'a veštedi,
 Cæ e arma 'n luptæ, cînd n'a birui?!
 Inima-i se 'nfrînge de ûæ greá mustrare,
 Mintea i se 'njugæ de gîndul celi mare!
*„Du-te Comortanne! iute la Mihaiü,
 Cæ doresc eu pæce, de šcîre sæ-i dai, —
 Pæce cu onoare çere pe'ntru oaste,
 Pæcea cu rušine o însimb cu moarte!”*
2. Solul pleacæ 'ndatæ, pre'n stræji stræbætînd
 Pre Mihaiü în cortul celi mæretü aflînd,

Ši cersēsce pače, — — dar' Mihaiū n'aude,
 Sváturi šī ruġi multe pieptul nu-ī pætrunde.
 Solul iši petreče diūa in dædar,
 Sara se ræ'ntoarce cu ūæ spatæ 'n dar,
 Ca Andreiū sæ veadæ, cu cæ dar lovešce
 Un Mihaiū, in luptæ ell de se pornesce.

3. Ši in altæ diūæ mindrul de Andreiū
 Pleacæ, sæ se 'mpače cu rivalul sæū. —
 Salvele ræsunæ, printii se 'ntælniræ,
 De ræsboiū sæ pače mult se svætuuræ; —
 Dar' ca vis e pacea, c'amindoī cæreá
 Cæea cæ altuia neči unul dædeá, —
 Vra Andreiū ūæ iaræ de'n Ardeal maġaræ,
 Vra Mihaiū, ruminæ, — šī nu se 'mpæcaræ!
4. „*Sænætate bunæ!*“ Batori-šī luá,
 Dar' Mihaiū in clipæ sæmn de luptæ dá.
 Túnurile urlæ, pušcile pœniræ,
 Brațū in brațū lovešce, šī erud se rænniræ.
 „*Vodu sæ træeasce!*“ Ruminiū strigá,
 Cæci in fruntea oštii pre bravi comindá, —
 Mulți voiniči se 'neruntæ pe'ntru dulcea iaræ
 Dela dori frumoase pinæ de cu saræ!
5. „*Mihaiū sæ træeasce!*“ cæci Andreiū e 'nvins,
 Ši cu oastea 'ntreagæ bælut šī ræspins,
 Ši apucæ fuga 'n iaræ cea lešasce,
 De Mihaiū sæ pontæ, sæ se mintueasce!!

§. 59.

Rumínul.

1. Tære mindræ šī frumoasæ
 Ši 'mpreġur cu muntī, —
 Cu grædinæ 'n fortæreatæ,
 Cu voiniči mai mulți —
 Toatæ lumea de-aī imblá,
 Tære c'asta n'aī aflá.
2. Viŧæ mare, šī vestitæ,
 Ca šī de Romann, —

Dela Ruma stræluçitæ,
 Dela un Træiann —
 Toatæ lumea de-aî caûtá,
 Vitæ c'asta n'aî aflá.

3. Limbæ dulcæ, şî duioasæ,
 Sûnet îngerese, —
 Şî cu hainæ mæiestoasæ.
 Çe-i dar stræmoşese —
 Toatæ lumea de-aî çercá,
 Limbæ c'asta n'aî aflá.

4. Eû-s Romann, fælos pe nume! —
 Pe'ntr'all tærii melle-amor,
 Pe'ntru limbæ şî næcune
 Gata sîm eû ca sæ mor, —
 Toatæ lumea de-aî îmblá,
 Ca Romannul — n'aî aflá! —

UNIVERSITATEA
 DE MEDICINA FARMACOLOGIE-TOXICOLOGIE-TĂBĂCURI
 GEORGE EMIL PALADE
 I. §. 60.
Cællariul de'n Ruma.
 (Bæladæ, dedicatæ în onoarea D-lui Acsentiû Sever.)

1. Soarele-şî ascunde radele în nori,
 Viforul înboaldæ crudelei furorî, —
 Fúlgerul cu flame sboaræ, tunæ, picæ, —
 Ðeii se mîniaræ, — çeriul se despica.
 „Astea-s semne relle! — fláminii ðiceá,
 Dar' mæreatá Rumæ árdere fæçea,
 Ca sæ înbîndeasæ ðeii de'n nælîme,
 Cæ-s în gelosie pe'ntr' a sa mærimel!“

2. Nunçul dela luptæ 'n Ruma ajungeá,
 Faîma cea mai tristæ ell i-o aduceá:
 „Neamicul întræ, — pátria prepade,
 Çe în calle-i aflæ, toate 'n scrum le arde!

3. Eatæ cæ re'ntoarnæ úc trupæ de soldaîi,
 De omor, bætae, greû cutremuraîi,
 Şî pe-a Rumei strade buçumul ræsunæ,
 Earæ çetæiennii în tumult s'adunæ.

„Ce ai căutat a casă?“ unul întrebă;
 Silviu, trist, pe urmă astea cuvîntă:
 „Oastea neamică greă e de multime,
 Îndeșert se 'ncearcă a Rumei oștime!
 Astă-dî, fiu Rumei! arma s'o-apucați,
 Saū, pe dăi! în Ruma moartea-o așteptați, —
 Mergăi! stați în frunte, coló 'n luptă cruntă,
 Pătria de-o piérdeți, lumea vă insultă!“

4. Sgómot nu s'aude, caütă toți uimiți,
 Și de spaime mare staū încremeniți, — —
 Nime nu grăeșce, saū ca să rəmîne
 Saū îndat' să plece toți cu arma 'n mîne.
 Dară Silviu 'ntrebă: „Spaima v'a cuprins,
 Și aleanni voștri Ruma o-aū devins?
 Plebe-afurisită și degēnerată!
 Cați cu nepăsare 'n țara ta prădată?
 Ceți ce pe'ntru Ruma cu noi s'aū luptat,
 Deū! nu se creșeură la piept desfrinat!
 Moșii noștri, — ca Ruma să fie mōreată,
 Aū săcrat avere, aū săcrat viață, —
 Dar' tu plebe-urită, nu vrei saū nu poți,
 Să asiguri țara pe'ntru strănepoți?!
 Rumă! cu cōderea-ți pieri și-all tău numă,
 Nu ești de acuma domnitoarică 'n lume?!“
5. Fața lor atuncea par' că 'ntineria,
 Înima și ochii 'n flăcări strălucia, —
 Un minut, — și-alarmă face-se în piață,
 Toți eroii (Rumei) strigă: „moarte saū viață!“

II.

1. Sara 'ntunecoasă 'n noapte se făcú,
 Noptea cu sosirea dorilor trecú —
 Pînă 'n demineață armele-si gătiră
 Și cu bărbăție 'n luptă se porniră.
2. Și cu oastea bravă încă mai mergeă
 Ūe mătroană și 'n suspin plîngeă; —
 Dar' cellariul Silviu, vine,-o bagă 'n samă,
 Și ca să-i grăească, cãtră sine-o cîmă:

Ah! nevasætæ dragæ! pleacæ tu 'ndæræpt,
 Pátírea nu ċere sî-all tæu fráged piëpt!
 Ah! re'ntoarnæ, slabæ ešċi, sæ mergċi departe,
 Sî-a casæ sæcreadæ pe'ntru noi lui Marte!"

3. „Bravule! mæ eartæ, sæ mæ duc cu voi,
 Voiu legá eü ranne 'n luptæ la eroi,
 Dar' cu astæ spadæ stá-voiü 'n luptæ mare.
 Ínima-mi e cruntæ, — ċere ræsbunaro!
 Soțul mieü prea dulċe, sæġetat, lovit
 A cædut, — sî-a casæ nu a mai venit, —
 Fiiul mieü prea dulċe, ear' e 'n bætalie,
 Singuræ, fær' nime n'am eü bucurie!
 Će-mi e sî vieaċa? soțul mi-am piërdut
 Sî pe fiu-mi mindru nu l'am mai vædüt!
 Saü triumfæ Ruma mai sæpînd de moarte.
 Saü vieaċa-mi piëaræ, ca s'avem üæ soarte!"

4. Silviü cu plæcere vorbele-i aüdiä,
 Sî pe dulcea-i mamæ ell sî-o cunošċeä.
 De pe call coboare sî pe mamæ 'nbraċæ,
 Mama-atunċi særutæ fiu-sî cu dulċeacæ.
 „Dulċe mæiculiċæ! mult eü te-am dorit!
 Cit de bunċi sint ðei, eæ ne-aü întælnit, —
 Daræ mamæ bravæ, mamæ minunatæ,
 La üæ luptæ eruntæ tu nu ešċi cæmatæ!"
 „Eü nu sim cæmatæ! — însæ am plect,
 Ruma e aċeæa, ce m'a îndemnat, —
 Daræ ċe-i vieaċa fær' de soċü sî tine?
 Cu eroi 'n luptæ voiü sæ mor mai bine!"

5. „Bravo! sæ treascæ!“ multċi ostaši strigä,
 Silviü pe mæiculiä dulċe-o særutä, —
 Mama ċea ruminæ mergæ mai departe,
 Oastea e voioasæ sî ciutä lui Marte!

III.

1. Mai trecînd üæ noapte, ræværsase ðori
 Üæ stea odihnitæ pe un cîmp cu flori,
 Strépetul de arme peste cîmp lætešċe,
 Pe Romanni în lupta cruntæ-i întælnæšċe:

„Astæ-dī, sīi Rumei! hátēi inimoši,
 — Silviū 'neurægeadæ — sīi c'ai voštri stræmoši
 Eatæ fraīi noštri cum innoatæ 'n sīnge!
 Ajutaī — de-ūæ datæ pe dušmann de-a 'nfrīnge!“

2. Arēle se 'ncoardæ, — si sægētī shurá,
 Pe eroi neēi moartea nu-ī înfiorá,
 Învirtind sī' spada tot furorī ræspiræ,
 Pe aleann il taīæ si ræū il ræspiræ. —
 Crīncennæ e lupta, pīept lovešce 'n pīept:
 Nime nu se traģe de'n ea îndæræpt,
 Nime nu înceatæ pīnæ nu învinge,
 Pīnæ ēe aleannul crud nu se ræspīnge!
3. Daræ ūæ sægeatæ áerul curmá,
 Ca si fūlģer aspru 'n ĝos se serpuia,
 Si pe bravul Silviū ræū il nimeresce,
 Pīeptul lui fierbinte 'n sīnge se 'nrošesce,
 Si pe scutu-ī cade la pæmint trīntit,
 Traiu-ī mai dispare si e de perit;
 Pīnæ e de moarte, foarte ræū il doare,
 Fraīi-l împresoaræ vædīnd, cæ ell moare.
4. „Mérģeī, sīi Rumei!“ oll abia ĝraia:
 „Nu petræcēi timpul voi cu moartea mea!
 Ćell ēe are iaræ, moaræ pe'ntru dīnsa,
 Ca sæ nu domneascæ neamic într'īnsa!“
5. Bravul Silviū încæ tot se mai luptá,
 Nu cu aleannul, — ēi cu moartea sa, —
 Apoī fraīi mīndri-l las' ašá departe, —
 Ei ĝræbesc, — si lupta mīi de morīi împarte!

IV.

1. Mama ēea rumīnæ 'n luptæ rætæcīá, —
 „Unde ešci tu Silvie!“ 'ntreabæ si plīngeá,
 Pe 'ntrebarea mamei nime nu-ī ræspunde,
 Dar' neēi întrebarea-ī de væitæri s'aude.
 Mortii cīmpul luptei l'aū acoperit,
 Mama ēea duioasæ tare s'a 'ngrodit,
 Cæ pe fiū il vede si crunt il ĝæsesce.
 Numai se înfrīnge, pīeptul îi ræcēsce.

„Spune-mi! mai sîm mamæ si tu fiul mîeu?
 Mæ læsaši pre mine ca ši tatæl tæu!
 Înima-î duioasæ în dureri îl cîntæ,
 Vîforul cæll reçe ocîi nu-î asvîntæ.
 „Scoalæ-te la pîeptul, cæll cæ te-a læptat,
 Scoalæ-te pe braîul, cæll cæ te-a purtat!“

2. Dulcæ il særutæ ši-l mai pipæcæcæ, —
 Doaræ ell ræsuflæ ši se mai tredæcæ;
 „Scoalæ-te si vinæ, solii îi-ai læsat,
 'Toîi — cædüt în luptæ — tristî te-aü læcrimat,
 Scoalæ-te si vinæ, lårul se 'mparte,
 Oastea noastræ bravæ pe bærbari ræsbate!“

3. Mama leagæ ranna pîeptului cruntat,
 Singele încæatæ ši puteri i-a dat, —
 Mama il rædicæ, daræ ell se 'nnalæ,
 Lînced pe pæcoare, gâlfedu-î la fatæ
 Şi 'n pæmint ell lancea trîntæ o 'mplintá,
 Slæbicunea mare 'n ea ši-o rædimá,
 Mama 'ntinde braîul ši îl mai proplecæ,
 Earæ Silviu lînced astea îi græcæcæ:
 „Spune-mi dulcæ mamæ! liber sîm, ori selav?
 E fricos Romannul saü e încæ brav?
 E mæreatæ Ruma 'n lumea asta mare,
 Saü o ruşinaræ oardele bærbare?“

4. „Ruma e mæreatæ, fiî ei aü 'nvins,
 Nu sînt selavî Romanniî, aleannu-l estins, —
 Vedî coló departe un triumf se poartæ,
 Şi de Ruma astæ-dî şcie lumea toatæ!“

5. Şi ræspunsul mamei dulcæ l'a 'ncîntat,
 La triumf sæ plecæ paşii ši-a cærcat, —
 Dar' de slæbhæcune cade la pæmint,
 Şi îşi dæ vieata în acæst momînt. —
 Mama luî pe braîe victima îşi tine,
 Lîngæ fiu îşi gatæ oarele-î putine!

XXIII.

Gorgū Bæronti (1825—).

(Næscut în însulele iónice cam cætræ annul 1825; si-a fœcut stúdiile în Ruminiea mai mult. A publicat ũæ multime de poesii fugitive, dupæ aceea ũæ alegorie asupra asupriçunii Ruminiei de cætræ Turçi, sub titula: „Romanna“, asémenne un tom de poesii, cu numele: „Cugetæriile sîngurætæiui“, ear' dupæ aceea mai tærdiũ poesile numite: „Nopturnele“. Afaræ de acestea a trædus în limba rumînce ũæ multime de romanþuri moderne, mai cu samæ de'n alle lui Dumas. A trædus asémenne de'n limba itæliannæ, operele: „Lucreþia Borgia“ si „Luþia di Lammermoar“; „istórica civiilisæcunii de Guïdot“; dupæ aceea a început publicæcunea unui romanþu mare original. intitulat: „Mistèriele de'n Bucuresçi“.)

§. 61.

Pe página unei istorii moldovenne.

Sælutare! Iærmuri sacre! a lui Drågosũ si Stefann,
Unde soarele ræsare pre'n florinde belvedere!
Cærfu frumos, áuræ dulce, cæ însulfæ cu putere
Pre ori-cine simte 'n sinu-si nõbil sînge de Romann.
Nu se poate toii eroii veacului cællui de fier
Sæ se stîngæ într'ũæ clipæ, ca ũæ ivintæ pe cæer;
Si vr'ũæ datæ de-am visat
Mærcæton si Termopile, un Ulise,-un Milþiade:
Væd eroii de'n vecime în vecile lor armade
Rænæscînd neînçetat.

II.

Pe-aste Iærmuri, unde bravii, ai Moldavilor bærbæti,
Petreçeau a sa vieatæ di si noapte în ræsboiũ,
Si cu spade sfærmætoarie, cu pæloũ si lænci armati
Înfruntaũ adese moartea, c'ai Spærtannilor eroi;
Am visat ũæ clipæ numai, cæ si 'n mine curge sînge
De Rumin, ũæ datæ liber, si 'nçepui apoi a plînge.

III.

Coleá jos de valle-ŭe sutæ doŭe-Ċeċi de miġ tġlhari
 Se værsar' asupra voastræ, ca un tigru pe ŭe pradæ,
 Ágeriġ Tæmæriotiġ si-Uediniġ Ċei bærbæri,
 Ši Spahiġ in mante rósii, si-a hæiĊuĊilor Ċireadæ,
 Ši Stefann e'un pumn de oameni fulġerá 'n mijlocul lor,
 Arætiġd Ċe preġuesĊe braġul vostru vġnætor.

NiĊi ŭe datæ n'am visat.

Altæ Pentesileidæ mai putérnic fulġerġndæ,
 Decġt Ċina mæriælæ a Moldavilor fumġndæ
 De-all dušmannilor sæi siġġe, Ċe-l værsá neiġĊetat!

IV.

Dar' ŭe datæ te sæcuse un destin tirann, turbat,
 Sæ-ġi pleġi capul sub tæriġæ fereġ, Ċe vrea a te 'nfrġġe,
 Šfæremġndu-te adese sub piĊoru-ġ siġġerat

De all fraġilor tæi siġġe;

Ši Moldavul ĊetæĊeann,

ġncærat de fiæræ grelle, suspġnâ ġġġenunĊiat

Pe-a pæriġtilor Ċædævre, værsġnd læcriġi ŭeann

Pe-all sclævġci negru pat.

Ši Moldavul ĊetæĊeann

Væġġnd fetele 'mpreguru-si: nišĊe Ċine 'neġntætoarie,

A oftat amar de'n súflet, si a Ċis: „*destin profann!*”

Aste braġe, Ċine šĊie, Ċe tirann vor strġġe oare?

Aste ġuri desfætæĊoase Ċe bærbær vor særutá?

Aste siġuri pe'ntru Ċine de amor vor tremurá?

VI.

Ši frumoasa Moldovannæ ġġġingġnd pe-amantul ei

Cu ŭe spadæ oġælġtæ si cu brġul de argġnt,

Ši cu sævænnaŭa plġnæ de Ċepræde, násturi ġrei,

Ši c'ŭe peannæ albæ 'n capu-ġ, ostæšescul luġ vesmġnt,

ġi dá miġna sæ se urĊe pe-un call áġer la piĊor,

Ši-ġi ĊiĊeá ġmbræġišġndu-l: „*mori! ori vġnæ vġġætor!*”

.....

VII.

Særutare, ióarmurí sacre! a lui Drágoșú și Stefann!
 Voi ați fost în tot de-a una nobile și glorioase.
 Ați avut în tot de-a una suvenirí prea prețioase:
 De învingerí strælucíte plin e cîmpul moldoveann!

§. 62.

Gitara, saũ nestætornicîea lúcrurilor lumescî.

*Felix qui potuit rerum cognoscere causas,
 Atque metus omnes et incensorabile fatum
 Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.*

Virgil. Georgic.

1. O! inimæ! nu plînge
 De-îi este soartea crudæ,
 Și nu încapi în lume:
 Aceste striste lăcrimi, ce verși neîncetat,
 Sînt lăcrime de sînge,
 Pre cari nebuni le-asudæ,
 Le varsæ pentr'un nume,
 Pre care, cæpætîndu-l, curînd l'au și uitat!
2. Cē-îi pasæ de cutare,
 De-î împærat, ori rege;
 De poartæ stea, ori cruçe;
 De vedî năinte-î lumea scoînd la pælærii:
 Sînt toate trecætoarie,
 Și totul dup'ũæ lege: —
 Și bun, și ræu se duçe: —
 Ai mortii cellei crude toîi sîntem jucærii!
3. Las' áurul și-argîntul,
 Și pietre nestimate
 A fi cu prisosintæ,
 În casa unui mare bænçieriũ nesælios:
 C'aproape-î vedî mormîntul
 Plin de fætæletate;
 Și bárbara sperîntæ
 Ridînd de toîi nebunii, cē-o cred aiçia jos!

4. Cīne-are mult' avere,
Ascunde cīnurī sume;
Fævoarea 'mpæræīiei,
Deşearta ĩmbicune, ĩsī ĩaū un negru sbor
Pre'n nevædute sfere,
Ca ideala lume,
Ca pīatra alcīmīei,
C'æcīa cē pe stelle cētesc destinul lor.
5. Adam pe'ntr'ūæ femee
Vinduse pærædisul
Şi cēriul nemuririi;
Un reġe varsæ sīngē şī lăcrime isvor
Pe'ntr'un cœpriū d'idee,
Ca sæ-ī reeasæ visul
Cēll dulcē-all fericirii;
Şi moartea sparge noaptea fœnarul tuturor.
6. Şi-æcellui cē strivescē
Ūæ tristæ omenire,
Şi-un brav popor cē ġeme
Īn cuntra potestæti, *ca un cunspirætoriū,*
Şi-æcellui cē 'mpletescē
Cununi de nemurire
Şi laure şī steme
Spre a-şī ĩncīngē fruntea ĩn veacul viitoriū.
7. Las' annii tœi sæ treacē
Īn pæce şī 'n plæcēre,
O! crede-mæ, vieaā
E scurtæ, şī te lasæ atuncī, cīnd nu-ī ġindī:
Fæ 'n sīnul tœū sæ facē
Suspīn, fiorī, durere;
Şi vin' sæ ġuşti dulcēaā
Vieīei 'n dante, 'n cīnteēi, şī 'ncēpe a ĩubi.

XXIV.

Gorgū Creteannul (1829—).

(Næscut în Bucureșci la 1829. Și-a făcut stúdiile în Bucureșci în colégiul dela St. Sava. La 1848 îl trimese guvernul provisoriu la Pæris, ca să-și deplineascæ stúdiile; dar' îndatæ cæ cædú acell guvern, i se subtrase stipéndiul acordat, și așá ræmase numai cu própriele salle spese, studiînd drépturile și literætura universalæ. În timpul stúdiilor de'n Pæris publicæ mai multe poesii în foile rumine publicate la Pæris sub numele: „*Rumînea viitoarie*“, și „*Republica rumîne*“. Mai târdu întemeiæ cu alii juni rumîni foaea: „*Junimea Rumîne*“, menitæ a propægá și a lafi ideea unirii Rumînilor și re'mpreunæcunca vecielor provincie rumine.

La 1853 ræ'ntorcîndu-se în patrie-și intræ în mægistræturæ ca *procuror de tribunal*, apoi *substitut la pærcetul curiî innalte*, ear' la 1857 *juriscunsult all statului*. La 1854 lucæ parte la întemeiæcunnea diuariului: „*Pãtria*“, carea dupæ cite-va luni de dille fu opritæ de cætræ censuræ. La 1857 lucæ lucrætiva (activa) la diuariul: „*Concórdiea*“, care avú înriurintæ putérnice asupra lucrærilor „*divannului ad hoc*“. La 1859 fu ales deputat la adunarea legedælivæ de cætræ proprietariî mici de'n *Dimbovita*; desfæcîndu-se adunarea la 1860, fu ales de nou de cætræ aceia-și proprietari. În 1859 fu denumit *Direptoriu* la ministeriul dreptælii, ear' în Optombre de'n acella-și ann fu *Ministru ad interim*. La 1860, eșind de'n ministeriu fu denumit *mædulariu* la curtea innaltæ. Dupæ aceea fu *procuror de despærtæmint* la curtea de cæsæcune; dupæ aceea *ministru de cult* și *învætæmint*, de'n care post a eșit în curînd de'n cåusa nesæncætæiî. A cunluerat mult la foile literariæ: „*Revista Cærpãilor*“ aședatæ și publicatæ de *G. Sion*; și a întemeiat cu mai multî literætori, foaea literariæ: „*Revista Rumîne*“; (atita pînæ acuma în Ianuariu 1864.)

§. 63.

Betiea.

- I. Deu! imi placæ cupa plîne;
- Voiu sæ væd pi'ntre cristal
- Picætura purpurinæ:
- Pare cæ væd supt un șal.

2.

3. Apoi voiū s'o vœd dešartœ,
 Cœcī atunċia ĩmī aratœ
 Cum trec toate pe pœmint:
4. Dupœ plin, dešertœcune,
 Dupœ dorī, soare, œe-apune!
 Dupœ vieatœ, un mormint.
5. Vieata noastrœ-ĩ ũœ beċie:
 Sintem beċi, cĩnd de amor,
 Cĩnd de-ũœ dulce melodie,
 Cĩnd de-un nume sunœtor'.
6. Unĩ beċi de avuċie,
 Alĩi de Ńciinta lor,
 Mare parte de prostie,
 Multĩ de lœcrimi Ńi de dor.
7. Sint cĩar oameni, œe se 'mbatœ
 De-ũœ idee vinovatœ,
 De ũœ crimœ, de-un pœcat.
8. Sint beċi, beċi cu turbare;
 Toarnœ Ńĩge ĩn pœhare,
 Ńi aũ sete ne'nœetat.
9. Cĩnd œorcina auroasœ
 E strivitœ supt peœor,
 Ńi cĩnd curċe spumegoasœ
 ĩntru un rũmenn isvor: —
10. Eũ cu mĩntea mea voioasœ
 Mœ ĩnalũ de'n nor ĩn nor,
 Ńi pe-ũœ lir' armonioasœ
 Cĩnt tot ĩnnuri Ńi tot sbor.
11. Dar' ĩmĩ dĩc cite ũœ datœ,
 Cœ œorcina sdrumecatœ
 E all lumĩ trist simbol:
12. Atunċi taœe-orĩ œe cĩntare;
 Ear' l'a pãtimĩ altarie
 Eũ duc lœcrimi drept obol.

13. Dati-mi vin, mai dati-mi mie!
 Voiu durerea a uitá:
 Vr'ue scimbare n'o sae viie,
 De voiu plingē saū cintá!
14. Si ce-mi trébuie 'n belie
 Nebunesce a 'notá,
 Cind tu scumpa mea junie
 Versi in mine facla tu?
15. Te innalte inc'ue datø
 All micu súslet, si te 'mbatø
 De cerešcile-armonii!
16. Timpul, spaū 'mbrælišeadø:
 Dacø spíretul creadø,
 Creætoriu nu poti sae fii!...

§. 64.

Dorul tærii.

1. Sæ allæ 'n nætura: ñæ mislicæ oaræ,
 Cind ceriul cu aur si soe se coloaræ;
 Cind diua cu noaptea plæcut se ingine,
 Cind line susure s'aud la fíntinæ,

5. Cind silii se joacæ pe-ñæ radæ de lunæ,
 Cind sacre concerte departe ræsunæ:
 Atunci l'aceea oaræ eū, plin de 'nristare,
 Simlu inima 'n pïeptu-mi, cø bate mai tare,
 Ca noate confuse de mi si mi lire
10. In minte-mi s'adunæ atunci savenire;
 Pe ceriul albastru atunci se desinæ
 Mult scumpa mea iaræ, fæntasmæ ðeinæ,
 De munli coronatæ, incinsæ de riuri,
 Ca nimfele-antiçe cū-aurie briuri.
15. Imi placæ spre dinsa sæ sbor cū-a mea minte;
 Sæ væd scumpa-mi mumæ si hunu-mi pærinte:
 Spre ei all micu súslet mereu se 'ndrepteadæ,
 De-ñæ lungæ lipsire amar singereadæ:
 Ca 'n iaræ, si-aicia e saræ seninæ,
20. Si-aicia nætura de-armonii e plinæ:

Dar' nu s̄ciū, c̄e arc, c̄e 'n s̄fletu-mī trece
 Ades' ūc s̄c̄geat̄e t̄aioas̄e s̄i rece;
 Ades', c̄ind e noaptea t̄acut̄e, adinc̄e,
 Eū v̄ers calde l̄acrimī s̄i d̄iūa pl̄ing inc̄e.

25. S̄i vai! n'am pre nime, c̄e vra a le s̄terge;
 C̄ec̄i numai ūc mum̄e durerea 'n̄teleḡe;
 Ea s̄ingur̄e s̄cie dulc̄i vorbe, c̄e-alinc̄e
 Ūc inim̄e trist̄e, un piept, c̄e suspinc̄e!

Amar de ac̄ella, c̄e tara īs̄i las̄e,

30. C̄e m̄er̄ge departe de-a tat̄e-s̄c̄u cas̄e,
 C̄e vede, cum fumul la al̄ii se nal̄c̄e,
 C̄e limb̄i s̄i-obiceie str̄eine īvat̄e,
 C̄e s̄ingur de june īn lume se duce,
 C̄e uit̄e, cit pinea de'n tar̄e e dulc̄e,
 35. S̄i cit e mai dulc̄e a t̄er̄ii c̄intare,
 Un frate, ūc sor̄e s̄i-a lor s̄crutare!
 Amar pe'ntru d̄insul! c̄e l̄acrimī l'ēsteapt̄e.
 De'n visul uit̄er̄ii, c̄ind vai! se des̄cept̄e!...
 D̄uc̄eti-m̄e iute, d̄uc̄eti-m̄e 'n tar̄e,
 40. C̄ec̄i pinea str̄einc̄e īmī este amar̄e;
 C̄ec̄i simt̄u īn est aer c̄e-va, c̄e m'apas̄e,
 S̄i-un dor e īn pieptu-mī, c̄e p̄acea nu-mī las̄e!
 Oh! aerul t̄er̄ii! ell s̄ingur d̄e vieat̄e,
 C̄ec̄i plin e de f̄armec̄e s̄i plin de dulc̄eat̄e!
 45. D̄uc̄eti-m̄e iute, s̄c̄e v̄ed̄u īnc'ūc̄e dat̄e
 A Oltului v̄aluri s̄i D̄unc̄erea lat̄e,
 Dumbrava cu p̄aseri, c̄imp̄iea c̄ea verde,
 C̄erpatul cu fruntea-i, c̄e 'n c̄eriuri se pierde;
 S̄c̄e v̄ed all m̄ieū leaḡann s̄i vatra str̄ebunc̄e!...
 50. Acolo-ī vieat̄e pl̄acut̄e s̄i hunc̄e.

(P̄aris 1852.)

§. 65.

Ruḡac̄unea

(dup̄e ūc noapte de st̄udiū).

1. Bunul m̄ieū ḡeniū! mai d̄e-mī putere:
 Trecut'am noaptea toat̄e 'n vegiare,
 În absorbire, īn meditare,
 Pe c̄ind dulc̄e vise aduc uitare

5. De negre cinuri la cell, ce doarme.
Cind aroneadæ pe-a salle arme
Ciar sentinela, eũ în tæcere,
Gonindu-mi somnul si-a lui plæcere,
Lucredũ cimpiea mintuitoarie,
10. Ce-a cunsciintei aduce floare,
Asũ vré (e mare a mea dorintæ!)
A prevederii sæ am sciintæ!
Dar' ori ce trude mi-au fost deserte!
Precum næinte-i avind scelete,
15. Logile vietei un medie catæ:
Asá gindirea mea infocatæ
Ades întreabæ a lumii-annale,
Tinind în minæ tærinã regale,
Næcuni, popoaræ, împériuri sute.
20. Ce-au fost coloase, ear' a-di cadute;
În desert însæ sint aste trude,
Cæci viitorul nu se pætrunde;
Încis e în sinul lui Dumnedeu:
Crede si roagæ sufletul mieu!
25. Négura piere, luna albesce.
Precum în pteptu-mi sperinta cresce:
Asfeliu lumina grædat se 'ntinde;
Peste cetate sublim descinde
Deina-i mantæ multicoloræ.
30. O! all mieu suflet! tæcut adoaræ
Blinda verginæ, Doamnæ prea sintæ;
Imn aurerei în estas cintæ,
Prevegietoaria cæci te 'nsoiesce,
Cæci inspirarea sus te ræpescæ
35. Pe-a salle aripã iuli diafanne
Si 'n ræguni sacre, ear' nu profanne,
L'all nemuririi tron te conduce.
Numai credinta acolo duce,
Unde curg riuri de ambrosie,
40. Unde intoanæ cu armonie
Mii de arhangeli imne deine,
Unde e viatæ, tot ce e bine.
- Fiintæ sacræ! lasæ uæ radæ
De'n bunetate-ti în jos sæ cadæ!
45. O! ræspîndesce peste-omenire
Dreptate, amoare, pace unire;

Ear' mie, Doamne! dæ-mi inspirare,
Ca sæ-mi trec vieaþa intru cîntare!

XXV.

Îon Puşcariul (1830—).

(Rumin ardeleann, născut, se pare la *Pierşani*, un sat în drumul cætræ Brăşov dela Făgăraşu, cam cætræ annul 1830. Stúdiele şî-le-a făcut în Ardeal atit ċelle ġimnăşiale cit şî ċelle filosofice şî ċelle juridice. Ell este unul de'n ċei mai đelosî năcunălisti rumini; a luat partea ċea mai vice la lupta năcunale de'n anni 1848—1849, cu care ocejune a şî cumpus viersul de sub §-ul următoriu, carele pe'ntru marea lui însemnătate şî pe'ntru cæ s'a făcut atit de poporal, cit se cîntă de cætræ rumini cu ċell mai mare entusiasim în toate provinciile, îl punem şî în lepiurariu, ca un lucru trecut în cunşciinta năcunale universale; cæci de am tăcé noi de aċest simtemint; atunci, cum dice însuşi Mintuitorul Cristos: „*pietrele ar strigă*“.

Puşcariul a fost după aceea pretor la Făgăraşu şî a mijlocit pre'n delul său cell neadormit înfiatăcunea unei şcoale *normale-capitale rumine la Veneţia de jos*, de oarcă ċe pînă la timpul lui economise administrăcunea fraţilor Ūnguri aşă de bine, ca mai în tot linutul Făgăraşului s'ă nu fie mai neċi ċea mai ne'nsemnată şcoală ruminească. Domnul Puşcariul a fost şî unul de'n membrii însemnatei cumisiuni filologice rumine Ardelenne dela annul 1860, de cætræ carea s'a stătorit *ortografica etimologică rumine cu litere latine*. Ell ni-a dat şî ūă carte „*despre formulariele scrisorilor judecătoreşci în limba rumine*“, şî ūă esplicăcune a „*patentelor împărateşci despre legea de desdăunare*“.)

§. 66.

Pătria rumine.

1. Će e pătria rumine?

Aū e Ruminia pînă

Unde Nistrul cu Cărpălii

Daū mina ca fraii?

Ba nu! nu! mæi frăioare!

Pe'ntru cæ Ruminul are

Pătrie mai mare!

2. Cē e pátriea rumínæ?
 Aũ Moldova cea bætrínæ,
 Cu fiicele ei večine
 De sub mĩni stræine?
 Ba nu! nu! mæi fræioare!
 Pe'ntru cæ Rumínul are
 Pátrie mai mare!

3. Cē e pátriea rumínæ?
 Aũ Ardealul ũc fintínæ,
 Care varsæ minerale
 De'n bratele salle?
 Ba nu! nu! mæi fræioare!
 Pe'ntru cæ Rumínul are
 Pátrie mai mare!

4. Cē e pátriea rumínæ?
 Aũ pe unde Tisa mĩnæ
 Múrmurul sæu preste Múræšũ
 Dela Mærcæmúræšũ?
 Ba nu! nu! mæi fræioare!
 Pe'ntru cæ Rumínul are
 Pátrie mai mare!

5. Cē e pátriea rumínæ?
 Aũ e tara unde-amínæ
 Frații ce-i avem
 De'ncoló de Em?
 Ba nu! nu! mæi fræioare!
 Trébuie mæi fræioare
 Sæ fiæ mai mare!

6. Spune-mĩ! pátriea n'ascunde!
 Doar' Itáliea, de unde,
 Pærcæsind Cæpitolinul,
 Ni-se trase cinul?
 Ba nu! alta-i fræioare;
 Pátriea rumínæ, care
 O numesc eũ mare!

7. Pínæ unde mai ræsunæ,
 Limba dulce și stræbunæ,
 Limba care sæ træeascæ!
Limba rumineascæ!

Pîn' acolo-i, frăţioare!
 Pătria rumînă, care
 O numesc eū mare!

8. Unde-a inimeî simţire
 E 'nfocată de iubire
 Şi de nóbila dorinţă
 Fúlgeră credinţă:
 Acoló e frăţioare!
 Pătria rumînă, care
 O poţi numi mare!

9. „Aci-i patria rumînă,
 Unde stringerea de mînă,
 Cu'nlelégerea, unirea
 Íşi află plinirea:

Asta fîă, frăţioare!
 Pătria rumînă, care
 Să ni fîă mare!

10. Aşa-i patria rumînă!
 Însă inimă păgînă,
 Ori pismă, ori euism
 Nu e 'n Ruminism:
 Asta fîă, frăţioare!
 Pătria rumînă, care
 E sintă şi mare!

11. „Doamne! de'ntru înăllime
 Pleacă-ţi ocii 'n Ruminim
 Şi ni dă la toî virtute,
 Careă să ne-ajute!
 Să iubim cu înfocare
 Pătria rumînă, care
 O-am numi'o mare!

XXVI.

Gorgū Radul Meledon (1831—).

(S'a născut la 13 Martū 1831 la Romann în Moldavia; cursul stúdielor și-l'a făcut în Acădemiea năcunală de'n Iași. Simțind în sine aplecare mai ales spre istorie, sŭfletul și lumina tutoror științelor, și spre literatură, în carea este adunată averea spiretuală a fiă-cării năcuni, se puse după aceea cu totul pe stúdiul istoriei mai ales năcunale și all literaturilor altor popoare mai însemnate în istoriea culturii omenimii: studiă literatură greacă, lătină, gērmînă și frințeeasă cu scop, ca apoi să producă rezultatele acellora și în literatură năcunală rumînă. Înăstrat cu așfeliū de cunoșcințe solide, își începă căeriera de scriptoriū rumîn dela 1852—1856, prin publicăcunea mai multor scrieri miedoase în prosă și în viērsuri. La 1856 fu denumit profesoriū de mitologie, retorică și poetică în gīmnásiul acădemic de'n Iași. La 1857, fu smuls de'n timpul museilor și denumit cap (șef) la despărtămīniul ministeriului învățămīntului, unde își dezvoltă lucrătivăitatea înăcintătoarică de învățămīnt pînă la 1862, cînd se uniră principatele; atuncī se denumī Direptoriū la acell despărtămīnt ministerial, strămutat acum la București. De și grămădirea lucrărilor; cu carile eră ocupat în acest post, îl împiedecară în lucrările și producările literare, totuși lucrătivăitatea lui spre înăcintarea învățămīntului n'a încetat neți decum, ei s'a întins cu alita mai mult, stăruind împreună cu bravi bərbăți de'n acella-și ministeriū pe'ntru înăcintăcunea de stipēndie pe'ntru tinerii învățăcei, carii să rădică la timpul său cultura năcunī la gradul cērut după cultura Europei apusenne.)

§. 67.

Referintele comerciale alle Rumīnilor moldoveni cu Genoveniū înăcinte și după înăcintarea statului Moldovei. Ocuparea Ucrăinei prin prințipele Duca.

1. Ne avînd în mīni mijloăce istorice mai întinse, noi nu ni propūnem a demustră în acest articol nișce asemene drēpturi politice alle Rumīnilor în toatē întinderea lor și cu toatē precisiunea cērută. Astă sārčină o lăscăm altor per-

soane, mai în stare pre'n împreguræri si tælente, a trætá acest subiept cu toatæ desvælirea, æe poate suscæptá, noi ne vom mærgini de a vorbi aiçia numai despre drépturile teritoriale alle Moldovei asupra cîtor-va lócuri açaræ de mærginile ei næturale: Cærpaii si Nistrul. Acellæ de'n aæstea, cari ni se infætisadæ mai întiü, sint: Crîmul si Ucræina. Noi ne vom crede fericiiti, dacæ pre'n aæeastæ slabæ încercare vom serbi de încæput si îndemn la descoperiri istorice mai autèntice, mai serioase si mai întinse, carile nu pot fi, decît de mare folos pe'ntru patriea noastræ.

2. Orîginea drépturilor Rumînilor asupra Crîmului si al întregului litoral meadæ-noptal all mærii negre se poate crede de foarte vecie, ea poate dætá ciar de la coloniarea Dáciiei pre'n Træiann. Se sæie, cæ Romanni aveau posesiuni pe Bosporul Cîmeric. De si geografii veci, cei mai liberali, nu întind mærginile Dáciiei, decît mult pînæ în Bug, însæ în urma prifæcerii ei în provincie romannæ, asá precum mærginile provinciei, Dácia, numai sint hotæritoriü arætate a se fi întins numai pînæ acoló, putem crede, cæ de aæeastæ provincie se înæau si toate cælelalte posesiuni romanne de'n Scitia europeanæ. Aæasta se poate crede cu atit mai mult, cu cît posesiunile cîmerice, de si cunoscute, nu se aratæ a fi format æe provincie a parte, si apoi valul lui Træiann, încæput de'n Duncere si minat pînæ în Don, se pare a ni arætá, cæ mærginile provinciei romanne, Dácia, se întindeau spre ræserit pînæ în æell flúviü.

3. Aæasta dacæ nu ar fi fost asá, nu ni-am puté esplicá fiinta Rumînilor în Crîm în cursul sutei a X. dupæ Crist, cînd, dupæ arætarea cronicariului Bilsacie citat de Cæntemir, Genovenni uniiti cu Rumîni si cu Bæstarnii (carii nu erau alti, decît Rumîni de'n Bæserábiea) au sæcut æetætile: Mangópul, Cærcell, Adov, Cafa, Oæeacov, Moncastro (æetatea Albæ), Ciliea si Tergovisca (Tîrgoviscea). Precum se poate vedé, toate aæeste æetæti, formînd æe linie asá de întinse, ca si valul lui Træiann, ædecæ de'n Cærpai pînæ la gurile Donului, dovedesc æe afinitate perfeptæ între lo-

cutorii lor, așă încît Rumîniî de'n Cafa nu puteau fi, decît tot unii cu Rumîniî de'n Tîrgovișcea. Ațeasta însœ nu putea fi, dacœ colonile, de'n cari se trœgeu ei, nu ar fi format uœ singurœ si ațcea-sî provintœ. A presupune, cœ Rumîniî de'n Crîm ar fi fost colonii rečente alle Rumînilor de la Dúnœre, devine oare cum absurdetate. În ațelle timpuri de încursiuni si neîntrerupte nœvœliri de hœrbari, cariî neconțin pustiiœ Dăčiea ciar de la coloniarea ei pre'n Trœiann si pînœ mai încoacœ mult de suta a X. Rumîniî, abia de ajuns pe'ntru a se finœ în ea, erâu departe de-a mai putœ gîndi la trœmîteriî de colonii de'n sînul lor, în locuri depœrtate.

4. Ori cum ar fi, posesiunile Rumînilor în Crîm si pe tœrmul meadœ-noptal all mœriî negre, dœteadœ, precum am vœdut mai sus, de'n suta a X. dupœ Crist. Epoca đidirii ațellor cœtœli pre'n unire cu Ĝenoveniî poate șerbi de temœnic punct de purcœdere în istorie.

Dreptul ațestor posesiuni este propriu statului Moldovei. În veacul de mijloc, dupœ rœsturnarea imperiului romann de ocœidinte, pre'n încurgerea hœrbarilor, Dăčiea despœrtitœ pre'n ațestia, si de imperiul de oriinte, se constituœ în uœ confederœciune de mai multe mici staturi ne-dependente sau vœsale altor staturi veține mai putœrnice. Între cœlle întii istoriea ni aratœ în suta a XII. republica Bœrladului, ca pe cœll mai înflorit pre'n comerțul si mœrina sa. De si este foarte greu a desini mœrginile teritoriale alle ațestei republice, însœ elle trebuia a se întinde spre rœsœrit cœll puțin pînœ la gurile Dúnœrii; alt felu nu ni-am putœ esplică întinsul sœu comerțu si mœrina sa destull de însœmnœtoarie, pe'ntru a o pune în stare a face cučeriri depœrtate, precum subjugarea Olesei la gurile Niprului, fapt pœstrat de istorie. Statul ațesta, aședat ciar în callea învœsiunilor hœrbare, pe'ntru a se putœ linœ, trebuia negreșit sœ albœ în sine un putœrnice elemînt de vieatœ. Un asemenea nu se putea avœ, decît pre'n posesiunea mœriî negre, pre'n carea putea a se pune în atîngere cu alte stă-

turi însemnate alle Europei, precum erá atunçi pe'ntru Rumîni imperiului romann de'n Oriinte și republica Ĝenoveannæ, una de'n puterile domnitoarie în aĉeastæ mare pre'n numeroasele ei posesiuni în Crîm, pe Bospor și în alte pærți alle Levantului. Aĉeastæ înciãiare o vedem adeveritæ de mai multî de'n istoriiei biscentini.

Laonic Calcocondila dîce, cæ ĉea mai veciæ ræsedintæ a Moldovei aũ fost Moncastrul, ádecæ ĉetatea Albæ, polítie însæmnatæ pre'n întinsele salle referintæ comertiale cu Biđantul. Ori cum s'ar puté înteleĝe titlul de ræsedintæ, dat de aĉest istoric ĉetæiit Albe, noi sĉim îndestull, cæ aĉeastæ ĉetate, ori care ar fi fost esistința ei políticæ, ca port prinĉipal all republicei Bærladul, ca republicæ nedependinte a parte, ca cæpitalæ a confederæuniî Rumînilor de'n Dáĉiea, este una de'n aĉelle dîdite de Rumîni în unire cu Ĝenovenniî. Luînd acum în privire importînța datæ de istorie aĉestor doue polítii comertiale, Bærladul și Moncastrul, nu poate ræmîné îndoealæ, cæ lócurile tînute de Rumîni în unire cu Ĝenovenniî în Crîm și pe litoralul meadæ-noptal all mærii negre, eraũ posesiuni coloniale alle aĉestora.

5. La însințarea statului Moldovei pre'n Bogdann Drágoșũ în suta XIV., toate micile státuri rumîne confederate, de la Nistru pînæ în Trotusũ și marea neagræ, aũ fost supuse de ell, pre'n arme saũ alianțe, și contopite în unul singur, prinĉipatul Moldovei de astæ-dî. Între aĉeste státuri fiind și republica Bærladul și Moncastrul, pre'n întruparea lor, Moldova ereditæ comertul și mærina lor, pre'n urmare și posesiunile lor de preste mare. Pre'n aĉest cip Moldova, ca stat constituit pe ũæ badæ políticæ mai putérnicæ și mai întinsæ, viînd în contact cu Ĝenovenniî, cariî în actele lor polítice îi daũ numirea de *Regnum*, înmiî puterile comertului și alle mærinei salle, și cæstigæ așá de însemnatæ pre-domnire în aĉeastæ mare, încît se declaræ stæpînæ mærii negre, precum se poate vedé de'n titlurile domnilor mai veci: „*sînguri stæpînitori țærii Moldovei de la pláuri pînæ la mare.*“

Predomnirea în marea neagră, posesiunile pe înterrile meadă-noptale alle aăestel mări și aăelle de'n Crim, întinsele referințe comerciale și poliăice cu Bidantul, cereau negreșit ũă însămnătoarie desvălire de putere năvală. Moldovennii îndată de la înfiintărea statului lor, lipiți în strinsă confederăcune cu Ĝenovennii, se apucară cu toate puterile la formarea unei mării comerciale. Locuind ũă țară, cea mai avută în măerial și produse năturale, și avind de învătători în arta năvigării pre statul cell mai descărsit măritim în aăeă epocă, nu li puteă lipsi neăi mijloăcelele, neăi esperiintă. Pre'n aăest cip Moldova căpăteă elemintul cell esenăial de vieată all unui stat, încit fu în stare a se susăine nedependinte mai mult, decit Valăhiea, lipsită de aăest avantaj. Putérnică pre'n comerțul și mării sa, ea mai mult cār și decit alte stături mari, precum Ungăriea, se pută înă în contra ĝigantăcelor năveliri alle Osmănnilor.

6. În suta XV. Moldova sub domănea lui Stefann cell Mare se așă în apogăul puterii și all înfloririi sale. Aăest domn pre'n desvălireă, ce dădu puterilor militare alle statului, de uscat și de mare, puse țara în stare a sprijini ori ce lovire fără greutate. Cunosăind prea bine adevăratul isvor de putere pe'ntru Moldova, ell, pre'n ũă mai strinsă unire cu Ĝenovennii și serioasă îngrijire la întărireă cētătilor măritime, dădu un putérnic sprijin mării și îndoit impuls comerăului, întărint pre'n aăestea posesiunile de preste mare. Amenintat de neăntărdiata năvelire a Osmănnilor, cari, vădind în Moldova singura piădică, ce li sta în calăa cūăeririi întregăi Europe, se pregătiau a se aruncă asupra ei cu toate puterile lor, Stefann sîmăi prea bine, că Moldova, încit va fi stăpina gurilor Dăncării și va predomuă în marea neagră, neăi ũă dată nu va pută fi așă oborită, încit să nu poată a se rădică cūind, și a recăpăta ori ce piădere ar fi cărcat. Timpul dovedi aăest adevăr. Colosalele puteri alle Osmănnilor veniră în mai multe rinduri să se sfarme în contra Moldovei temănie

asădate pe mærina sa. Îndædar cuçeriræ la înlîia datæ cîar cætatea Albæ si Ciliea. Mærina moldovannæ, sprijinitæ de Genovenni si refæcutæ pre'n avutele mijloacæ coloniale alle posesiunilor de'n Crîm, se înturnæ curînd spre a recepætá pórturile pierdute si a dá Moldovennilor noaue puteri de a stá în contra nævælirilor. Aæeasta înú, pînæ cînd Osmanni, pe cîmpul de la Rácova, întelæseræ în fine cu páguba lor, cæ, pe'ntru a supune Moldova, trebuiaú, a începe pre'n surparea posesiunilor ei comerþiale, aæell isvor nesecat all ei de putere si de vieatæ.

7. Cæderea defenitivæ a împerîului de'n Oriinte si cuçerirea Constæntiniennei pre'n Mohamed all doile puse pre Osmanni, stæpîni acum Elespontului si întregului tærm meadæ-diûal all mærii negre, în înlesnire, a întreprinde sfærmarea predomniæ Moldo-Genovennilor în aæeastæ mare. Úæ însæmnætoariæ flote osmannæ nemiçi toate posesiunile mæritime alle aæestora pre'n conlucrarea de numæroase armii tætare, cæ le atæcaú tot într'un tîmp de'n partea uscatului. Sepæraú de ori cæ ajutoriú pre'n cæderea Bidantului si a Dærdænellelor, conjuraú de numerosî neamiçi, si storsî pre'n necontentite lupte, Moldo-Genovenni nu mai puturæ sprijini posesiunile lor. Cafa, cæll mai important depúset comerþial all lor si Paládiul aæellor posesiuni cædú în mî-nile Osmannilor. În ea, Moldova pierdú cæll mai de pe urmæ sprijin all mærinei salle si, pe'ntru tot de-a una poate, predominarea în marea neagræ, aæell lac rumîn, cîntat de Ovidiú. În urma aæestor pierderi, cu toatæ eróica brævuræ a locuitorilor sæi, numaí erá cip a se împróivî, si Moldova se vædú redusæ a cæpitulá.

8. Asá dar' vedem, cæ începînd de la 1159 si pînæ la 1476 Moldovenni aú avut numæroase posesiuni în Crîm si pe litoralul meadæ-noptal all mærii negre si aú fost domnitori în aæeastæ mare. Noi crædem de trebuintæ de a alæ-turá aici buccætile urmætoarie, cîtate în „Arhiva romîneasæ“, si scoase de'n un mænuscrypt all D. Balsú întitulat: Fræg-mînte de starea Moldovei, de cînd aú fost dismembratæ de'n

împeriul romann, pînă la domnia lui Stefann, cēll mai de pe urmă printū nedependinte all Moldovei inclusiv:

„*Îndata cē Moldovennii se uniră pre'n confederacune cu Genovennii, ei făcură vase de mare și se deciarară stăpîni ai mării negre: ačeastă se găsescē în titlurile lor: Prinți suveranni ai Moldovei; domni ai mării negre. Împărăteasa Ecaterina II., în timpul resbelului întiū cu Poarta, fu convînsă de ačest adevăr pre'n mărișalul cîmpeștru, Contele Romanțov, carele avuse ordin a cērcetă drépturile Moldovei asupra mării negre...*“

9. „*Stefann cēll mare simli, cā ūă mărincă militară trēbue să aibă de basă ūă mărincă comerțială. Abundința în materiale de construičune alle țării, și cēlitateă producăcunilor ei o cāmaū la ūă năvigare mai viă și mai întinsă. Ell cunoscu mersul nătural all lucrurilor. Ell întoarse privirile sätte asupra navigăcunilor lucrătive, cari ar fi format ūă armie, ar fi sustinut comerțul și ar fi înmulțit escadre, cārora nu li puteă lipsi neci intruičunea, neci esperința. Ast felii Moldovennii statură stăpîni ai mării negre pînă la luarea Constăntiniennei de Mohamed II., care năvăli curînd după ačeea asupra Crîmului, alungă pre Genovenni de'n Casa și iŭcēpū resbelul în contra Moldovei.*“

10. După cum am vădut mai sus, încă de'n cēa mai încopolată vecime, unii de'n gēografi împing măriginile răsăritenne alle Dăciei pînă în Bug. Prifăcerile, cari ar fi urmat în cursul atitor sécole sînt cu totul necunoscute. După cît istorica ni arată, Moldova, la înfiintărea ei ca stat, se mērgini în Nistru și asă remase pînă în timpurile mai noăue.

În suta XVII. ūă noăue provincă, Ucrăina mică, fū intrupată la Moldova. În anul 1669 după un lung resbel urmat între Poarta cu Polónia, la încieierea păcii, toată lătura de'n Nistru pînă în Bug și Nipru, locuită de Codăci, rămasă în stăpînirea Turcilor. Poarta, voidă a orgănă ačeastă noăue provincă, găsí, cā cēll mai bine eră de

a o încorporá la Moldova, așá precum în resbelul prece-
dinte ea fusese cuēeritæ cēa mai mare parte de cætræ tru-
pele moldovenne sub comínda bravului hætman Buhușú,
care se destinse mai ales la luarea Cehrinului. Duca prin-
țul Moldovei, cē se aflá atuncī în Constæntinieanna, și pe'n-
tru a eternisá aēeastæ întrupare a Ucræinei la tronul Mol-
dovei, Poarta mai dædú un tuiú aēestei de pe urmæ, pe
lîngæ cēlle doaue, cari i le dæduse atuncī, cînd țara pe'n-
tru întiia datæ recunoscú susercænitatea otomannæ.

11. Îndatæ dupæ înturnarea sa în Moldova, Duca tre-
cú cu toatæ curtea sa în Ucræina, unde fú primit la Nic-
mirov, cæpitala aēesteia, cu toate onorile cuvenite, puînd
stæpinire formalæ pe aēeastæ provincæ, dupæ care domni-
toriul Moldovei lué titlul de: „singur stæpînitoriú țærilor
Moldovei și Ucræinei“. Cēa mai întiicæ îngrijire a lui Duca
fú a ascurá posesiunea aēestei provincæ, pe'n ũæ orgæn-
nare bine cipsuitæ. Pe'ntru aēest finit ũæ adunare gēne-
ralæ a Codæcimii fu concicæmata la Niemirow, pe'ntru a se
ocupá cu formarea unui regulæmint administrætiv potrivit
cu dátinile ei. Dupæ terminarea și scænciunarea aēellui re-
gulæmint, Duca numi administrætori și judecætori, asémene
și la rángurile militare, tot oameni alesí de'n sínul lor;
ear' viēe-hætman în locul sæú numi pre all doile postélnic
de Moldova; Eni Gredinevičú, care fu primit de Codæci cu
atíta mai bueros, cæ aēesta cunoșcēá limba lor næcunalæ.

Dupæ aēeste dispuscæuni polítiēe, pe'ntru a lipi încæ
mai mult pre Codæci, și a faēe mai strînsæ legæturæ între
ei cu Moldova, Duca încurægæ ũæ multime de fæmilii mol-
dovenne a se aședá în Ucræina. Ell însu-și, pe'ntru a da
esímplu, puse, sæ dideascæ pæláturi și aședæri domnesci
la Pečerev pe Nipru în apropiarea Niemirowului și la Tí-
cænov pe Nistru în fața Sorocei. Pre'n aēeastæ arætînd dis-
púnerea a petreēe ũæ parte de'n tímp în Ucræina, și pe'n
rædicarea sistemului mærginariú de pe Nistru propuse ũæ
mare símpætie între aēeste doaue țæri. Moldovenniú, privind
Ucræina ca un pæmint all sæú, trecuræ Nistrul cu multi-

nea și formarăe numărøase sélisçi și sate, carile esistæ acoló și pînæ astæ-dî.

12. Pre'n ačeste mæsuri posesiunea Ucræinei se pæ-reá a fi pe'ntru tot de-a una asecuratæ pe'ntru Moldova, însæ domniea tiránnicæ a lui Duca pe de ũæ parte, ear' pe de alta cursul répede all evenemintelor ačellei epočæ, adúseræ neasčeptat pærderea ačestei frumoase provincie. Pe'ntru a acoperi numărøasele cieltuele făcute cu ocæjuna investiturei însemnelor ačestei demnitæti noaŭe a tronului, cu trebuințele întretinerii unui numeros corp de trupe în cursul îndelungatului resbell între Poarta și Polónia, numai puțin și pe'ntru acoperirea dætoriilor coroanei și în-ŭmpinarea marilor cieltuele alle curții salle, Duca aruncæ asupra ačestor țæri, împovorate și scurse pre'n atîtea cæle-mitæti, numărøase dæri noaŭe și sîlfi împlinirea lor cu čea mai áprigæ crudime. Opúnerea a ũæ samæ de boeri pæ-triøti fu pedepsitæ cu moarte saŭ esilare și cu sevestra-rea averilor lor. Pre'n ačest eip Duca pierdú toatæ popu-læretatea sa. Codačii nedeprinși cu asemene vecsæčuni fis-cale începuræ a strigá. Moldova bucuratæ un minut pre'n sporirea teritoriului sæu, cæpætat în parte pre'n diplomæ-tiea ačestui prințu, nu mai gîndi, decît a-i întoarče pre'n uræ ápriga lui síluire.

13. Pe'ntru mai multæ nenoročire resbelul se decæ-ræ între Poarta și Aústria. Duca primi órdinul Divannului de a merče cu contingetul trupelor moldovenne și a se uni cu vedirul Cara Mustafa, carele pornise pe'ntru a aședá Vieanna. În lipsa sa de'n țaræ, Petričeičo ecsprințul Mol-dovei, če stá încæ de la anul 1674, în Polónia, pîndind ocæjunea de a recæpætá tronul, se græbí a se folosi de ačeasta, care i se încætișá. Ell træmise oamení de ai sæi în Moldova și mai ales în Ucræina, provincie de'n nou cæ-čeritæ, carií sæ întarte spiretele și sæ se șerbeascæ de nemulțæmirile iscate pre'n rellele mæsuri alle lui Duca, pe'ntru a orgænná ũæ ræscøalæ fævorávære plannurilor lui. Viče-hætmannul Eni, de și avînd esperiința unui om purtat

pre'n șerbite, însæ bærbat de puțin spíret și cu cunoșcínțe mærgínite, nu șcîú a se purtá cu enérģica delicæteatæ, cærutæ de un ásá timp de crisæ și în úæ províntæ locuite de oameni ásá de nestætórniçi și nedependínți ca Codăcîi. Emisarii lui Petrițeico avuræ bunæ pridæ, și în curînd un întins complot fu urđit în toatæ Ucræina și în unele ínúturi mærgínenne alle Moldovei, precum: Orheiul, Læpușna, Soroca. Ačeste înčercæri alle lui Petrițeico cæpætæræ un índoit succës, cînd Polónia decîaræ și ea ræsbel Portiî. Sobiesci, pornind cu armíea sa în ajutoriul Viennei, însærcînæ pre hætmannul Castelann de Cræcívica, a sprijíní íntreprínderile pretendintelui cu un númæc de trupe și a cærcá úæ espediçune în Moldova, pe'ntru a smulģe Ucræina și a façe úæ diversiune fævoráværæ atacului princípál în contra puterilor otomanne în Ungária.

14. Pînæ cînd Turcîi stæturæ ínvíngætori, înčercæ-rile Polonilor și alle lui Petrițeico, de și primite cu cælduræ mãi ales de Codăci, atræsî pre'n simpætíe næaturalæ cætræ cæi íntîi, nu produsæræ necî un ræsultat însæmnectoriú; índatæ cæ sosi șcîrea, cæ vidírul fusese nevoit a rædicá aședul Viennei și suferise mãi multe disfăceri în Ungária, ræșcoala ísbuení descîscæ mãi íntîú în Ucræina, vícæhætmannul Eni simtí cæ-vá de'n ascunsele íntríģi alle Polóniei. Índatæ cæ ačeasta decîaræ resbel Portiî, așcæptíndu-se la cæ-vá de'n partea ei, ell concæntrá un númæc de trupe la Bogoslov pe Nipru. Comínda asupra ačestora Eni o íncredínțæ unuí ofíçeriú codăc, numit Cunițci, cu órdin de a observá de aproape toate míșcæriile Polónilor. Eni credeá pre Cunițci de credínços all sæú, însæ se ínșelá. Ačesta, de și nu erá de'n pærtidannî aprínși aí Polóniei, se læsase tótúși a se corumpe pre'n áurul lui Petrițeico. Pe'ntru a-l decîde deplin, ģeneralul polon fî promise a-l numí hætmann Codăcîilor în locul lui Eni, dacæ va traģe pre ačeștia în partea Polóniei. Cunițci fu ræpit de asémene tentæçune și índatæ unindu-se cu Polóniî și cu Petrițeico se íntoarșe cu foatæ trupa sa asupra Necmirovului. Eni, pæcæsít de tof,

pucă fuga. Petrițeico trecú Nistrul cu trupele poloane și codăce, și aprinse răscoala în Moldova.

Pre'n întrunirea cu răscolății Moldovenii, formându-și ūe putere destull de însemnată, Petrițeico merse asupra cæpitalei, Iași, disbrăcată de toată gærnisoanna, ce erá dusă cu Duca în Ungária. Doamna acesuia cu cîfi-va boeri credințosi fugi la Brăila în Tãra muntenneasă, și Petrițeico puse stăpînire pe tronul Moldovei fæcæ împrotivire. Dupæ aceasta cu ūe parte de'n trupele poloanne și Moldovenii de'n pærtida lui, ell porni întru întîmpinarea lui Duca, ce se întorcea de'n Ungária pe la Oitudū, ear' Cuniței cu Codăcii sæi cu ūe parte de'n trupele poloanne se înturnă în Ucræina, pe'ntru a deplină totala rumpere a acestei provincie în sævoarea Polóniei. Dupæ întia întîlnire cu Turcii la Tigina, unde acesți de'n urmæ, învinsi, furæ nevoiti a se încide în cetate, Cuniței disfecú trupele turcoteatere în ūe lupte decisivæ pe Ialpuh. Urmæriile acestei lupte furæ pe'ntru Moldova pierderea pe'ntru tot de-a una a Ucræinei, care pre'n pæcea încieiată la cãpætul resbelului între Poarta cu Polónia, rămase sub ascultarea acestei de pe urmæ puteri.

15. Asá dar', dupæ ūe posesiune abia de trei anni, acesastæ provincie, intrupatæ la Moldova, și cea mai de pe urmæ a ei luçire de mærire, fu pierdutæ pre'n întriçele a doi pigmei pretendinți ai tronului acessteia; însæ tuful all treile pæstrat si pînæ astæ-dî în armele Moldovei, demustræ, cu act politic, esistința acesstor drépturi pierdute pînæ la timpuri mai fericite.

XXVII.

Væsiliū Alesandrescul Ureciæ (1834—).

(Domnul Niçelor Iiescul, Protosingel ni împærtæseşece urmætoariile despre personalul si lucrælivætatea literariæ a Domnului Væsiliū Alesandrescul Ureciæ:

„Væsiliū Alesandrescul Ureciæ s'a næscut la Peatra în Moldáviea în anul 1834. Dupæ sæmilie se traçe de'n viða Vórnicului Gregóriū Ureciæ, întâiului istoric Moldav (vedī nrl. XI. de'n tom. III. all Lepturariului), ear' cunumiçunea de Alesandrescul a primit'o numai pre'n întâmplare, ádecæ un bun all lui, fiind protopop la Hirleū în Moldáviea, s'a subseris în toate afåcerile oficiãle, dupæ dátina de atunçi, numai cu numele de boteðū: *Alesandru Protopopol*: de aici urmašiū lui scrijindu-şi dupæ aceea si numele sæmiliei, s'aū numit *Alesandresçi*, ádecæ: „*fiiū lui Alesandru, ori urmašiū lui*“. Şi-a fæcut stúdiile gimnæsiale în Acædemiea de'n Iaşi, ear' cursul de literæturæ si sæciintele filosofice le-a învætat în universætatea de'n Pæris, unde a eîscigat si gradul de *Licentiat de literæturæ*. Dupæ mintuicunea astor stúdie se denumi de Directoriū all Ministeriul de învætæmint all Moldáviei si profesoriū de literæturæ la universætatea de'n Iaşi, în care pósturi a desfæsurat lucrælivætatea cea mai neadormitæ si mai cunsciinçoasæ, si delul cæll mai fierbinte pe'ntru næintæcunea învætæmintului în Moldáviea, arætind cunoşciintele cælle mai læite si mai teméniçe în toate rãmurile sæciintelor ocupæcunii salle. Pe lingæ acurata si cunsciinçoasa împliniçune a detorintelor legate de deregætoriile, cæ a purtat si poartæ încæ, a cunlucrat cæll mai mult la diuariile politæce: „*Steaua Dunærii*,“ „*Dimbrul si Vulturul*,“ si la foile literariæ: „*Rumîniea literariæ*“ si „*Ateneul Rumîn*,“ în carile a desvælit nepretuiverile comori alle literæturei noastre, arætind într'un cip îndeværat, mai ales în ramul literæturei poëtice si all cællei istoriçe, cæ în açellea se vede, ca într'uçæ oglindæ, starea desvoltæcunii spiretuale næcunale a Rumînului de'n toate veáçurile, decînd a început a se serie si a se tipari si în limba lui cite ce-va, si aså si-a dat nevointæ sæ verse în cunsciinta tuturor auditorilor si cõtitorilor sæi toatæ nepretuiværa avere spiretuale næcunale, cæ ni-a ræmas ca moşcennintæ sufletæscæ dela stræbunii noştri de'n timpurile cælle mai vecie si pînæ în ðillele noastre. Afaræ de açestea a mai dat la luminæ si cærti învætælive scolæstece pe'ntru învætætura tinerilor învætæcei, precum: *istoriæa Rumînilor*, pe'n-

tru folosința școalelor poporene, și altele. În anul 1862 s'a trimis de'n partea guvernului României în Spania, ca să cerceteze în arhiva statului de acolo și să decopieze documente istorice, atingeri de istoria Românilor.

§. 68.

Căpăteriele generale alle poesiei române.

N'am puté defini căpăteriele generale alle poesiei române, de n'am despartit mai întâiu în decursul desvăririi ei *trei răsătimpuri*, care, de și legate între sine, sânt totuși deosebite în privința părticularelor înrăurite, ce au avut asupra lor deosebite evenimente mari. De'n același isvor ar urmă, să se nască aceeași poesie pe'ntru toate timpurile; dar' dacă poesia întreagă are același isvor, nu trebuie să uităm, că *măterialul*, în carele este cimat artistul-poet, să și înțepărească trăsăturile misterioase alle idealului său, că acela măterial poate fi deosebit în fiecare subiept, și deosebinta măterialului, adăusă la deosebinta cívilității, concure mult la scimbăcunea *formeii*, de nu a înseși poesiei, pe carea o pun evenimentele, ca și scimbăcunea limbăului, în cundăcuni deosebite, de la un răsătimp la altul, dela ună parte de'ntr'un răsătimp la alta.

Așă fiind sântem nevoiți să pe'ntru poesia română să luăm sama la timpurile, în carele a isbucnit de'n pieptul românesc, și să deosebim și pe'ntru dânsa acele trei răsătimpuri, în cari se cuprind căpăteriele ei generale. Aste trei răsătimpuri sânt următoarele:

1. Răsătimpul eróic, dela timpurile cele mai vecie pînă la 1714, începutul domniei Făncăriótilor în țările române.
2. Răsătimpul nefericirii și all apăsării sub domnia Făncăriótilor 1714—1821.
3. Răsătimpul nou, dela 1821 încoaăce.

*Cærepteriele poesiei rumîne de'n Ræstîmpul eróic
(—1714).*

Stræbunii nostri, ocupați necurmat cu apærcædunea tærilor stræbunești contra popoarælør stræine înundæfive, aũ trebuit de secur sæ simtæ nevoea de a-si formá si stætori limba mai tímuriũ, decit ori care altæ næcune; colonii, aduși de Træiann de'n deosebitele pærti alle împærcæției romanne, fiind nevoiti sæ stea cu totiĩ cot la cot, ca sæ formæde murul contra nævælirilor bærbare, aũ trebuit sæ-si topeascæ iute deosebitele salle provinciæliste într'ũce limbæ comunæ, mai lætine, decit fiæ-care de'n provinciælistemele lætine, si earæ-si mai vecie decit fiæ-care de'n elle.

Dacæ formædunea limbei s'a fæcut cu atita ræpejune, s'ar mirá cîine-va, cum de avem asá de puține monuminte literarie de'n ræstîmpul eróic all poesiei noastre? „*Stræbunii nostri aũ scris, cum dice pærintele Metropolitan Dositeiũ, atita, cit aũ putut birui in acei veci grei ai tærii.*“ Deacæ monumintele ræstîmpului eróic sînt rari, nu urmeadæ, cæ asæmne ræstîmp n'ar fi fost în poesiea rumîne: ell a fost la toate næcunile, carile aũ avut eroi si inimi, si cîine ni va negá eroii nostri? cîine poate traçe la îndoealæ mæreția faptelor Rumînului? Decĩ lipsa comorilor rumîne poétiæ de'n ræstîmpul eróic se poate atribui numai împregurærilor grele, nefævoriive scrisorii, carile este detorinta istoricului de a le cærcetá. Esistinta astui ræstîmp nu se poate negá astæ-dĩ, cînd avem poesii ca „*Tætarul*“ de'n eulepænea Domnului Væsiliũ Alesandri. Într'adevæer æeste puține viæsurĩ ni pot dá prea bine træsæturile gænerale alle poesiei rumîne de'n ræstîmpul eróic. *Brævura, sumeliæa, særcasmul* (bæjócura, luarea în ris, cumpætiminta cætræ cæll învins), *simplætatea, næturæletatea, viæsuicænea cæa mai freascæ si mai puĩn mæestrítæ*.

și îngrijită, cǎdina (ritmul) cumbinatae fǎrǎ neci ȳe mǎestrie și numai mecǎnecǎ: eatǎ cǎrǎpteriele, ȃe rǎsultǎ de'n „Tǎtarul“, de'n „Rumín verde ca stejariul“, ori „Movila lui Burcell“ ș. a. pe'ntru poesiea eróicǎ a strǎbunilor noștri, *tot cǎrǎpterie alle cunșciinței de putere própriae și de cundurere cǎtrǎ dușmannul ínvinș,*

În crónițele noastre nǎcunale se aflǎ mai multe ȃitǎri poétiċe, carile întǎresc đisa noastrǎ despre trǎsǎturile poesiei rumine de'n rǎstímpul eróic.

Rǎstímpul ǎcesta e în mare asemǎnare cu rǎstímpul ȃellor ínții poéti greċi, cum a fost; *Lin, Peann, Trenn,* ș. a.

§. 70.

*Cǎrǎpteriele poesiei rumine de'n rǎstímpul neferi-
cínței sub dominanta strǎinǎ.*

ǎcest rǎstímp este avut în monuminte literarie și se deseamnǎ cu trǎsǎturi foarte demǎrcate și rǎspicate.

Poesiea rumine ia în ǎcest rǎstímp ȳe desvǎlire épicǎ deosebitǎ; *minunatul mitológic,* all unei mitológii nǎcunale, se améstece cu pátimile luerǎlive (drǎmateċe).

Dupǎ tímpurile pline de eroi, vin tímpurile de asuprin-
tǎ alle fǎneriótilor. Atunċi se formeǎde de sine un felȳ de *cruċiadǎ misterioasǎ,* un felȳ de *asotíǎcune francmǎsonicǎ,* alle cǎriia stǎtute sînt: *Pátirea, nǎcunǎletatea, dreptatea, rǎsbunarea ȃellor ímpilatí și nedreptǎtíti asupra asupritórilor, rǎsboiul ín cuntra Turċilor și a Greċilor.* Dar' astǎ sotietate nu se formeǎde sub cundúċerea Domnitorilor, cǎei ǎcestia eraȳ strǎini, ȃi sub cunducǎtorii sǎei própii în desimea codrilor: eroilor lui Stefann ȃell Mare dela *Rǎsboenni* (Vallea-albǎ) li urmeǎde eroii dela *Strungǎ* ǎi lui Codreann, Mihul, și ǎi altor asémenni. ǎceia strigaȳ de pe malul Nistrului:

*„Mǎi tǎtare! ínne-ți callul,
Nu ȃerǎ a treċe malul!“*

Aceștia strigaŭ în desimea frundișului:

„Sæ scæpæm bēata mošie
De pægini si de robie!”

Deosebirea între eroul dela Strungæ și între cēll de pe malul Nistrului este numai aceea, cæ, pe cînd eroii dela Valcea-albæ și dela Nistru erau cunduși de eroii Domnii ai țerii și așă aveaŭ în gurul sæu toatæ țara, luptîndu-se alcturea cu ei p'ntrecute: pe atuncî eroul de la Strungæ se condueá ell de sine și aveá abia *cunsoți doi-spræ-dece*, cu alte cuvinte, cæ eroismul și pætriotismul erá urgisit de cætræ dușmannul stræin, cæ domniá în țaræ, și cæ țara în-genunçiatæ nu se mai puteá aduná sub flámurile dela Ræsbœnni, și cæ numai aceea, în pieptul cæroro colcæiá sîngele rumîn mai aprins și mai cu fúrie, alegeaŭ umbra stejrarilor, spre a așteptá acolo diŭa libertæti, diŭa, pe carea o speraŭ cu atîta sete și neræbdare ca și cruçiatii rædobîndiçunea Ierusalimului de'n minile pægînilor!

Poesiea rumînæ de'n ræstîmpul aceștia este în privința cærcæpterielor sælle în mai multe pînturi asémene poesiei trubædurilor ori troverilor de'n veacul de mijloc; așă sînt urmætoarele pînturi:

1. *Cædintæ*. Învençunea și regulæcunea cædintei se dæteadæ de'n veacul de mijloc. Lucrætiŭ, Virgîliŭ, Oratiŭ ș. a. aŭ întrebuit pe alócúria cuvinte cædintate; dar' aceeașta n'aŭ sæcut'o cu precugetare întradinsæ, cæ numai de'n nebægare de samæ. Înșæ în imnii biseriçesçi de'n veacul de mijloc este alta cæ-va: într'aceștia sînt cædintele aședate dupæ ũæ régulæ anumitæ. Aceășta adeveresçe, cæ în vîrsuința imnilor açellora s'a urmat un sistem stætorit de vîrsuiçune. În cælle mai vecie ópere poeteçe cædintate se vede cædintæ întrebuitæ cu puțin mecænnism, și cumbinæcunea lor, mai ales la Troverii, n' înfelișeadiæ cite patru pînæ la deçe viersuri tot cu aceeași cædintæ lucru nesuferit în poesiea modernæ.

În privința cædintei se aflæ în poesiea rumînæ de'n ačest ræstîmp aceeași libertate ca și la Troverii de'n veacul

de mijloc; aședăcunea ei încă nu e desfiptă; se vœd cîte patru, cînēi pînă la șepte și mai multe viērsuri cu ațee-a-și cœdintă. Asă de esîmplu:

Frundă verde stejărell!
Sus în sus pe colničell,
Cu puicūta lingă ell,
Suie-mi-se Nenničell
Pușor de voiničell,
Rumîn verde stejărell,
Ruminașū tras pre'n inell! ș. a.

(Neničell și Viorica.)

2. *Alegoriile.* All doile cœrœpteriū comun Troverilor și poetilor noștri de'n ațest rœstîmp, este adeasa întrebuițune de *alegorii*, sau *asemănațuni ascunse*, ațeste vâ-luri alle adevœrului, allate la Rœsœrit sub domnitatele tirănece și despôtece, sub carile adevœrul numaî învœlit se puteă rœspicā sœrœ periciū (primējdie) de'n partea vorbito-riilor ori scriitorilor.

Doinele și bœladele rumine sînt mai toate alegorii. Domnul C. A. Roset a ridicat, sînt cîțiva ani, cu mult tœlent în „*Steaūa Dunării*” vœlul strœvedīū (diafaun) all multora de'n elle.

3. *Simbœlurile.* All treile cœrœptoriū all poesiei de'n veacul de mijloc este întrebuintăcunea animalelor iconœtive (simbœlice), de fiinte misterioase. Aiți pāserele vorbesc, cînii se strœfigureadă, caii sapă cu copitele morminte pe'ntru domniș sœi, demonii iaū formă omenească, ș. a.

Poesia rumină de'n ațest rœstîmp are cu cœvirsire ațest cœrœpteriū. *Minunatul* sau *uimitul* poetic, ațeastă *ursită* (fatum) a țellor veai, ni arată în poesile rumine: *bœlauri*, *smei*, *feli frumosi*, *iele*, *tricoliți* sau *pricoliți*, *șburœtori* ș. a. tot atitea rœmœșite mitolœgice prœprie alle noastre, sœrœ ca sœ uitœm tot ũe dată și *descîntecele* și *fărmecele*, carile, ca și în *eleģica* romană și greacă, sînt ũe sîntîncă însœmuată a poesiei. În *Cœtull*, *Oratū*, și la greci în *Teocrit*, mai ales în idila sau pœstorala lui nu-

mită „*Farmacopœia*“, aflăm. că tot, ce numim noi *fărmece*, este ăce moșcennintă dela cei veci; apoi fărmecele cele ruminești sînt întocmai ca cele grecești, descrise de Teocrit:

„*Sub ajutoriul unei dîne se topește astă ceare în flăcări: așă de 'ndată să se topească și să se răsipească de usămenne Delfe Mindeannul! Mîscat de brațul mieu fusul se 'ntoarce și se rotește în ġuru-i: așă să se întoarce și să se rotească necredincosul în ġurul casei melle, învîrtit de mîna Vinerii!*“

Astă întorsură (strofă) de'n Teocrit ni amintește mult pre bələda rumine: „*Baba Cloană*“.

4. *Amorul și eroismul.* Aste două ġenuri despărțite ori unite, ocupă mai cu deosebire poezia veacului de mijloc.

Dar' oare de ce se ocupă poezia aceluia veac numai cu cîntăcunea amorului și a eroismului? „*Pe'ntru că amorul este ăce pătimă comună la toată etatea (vîrsta); pe'ntru că spîretul vitejesc îi adăușeă prestigiul; pe'ntru că răsboiul și lupta eră atunci pătimă lumii întregi; pe'ntru că întreprinderile avînturoase erău căutate de toți, și adese ori poezia cîntău cu spada la braț înăinte sau după bătăe*“.

În poezia rumine de'n răsîmpul acesta încă predomină *amorul și eroismul* sau *vitejia și bravura*, ba încă aste ġenuri se află adese ori amestecate, ca și la trubăduri, cu cel mai curios amelgam de „*galantărie și de feroțitate, de nereleġiositate și superstiție, de simțiminte duioase, cumpătimitive și de asprime*“.

Cea întia *doină* de'n culăgereă D. Alesandri, edată la Păris, cuprinde pe ăce scară mai mică, imbele ġenuri, de care vorbim. În „*Doina doină*“ avem portretul cel mai credincos al căllariului de'n veacul de mijloc cu toate aspirațiunile lui răsboioase, ġeneroase, amoroase, și cîr cu sălbătăcieă, cu nereleġiositate și asprimea lui.

5. *Repelićunea vîersului întîiũ.* All cîncile cœrcepte-riũ all poesiei de'n veacul de mijloc este adeasa întrebun-
intœcune a vîersului întîiũ, a unui felũ de *prodatœ* saũ de
propusœcune (temœ), carea nu numai Ńerbiá drept mœsu-
rœ pe'ntru întreaga poemœ, dar' încœ, ca pre'ntr'un felũ
de asotiœcune de ideĩ, aratœ de 'ndatœ ġenul poesiei, áde-
cœ, de este *pœstoralaœ*, ori *romanŃaœ voioasaœ* ori *tristaœ*, Ń. a.

Este mai ales de însœmuat dátina, de a încœpe poema
cu asemœnnœcuni neanumite, de *frundœ*, de *obiecte de co-
loare verde*, Ńi luate pûrurea de'n dominiul nœturei.

Tot asœmenne se tîmplœ Ńi în poesiea rumîncœ de'n
aœest rœstîmp.

Eatœ aićĩ un vîers rumîn de'n veacul all XIV. ori all
XV., pe'ntru cœ tot aœest vîers se aflœ Ńi în limba itœliannœ
trœdus în unul de'n numitele veœuri

Amœrita Turturicaœ.

1. Amœrita turturicaœ,
O! Sœrmanna, vai de ea!
Cînd rœmine singuricaœ,
O! sœrmanna, vai de ea!
2. Plîngœ, inima isĩ stricaœ
O! sœrmanna, vai de ea!
NœŃiind, œe sœ mai đicaœ,
O! sœrmanna, vai de ea!
3. Sboarœ tristaœ pre'n pustie
Cu dor dup' a sa soŃie:
Jalea ei nu se mai Ńcie,
Mai mult moartœ, decit viaœ.
4. Cît trœeŃœ, tot jœleŃœ,
Plîngœ de se prœpœdesœ;
Cu alta nu se 'nsoŃeŃœ,
Nœĩ nu se mai veseleŃœ.
5. Treœe frumoase livede,
Nu se uitœ, nœĩ nu vede,
Fuġe pre'n pœdure verde,
Ńi se duœe, de se pierde.

6. Shoaræ pin'  e de tot cade,
Ocolind dumb r vi, ograde,
 i pe lemn verde nu  ade,
Dorul ei de loc nu scade.
7.  i cind st e cite  e dat ,
Tot pe r mur  uscat ,
Cu inima innecat 
De jale nevindecat .
8.  ede pe cite  e stinc ,
Ne i nu b , ne i nu mininc :
 ntristarea-  cea adinc 
De'n di in di cre e inc .
9. Unde vede ap  re e,
Nu va la ea s  se ple e.
 i o tulbur   i tre e,
 i o bl st m , s  se e.
10. Unde vede ap  plin 
De noro e  i de tin ,
Mer e setea de- i alin ,
 i de sotul s u suspin .
11. Unde-aude, s  poeneasc 
Pu ca cea vin toreasc ,
Ea se duce s'o loveasc .
Ca s  nu se cinueasc .

 . 71.

* elle trei t ic minte alle poesiei rumine de'n r -
st mpul  est noi.*

Pusc cunea  ea scimb c oas  a  mpreg r rilor, pre'n
carile trec  Rum nimea  ntru  ntia jum tate a veacului all
XIX.  nrfurind  i asupra spiretului poetic all Rum nului, s n-
tem nevoiti a  mp rti poezia rumine de r st mpul  ell
noi  n trei t ic minte:

T ic mintul I. dela 1821—1830.

” II. ” 1830—1848.

” III. ” 1848 pin   n dillele noastre.

Tæiæmintut I.

De unde inēepe ræstimpul c̄ell de pe urmæ all poesiē rumîne? Carea este c̄ea n. ai de pe urmæ doinæ jálnicæ, în carea se stingē grædat c̄ell de pe urmæ ræsúnet (eco) all neferiçitelor timpurī alle domniŋtei fænceriôtec̄e?

Eatc̄, c̄e nu putem anumī. Trécerea dela poesiea doinelor la a tæiæmintului întiū de'n ræstimpul de pe urmæ a fost dupæ socotinŋa noastræ tot asá de sgomotoasæ si de neprecugetatæ ca si trécerea dela Domniī fæncerioti si dela limba greacæ la Domniī rumīni si la limba rumīnæ. Revoluçunile soziale iuriuresc p̄rurera si asupra produselor literarie, si le fac pœrtase prifæcerilor lor. Revoluçunea greacæ næcunalæ, pregætita ca toate revoluçunile pre'n propægandele scriitorilor si alle poeçilor greçi, nu este stræinæ, crêdem, de revoluçunea poeticæ a Rumīnilor: dupæ cum ea a pus în lucrare prifæcerile soziale de'n Prinçipatele rumīne duncærenne dela 1821, de ascemne ræsunarea ideilor eteriçtilor greçi pe pæmintul rumīnesc a ocæjunat si prifæcæcunea poesiei rumīne de'n dominiul pæstoralei si all bæladei în all *odei*, all *romantei* de astæ-ãi.

Cînd flámura neatîrnærii greçesçi fillæi la Iasi în minile Domnului Ipsilanti, strigætul „*sæ træeasæ Greçiea!*“ atît de înteles de cœtræ popoaræle apæsate, gæsí un ræsunset profund în inima Domnului Tudor Vlædimirescul de'n Rumīnea, si cu flámura si ell a minæ, dar' cu flámura rumīnæ, ræspunse: „*sæ træeasæ neatîrnarea rumīnæ!*“

Cînd un Maurocordat, un Stavros si alii smúlseræ depe cîtæra lor poeticæ coardele, în care plînsese Greçiea în decurs de patru veácuri (1453—1821) dupæ neatîrnarea sa; cînd, în locul astor coarde triste, acordaræ acellea, de'n carile scoáseræ apelul la libertate: atunçi si la Rumīni, furæ codrii pæræsiŋ de braví si esiræ la lumina ðillei, si la apláusul unei næcuni, c̄e rænaçc̄e, si poetul rumīn, sdro-

bindu-si cîtæra doinelor, cîtæra aþeea, pre care næintasiî o numiseræ „*fraîi de cruþe*“

„*Sæ scape bieata moþie
De pæginî si de robie!*“

ca si Maurocordat, ca si Stavros, fac særæsune pe coarde noaue:

„*Fraîi uniî, nu ca tilhari,
Ci ca Rumîni, oameni mari,
Venîi sæ ne svætuum,
Cæ-ar trebui? cum sæ fim?*“

(Rugæcunea, de Væcærescul, 1821.)

si earæ-si:

„*Aidi Rumine! aidi voiniþe!
Lasæ ripe, væi, colniþe!
Aidi moþneam de vitejie!
Leunga nu e datæ îie.*“

Aidi Rumine! cæci e vreme,
Decind tara ta tot geme,
Suferind rusini si groaþe
Sub cumplirea multor loade.
Aidi! voiniþe, te aratæ,
Cæ tot esþi, cæ-ai fost uæ datæ!
Cu unire si cu minte,
Cu de arme dreþturi sfinte,
Ceriul slava ta voesþe,
Aidi! voiniþe, biruesþe!“

(Cint. rum. Væcærescul, 1821.)

Neþi uæ îndoealæ! Ciar de nu s'ar sþi, cæ aste poeme miþi s'au fæcut î minutele miþcærii eteristiþe greþesþi, ciar si atunþi î asemenni porniri enérþiþe sbucninde de'n pieptul unui Rumîn î faþa lumii am giþi înrîurînta unei deosebite prifæþeri soþiale asupra poetului.

În adevær! astæ prifæþere a fost pregætita si la Rumîni alæturea cu fæbricæcunea *minelor*, la carile erá Greþea sæ puia foc cuntra Sultannilor.

Asá Væcærescul faþe pre *Sæturn* (î deþciderea teatrului rumîn pe'ntru întîia-si datæ î 1819) sæ dîcæ Rumînilor:

„M'asēdū aiċi, nu mæ mai duc,
Sécerea-mi læpædatæ,
Ĉeasórnicul dreptat v'aduc
Pe-Astreea prea bogatæ

Cu toate bunele acum,
Cu veac de áur vine:
Întîmpinaġi-o de pe drum,
Precum se cuvine.

„Ūæ maicæ pátrie-aveli,
Un duh de fraġi væ poarte
Supuġi, uniriġi supúneġi
Puterea rellei soarte.

Unġi væ înteleġeġi voi
Cu de Rumîni mærimæ
La tot de-Ūæ glæsuire voi
L'a drágostiġi 'ntreġime.“

Strigæte și povețuiri înnalte și pline de ūæ nemuritoare
prevedere! Numai VirgiliŪ a mai sċiut, ca poetul cċel
întîiŪ all ræġenæræcunġi noastre næcunale, sæ stræbatæ în
cċelle mai simple cîntæri alle salle pre'n cċetele cċelle mai
dese alle viitorimġ!

Un deosebit mærit all cċellor întîie imne, cċe ræsunaræ
în cċei de'ntġi trei-dæci de annġ ai veacului XIX., este acċella,
cæ se aġintiræ numai asupra cæusei næcunale *politiċe* și
soġiale. Simpla scriere a cõdiċei noaŪe de legġi, *alcætuite*
rumînesċe la 1818, a fost de ajuns, ca sæ deġcepte în
pġeptul unui Rumîn pætriot sîmġeminte și isbucnîte de în-
tusiasm: Væcærescul strigæ:

„Ah! de-ar puté (leġea) a ni dobîndi
Și cîte avem pierdute!
Atunċi cċe dũhuri n'ar gîndi,
Cċe gurġ ar mai fi mute?

Atunċi și-acċell corb særmann,
Ear' árvilæ s'ar faċe,
Și-orġi cċe Rumîn ar fi Romann,
Mare 'n ræsboiŪ și 'n paċe!“

Pîncă sîi cãusa unirii o gæsîm încieînd întîiul tãicãmînt all poesiei rumîne de'n ræstîmpul de'n urmæ. Într'un apostrof, un blæstæm de'n acelle sute sîi miî, cæ s'au adre-sat de atunçi încoaçe Milcovului:

„De unde-îi vine numele, pæræu færæ putere,
Cæ despærtirea neamului fu îndræsnesçi a cere?
Mutæ 'næputu-îi, Milcov sec, de va sæ-îi dobîndeascæ,
Stîrsitu-îi va, lumea oftînd, în veçi sæ te urascæ!
Despreîuire fraîi daû puteri-îi ne'nsæmnate,
Cæci despærtit, ori depærtat, *fratele e tut frate.*”

În annii astui tãicãmînt all poesiei rumîne de mare însæmnætare încep a ræsuna lirele lui *Conacîe, Beldimann, Cîrloavæ*, s. a. Cæræpteriile gænerale alle poesiei de'n tãicãmîntul acesta, pe lingæ spîretul de næcunæletate, sînt urmætoariile:

1. Înriurînã scriitorilor greçi asupra poetilor nôstri.
2. Întrebuintæcunea mitologiiei greçe sîi lætine în locul cællei næcunale de'n doine sîi bælade.
3. Cædînta încæpe a se regulá.
4. Limba este încæ plinæ de bærbærismi.

Tãicãmîntul II.

all poesiei rumîne de'n ræstîmpul de pe urmæ
1830—1848.

Deacæ a fost poesiea vre ùæ datæ icoana credincoasæ a sotietætiî: apoi a fost poesiea rumînæ de'n tãicãmîntul acesta. Dupæ publicæcunea regulæmintului orgánne (1833), pe de ùæ partæ unii Rumîni læpædaræ antereul sîi îslicul sîi luaræ în locul lor surducul sîi pælæriea, pe de altæ parte cu læitura (lucsul) sîi obiæptele Apusului se în-truduceaû cu ræpejune sîi ideî frînçesçi, gærmîne s. a. Ar-lecinada, cæ erá în cælle de'n afaræ alle Rumînului, se fæcú curînd sîi în cælle læúntriçe. Acæea-sî arlecinadæ înrîuri asupra rænásçerîi noastre literarie. Cu toate acæstea alætu-rea cu poeme amoroase sîi bæciçe, în care ðeetætile mito-

lógicē greċe înlocuise pre ðeetæile mitológicē rumîne, înċepuræ a se ivi poeme, adese foarte nimerite, în cari poetii își preîmblaũ peanna pe toatæ întinsa ramæ a pátimilor și a simțemintelor, dela ċelle mai iuți și mai pornite la ċelle mai dulċi și mai nóbile.

Cæræpteriele ġenerale alle poesiei rumîne de'n tæiæmîntul aċesta sînt:

1. *ġeneralul*, și
2. *spiretul imitatorii*.

Ģeneralul este tîntînta poetilor de a se ocupá cu ideile *eredite* (*moșċennite*), bunæ oaræ cu simțemintele și pátimile întelese de sîc-ċe om, și numai cu osebite de aċellea, cari sînt ðestre própriæ næċunii poetului. Raċin, Corneil, Șecspir aũ scris în mod ġeneral.

Literætura, ċe se nasċe sub tîntînta aċeasta a ġeneræliserii a rare ori ræușeșċe. Primim mai lesne ũæ óperæ, de sî numai de mijloc, dar' originalæ, næċunalæ, decît ũæ óperæ de mijloc ġeneralæ.

Dela greutatea, ċe întîmpinæ poetii de mijloc în poemele ġenerale, provine și tîntînta ċea sctalæ a *imitarii autorilor stræini*, aċeá træsæturæ, de'n nenoroċire, atîta de comunæ a poesiei noastre de'n annii aċestui tæiæmînt.

Astæ mænnieræ de imitæċune este foarte stricæċoasæ și deġeneræċivæ pe'ntru poesiea rumîne, pe'ntru cæ ea ræspicæ simțeminte stræine și într'un cip stræin de modul de a cuġetá all Rumînului. Pre'n aċeea desvoltæċunea spireturalæ a Rumînului, în loc sæ se næintede, se desnæturedæ și se incuræ.

XXVIII.

Hærælámpiü Grandea.

(Næscut în *Bucureșci*, unde sî-a sæcut sî cursul stúdielor; fiind cæ ræmæsese timpuriü lipsit de pærinți sî de rudénii, fu nevoit sæ-sî prourmede studiarea færæ neci un ajutoriü sî sæ devitæ jucæria norocului sî a ursitei: de aceea începú sæ învete hirurģia în spitalul militariü de'n Bucureșci. Înecæ în etatea de *doi-spræ-dece* anni începuræ a se ivi scinteile poétice, carile provedința le pusese în inima lui. Cu toate acestea a prourmat în cip mecánic cûrsurile școalei hirurģice, de sî nu aveá neci un gust pe'ntru elle; cæci în mintea lui lucîá ġeniul poétic: în inima lui ræsuná limba unei muse. Precînd ascultá în școala anetómia doftoreascæ sî vedeá oasele omeneșci: ell cuġetá la soartea sî la sűfletul, cæ-l purtase ačelle oase. Precînd erá scos împreuncæ cu cunsóti sœi învætæcei la cimp sæ învete la érburi: ell admirá nœtura cea frumoasæ sî ascultá șoaptele florilor, cæ le euleġeá, pre cari le trœduceá în limba armoniei.)

Cu toate acestea Grandea fu nevoit sæ ræmitæ în cæriera de hirurg, sæ asiste la operæcuni doftoresci, carile îi aprindeá crœerii, sî sæ urmede cursul învætæturilor lui Esculap.)

§. 72.

Pæsærica.

I.

1. Luna peste muți dimbiá,
Coama 'n áer scuturá
De argîntul Silfilor,
Frætiorii stelleror,
5. Cînd iubita pomilor,
Pæsærica serelor,
Pe úæ cracæ se opriá
Și Elennei îi dîceá:
„—Unde-i mindrul tæu iubit,
10. Pe cæ tærmuri a pornit?
Spune; tînæcæ domniæ,
La a nopii dînuliæ;

- Cæci am aripī sburætoarie,
Aurette, surioare,
15. Ši de-ī spune — unde este —
Ši aduc de dīnsul veste.
— Dræguliæ sorioaræ!
Vai! de trista-mī inimioaræ!
Ell s'a dus la bætelie,
20. Cæci vin Turcīi cu urgie!...
Cum ūæ áuræ. æe sboaræ
Pe a noplii aripioaræ,
Pin' la capul Oltului
Lingæ cursul Istrului, —
25. Unde este mindrul mieū,
Ajutá-i-ar Dumnedēū! —
— Du-te dragæ pæsæricæ.
Drægelašæ dīnuliæ,
Cæci frumoasæ colivie
30. O sœ dau sœ-īi facæ tie.
Ši 'ntr'insa te voiū tiné,
Pinæ bine a 'nnoptá:
Cind se culcæ cælætorii
Ši s'alina Vincætorii,
35. Ca sœ nu mi te omoare
Dupæ eracæ la ræcoare!
Ši Eleanna cum dīceá,
Pæsærica sœrutá,
Calle bunæ ii urá.
40. Ši în noapte sboru-ī dá,
Ši cu ocii o urmá
Pinæ æe n'o mai vedeá.

II.

- Pæsærica se duceá,
Ši pe calle întilniū:
45. Cind plæcute dumberævioare,
Dalb locaşū de dīnišoare,
Cind pæraie de argint,
Æe sub earbæ pling fugind,
Cind micute pæsærelle,
50. Legænnate 'n ræmurelle;
Nicæiri nu ræsufliá,
Tot cu vintul se 'ntreceá.

- Dar' la gura Oltului,
Lingæ cursul Istrului.
55. Lunga calle îsi oprîa,
Pe un plop se odihniã
Si de'n riũ se recorîa.
Dar' 'nnainte cæ vedeã,
De atîta cîripia? . . .
60. Ea vedeã, mæri, vedeã,
Cum Rumîni se bæteã
Cu ostirea Turcilor
Ca mulîmea stelleror!
Greũ pæmintul bubuiã.
65. Cæriul se întunecã,
Fulgerele serpuiaũ,
Træsnetele detunãũ,
Dunærea urlã spumatæ.
De urgie 'nfioratæ
70. Si de singe innecatæ! . . .
Pæsærica cum vedeã,
Aripele-si întindeã
Si pe vînt se repediã.
- III.
- Diã, fiica soarelui,
75. Dela sinul Pontului,
Cæriului senin dîmbiã,
Întunerecul fugiã;
Dorile veniãũ voioase
Cu dîmbiri primæværoase.
80. Cu cositele de fir
Pe-aripioare de dæfir.
Dar' Domniãa cum vedeã
Cæriul, cæ se rumenniã,
Cu un cîrd de fetisoare,
85. Frumuşelle dînişoare,
Se duceã pe verdi cîmpii
Cu florî rûmenne si vii;
Luaũ roãa de'n bujori,
Se spælaũ pe ocisori
90. Si cu roãa depe crin
Ræcoriãũ frumosul sîn.

- La ūæ cruċe se opríá,
 Ši cu toate se rugá;
 Cînd Eleanna se uitá
95. Cætræ cæriũ ŝi læcriná,
 Pæsærea, venînd, vedeá,
 Plaiul verde ocolíá
 Ši 'ntristatæ se læsá.
 „O frumoasæ ðinulicæ!“
100. Ðis'a mîndra pæsæricæ,
 Særutînd gurîta-î micæ,
 „Mergî pe tærmul, und' se bate
 Cei pægîni cu all tæu frate
 Cu oštire de flæcæi
105. Strînsæ de pre'n aste væi;
 Mergî ŝi nu te întristá,
 E cu tine soartea ta.“
 Dar' Eleanna suspîná,
 Calde læcrîmi rourá.

IV.

- 110 Ear' in ðiua viitoarie
 Doamna junce, ræpitoarie,
 În ostasũ voinic scimbatæ
 Cu flæcæi porníá îndatæ
 Pe'n tre stelle, pe'n tre flori,
115. În lumina dela ðori,
 Istrul cînd l'apropiá,
 Larma luptei audíá,
 Înima-î se aprindeá;
 Ši cum Oltu 'n vijelie
120. Se aruncæ cu urgie
 Peste málurî împietrite
 Ši de braði acoperite,
 Ræsturnînd cu ne 'nfrinare
 Ši mugînd cu 'nfuriare:
125. Astfelîu fálnica-î oštire
 Se ræpede færcæ scîre
 În pægîniũ cæi turbati
 De triumf înflæcæratî! ...
 Armæsariul numai áur
130. Trece ca turbat bæláur

- Pe osmann cœlcind in singe,
 Dillele amar a-si stinge.
 Moartea 'n urma ei soseŝce,
 Spaima 'n Istru prœvœleŝce.
133. Domnul tœrii tot œ vede,
 Ca un vis abiá le crede:
 Cum Eleanna úœ copillœ,
 A pœlatului dœmbilœ,
 Ca un trœsnet de urgíe
140. Sœ se lupte 'n hœtœlie? ...
 Sboarœ ŝi de'n cornu-i sunœ,
 Ostea lingœ ell s'adunœ,
 Cœci pœginií s'aú tredit,
 Ajutoarie li-nũ sosit.
143. Ca un trœsnet, œ despice
 Întunerecul noptos,
 Pe un steiu de piatrœ picœ
 Ŝi 'l rœstoarnœ 'n valle jos:
 Astfeliú cad Ruminii nostri
150. Pe dusmannii œi cumplíi,
 Íi cosese cu bratul mœrtii
 De urgíe ínvrœjbiti.
 Moartea, groada predominœ
 Pe tot locul singerat;
153. Cimpul, vallea groú suspinœ;
 Tunœ lupta, ne'nœetat.
 De úœ datœ înceteadœ,
 Cœci de pace a sunat!
 Pace! pace! repeteadœ
160. Ŝi ecoul depœrtat,
 Cœci se luptœ domnul tœrii
 Cu Sultannu 'nflœcœrali;
 Ca doi ŝerpi in spuma mœrii
 Se isbese, se string turbaí.
165. Dar' vulturul cu durere
 Sus in œeriuri a ípat!
 Toti alintœ in tœcere ...
 Cine oare-a triumfat?
 Ca nœsipul de'n pustie
170. Spulberat de asprul vint,
 Ca torinte de urgíe
 Prœvœlite pe pœmint,
 Fug pœginií, cat scœpare

De Ruminii, ce-î omor!

175. Domnul țării cu turbare
A ucis pe capul lor.
Steagul țării se înalță
Ca alt soare peste ceață,
Fălnic, mindru, lucitoriu,
180. Fluturînd biruitoriu.

V.

- Steaua dillei tot lucia
Și în vâluri s'oglindea,
Cînd Eleanna se 'ntorcea
Cû-all ei solû alătura
185. Tot în fruntea bravilor
Smeilor Rumînilor.
Păsărica tot sbura,
Pre Eleanna 'ncunjură
Și gîngășu o guguliă
190. Cînd pe rîmenni obrăjori,
Cînd pe negri ocisori,
Cînd pe ruje buđisoare,
Cînd pe sinu-î albă floare!

73.

Orfanul.

1. O Doamne! ce pot face orfan aiçi în lume,
Purtat pe stînci de soarte și făræ neci un nume,
La toți aceia, căror li ęer ajutorintă,
Saũ ęell puțin, o Doamne! a-mi dá de locuintă?
Dar' toatæ... lumea, toatæ, străinæ-î pe'ntru mine,
Și väd c'aiçi, într'insa, næscut sint pe'ntru cine.
2. Eũ n'am la ęine plînge durerea mea ęea mare,
Eũ n'am la ęine spune, cæ ġem și sũfær tare!
Străin, pe negre vâluri de ęe sæ rætædesc?
Deșcide-te... morminte, voiũ sæ m'adæpostesc!
Deșcide-te... primeșce pe-all lumii blæstæmat!
Ah! nu... în lume încæ, cæci oara-mi n'a sunat!
3. Dar' vai! cu toate astea amar e, 'n særæcie
Sæ duc a mea vieatæ, străin de bucurie!

Sæ n'am puīnæ pīne a-mī potolī de foame,
 Neċi unde sæ plec capul, o prea putinte Doamne!
 Će groadæ! ċe durere! blæstæm plin de turbare!
 Cæċi la a mea durere nu simt neċi ūæ curmare.

4. Ræcnese ca 'n ġiara morlii, cæċi neagra noapte vine,
 Ši eū, slæbit de foame, ġemīnd amar în mine.
 Ne-avīnd pærinte, rudæ, m'abat coló pe strade,
 Pe-ūæ piatræ 'n loc de pernæ imi pun fruntea ċe arde.
 O tu, guvern all iærii, ce uīfi, cæ-ī ešċi pærinte!
 De ċei særaci ca mine avul'ai oare-a minte?

5. Cu toate aste cinuri maī am în sin sperīnæ,
 Cæ ċell de'n ċerli pærinte observæ trista-mi vieatæ,
 Cæ dīnsul are milæ de marea mea mæhnire.
 Eū cred, cæ sus în ċeriuri allá-voiu fericeire,
 De ši aiċi pe drūmuri mæ cule plin de durere,
 Slæbit de frig, de foame, stræin de-orī-ċe plæcere!

Arun Demšuseann (1837—).

(Fiiū de préut; s'a næscut în Ardeal, în vallea Haġegului, în satul *Demšusū*, în 19 Noembre 1838. Ell s'a næscut cærunte pe frunte, care cærunteatæ ģ-a ræmas pe tot decursul vietei. Înċepăturile învæġeturei le-a avut dela tatæ-sæū; în toamna annului 1847 merse la Ńcoala normalæ de'n Haġeg, a învæġat însæ numai pīnæ în primævara annului 1748; cīnd erupse cumplita rævoluċune ši ræsboiul ċivil în Ardeal: atuncī merse a casæ la pærinti-ši ši ræmasæ acolo fæ-ræ vre ūæ urmare la învæġeturæ pīnæ la anul 1851. Fiīndcæ tatæl lui ģši pierduse în rævoluċune tot ċe avuse, ši fiind cæ ell, pe lingæ toatæ apæsetoaria lipsæ totalæ, ūineá alġi doi fiī la Ńcoalele de'n Blasū: de aċeea în toamna annului 1851 fu træmis la Ńcoala militaræ de'n Haġeg. Dela 1852—1860 absolvi în Blasū stūdiele ġimnæsiale. Deši erá lipsit cu totul de mijloæcele de vieatæ, ši pre'n urmare se vedeá nevoit a învæġá teologīea, ca educæċell seminærial, unde ar fi avut apoi ċelle de lipsæ: tótuši, fiind cæ nu simtiá în sine aplecare spre starea preuġeasæ. se hotæri se înveġe Ńciīnlele jurīdeċe în acædemīea dela Sibiiū.

Ell promite pre'n toate produsele salle poétice, cæ va fi pro-
urmætoriu poetuluî *Andreiû Muræşannul*, simtînd şî træind, ca şî
dînsul, numai pe'ntru cultura næcunii, pe'ntru desvoltæcunea şî apæ-
ræcunea drépturilor ei.)

§. 74.

Ræsunet.

O! scumpa mea næcune, cû astæ-dî pe'ntru tine
Sînt gata ori-œe relle pe lume-a suferi,
Şî pe'ntrû-a ta mærire de ori şî œe venine,
De ori şî œe torminte acum voiû a muri.
Eû blástæm pe-ori şî care, œe a-dî se mai codeşce,
Şî nu vre pe'ntru pâtrie viea'ta şî-o sæcrá.
De miî de ori il blástæm pre œell, œe mai voeşce
Sub præturî de rusine næcunea-a şî-o trædá.
Sæ piæræ trædætoriu, de træsnete sæ piæræ,
Sæ piæræ renegatul, œe n'are dumnedeu,
Sæ piæræ ori şî care de'n vecia noastræ faræ,
œe vre pre rumînimæ s'o surpe tot mereû!
Voi şerpî cu deœe limbe, fiinte urgisite.
Sæ şciîti, cæ tot Ruminul etern v'a blæstæmá;
Mai bine vœ ascúndeti, vœ fæceti a-dî perite,
Cæ træsnete de'n cæriuri pre voi v'or detuná.
Ruminul a-dî pricepe, cunoaşce pre-ori şî œine,
œe vre sæ-l imbrînceascæ, sæ-l duccæ la mormînt,
Ell a-dî se preluేశce şî şci, œe-i ræu, œe-i bine;
Ell strigæ: „Direptate în veciul sæu pæmint“.
A-dî pâtriea ni œere virtute, desvoltare,
Sæ træcem ori şî care pre'n apæ şî pre'n foc,
Acum, Ruminî, e timpul, sæ dæm cu mic cu mare,
Acuma-i sæ ajungem la mult doritul loc!
De œe nu pocû, ah! doamne, all œeriuî putinte!
Sæ 'mpart la fiæ-care amor, puteri de leû,
Sæ daû la tot Ruminul ùæ inimæ fierbinte,
Sæ-i ardæ pe'ntru faræ, næcune-mî tot mereû!

§. 75.

Cætræ adunînta næcunalæ rumînæ de'n Sibîu

(1861. Ian. 13.)

1. Frumos, frumos e Doamne, cînd fiîi de un singe
S'adunæ, sæ-şî croeascæ mai dulœe venitoriû,

Sæ blástæme cu lácimī pre cell ce i-o mai frīngē
 În vatra lor stræbunæ, scældatæ 'n læcrimīorī!
 Pricēp acum Ruminīi pœcatul stræmošesc,
 Ši a-dī c'ŭæ 'nsufletire s'adunæ, se 'nfrætesc.

2. Rumīni bætutī de soarte! acum vedeți voi bine,
 Acum simțitī veninul de séculi îngițit;
 Dar' este lecuire, cæ n'a decurs în vine,
 Cî-a stat ca giem în vintre și nu s'a mai lælit.
 Sæ piearæ de ell însæ acēi, ce ni l'aũ dat,
 Cæ noi acuma, Doamne! de-ŭæ datæ am scœpat!
3. De astæ-dī innœinte în pœptul nostru bate
 Ŭæ inimæ și-un singē, un suflet și-un amor,
 Ši cîn' ne mai pīndešce în neagra greutate
 Va plīngē-ŭæ datæ, plīngē, vieatā sa de dor!
 De oamenī, cīar de feare, de toți s'a urģisi
 Un monștru, ce mai imblæ de nou a tirœnnī.
4. Popoaræle strivite de enute, iætœganne,
 Ŭæ inimæ și-un cūget mai poate-a le scœpā;
 Cuvintul lor e foarte, și portile tiranne
 Ori aũ a se dešcīde, sau cãut' a cœpā.
 Ruminīi-acum cu toțitī își dau all lor cuvint,
 Cuvintul de unire pin' toema la mormīnt.
5. Strivitæ ruminīme! Acæastæ dī mœreatæ
 Cu litere de áur în inimæ-tī s'o scrii;
 Perī-vor de acuma toți tristīi nœorī de gīeatæ,
 Cē ni-aũ rœcit vieatā de'n moși pīnæ la fi.
 Sæ búcīne Ruminul cu gura de bæláur
 De'n sécule în séculi acæastæ dī de áur!
6. Rumīnīlor de'n úngiuri, pe orī și unde 'n lume!
 Noi astæ-dī vœ întīndem un dulcē sœrutat,
 Sæ scēli, cæ și Ruminīi voesc sæ aib' un nume
 Pe-acest pœmīnt, ce-un tatæ la toți ni l'a donat.
 O! frațī! o frațī de singē! puțīn scēm sælutá!
 Dar' ínima vorbešce și cīnd nu scēi sbīerá.

§. 76.

Rœ'nvīarea.

1. Sosit'a timpul, Doamne! cīnd orī și cē popoaræ,
 Cē sécule gēmuse sub jug neomenos, —

- Cînd vor îndreptăiite sǎ vie orî sǎ moarǎ, —
Cînd strigǎ libertate, orî moarte bucuros.
2. Nu vreū mai mult, sǎ poarte cǎtușele spurcate,
Ĉe cipul deetăiî amar l'ău profănnat;
Nu vreū mai mult sǎ rabde fințe blăstămate,
Ĉe loĝe șî-omenime în pûlbere-ău cǎlcat.
 3. Un tat' avem cu tolii, un sŭflet fiă-care,
Șî-un drept în astă lume cu toî am eredi,
Ăceasta-î libertatea, Ĉe brațele bărbare
La miî, la miî popoarǎ de sėculi ău răpit.
 4. Răpit' ău libertatea, răpit'ău orî Ĉe bine,
Cu care omenimea de'n Ĉeriuri a deșcîns.
Ău vrut, horrendum dictu'! ca tot sǎ li se 'ncine.
Ca ciar șî-ăcella, care etern e necuprîns.
 5. Ĉi-ăcum e plin pocalul de neagră nedreptate,
De grelle suferințe la orî șî Ĉe popor;
Ell strigǎ cu virtute, „vieatǎ 'n libertate,“ —
Vieatǎ fărǎ lănturi, orî vreū mai bin' sǎ mor!!
 6. Plinitu-s'a, o Doamne, șî somnul de'n morminte,
Pre care miî popoarǎ de sėculi l'ău dormit,
Șî bŭcumul răsunǎ de'n esper în levînte, —
Ciămind la rǎ'nviare pe Ĉell Ĉe-a fost murit.
 7. Dar' Ĉell Ĉe adormise, cînd ese de'n morminte,
De hiene leșinate se vede 'mpresurat,
Ĉe vreū sǎ-șî alinede nesatŭl lor fierbinte
Cu sîngele-ăcelluîa, Ĉe Ĉeriul l'a 'nviat.
 8. Dar' đeul cînd voeșee, nu are altul voe,
Cînd viersul luî răsunǎ, tot viersu-î amŭtit;
Cînd mortii vor sǎ 'nvie, de voe, de nevoe
Tot Ĉell Ĉe mai răsulfă, cǎde-va amŭtit.

§. 77.

Viitorul.

1. Mă preimblăm ũă dată pre'ntr'ŭă dumberăvioarǎ
Dulce șî frumŭsă ca șî un edenn,
Pe cînd aurora suavă rumioarǎ
Resfiră pe cîmpuri pǎru-șî de ebenn.

2. Fericeirea țării și a ei mărire,
Orî vieala-î tristă mintea-mî rătăciă,
Căei voiam să aflu, ca 'n nemărginire
Pierde-s'a Ruminul, orî se va 'nnălă.
3. Lăcrimele nopții dulci și argintoase
Încea lumina suavei aurori,
Cînd pre'n a dumberii frunde lacrimoase
Se ivește-ua dină 'neisă de lucrî.
4. Frica mă cuprinde în brațele-î de gîeală,
Și c'ua s'erutare măi mă armorî;
Dina se aprăpă, căută cam marea
Și c'un viers de aur eată ce-mî vorbi:
5. „Nu căeră ființă, pulbere ușoară,
A desfăce valul, care nu-î ertat,
Venitoriu-î noapte, neci ua dineoară
Omului pe lume n'a fost luminat. .
6. Dacă all tău suflet n'afă păsare,
Rețereind cū-ardoare negrul venitoriu,
Fericeirea țării și-a ei înăltare,
Orî vieala-î tristă, timpu-î plingătoriu:
7. Afă, ce e înă-mi sint de'n cერი venită,
Și 'n ocianul estă la ori-ce popor,
Veî ceti vieala tristă și 'nflorită,
Anii de ferice său numai de dor.
8. Vină 'neoaci de căută, sufletu-î alină!“
Cu păsire lină merg tremurătoriu:
Pe-un tablo de aur, încins de lumină,
Eată venitoriu blindului popor:
9. Pe un tron de aur cū-a soarelu lumină
Musele 'ncunucă eu cununi de lăur
Frunțile splendide ca ariea senină,
Ca ariea 'nvălită 'n pulbere de aur.
10. Ear' de altă parte 'nvingerea 'nvestită
În vesmint de aur și mărgăritari
Seoate-ua carte sūavă cū-aur înflorită,
De pe care ciamă bravii militari.

11. Mii Mihai si Stefani, fiinte-eternate
 Si primesc cunune, lauri de onori,
 Care-i comiteadæ la eternitate,
 In edennu' dulce sæmænat cu flori.
12. In aceastæ carte suavæ auritæ
 Cu litere de-aur aceasta erå seris:
 Esci ales, Rumine, gintæ strælucitæ,
 Anni tæi pe lume vor fi-un pærædis.
13. La timpul gloriei talle popoaræle de'n lume
 Cu minele 'mpletite etern s'or incinã;
 De'n polure in poluri sunã-va all tæu nume,
 Ori si ce finitæ etern te-a læudã.
14. Dar' mai ai Rumine incæ suferintæ;
 Luptæ-te ca leul si nu desperã,
 Cruði, ce te-a pasæ in a lor ræintæ,
 Ca si-un nor de vinturi toti s'or ræsfiã.

1. Pre'n citæ relle, doamne, trecut'a astæ taræ,
 Pe tristele-i cimpie ce dille s'au nelinat?
 Ah! a fost ca un teatru, arena mult amaræ
 La oardele, ce 'n sæculi pre'n ca s'au strecurat,
 Si ce 'n a lor turbare si furie tætaræ
 Pre'n fieretele de singe, pre'n foc neimpæcat
 Trecutu-ni-aũ stræbunii; si dreptul lor pæmint
 De'n raũ de voluptate fæcutu-l'aũ mormint.
2. Precum rædicæ insæ a vòlhurei putere
 In dillele tomnoase nõuri negri pulberosi,
 Ma ce 'n a lor næltare ca sum pier de'n vedere:
 Aãã aceste oarde de hæbari fiorosi,
 Cind ciar de-a lor turbare pæreã, ce lumea pïere,
 Vedeã, ce se ræsfiã, se pierd negloriosi,
 Ear' soarele vietei de'n nõuri se desvæliã
 Si tristelor cîmpie splendoare li ãimbiã.
3. Trecut'aũ secle multe, si multe ginti hæbare
 Perit'aũ blæstæmate de cei, ce i-aũ strivit;

Ear' veciele popoaræ, ca scópulul în mare,
 Ræmas'aũ neclætite de'n locul lor iubit, —
 Ši numai pre noi soartea cærtalu-ne-a mai tare:
 Sæ fim ší pînæ astæ-dĩ cu ġenul urġisit,
 Će drept recunošcinta cu sine de'n tærtar
 A scos un jug, cæ séculi purtåræm cu amar.

4. Precum de-ũc floare sũavæ negina se 'nfæšoaræ
 Ši-odorile-ĩ deine înneacæ-le mereũ,
 Ræpešcæ-ĩ frumuseaia, finešcæ-o šĩ-o doboaræ,
 Sugrumæ-ĩ esistinã, ræpune traiul sœũ:
 Îtoemaĩ aste oarde, cæ omul înfioaræ,
 Urite 'n toatæ lumea, vomite de'n Ereũ,
 De-a noastræ esistinã amar s'aũ 'nfæšurat,
 Ši soarele vieĩi în secle-a eclipsat.

5. Mai este lungæ, doamnæ, a noastræ suferinã
 Sãũ n'am stors încæ cupa întreagæ de nevoi?
 Mai are mult, sœ rabde aleasa ta finã,
 Poporul, cæ deradæ de'n deĩ šĩ de'n eroi,
 Sæ rabde la ũc turmæ nœscutæ de'n ræinã,
 De'n spirite necurate, bimøre šĩ strigoĩ,
 Sæ rabde la aceia, cæ moarte i-aũ jurat
 Ši 'n sœmn de-a lor credinã bœut'aũ asirat!!!

Adáus

la

tomul III. Nrul. XXII. fáta 271.

§. 79.

Biogræfíea lui Ion Væcærescul

(dupæ Ion Eliade si Ales. Odobescul).

1. Fæmíliea *Væcærescilor* se aflæ în Rumínea; însæ se tragæ de'n Ardeal, dela *Fægærasû*. Trædæcunea vorbalæ a fæmíliei ni spune, cæ pe cînd *Radul Negru Basærabul*, pe'ntru ca sæ poatæ ræminé în *legea stræbuncæscæ „crestinæ ræseritannæ“* fú nevoit de cætræ Regii Ungáriei, carii voia sæ-1 tragæ la *legea crestinæ apuseannæ*, ca sæ pærcæseascæ Fægærasul, si sæ treacæ peste muntii în *Rumínea* pela 1212 dupæ Crest: atuncî merse între insolitorii lui *Radul* si unul *Negoitæ Fægærescul*, fiul Domnului Fægærasului. Acesta se dice, cæ ar fi întemeiat în Rumínea pe Dîmbovita douæspræ-dece sate si douæspræ-dece bisericî. Acesta, fiind cæ se tragæ de'n Fægærasû, s'a pronumit *Fægærescul*, si dupæ aceea *Væcærescul*. Cumeæ astæ fæmilie se tragæ de'n Fægærasû, se vede de'n sigillul ei, pe carele so aflæ: „*cetatea Fægærasului; ñæ ácæra (acutilæ) albæ, si ñæ flåmuræ purpuræ.*“

Fæmíliea *Væcærescilor* este una de'n cælle mãi însemnate fæmílii alle hoærilor de'n Rumínea: ea s'a destins în tot decursul veacurilor *pre'n tælinte mari, pre'n eroism neasæmænnævær, pre'n religiosætate adincæ, pre'n simleminte næcunale si pætriotece, si preste toate pre'n iubirea de oameni cîar întru înielesul evangeliului si all omenætæiï, aså cît ea nunumai cæ n'a fost neci ñæ datæ tirannæ si despoatæ cætræ oamenii de stare mãi de jos, cîar neci cætræ supusii sæi: dar' încæ n'a putut suferi neci næcar sæ vadæ pre alti tiræmmind omenætatea, si de aceea s'a jertfit pûrurea pe'ntru apærcæcunea ne'nstræinåverelor dræpturi alle omenætæiï, alle næcunii, alle pætriei si alle bisericiei næcunale.*

Cîte-va esímple ni vor dovedi toate aceste dise mãi pre sus de toatæ indoeala:

2. *Asá* ni spune trødæcunea vorbalæ fæmæliaræ, „*cæ find ùæ datæ foamete mare, oamenii de'n Ruminiea erañ nevoiñi sæ se dea robì la proprietarii cæi mari, numai ca sæ cåpete cite cæ-va de mîncare si sæ nu moaræ de foame; atuncî se sculæ Radul Væcærescul, un nepot all lui Negoitæ Fægærescul, isî deçise grinariæle si dete cællor lipsiñi, dicînd, ca nime sæ nu se mai dea rob pe'ntru foame!*“ Atuncî poporul, scæpat de selævie si scutit de cumplita moarte de foame, ðise cu un glas si de'n inimæ ræcunosætoariæ, cæ „*Radul Væcærescul este bielsugul*“ si strigañu cu toti: „*Domnul Dumnedæu a dat Cuconului Radul bielsug mare: ell nu cære plata! impærtæsiñi-væ cu toti de'n rødurile munçei lui! læudañi si preainnæliañi de'n tot sifletul pre pærintele cæresc, stapînul lui Radul!*“

Açestea sint trødæcunale; insæ avem adeværinæ istøricæ se-gure. *Asá*, ca sæ atingem numai pre unii bærbati de'n astæ fæmie, atit de meritatæ si atit de pretioasæ Ruminiei, insemnæm numai urmætoariæle:

3. *Pætraşcul Væcærescul* (næscut la 1554—?) fú *Bann Cræiovei*, si ucise in ræsboaiæ atitla duşmanii, cite ðille cu soare sint intr'un ann; si de açeea isî incinæ sâbiea tufuror sintilor de peste ann. Ell a ðidit bisericæ de'n *vatra Væcærescilor de lingæ Tirgovitce*.

4. *Neagoe Væcærescul* (1600—1685), pe lingæ alte deregætorii innalte, fú sol (*Cæpice-haiæ*) la *Cunstæntinianna* pinæ la adinçî bætrineæ, apærinð interesæle patriei pûrura cu intelepçune si curagû. Murind la *Cunstæntinianna*, Turcii îi sigillaræ haiæle pe ðinsul, si *asá* se aduse in patrie-si, de se îngropæ in pæmintul stræbunesc.

5. *Ënace Væcærescul* (?—+ 1716), purtæ cælle mai nalte deregætorii in ðaræ; ca *Bann* all *Cræiovei* fú trimes sæ caute vad peste *Argeşu*, sæ facæ pod pe'ntru trecerea østilor cuntra *Austriacilor* (1688). La 1695 avú comindætura cæa mai naltæ peste oaste, ca sæ pædeasæ ðara si pre *Doamna*, cæci *Domnitoriul Cunstæntin Brincovannul* mersese in Turcîa spre sælutæcunea *Sultannului*. Dupæ açeea fú sol la *Cunstæntinianna* (1703—1708), apoi vistærnic lui *Cunstæntin Brincovannul* (1708—1716), cînd fú ucis de cætræ Turci la *Cunstæntinianna* împreunæ cu *Domnul* ðærî *Cunstæntin Brincovannul*, si cu toatæ fæmiea açestua la 15 August, 1716.

6. *Stefann Væcærescul* (næscut næinte de 1716—+?) purtæ cælle mai nalte deregætorii, fú cæll mai åger jurist si cæll mai invælat bærbat pre timpul sæu. Fiind cæ de'ntru 'nçeput îi muriá toñi copiii, se rugæ cu credinæ fierbinte si ell si solica lui „*la Sintul Stiliann, ca sæ mijloçeasæ pre'n rugæcunile salle la Dumnedæu, ca sæ li træeasæ fii!*“ Rugæcunile lor furæ ascultate, si *Dumnedæu* li dæruí un fiu, carele cu mæritele si cu tælintele întrecú pre toñi stræbunii sæi; açesta fú:

7. *Ienæciŕe Væcærescul* (1740—1799). Ell avú profesori deo-sebŕi pe'ntru fiæ-care limbæ ŕi ŕciinŕe; asá pe'ntru limba elinæ pre *Neofit bætŕinul Cæusoca*, pe'ntru limba lætine ŕi ġerminæ pre invæt-atul *ermŕin Veber*, ŕi asémenne cite unul pe'ntru fiæ-care de'n lim-bele *italianna, frinŕeasca, turŕeasca, ŕi pe'ntru toate râmurile ŕciin-telor*. Dar' æbiú erá ell de cŕnŕi-spræ-ŕeŕe anni, ádecæ pela 1753, ŕi Domnul Ruminiei *Constæntin Cehann Ræcovitæ* (cæll mai cumplit ti-rann), neputŕnd suferi simŕemintele cælle næcunale alle Væcærescilor, destæræ pre tatæl lui Ienæciŕe, pre Stefann Væcærescul, ŕi pre fra-tele acestuia, pre Barbul, ŕi-i trimese în insula Cŕpu. Înseæ tirannul de Domn se destronæ, ŕi venŕnd Domn lærii *Scarlat Gica* (1757—1758) se ræciæmaræ dela Cŕpu, ŕi Stefann se fæcú spætariú, ear' fiul lui, Ienæciŕe, încæ de tot june, se fæcú Cæmærasú la ðidirea minæstirii: *Spiridon cæll noú* de'n úlita lui Šerbann Vodæ. Înseæ la 1763 veni pe tronul Ruminiei earæ-ŕi Cunst. Ræcovitæ, carele în-særcinæ pre bucætariul sæú, ca sæ otræveasæ pre Stefann ŕi pre Barbul Væcærescul. Bucætariul implŕni æcæ spurcatæ însærcinare, ŕi bravŕi boŕæri suræ otræviti amŕndoi, pe cŕnd se aslaú la viea lor în vallea Orlei de'n Sæcuenni. Dar' bucætariul încæ-ŕi primŕi ræsplata dumnedæeasæ în curŕnd, cæci pe cŕnd duceá mincare lui Vodæ, se surpæ pe dŕnsul suŕitul ambitului ŕi-i turti cu mincare cu tot: „*asá vine pedeapsa lui Dumnedeu!*”

Ienæciŕe Væcærescul merse la Cunstæntinianna la Sultannul, sæ cæaræ ræshunare asupra Dominului pe'ntru otrævŕcunea tæline-sæú; însæ Vodæ Ræcovitæ muri în grabæ.

La 1769 intrære muscalŕi în Rumŕniea: Domnitoriul Gica fú prins ŕi trimes la Petruburg; boŕerii ŕi Metropolitul trimæseræ în-datæ la ġenerariul rusese, Romianŕof la marginea Moldáviei, sæ cæaræ oaste de apærare. În astæ deputæcune fú ŕi Ienæciŕe Væcærescul. Înseæ ajungŕnd deputæcunea la Budæú, se întilni cu un colonell rusese, carele spusæ, cæ vine oaste foarte multæ; pre'n urmare ar fi de prisos sæ mai meargæ deputæcunea pinæ la ġenerariul, cŕi mai bine sæ se întoaræ la Bucuresŕei, sæ adune boŕæimea ŕi sæ trimeatæ úæ deputæcune la Petruburg ŕi sæ încine Tara-rumŕneasæ Tarului rusese. Væcærescul, carele n'a fost neci úæ datæ aplecat cætræ Rusi, acum ca sæ scape de silniŕi, îŕi luæ sæmiliea ŕi, im-preunæ cu alŕi boŕæri, trecú la Bræsov în Ardeal, unde petrecú pinæ la 1774. cŕnd se încieæ pæcea. În annul 1773 trecú împæra-tul Aústriei, *Iosif II.*, pre'n Bræsov cætræ Gæliŕiea: atunŕi Ienæciŕe Væcærescul fú invitat la împæratul ŕi cunversæ cu dŕnsul cite-va oare.

Sub Domnul Alesandru Ipsilant purtæ Ienæciŕe Væcærescul cælle mai innalte dereġætorŕi alle statului; ell fú unul de'n tre cum-punætorŕi codiceŕi cŕvile publicate ŕi intruduse de cætræ Domnul

Ipsilant. Fiil Domnitoriului Ipsilant pærcesiræ casa pærinteascæ si țara si fugiræ pe ascuns la Ardeal: atuncî Ienæcițæ Væcærescul fû trimes sol la Vienna, ca sæ mijloceascæ re'ntornarea fiilor lui Ipsilant înapoi. Cu astæ ocæjune avú norocirea de noû a cunværsá mai multe oare cu împæratul, Iosif II.

Lucrælivætatea literáricæ a lui Ienæcițæ Væcærescul se cunoascæ de'n produsele lui limbistece, juridiçe, poétiçe si istoriçe:

Ell a cumpus uç græmatecæ a limbei rumine, carea s'a tipærit la Rimnic, în anul 1787. În astæ græmatecæ a cumpus ell si *prosodiea* (mæsura tonului cuvintelor) limbei rumine pe'ntru poesie, însæ dupæ prosodiea greceascæ. Dupæ aceá prosodie a fæcut multe viæsurî foarte potrivite; ba încæ a întrebuniat si unele figure poétiçe atita de mæestrite, cît la poetii urmætori nu le mai aflæm; asá este bunæ oaræ viersul ræspicætoriû de jælusia cea mai cumplitæ:

*Intr'uç grædinæ,
Ling'uç tulpinæ,
Dærî uç floare ca uç luminæ:*

*S'o taiû, se stricæ;
S'o las, mi-i fricæ,
Cæ vine altul si mi-o ridicæ!*

Asémene a cumpus Ienæcițæ Væcærescul „*istoria Sultannilor turcæsi dela 1788—1794.*”

Sub Domniea lui *Alexandru Murudû* se rætrase Ienæcițæ Væcærescul de'n vieța publicæ, numai pe'ntru cæ acest Domn erá sumeiu peste mæsura: de aceea Væcærescul nu-l putú suferi si træi în rivæletate cu ell; dær' tótusi il umilí cînd cu foámetea: cæci amerinînd poporul cu ræșcoalæ, si ne aflînd Domnul Murudû de la nime svat priinços, cum sæ ajute pre multimea muritoariçe de foame, se vædú nevoit, sæ cieme pre Væcærescul, carele apoi îi dete svat: „*ca sæ cearæ dela Sultannul provisiunile (dæherellele) cælle multe, date de cætræ Rumînea pe'ntru cætætile turcæsi depe mallul Dunærii, cu îndætoricune, ca țara sæ le plæteascæ înapoi în anni ro-ditori.*” Asta mintui țara de foamete: si asá Væcærescul meritú de'n partea poporului numele de „*bielsug*”, ca si stræbunul sæu, *Radul*.

8. *Ion Væcærescul* (næscut la ? — + 1863? —). Acesta încæ posedú toate strælucitele însusietæti alle sæmiliei salle. Pe lingæ aceasta, fæcînd cunoșcintæ si cu rænumitul *Gorgû Lådær* (vedî tom. IV. part. 1.) se aprinseræ într'însul si mai mult simtemintele næcunale si iubirea cætræ patrie-si: de aceea nu sæ linișci pînæ cînd, împreunæ cu cîli-va alii boicæri, si pre'n uç stæruintæ de fier ne'nduplicæværcæ, *mijloci infintæcunea primei școale de mætematecæ, de filosofie si de teologiæ în limba ruminæ la Sintul Sava în Bucureși.*

Îon Væcærescul este unul de'n cœi de'ntiū producætori ai literæturei rumine poétice. Simtēmintul rœnâsçerii næcunale covîrsiá într'nsul mai mult: de açeea fiind însærçinat de cætræ Domnul Cæ-rægeá, la annul 1818, sæ facæ un viers la códica cívilæ, cœ o publicæ açest Domnitoriū, așçeptá toți curtēniū lui Vodæ, sæ vadæ vre ũæ odæ læudælivæ în onoarea Domnitoriului fænnæriot: dar' cœ sæ vedī! poetul în loc de açeea avú curaḡul sæ-si verse în public curatul simtēmint næcunal, strigiðod:

„Ah! de-am puté ræðobîndi
 Ši cite-avem pierdute:

.

Atuncē ši açest corb særmann
 Ear' acūilæ s'ar façe;
 Ši ori-cœ Rumîn ar fi Romann,
 Mare 'n ræsboiū ši 'n paçe!“

Încæ în annul 1818 træduse cite-va buccæli teatrele ši în açest ann se audī mai întiū limba rumine pre scēna teatrului în Bucuresçi pre'n invætæcēii de'n Sintul Sava.

La intruducæcunea *Regulæmintului orgânic* Îon Væcærescul, sçiiind *despre adâusul muscælesc* (vedī la biogræflea lui Grigóriū Mitropolitul în tom. IV., partea 1.), carele ræpiá neatîrnarea iærii, fú singur, carele avú curaḡul, *ra*, între doue sute de mi de bæionete muscælesçi, sæ nu ræcunoascæ de leguitæ ũæ adunare legedælivæ președutæ de un Consul muscælesc. Ell fú unul de'n açei șese hoïæri bravī, carii nu voiræ sæ subscriæ' adâusul muscælesc la Regulæmint ši pe'ntru açeea suferi desîærare.

De va cœti cine-va cu luare aminte poesiife lui Îon Væcærescul, va aflá, cæ toate poartæ sigillul *releḡiosætæiū, moræletæiū ši all næcunæletæiū*: Aceasta se vede cîar ši în jucæriile lui poétice.

A ræpæusat în elate foarte bætrine în luna lui Mart, 1863.

Adáus

la

tomul III. Nrul. XXV. fata 332.

§. 80.

Barbul Pæris Mumuleannul (1794—1837).

Domnul Ioan Eliade a publicat urmætoariæle treceri de'n vieata poetului Mumuleannul.

S'a næscut în Rumîniea la *Státina*, în anul 1794 de'n pærinii rumîni. Venind apoi în Bucuresci, s'a alaturat la casa boiariului „*Constæntin Filipescul*“, care pe atunci era una de'n cælle mai ospæterete, si unde pre'n urmare se adunau mai multî stræini de deosebite næcunæletati, cu deosebite tælinte si mijloacæ. Crescîndu-se în astæ casæ: amestecul si întilnirea cu mai multî stræini si pæmintenni invætati i-a fost un feliu de educæcune, ce putea luá cine-va în acell ræstimp si la un om cu mijloacæ ca alle lui. Spiretul lui cell firese, si aplecæcunea cætræ sciinte l'a fæcut sæ înceapæ a-si stringe uæ adunæcune, cit se pntea mai deplinæ, de cærtile rumînesci, ce se allau pînæ atunci tipærite. Cærlile bisericæsci erau pe'ntru dînsul un isvor nesæcãvæ; ear' de'n cærtile lumeçi rumînesçi abiá se ivise pînæ atunci: „*Alesandrica*“; — „*Argir si Ileana cu parul de aur*“; poesiile lui „*Ioan Barac*“ si alle lui „*Væsiliu Aron*“. Cînd i-a intrat în minæ Gramáteca rumîne a ræpæusatului *Ioan Væcærescul*, si „*Ahil în Sciro*“ de ræpæusatul *Gorgu Stætinæannul*, erá un lueru prelios pe'ntru poetul Mumuleannul ca uæ povatæ a regulærii limbei salle si ca un modell de viersuicune regulatæ. Pe urmæ, poesiile logofætului *Ioan Væcærescul* preserise de'n minæ în minæ si publicate apoi pre'n mijlocul prenumærcæcunii rivnitorilor furæ un alt modell si îndemn, care ridicæ în oare care cip si însuflæ cu întusias mai innalt spiretul poetului nostru. În tot timpul il vedeai ocupîndu-se cu acæsti trei autori ai næcunii noastre, medittînd si invætînd de rost poesiile si scriptele lor. Trebuinta de a întelege pe „*Ahil în Sciro*“ si „*Primævara amorului*“, l'a fæcut sæ întrebe pre ori-cine socotiá în stare a-l luminá asupra dæilor pægi-

nætlîi, care î-a alîat dorința de a cunoaște mitologică, unde a aflat destull nutremînt pe'ntru spîretul sœu poétic. Tælintul, orî cît de ascuns sœ fîc, trêbuie sœ se dea pe fatæ si mai virtos cînd i se înfæișeadă mijloacêle de a se cultivá. Mumuleannul încêpú a simîi trebuintă de a produce si ell cœ-va, si pátima cum si privilegúl cêll mai firese pe'ntru poesie în vîrsta juniei este amorul. Cêlle întie încercæri poétice îi furæ nisce mædrigale miçi si nisce elegii amoriale. Dupæ aceea arestæcunea boiarului *Filipescu*, pætronului sœu, îi dete causæ de ajuns a meditá si a vedé válurile si næcádurile vieței, întrigile solietælii si desærtæcunea omului. Însolînd pre arestatul boiariu la mosiea acelluia: *Bucurul*, mæhnirea si meditariile lui fîi astlaræ locul cêll mai fævoritiv în mijlocul unei næturi încungurate de muntî, de vœi, de deáluri, la sîroîul si múrmura apelor, în umbrele pædurilor si la vederea cea dîmbitoariæ a cîmpilor. Astea toate furæ nutremînt la încipuinta lui cea melancolicæ si invitare pre aceest copill firese all muselor a întrá în cæriera sa poéticæ. Acolo scrise mai multe încercæri de elegii, carile, de si neregulate, însæ dá uæ mare dovadæ de tælintul cêll firese all poetului. Amorul dete loc durerii si melancoliei, si sborul poetului fu în oare care cip mai innalt si mai filosofic. Dupæ aceasta moartea pætronului sœu îi dete ocæjune a face uæ odæ, saú mai bine, uæ elegie zsupra mormintului acestui patriot însemnat, în care descrie foarte bine ræmæsîtele de mærimea scudalæ a pæmintului nostru.

Pela cåpætul domniei lui *Caragea* se întemeiasc în Bucuræsei la St. Sava școala rumineascæ sub ræpæusatul *Gorgu Lădær*. Aceest frumos încêput îi dete îndemn a compunæ Oda, cœ se vede în capul miçeii lui broșure, cœ a publicat în anul 1817, în care se vœd si unele de'n întieile lui încercæri poétice. Vîrsta poetului innœintă si cu dîns peria si ilusiunile juniei; pætirile dela oameni, cunoșcînta lumii, dobînditæ pre'n speiîntæ, starea solietælii rumine de pe atuncia, il fæcuræ sœ urascæ obicæiurile veacului si fæcæ sœ urascæ pre om, sœ ræshoeascæ viul si pátimile, cœ il degradæ. Musa melancolicæ si tinæcæ il pæcæsi si îmbrætisæ sætira. Erumperea revoluçunii dela 1821 il fæcú si mai mult a se scîrbi de neleguirile omului si scrise „*Plîngerea patriei*“, si „*Cærapteriele*“, ce se cuprind în a doða broșuræ publicatæ în anul 1825.

Dupæ aceasta cæsætorindu-se, încêpú a simîi alte greutæti, si alte dætorli: speiînta poetului creșcæá, simtemîntul de latæ se desçeptæ într'însul, si relegunca, care îi fusese cêll de'ntiu princip de'n copillariea lui, încêpú a-i încældi inima si a-i nutri cugetæriile poétice într'un cip mai innalt si mai vrédnic de poesiea veacului nostru. „*Nopîile lui lung*“, „*Meditæcunile poétice*“, „*Armoniile poétice si relegioase*“ alle lui *Delamartin* alîtaræ în Mumuleannul dorința de

a se luá dupæ aceşti poeti, si scrise in celle depe urmæ poesiile celle publicate in 1837.

Pretutindinea aflæm la Mumuleannul viersuinã cea mai liberæ; pâgine întrege vrédniçe de cei mai elásiçi poeti, si dacæ autoriul ar fi mai træit, sau dacæ grijile si necádurile l'ar fi læsat sæ poatæ a-si mai cærcetá si îngriji pe unde si unde lucræriile salle, sau a se svætui cu priétennii sæi: atunci scrierile astea depe urmæ ar fi fost un cap de ópærcæ de incipuinã fireascæ si un modell pe'ntru multî rumîni.

Am dis, cæ pretutindinea aflæm in scrierile acestea gêniiul poetului, si pretutindinea se væd strælucitoarie dovedî de minunatul si frumosul nostru pæmint, carele, fiind bogat in produsele salle mæteriaie, poate produce si gênii si tæliute de tot feliiul: cæci acolo, unde nætura cea fisicæ e frumoasæ, e frumoasæ si nætura moralæ; cæci aceasta isi are inceputul sæu insa-si in firea dumnedèirii, carea se preamæresce „in spiret si in avætatæ“ (ádecæ in adevær, ori mæterie) in vécinica si întreaga (nedespærlitæ) Treime.

Dar' ea sæ cunoásceæm cærcæpteriul poetului nostru, e destull sæ cetim unele de'n poemele lui si ádecæ cum urmætoariile: „Inceputul omului“ e Mumuleannul insu-si in cugetæriile salle despre drep-tate; „Lácrimile“ sint Mumuleannul insu-si, cînd alergá sæ serbeasæ priétinilor sæi si sæ ajute præ cei nenorociti; „Primævara“ e poetul insu-si in cærcæpteriul sæu cell vésel si dulce; „Noaptea“, „Miedul nopii“, „Cucosul“, „Clopotul“, „Mormintul“ sint Mumuleannul insu-si in relegiunea sa, carea domniã intr'insul, si carea domnesce in toate scrierile lui; care il încældiã in tot timpul, si unde isi aflá singura mingæiare. Pe'ntru cine l'a cunoscut, e uæ durere adincæ a cæti poesiile lui, cæ il vede pretutindinea, si nu poate fi cip nimerit mai bine de pennelul cell mai invietoriu, decit poesiile lui, care încæitiseadæ icoana lui cu træsúriile si adumbricunile (nuansele) celle mai adeværate. Cine l'a vædut dîndu-si súfletul: a vædut pre adeværatul crestîn la oara cea mai de pre urmæ a mortii; cine l'a petrecut la groapæ: a vædut fáta si cipul dreptului, cînd doarme.

Púini oameni au træit si au murit ca Mumuleannul. In seirbele celle mai supærcætoarie, in boala cea delungatæ, in neaverea sa si mai ohositoarie decit boala, in sfæsiætoaria cugetare, cæ se desparte de sinul sæmiliei salle si o lasæ atit de tîncææ si numæroasæ si færcæ stare si ajutoriu: il vedeã plin de multæmire si liniáce. Si cu adeværat, cæ relegiunea si Dumnedeu domniã intr'insul, si pæcea erã in súfletul si cugetul lui.

Ell a ræpæusat in annul 1837.

Cuprinsul

Lepturariulū rumīnesc pe'ntru ġimnāsie, tom. IV. partea 2.

	fața
I. Pául Īorgovičū (1764—1808)	3
II. Alesandru Gavra (1796—)	6
§. 1. Ūæ frinturæ istóricæ despre bisérica rumīnæ de'n Ardeal	—
III. Cunstæntin Aristia (1798—)	17
§. 2. Cîntul I. de'n Iliada lui Omer	—
IV. Væsliū Gêrgeli de Cœotisū (1798—)	33
§. 3. Cultura limbei și a graiului în cunværsæcune	34
V. Moise Sorannul Noacul, Prêut rumīn în diecesa Oredii-mari (1806)	37
§. 4. Cîte-va viêrsuri de'n a doûa carte a Eneidei lui Virġiliū	39
VI. Gævriil Munteannul (1812—)	40
§. 5. Īnsemnætatea și neapæráværa trebuintæ a aședæmintelor de invæcteturæ	42
VII. Florian Aron (1812) :	46
§. 6. Privire fugiivæ asupra istóriei Tærii-rumīrescî	47
VIII. Ĝorgū Bæriitū (1816—)	56
§. 7. Mæestria trædúcërii	58
§. 8. Adeværul	61
IX. Andreiū Murcæsannul (1816—1863)	73
§. 9. Ræspunsul pæseruicîi saū amoarea libertæii	75
§. 10. Locul fericiiri	76
§. 11. Omul frumos	78
§. 12. Ræsunet	79
§. 13. Alt ræsunet	80
§. 14. Glasul unui Rumīn	81

	fața
X. Iacob Muræseannul	83
§. 15. Orfelinul	84
§. 16. Blæstæmul mamei melle	85
XI. Ioann Negruțu (1817—)	89
§. 17. Însemnătatea asoliceunilor pe'ntru næintæcunea literæ- turei și a culturai næcunale	90
XII. Grigóriu Miculescul (1817—)	96
§. 18. Ūæ noapte pe ruinele turnului Severinului	—
XIII. Cunstæntin Viisoreannul	105
§. 19. La fericitul Gorgu Lådær	—
XIV. Júliu Bærasu (1818—1863)	107
§. 20. Puterea cærtilor	108
§. 21. Simtirea generalæ in nætura	111
XV. Nicolaiu Istrati (1818—1862)	123
§. 22. Mihul (dramæ originalæ)	—
XVI. Dumitru Gusti (1818—)	175
§. 23. Pæsærica scæpatæ de næcolivie	—
§. 24. Orbul in deșæptare	177
§. 25. Cåusele și urmærite invingerilor lui Alesandru cæll Mare	179
§. 26. Înfurintele poesiei asupra sùfletelor noastre	180
§. 27. Lupta Oråtilor și a Curiåtilor	181
§. 28. Însemnătatea istoriei næcunale	183
§. 29. Alæturæcune între Greci și Romani	184
§. 30. Bætælia dela Råcova in Moldova lingæ Birlad, (in carea Stefann cæll Mare a învins pre Solimann Pașa la 17 Iå- nuariu 1475)	186
XVII. Væsiliu Alesandri (1821—)	189
§. 31. De'n poesiea: „Strigoiu”	190
§. 32. Pædurea Strunga (in Moldova)	191
§. 33. Cîntec hæiducese	192
§. 34. Cîntec ostæsesese	—
§. 35. Lærimioarele	193
§. 36. Adio Moldovei	—
§. 37. Șoldann viteađul, sau recrutul moldovann	194
§. 38. Mætusa Angelusa	195

XVIII. Alesandru Pelimon (1822—) . . . 199

- §. 39. Peste cîmpîile Ruminiei 200
 §. 40. Afundætorul 202

XIX. Gorgū Tæutul (1823—) . . . 205

- §. 41. Ruminul 206
 §. 42. Arcașul 208
 §. 43. Tãra mea 209
 §. 44. Apoi nu-s cîvilisat? 211
 §. 45. Dorul meū 212

XX. Cunstæntin Ariçescul (1823—) . . . 214

- §. 46. Ūæ dimineațæ pe Bucęgi 216
 §. 47. Vlad Tãpeșu V. Vodæ și solii turcëșci 219
 §. 48. Vlad V. Tãpeșu Vodæ și Mæhomet II. 221
 §. 49. Vlad V. Tãpeșu Vodæ și negustoriul Florentin 224
 §. 50. Bætælicia dela Cælugærenni între Mihaiū Viteađul și Sinan Pașa 226

XXI. Gorgū Sion (1825—) . . . 229

- §. 51. Privigietoarîa 231
 §. 52. Punga mea 233
 §. 53. Fiica și muma (Bucovina și Moldova la 1848) 235
 §. 54. Adio la Bucovina 236
 §. 55. Pærædisul pierdut 239
 §. 56. Movila Ræbiei (lingæ Prut în Bæsæråbiea) 250
 §. 57. Poetul moldav cætræ partea Bæsæråbiei re'mpreunatæ cu Moldova 253

XXII. Atænásiū Mæriennescul (pela 1830—) —

- §. 58. Mihaiū Viteađul și Andreiū Bætori 254
 §. 59. Ruminul 257
 §. 60. Cællariul de'n Ruma 258

XXIII. Gorgū Bæroni 263

- §. 61. Pe pãgina unei istorii moldovenne —
 §. 62. Gitara, saū nestætorniçiea lucrurilor omeneșci 265

XXIV. Gorgū Crețeanul 267

- §. 63. Beñiea —
 §. 64. Dorul țærii 269
 §. 65. Rugæcunea dupæ ūæ noapte de stúdie 270

100

	fața
XXV. Ion Pușcariul	272
§. 66. Pátria rumínce	—
XXVI. Gorgü Radul Meledon	275
§. 67. Referințele comerciale alle Moldovei cu Genovenii înăein- te și dupæ înfiintarea statului Moldovei de astæ-dî. Ocuparea Ucræinei de Cætræ Duca Vodæ	—
XXVII. Væsliü Alesandrescul Urecæ	286
§. 68. Cæræpteriële gænerale alle poesiei rumine	287
§. 69. Cæræpteriële poesiei rumine de'n ræstîmpul eróic	288
§. 70. Cæræpteriële poesiei rumine de'n ræstîmpul decædîntei sub domnînta sænærióticæ	289
§. 71. Çelle trei tæicæmintæ alle poesiei rumine de'n ræstîmpul çest nou	294
XXVIII. Hærælâmpiü Grænde	300
§. 72. Pæsærica	—
§. 73. Orfannul	305
XXIX. Aron Demșuşann	206
§. 74. Ræsúnet	307
§. 75. Cætræ adunînta næcunalcæ rumínce de'n Sibiiü la 13 Ia- nuariü 1861	—
§. 76. Re'nviarea	308
§. 77. Viitoriul	309
§. 78. Un suspin	311
Adáus.	
§. 79. Biogræffea lui Ion Væcærescul	313
§. 80. Barbul Pæris Mumuleannul	318

În c. r. tipografie a curții și a statului.

